

NESTORŮV LETOPIS RUSKÝ

ЛѢТОПИСЬ НЕСТОРОВА.

NESTORŮV
LETOPIS RUSKÝ.

PŘELOŽIL

KAREL JAROMÍR ERBEN.

NÁKLADEM MUSEA KRÁLOVSTVÍ ČESKÉHO.

V PRAZE.

V KOMMISSÍ KNĚHKUPECTVÍ FRANT. ŘIVNÁČE.

1867.

TISK JAROSLAVA POSPÍŠILA.

JEHO IMPERATORSKÉ VÝSOSTI

CÍSAŘOVICI

VLADIMÍRU ALEXANDROVICI

VELIKÉMU KNÍŽETI RUSKÉMU,

ČESTNÉMU PRESIDENTU VÝSTAVY NÁRODOPISNÉ V MOSKVĚ

LÉTA 1867.

V klášteře Pečerském nedaleko Kyjeva žil ku konci věku XI a s počátku XII věku ctihodný mnich jmenem Nestor, nejstarší známý dějepisec ruský a slovanský vůbec, jenž sepsal dílo své jazykem národním. O příbězích života jeho nevíme, než co sám o sobě vypravuje v letopisu svém, a co v Pateriku, t. v životopisích sv. otců Pečerských, o něm poznamenáno, kteréhožto spisu část některá též od něho samého pochází. Narodil se bez pochyby v Kyjevě léta 1056, vezme-li se za pravé, že vstoupil do kláštera léta 1073, asi rok před smrtí opata Theodosije. Píšeť o tom opatovi, že každého příchozího, kdo chtěl vstoupiti v řád, ochotně přijímal, a kterak on také k němu přišel, maje věku svého let sedmnáct, a byl přijat (str. 127). Po skončeném noviciatě opat Štěpan přijal jej v počet bratří, postřihl jeho a učinil diakonem (Pat.). Dále pak, kdež mluví v letopise o zázracích Pečerského mnicha Isáka, jenž za opata Nikona ještě byl živ, dodává, že něco toho i sám také viděl (str. 156). Když dostaven a posvěcen byl nový chrám Pečerský Rodičky Boží, jejž opat Theodosij byl založil, uradili se léta 1091 mnichové s tehdejším opatem Ivanem, aby ostatky Theodosijovy, ježto spočívaly kromě kláštera v jeskyni, odtud vykopali a přenesli do jeho chrámu. Toto vykopání uložil opat Nestorovi, jenž o tom také v letopisu svém obšírně vypravuje i o zázraku, jenž se při tom přihodil (str. 166). Bylť Nestor horlivým ctitelem Theodosijovým, jejž Velikým nazývá, a neopominul ani pozdějších zázraků zaznamenávati, ježto se dály nad hrobem toho svatého. Léta 1096, když Plavci plenili okolo Kyjeva, oloupen jest od nich i klášter Pečerský a několik mnichů zabito; ale Nestor s jinými bratry zachoval se útěkem zadními vraty klášterními (str. 183). Potom léta 1106, když vypravuje o smrti Jana Vyšatice, starce 90letého, dokládá, že mnoho, co

v letopisu svém položil, slýchal od něho (str. 209). Kdy zemřel, neví se s jistotou. V Pateriku Pečerském praví se toliko, že byl živ „ljeta dovoljna“ t. mnoho let, zaměstnávaje se spisováním letopisův, a že i na léta věčná pamatoval, a takto dobře se líbil Stvořiteli let, k němuž po mnohých letech časných odebral se na věčnosť. (Pat. Peč. izd. Kijev. 1661, k. 275.) Spisovatel Pateriku zahrává zde toliko slovem „léta,“ dávaje tím patrně znáti, že o smrti Nestorově již nic podstatného nevěděl. Spisovatelé novější, hledíce k obsahu samého letopisu Nestorova i k nejstarším jeho rukopisům, pokládají úmrtí jeho rozličně: někteří za Karamzinem na rok 1111; jiní se Schlötzerem na rok 1116; jiní opět, ukazujíce na charakteristiku Vladimíra Monomacha, vloženou pod létem 1097 (str. 195), domnívají se, že ji psal teprv po jeho smrti († 1125), a že tudíž dosáhl věku 70 let; a Tatiščev dokonce tvrdil, že Nestor byl živ 90 let. Zdání Schlötzerovo, jakož níže ukážeme, podobá se nejvíce ku pravdě; co se pak dotýče nadřečené charakteristiky, zatím připomínáme, že nepochází od Nestora, nébrž od onoho Vasila, jehož obšírné popsání věcí, které se zběhly v letech 1097—1100, do letopisu Nestorova vloženo jest pod létem 1097.

Kromě letopisu sepsal Nestor také zvláště: „O žití a usmrcení svatých mučeníků Borisa a Gleba,“ a potom: „Život svatého a velebného otce našeho, opata Pečerského Theodosije.“ První z těchto spiskův nalézá se sem tam ve sbírkách, a druhý jich byl pojat do Pečerského Pateriku, s pracemi sv. Šimona, biskupa Vladiměřského, a Polikarpa, mnicha Pečerského. V obou těch spisích na konci, a v druhém i na počátku (Азъ грѣшный Нестеръ), oznamuje Nestor sebe sám za jich spisovatele; ale v letopisu není jmena jeho ve všech starých rukopisích, ježto se potud zachovaly, nébrž jen v některých. Z příčiny té, a také že ten letopis nedošel nás ani v jediném rukopisu sám o sobě, ale vždy s pozdějšími doplňky a ve spojení s rozličnými pokračovateli, počali někteří novější spisovatelé ruští pochybovati, žeby Nestor byl jeho původcem, až pak okolo l. 1834 utvořila se pod koruhví Kačenovského s domněnkami jeho jako škola protivníkův letopisu Nestorova, jichž přední byli: Senkovskij, Peremyšlevskij,

Sergij Strojev pod jmenem Skoromenka a j. (Žurn. Minist. Nar. Prosv. 1834, Febr. — Bibl. dlja Čtenija, 1834, I. — Učen. Zapiski Mosk. Univers. a j.) Naproti nim za obrance Nestora jakožto letopisce postavili se a bojovali s prospěchem: M. Pogodin (Nestor, Moskva 1839), Butkov (Oborona Ljetop. S. Petbg 1840), Kubarev (Rus. istor. Sbornik kn. 4, Moskva 1842) a j. Spor tento měl zajisté úžitek takový, že podal příčinu, aby se všecky potud známé rukopisy letopisu toho sebraly a z nich aby se učinil text jediný, kritický, kterýžto úkol svěřen Komisi Archeografické v Petrohradě. (Viz níže o vydáních Letop. Nest.) Důvody, pro něž obrancové Letopisu Nestorova jemu to dílo připisují, jsou v podstatě své tyto:

V celém letopisu od počátku, od pověsti o sv. Ondřeji, jenž postavil kříž na horách, kde později založen byl Kyjev (str. 5), až do konce, kdež pod létem 1111 se píše o sloupu ohnivém, jenž stál nad klášterem Pečerským (str. 217), jsou patrné toho stopy, že byl sepsán v tomto klášteře, a staré podání téhož kláštera jistí, že původcem jeho byl velebný mnich Nestor letopisec (Несторъ лѣтописатель), jehož pozůstatky odpočívají v blízkých jeskyních; a při tom se dokládá, že tu byl ještě také jiný mnich Nestor, neučený (некнижьный), jenž v jeskyních vzdálených pochován jest. (Evgen. opis. Lavry, 1826 č. 150.) Nad to pak neví se okolo počátku XII století o žádném jiném mnichu kláštera Pečerského, jenž by se byl obíral letopisectvím. Ve shodě s tímto podáním o mnichu Nestorovi jakožto letopisci svědčí Polikarp, mnich téhož kláštera, který žil po něm asi 100 let; praví ť v poslání svém k archimandritu Akindinovi (1228) na konci životopisu Agapitova, že píše pro úžitek potomkům, „jakož blahoslavený Nestor v Letopisu napsal o velebných otcích" atd.; a v životopisu sv. Nikity, jenž se zachoval v rukopise l. 1406, vyčítá některé znamenitější mnichy Pečerské, mezi nimiž jest i „Nestor, jenž sepsal Letopisec" (Нестеръ, иже написа Лѣтописецъ. — Pogodin l. c. str. 67 a 69.) Dost možná, že za času Polikarpova v klášteře Pečerském choval se ještě original letopisu Nestorova, totiž jeho vlastní rukopis, s kterým podání klášterské s pokolení na pokolení přenášelo také jmeno jeho původce.

*

Jmeno Nestorovo nalézalo se, jakož Tatiščev (Ist. Ross. I, 61) svědčí, i ve třech starých rukopisích letopisu toho, které bohužel přišly již bez pochyby na zmar, totiž: v Raskolničím, jenž psán byl na pergaméně písmem velmi starým a končil se létem 1107; potom v Golicinském, také asi z toho času, a v Josifovském s jusami; nyní pak ještě spatřuje se v rukopisu Přáslavsko-Suzdalském ze XIII věku, kdež ke slovům letopiscovým: „K němuž (Theodosijovi) i já ubohý přišel“ po straně touž rukou připsáno: „Nester.“ Také rkp. Chlebnikovský má to jmeno v nápise; ve všech pak starších rukopisích, vyjmouc toliko Lavrentijův, praví se s počátku, že ten letopis sepsal mnich Theodosijova kláštera Pečerského.

Hledíme-li k věci samé, má dle zdání našeho spor o jmeno letopiscovo méně důležitosti do sebe; neb kdyby se i dokázalo, což sotva kdy komu se podaří, že Nestor toho letopisu nesepsal, nébrž někdo jiný, nepozbylo by, ani nezískalo by to dílo, které nižádným spůsobem později složeno nebylo nežli na počátku XII věku, ničehož ve své hodnověrnosti ani vážnosti, a spisovatel jeho, jmenujž se jakkoli, má vždy zásluhu nesmrtelnou, že nám o dějinách Slovanstva vůbec i jiných severních národů evropských z časů nejdávnějších až do XII věku zachoval zprávy mnohé, ježto by jinak bývaly ztraceny. A poněvadž jmeno Nestorovo již od XIII věku vždy bylo spojováno s tím letopisem, nebude netoliko na škodu, ale spíše k určitosti prospěje, když i budoucně při něm se zachová, ačkoli průvodem matematickým zjištěno není. Avšak mnoho-li jest jistoty matematické v dějepisu vůbec?

Zprávy své vážil letopisec dílem z domácích starých zápisek světských i duchovních, jichž v nejstarší době (852—943) doplňoval ze zápisek řeckých a bulharských. Na takové staré zápisky světské, ježto až do l. 859 dosahují, ukázal I. I. Sreznĕvský zevrubněji ve spisku svém: Čtenija o drevn. rus. ljetopisjach. S. Petbg 1862. K zápiskám duchovním náležejí legendy o ssv. Cyrilu (Konstantinu) a Methoději, o pokřtění kněžny Olgy, o obrácení Vladimíra knížete na víru křesťanskou a j. Tato posléze jmenovaná legenda mohla svého času dobře zastupovati učební knihu náboženskou, obsahujíc kromě hlavních zá-

kladův učení křesťanského v krátkosti také příběhy biblické a dějepis církevní. Dále užil letopisec některých spisů Methoděje Patarijského, jakož sám o tom se zmiňuje; potom kronik byzantských Jana Malaly a Jiřího Hamartola z věku IX v bulharských překladech. Konečně také ku pramenům jeho písemným přičísti náleží smlouvy knížat Ruských se Hřeky, jež měl před sebou ve starém překladu ruskoslovanském (srov. str. 252, pozn. 23); a snad i nejstarší zprávy bez letopočtu o Slovanech podunajských i západních a jich příbězích, které v rukopisích některých nalézají se na konci, od letopisu samého oddělené, někdy pod zvláštním nápisem (Bielowski, Monum. Pol. hist. I, 540). Všecky tyto, i některé jiné části letopisu toho, jsou nejen obsahem, ale i slohem a jazykem od sebe tak rozdílné, že nelze o tom pochybovati, že pocházejí z časův velmi rozličných i od rozličných spisovatelův, a že letopisec jen je sebral, a chronologicky je sestaviv, s ostatními prameny svými ve spojení a v celek uvesti hleděl.

K dalším těmto pramenům náležejí: stará podání národní slovanská, a některá i skandinavská do Rus přenešená, ježto za časů letopiscových v ústech lidu ruského ještě žila buď co pověsť, aneb i co píseň národní; potom obecná ústní podání příběhů důležitějších, kteráž i na 150 let a výše nad věk Nestorův mohla dosahovati; dále pak vypravování současníků, jako ku př. Jeremiáše, mnicha Pečerského, jenž pamatoval kŕtění země Ruské (str. 151), a Jana, jenž zemřel l. 1106 v 90 roce věku svého, a od kterého letopisec mnohé věci slýchal a zapsal (str. 209); potom také zprávy od lidí rozličných, jako důstojníků i úředníků knížecích, kupců hřeckých, normanských i jiných národův okolních, kteří za svými potřebami přicházeli do Kyjeva z krajin dalekých, jako ku př. onen Hurata Rohovic, Novobradčan (str. 185); a konečně i co letopisec sám od mladosti své viděl, slyšel i zkusil.

Z tohoto pracně shledaného a z veliké části velmi nevděčného materialu učinil „prostý a nevědomý, v nižádné chytrosti nevycvičený“ mnich (jakož sebe sám nazývá v úvodu k životopisu Theodosijovu) za času, když celá téměř Europa západní ještě pohřížena byla v barbarství, historické dílo ceny takové, že důmyslný a zkušený kri-

tik Schlötzer původci jeho nemohl odepříti svědectví, že „tento Rus, srovnáme-li jej s pozdějšími skotskými a polskými letopisci, tak nad nimi vyniká, jako rozum, jenž někdy toliko nemůže proniknouti, nad úplnou blbostí.“

Mnoho bylo psáno také o tom, v kterých letech ten letopis byl učiněn, totiž kdy Nestor počal jej psáti a kdy přestal? Otázka tato, jakož jest nemálo důležitá, tak také nesnadná rozhodnouti. Co se sice prvního dotýče, kdy počal psáti, shodují se v tom skoro všickni badatelé, že po smrti knížete Svatopluka, dokládajíce se rozvrhem let, jenž na počátku letopisu (str. 11) jest položen; ale zdali dílo své dokonal, anebo nedokonal, a kde se letopis jeho končí, o tom velmi se rozcházejí mínění, podlé toho, jakož rozličné staré rukopisy přestávají v letech rozličných. V rukopise Hipatském jest totiž po zprávě o vstoupení Vladimíra Monomacha na trůn Kyjevský l. 1113 mezera 1½ strany nepopsané, a co potom dále následuje, psáno jest rukou jinou i jiným spůsobem stylistickým. Rukopis Lavrentijský a Königsberský přestává rokem 1110, načež následuje přípisek opata Silvestra (str. 213 pozn.) a mezera šesti let. Jiné některé staré rukopisy jdou až po léto 1104, načež opět následuje mezera šesti let, totiž až po 1110. Tatiščev měl jeden rukopis, kde za létem 1094 nalézalo se slůvko „Amen,“ kteréžto slůvko spatřuje se v Lavrentijském i v jiných rukopisích také na konci léta 1074; Perevoščikov pak ukazuje na „Amen,“ ježto ve mnohých rukopisích nalezl na konci léta 1073, a v Hipat. rkp. po tomto slůvku zde jest i půl druha sloupce a celá strana místa prázdného. Z toho každý soudí po svém, že tím „Amen“ anebo před tou mezerou pravý letopis Nestorův přestává, a co dále následuje, že náleží jiné některé osobě, která letopis vedla dále.

Myslím, že se tato věc posuzuje neprávě. Kdo ví, jak se za starodávna vůbec vedly a potud ještě vedou knihy pamětní — a zápisky Nestorovy nebyly v skutku také nic jiného, než kniha pamětní — nenalézá v těchto rozličných přestávkách nižádného vespolek odporu. Vizmež prostě a přirozeně, kterak asi Nestor stal se letopiscem. Přijat byv opatem Theodosijem do řádu v květu mladosti své, a jsa ducha bystrého i dělného, musil v jednotvár-

nosti života klášterského sobě vyhledati nějaké stavu svému i své náklonnosti příhodné zaměstnání, a nalezl je dílem v knihovně svého kláštera, dílem také v bohaté na onen čas knihovně hlavního chrámu Kyjevského svaté Žofije, kteroužto druhou knihovnu založil kníže Jaroslav, syn Vladimírův, jakož o něm sám Nestor svědčí: že sebral knihy mnohé i písaře mnohé, a překládal z hřeckého na slovenský jazyk, i sám také mnohé knihy napsal, jež potom složil v chrámě nadřečeném. Tyto knihovny obsahovaly zajisté především spisy biblické starého i nového zákona a životy svatých otcův, ale při tom také některé tehdáž oblíbené historiky hřecké, na jazyk bulharský přeložené, o nichž jsme se již napřed zmínili. Jakou cenu přikládal Nestor „učení knižnému,“ poznati lze z toho, co napsal o knihách pod l. 1037 (str. 122). Což divu, že vzdělav se pilným jich čtením, konečně sám také knihy psáti se odvážil. První práce jeho týkaly se zajisté jen věcí jemu nejbližších a nejmilejších: jestiť to životopis „velikého“ Theodosije, opata Pečerského, i jiných znamenitých mnichů téhož kláštera, a druhý spis též obsahu hlavně duchovního, totiž o svatých mučenících Borise a Glebě, ale již jako přecházeje k dějepisu světskému. Oba ty spisky dosáhly vůbec veliké obliby a v přepisích rozšířily se brzy po jiných klášteřích ruských. Toto mohlo snadno pohnouti Nestora, že se odhodlal sbírati material k letopisu říše Ruské a tehdejšího hlavního města jejího Kyjeva za příkladem letopisců hřeckých, jemu z bulharských překladů mnicha Řehoře z počátku X století povědomých: pučíť pod kutnou v cele klášterské ctižádosť právě tak jako v srdci světském. Sbíraje material, pořádal jej chronologicky, a při tom zároveň také zapisoval, co se právě v ty doby znamenitého přihodilo. Totoť byl počátek jeho letopisu, a ihned také nalezli se lidé, kteří co sebral a sepsal, přepisovali a dále rozšiřovali. Tím se mohou vysvětliti ty rozličné přestávky rozličných rukopisův: kdo začal dříve přepisovati, když letopisec měl ještě jen některou část hotovou, musil ovšem po té části přestati; a kdo přišel později, když zatím letopisec dále postoupil, měl pak také v přepisu svém o několik let dějepisu více. Některé z přepisů takových potom časem buď

z originalu anebo z jiných přepisů se doplňovaly; některé však náhodami rozličnými zůstaly nedoplněny.

Kterak letopisec znenáhla v práci své s lety postupoval, sledy toho spatřují se i v letopisu samém. Tak ku př. pod l. 1044 vypravuje, že Všeslav, syn Břetislavův, narodil se s jakousi ranou na hlavě, a při tom dokládá, že tu ránu na sobě nosí po tento den. Ale Všeslav zemřel již l. 1101, z čehož patrno, že ta zpráva zapsána byla ještě za jeho života, a že tedy Nestor nezačal letopisu svého psáti teprv po smrti Svatoplukově (1113), jak se na mnoze za to má. Pravda však jest a rozvrh let napřed položený zjevně toho dokazuje, že Nestor na počátku panování Vladimíra Monomacha, v 57 roce věku svého, všecek svůj historický material znova spořádal, a v něčem snad také ještě jeho doplnil, čili jak se nyní říká, novou recensi letopisu svého spůsobil. Při tom zůstaly starší jeho zápisky bez proměny, ačkoli se něco v nich na ten čas již nehodilo, jako ku př. poznámka nadřečená o ráně na hlavě Všeslavově. Možná, že jsa již chorý a vida blízko před sebou života svého konec, pospíchal v práci své, aby ji dokonal, při čemž jemu neshody některé ušly. A také skutečně má se za to, že smrť jeho brzy potom se dostavila; neb nikde již se nezmiňuje o tom, že pozůstatky jemu milých svatých mučeníků Borisa a Gleba léta 1115 přeneseny byly do nového chrámu Vyšehradského, čehož by byl zajisté, jsa živ, na svém místě poznamenati neopominul.

Zbývá ještě, abychom se zmínili o některých stránkách letopisu Nestorova, pro něž jmeno jeho, jakožto letopisce, některými spisovateli vydává se v pochybnosť. V životopise Theodosijově i ve spisku o Borise a Glebě vypravují se totiž některé nemnohé a méně vážné věci poněkud jinak, nežli jak jsou zapsány v letopise; z čehož chtějí někteří dovoditi, že toho letopisu nepsal životopisec Theodosijův, ale někdo jiný. A však již Pogodin (Nest. 208) i Kubarev (R. i. Sb. 66) k tomu právě odpověděli, že Nestor, jako každý jiný spisovatel, vždy mohl své vlastní práce později k jiné potřebě a podlé jiného zatím nabytého přesvědčení změniti a sebe sám opraviti.

Věčší nesnáz dělá zpráva Vasilova o zrádném oslepení knížete Vasilka Rostislavice a o příbězích, jež na to ná-

sledovaly, kterak se dostala ta zpráva do letopisu Nestorova pod léto 1097, kdež on sám potom tytéž příběhy ještě jednou krátee vypravuje pod léty 1098, 1099 a 1100. Jak ze všeho patrno, požíval tento kněz anebo mnich Vasil u předních knížat Ruských důvěry veliké, jsa ve všecky jich tajnosti zasvěcen, ano zdá se, že jest to týž Vasilij, o kterém Vladimír Monomach v Naučení svém jakožto o zakladateli nějakého nového kláštera nebo řádu velmi pochvalně mluví (str. 229). Domnívám se, že sepsal tu zprávu k výslovné žádosti nebo prosbě Nestorově, jakožto svědek očitý všech těch věcí zběhlých, a že sám Nestor ji potom tak, jakož při pramenech písemných byl vůbec jeho způsob, beze vší změny vřadil do letopisu svého pod léto 1097; záleželoť jemu více na věrném i obšírném vylíčení věcí těch, o nichž s hrůzou a ošklivostí vypravovala sobě celá Rus, nežli na přísné chronologii. K domnění tomu mne vede, že ta zpráva Vasilova nalézá se ve všech známích rukopisích, které dosahují XII věku, ano že byla i v rukopisu, jejž měl před sebou Polikarp, mnich Pečerský (srov. str. VII), čehož by zajisté nebylo, kdyby jen do některého přepisu později byla dodavkem vložena; a také že Nestor pod l. 1098 sám se k ní táhne a ji s textem svým spojuje slovy: „jakož jsem již předešlého léta oznámil,“ hledě tím poněkud napraviti vadu chronologickou.

O Silvestru opatovi sv. Michala, jehož jmeno v některých toliko rukopisích, jako v Lavrentijském, Königsberském a Nikonovském přichází na konci léta 1110 v přípisce z roku 1116, nebudu šířiti řeči, proto že již Kubarevým (Rus. ist. Sbor. str. 15) důvody nezvratnými dokázáno, že k němu jen jako ku přepiscovi hleděti náleží. Pozoru hodné však jest, že rukopisy, v kterých se ten přípisek nalézá, končí se všecky počátkem léta 1110, načež přichází mezera až do léta 1116. Z toho někteří soudí, že Nestor nedovedl letopisu svého do léta 1113, jakož si byl napřed umínil, a že snad zatím umřel. Srovná-li se však bedlivěji konec těch rukopisů s tím, co v rukopise Hipatském a Chlebnikovském dále následuje, ihned se shledá, že článek o strážných a pomocných andělích v přepisu Silvestrově není celý, ale velmi kusý; neb co tu

na konci napovědíno o vítězství nad cizozemci a nepřátely na druhé léto, potom pod létem 1111 skutečně s obšírností se vypisuje; a jakož na počátku léta 1110 vypravuje letopisec o sloupu ohnivém, jejž bylo viděti nad klášterem Pečerským, dokládaje, že toto zjevení něco zvěstovalo, co se mělo státi, jakož se i stalo: tak potom pod létem 1111 k tomu zjevení opět se navracuje, řka, že to vidění, které, „jakož jsme pravili“ (ıакоже рекохомъ), viděli v klášteře Pečerském, že stál sloup ohnivý nad jídelnou atd. (str. 217), zvěstovalo povzbuzení andělské Vladimíra knížete, aby táhl na nepřátely. Vše toto zjevně dokazuje, že co tam pod létem 1110 a tuto pod 1111 psáno, pochází z téhož péra, od téhož spisovatele, a že tedy Nestor léta 1110 psáti nepřestal, nébrž dílo své skutečně dovedl až ku počátku panování Vladimíra Monomacha.

Dále však z toho také patrno jest, že rukopis, z něhož opat Silvestr léta 1116 přepisoval, již tehdáž nebyl celý, ale porouchaný: scházelyť mu na konci asi čtyry listy; čemuž ovšem nikdo diviti se nebude, pováží-li, že Silvestr přepisoval bez pochyby z originalu kláštera Pečerského, od kláštera sv. Michala jen asi na dvě versty vzdáleného, a že se originalu toho na všech stranách potřebovalo ku přepisování, kdež přepisovatelé i čtenáři sotva s ním pozorněji zacházeli, nežli se vůbec zacházelo s jinými starými rukopisy, kterým, jakož povědomo, na konci nejvíc uškozeno bývá. Z té také příčiny opat Silvestr zůstavil na konci přepisu svého mezeru, aby snad časem z jiného, úplnějšího přepisu byla vyplněna.

Letopis Nestorův zachoval se sice na časy naše ve mnohých rukopisích, z kterých však žádný není starší nad XIV století. Komise Archeografická, jakož jsme se již napřed zmínili, shledala jich 53, jež rozdělila ve čtyry třídy: v text starý, střední, nový a zkrácený. Starý text obšírný nalézá se jen ve čtyrech rukopisích, totiž: v Lavrentijově, v Hipatském, v Trojickém a v Radziwilovském.

Rukopis *Lavrentijův* pochází z neúplného přepisu Silvestrova, jda toliko do léta 1110. Jest to pergaménový kvartant o 173 listech, náležel někdy klášteru Vladiměřskému Narození Páně, a nazývá se tak po přepisovateli, mnichu Lavrentijovi, který psal jej od 14 Ledna až do

20 Března l. 1377. Přepisovatel byl v té práci velmi svědomitý a poctivý; slova, jichž nemohl přečísti, raději pominul a místečko prázdné zůstavil, omlouvaje se: занеже книгы ветшаны, а оумъ молодъ недошелъ, t. písmo staré, a rozum nedospělý. Rukopis tento chová se nyní v cís. knihovně v Petrohradě.

Rukopis *Hipatský* úplného textu, foliant z papíru bavlněného 306 listův ze XIV anebo XV století. Náležel někdy klášteru sv. Hipacího, odkudž jeho jmeno. Bielowski domnívá se, že text jeho starší t. zachovalejší jest, nežli text rukopisu Lavrentijova, ale nepravě; třeba sobě všimnouti jen variantů a přídavků z toho rukopisu v překladu našem dole pod textem položených, i shledá se, že téměř všecky jsou spůsobu vykladacího; a kdo jen poněkud ohledl se ve starých rukopisích, vyznati musí, že vždy jen pozdější přepisovatelé vykládali.

Rukopis *Trojický*, pergaménový kvartant o 261 listech, psaný bezpochyby v XIV nebo XV věku. Chová se nyní v knihovně Trojicko-Sergjevské lavry.

Rukopis *Radziwiłovský*, foliant papírový 251 listů, psaný v Litvě v XV nebo na počátku XVI věku, jenž náležel někdy knížeti Radziwiłovi. Srovnává se s Trojickým.

Z ostatních rukopisů jakožto znamenitější jmenujeme tyto:

Chlebnikovský, tak nazvaný po nedávném jeho vlastníku, Petru Chlebnikovu, foliant o 386 listech, psaný na pap. v XV nebo XVI věku, nyní v cís. veř. bibl. Petrohradské. Text podobá se nejvíce rkp. Hipat.

Přáslavsko-Suzdalský, zkrácený text Nestorův, vydán Michalem knížetem Oboleńským, Moskva, 1851. Podlé míst některých podobá se, jako by zkracovatel byl před sebou měl text nějaký obšírnější — ač jest-li že ho sám v těch místech nešířil.

Nikonovský z věku XVII, má některé výmysly pozdější, ale také místa některá důležitá, odjinud neznámá.

Sofijskij vremennik ze XVI století, vydán l. 1820 v Moskvě P. Strojevým.

Letopis Nestorův vytištěn byl poprvé v Petrohradě léta 1767 v 4, podlé chatrného rukopisu Nikonovského.

Potom jej vydal A. Schlötzer latinkou dle rukopisu Königsberského, Lavrentijskému podobného, s německým překladem a s mnohými poznámkami kritickymi, pod titulem: Russische Annalen, Göttingen, 1802—8, 5 dílův. Ale toto vydání jde jen do léta 980, po slova: „sem nepouštěj nižádného“ (str. 60). Jazykov přeložil je v ruštinu.

Vydání Timkovského, podlé rkp. mnicha Lavrentije, obsahuje text až do konce léta 1019 (str. 116). Vyšlo v Moskvě 1824 v 4.

Komise Archeografická vydala letopis Nestorův z nařízení císařského v Petrohradě 1846 v 4, též dle rkp. Lavrentijského, pod redakcí Berednikova, ale bohužel velmi nesprávně. Hlavní zásluha komise této jest, že v předmluvě seznámila obecenstvo se všemi potud známými rukopisy.

Vydání Miklošičovo vyšlo pod titulem Chronica Nestoris, Vindobonæ 1860 v 8, též podlé Lavrentijského rukopisu. Vydavatel má zásluhu velikou o upravení textu, pokud se dotýče obsahu a smyslu; co se pak dotýče jazyka i pravopisu, neminul se nikoli s odporem.

Vydání poslední A. Bielowského, podlé Hipat. rukopisu k tisku I. Wahylewičem upraveného, vyšlo ve sbírce: Monumenta Poloniae historica, Tom I, ve Lvově 1864. V rozdělení textu na věty a v upravení smyslu jde toto vydání na mnoze cestou, kterouž ukázal Miklošič; ale v jazyku a v pravopisu řídí se vzorem staroslovanským, „zwlaszcza, že Nestor starosłowiańskim językiem pisać starał się.“

O překlad Letopisu Nestorova pokoušeli se nejprvé Němci ku konci předešlého století; ale pokusy jich byly tak chatrné, že Schlötzer ve svých poznámkách k Nestoru je vždy jen uváděl na příklad, kterak překládati se nemá. Ale i Schlötzerovi vadilo v překladu jeho: jedno, že tehdáž nebylo ještě žádného kriticky upraveného textu původního, a druhé, že sám také neměl dostatečné známosti starého jazyka ruskoslovanského, aby všude mohl Nestorovi porozuměti; protož také práce jeho, vyjmouc velmi bohaté a důkladné poznámky historické, zeměpisné, národopisné i j., ostatně již nemá skoro žádné ceny, ani o tom nemluvíc, že obsahuje jen asi čtvrtý díl toho letopisu.

Dále vydal J. Müller, s pomocí J. Dobrovského, překlad německý některé části Nestora, pod titulem: Altrussische Geschichte nach Nestor, Berlin 1812 v 8. Müller náležel, za příkladem svého mistra, k té pohodlné třídě kritikův, kteří, co se jim nehodí anebo nelíbí, prostě zavrhují. Proto také překlad jeho má snad více mezer nežli textu, a krom toho dosahuje jen do léta 988 po slova: „i synové jeho, i země jeho“ (str. 94).

Julian Kotkowski přeložil v polský jazyk onu část letopisu Nestorova, kterou byl upravil Schlötzer, a vydal ji zároveň s textem původním, latinkou vytištěným, dle rukopisu Lavrentijova, v Kyjevě 1860 v 8.

Konečně vydal A. Bielowski ve sbírce již svrchu dotčené: Monumenta Poloniæ historica, podlé textu původního také překlad polský celého letopisu Nestorova.

Léta 1862, když Rusové slavili památku tisíciletého trvání veliké říše své, umínil jsem si v skutek uvesti dávné přání své, abychom měli překlad český letopisu Nestorova, k jehož svědectví právě ta slavnosť se konala, věda, že z obecného lidu sotva kdo zná jmeno Nestorovo, tohoto praotce dějepisu ruského a slovanského vůbec, ano i ze vzdělaných že také málo kdo četl jeho letopis, leda jen ze Schlötzerova a Müllerova kusého a mnohonásobně vadného překladu, dílem proto, že původní text u nás jest velikou vzácností, a dílem také že není snadné porozuměti jazyku Nestorovu a tak i věcem, o nichž vypravuje, nemluvíc ani o mnohých místech porušených, jimž naprosto nelze bylo rozuměti. I začal jsem překládati podlé textu, jejž vydala Komise Archeografická, a v čase některém podlé jiné práce své překlad jsem dokonal, ale tak, že místa mnohá zůstala pochybná neb dokonce nevyplněná. Z příčiny té srovnal jsem práci svou s vydáním Miklošičovým, a musím vděčně vyznati, že jeho úpravou textu Nestorova z věčšího dílu pochybností mých byl jsem vyveden, až na místa některá, ježto vždy ještě zůstala nerozhodnutá. A poněvadž nikdo rozumně jinému vyložiti nemůže, čemu sám nerozumí, pomýšlel jsem na to, kterak by ta místa závadná v textu původním dala se napraviti, aby měla rozumný smysl. Zdání své o všech takových místech položil jsem zadu v poznámkách. Zdali

a pokud mi se tato velmi nesnadná oprava podařila, nechť soudí, kdo věci rozumějí.

Když práce moje byla již dokonána a k tisku připravena, dostalo mi se nenadále do rukou vydání Bielowského s polským překladem. Přiznávám se, že jsem nemile jím byl překvapen, a to proto, žeby se mohlo zdáti, jako by mi k českému přeložení Nestora bývalo potřebí polského překladu; ale když jsem se v tomto překladu poněkud ohlednul, shledal jsem, že mi nikoliv není nebezpečný; jestiť to práce kvapná, velmi povrchní, jakož každý věci znalý snadno se může přesvědčiti, srovnaje text polský s vedlejším textem původním. Za to však uvítal jsem s radostí vydání textu původního dle Hipatského rukopisu, jenž by mi byl jinak zůstal neznámý, a chutě jal jsem znova srovnávati text Hipatský se svým překladem, a všecky důležitější rozdíly ve smyslu mezi tímto rukopisem a rukopisem Lavrentijovým vytknul jsem dole pod textem. I také poznámky v Bielowského vydání zadu připojené jsou na mnoze dobré.

Aby se letopisu Nestorova pohodlně mohlo užívati jakožto pramene historického, opatřil jsem jej ukazadlem jmen na spůsob takový, jakýž mi se nejpraktičtější býti vidí. Podlé domácích jmen vlastních položil jsem ku porovnání a pro upokojení duší úzkostlivých, ježto se domnívají, že jmenem hýbati se nemá, také staroruská, tak jakož psána jsou ve vydáních, jichž jsem užil. Tím spůsobem bude se moci ukazadla toho snadně užívati i při vydáních, ježto žádného nemají, když se toliko po straně podlé textu původního připíší stránky českého překladu.

Ačkoli jsem všecku možnou pilnosť a bedlivosť na to vynaložil, aby překlad můj byl originalu svého důstojný, nemohu předce ani nechci říci, žeby neměl žádných vad; ano i kdyby hned zase přišlo k novému vydání, měl bych v něm ještě všelicos opravovati. Kdo umí považiti nesnáze práce takové, rád mi promine menši poklésky: „ꙁане чловѣкъ іесмь.“

V Praze v Dubnu 1867.

K. J. Erben.

NESTORŮV

LETOPIS RUSKÝ.

Toto jest pověsť dávných let,[a]) odkud pošla jest země Ruská, kdo v Kyjevě počal nejprvé panovati, a odkud Ruská země má svůj původ.

Aj počněmež tu pověsť.

I. Po potopě tři synové Noemovi, Sém, Chám, Jafet, rozdělili sobě zemi. I dostal se východ Sémovi: Persie, Baktrie až i do Indie v děl, a v šiř až do Rinokurur, totiž od východu až do jihu, i Syrie, i Medie, i Eufrat řeka, Babylon, Korduna, Asyrie, Mesopotamie, Arabie starší, Elymais, Indie, Arabie silná, Celesyrie, Komageni, Fenicie celá. Chámovi pak dostala se jižní strana: Egypt, Ethiopie, kteráž příleží k Indům, druhá pak Ethiopie, ze které vychází řeka ethiopská Čermna, tekouc na východ; Theba, Libie, kteráž příleží k Cyrenii, Marmarie, Syrti, Libie druhá, Numidie, Masyrie, Mauritanie, která jest naproti Gadiře; v těch pak, ježto jsou k východu, má Cilicii, Pamfilii, Pisidii, Mysii, Lykaonii, Frygii, Kabalii, Lycii, Karii, Lydii, Mysii druhou, Troadu, Eolidu, Bithynii, starou Frygii; i ostrovy také má: Sardinii, Kretu, Cypr, a řeku Gihonu, nazvanou Nil. Jafetu pak dostaly

---

a) Toto jsou pověsti dávných let mnicha (Nestera *Chl.*) Theodosijova kláštera Pečerského *Hip.*

se půlnoční strany i západní: Medie, Albanie, Armenie malá i veliká, Kapadocie, Paflagonie, Galacie, Kolchis, Bospori, Meoti, Dervi, Sarmati, Tauriani, Scythie, Thraci, Macedonie, Dalmacie, Molosi, Thesalie, Lokrie, Pelenic, kteráž i Pelopones se nazývá, Arkadie, Epirocie, Ilyrik, Slované, Lychnicie, Andriacie, od kteréž Adriatské moře; má pak i ostrovy: Britanii, Sicilii, Eubeu, Rhodos, Chios, Lesbos, Cytheru, Zacynth, Cefalonii, Ithaku, Korcyru, část Asijské krajiny, nazvanou Jonii, a řeku Tigru, kteráž teče mezi Medy a Babylonem.[a])

Do Pontského moře, na půlnoční strany, Dunaj, Dněstr, a Kavkazské hory, totiž Uherské, a odtud až i do Dněpru; i ostatní řeky: Desna, Přípeť, Dvína, Vlchov, Vlha, kteráž teče na východ, v část Semovu. V Jafetově pak části sedí Rusi, Čudi a tito národové: Mera, Muroma, Vesi, Mordva, Závlačská Čuď, Permi, Pečera, Jami, Ugra, Litva, Zimě-gola, Krsi, Letigola, Livi; Lechové pak a Prusi. Čudové přísedí k moři Varažskému; po témž moři sedí Varazi sem k východu až do podílu Semova; po témž moři sedí k západu až do země Anglské a Vlašské. Jafetovo pak jest i toto pokolení: Varazi, Švédi, Normané, Goté, Rusi, Anglané, Haličané, Vlachové, Římané, Němci, Korlazi, Venedové, Frankové i jiní; přísedí od západu k jihu, a sousedí s plemenem Chámovým.

II. Sém pak i Chám, i Jafet, rozdělivše zemi a losy metavše, ustanovili, aby nikdo nikomu nepřestupoval v bratrův podíl, a živi byli každý ve své části. Byl jazyk jediný, a když se byli roz-

---

a) Až potud výňatek z Jiřího Hamartola, jehož původní čtení hřecké viz u Mikl. 183.

množili lidé na zemi, umínili si vystavěti věži až do nebes, za časů Nektana a Faleka. I shromáždili se na místě Senar poli, aby vystavěli věži až do nebes a okolo ní město Babylon. I stavěli tu věži po čtyřicet let, a nebyla dokonána. I sestoupil pán Bůh, aby viděl město a věži, a řekl pán: „Aj, rod jediný i jazyk jediný.“ I smísil Bůh jazyky, a rozdělil na sedmdesát a dva národy, i rozptýlil je po vší zemi. Po rozmíšení pak jazyků Bůh větrem velikým zbořil věži, a jest ostatek její mezi Asyrií a Babylonem, a jest zvýši i zšíři 5433 loket, a po léta mnohá zachován jest ostatek tento.[a]) Po zboření pak věže a po rozdělení národův ujali synové Sémovi východní krajiny, a Chámovi synové polední krajiny, Jafetovi pak ujali západ a půlnoční krajiny. Od těch pak sedmdesáti a dvou národů pošel národ Slovanský z plemene Jafetova, Nořici[b]), jižto jsou Slované.

III. Po mnohých pak časích usadili jsou se Slované po Dunaji, kde nyní jest Uherská země a Bulharská; od těch Slovanův rozešli se po zemi, a nazvali se jmeny svými, kde na kterém místě se usadili: jakož přišedše usadili se na řece jmenem Morava, i nazvali se Morava, a jiní Češi jmenovali se; a k týmž Slovanům také náležejí Charvaté Bílí, i Srbové, i Korutané. Když pak Vlachové byli vpadli na Slovany na Dunajské, a mezi nimi se usadili a násilí jim činili, tehdy ti Slované přišedše usadili se na Visle, i nazvali se Lechové, a z těch Lechův

---

a) I sestoupil pán Bůh . . . . ostatek tento. *Z kroniky Jana Antiochijského příjmím Malaly, dle překladu bulharského mnicha Řehoře z počátku X věku.* — *b*) tak nazvaní Nořici *Hip.*

(někteří) nazvali se Polané, a jiní Lechové Lutici, jiní Mazovšané, jiní Pomořané. A tak i tito Slované přišedše[a]) usadili se po Dněpru, a nazvali se Polané, a jiní Dřevané, proto že se usadili v lesích; a jiní usadili se mezi Přípetí a Dvinou, i nazvali se Drehovici; jiní se usadili na Dvíně, i nazvali se Poločané, pro říčku, která teče u Dvínu, jmenem Polota; od té nazvali se Poločané. Slované pak (jiní, kteří taktéž od Dunaje přišli) usadili se okolo jezera Ilmera,[b]) nazvali se svým jmenem, i vystavěli město hražené a nazvali je Novohrad; a jiní usadili se po Desně a po Semi, po Sule, a nazvali se Sever. Tak rozešel se národ Slovanský; a odtud i písmo nazváno jest slovanské.

IV. Když Polané živi byli o sobě po těch horách, byla cesta z Varah do Hřek a ze Hřek po Dněpru, a vrch Dněpra vlak[1] do Lovoti, po Lovoti (řece mohlo se) přijíti do Ilmerského jezera velikého, z kteréhožto jezera teče Vlchov, a vylévá se v jezero veliké Nevo, a toho jezera ústí vchází do moře Varažského, a po tom moři lze jíti až do Říma, a od Říma přijíti po témž moři k Carohradu, a od Carohradu lze přijíti v Pontské moře, do něhož teče Dněpr řeka. Neb Dněpr přichází z Okovského lesa, a teče na poledne; a Dvína z téhož lesa vychází, a jde na půlnoc, i vylévá se v moře Varažské. Z téhož lesa teče Vlha na východ, a vylévá se sedmdesaterým ústím v moře Chvalisské. A protož může se jíti z Ruské země po Vlze do Bulhar i do Chvalis, a na východ přijíti v podíl Sémův; a po Dvíně do Varah, z Varah do Říma, a z Říma ku plemenu

---

a) od Dunaje *Per.* — *b*) i ustanovili sobě za staršího Hostomysla *Sof. vr.*, *Nik.*

Chámovu. A Dněpr vylévá se v moře Pontské trojím ústím, kteréžto moře slove Ruské; a po něm učil svatý Ondřej, bratr Petrův, jakož vypravují.

V. Když Ondřej učil v Sinopii, a přišel do Korsuně, shledal, že z Korsuně jest blízko ústí Dněprské, i umínil sobě jíti do Říma, a přišel v ústí Dněprské, odtud šel po Dněpru zhůru, a náhodou přišel i stanul pod horami na břehu. A za jitra vstav, i řekl učeníkům, kteří byli s ním: „Vidíte-li hory tyto? na těch horách vysvitne milosť boží, a bude tu město veliké, a chrámy mnohé tu Bůh vztyčí.“ A všed na ty hory, blahoslavil je, postavil kříž, a pomodliv se Bohu, i slezl s hory té, kdež později vystaven byl Kyjev, a šel dále po Dněpru zhůru. I přišel do Slovan, kdež nyní jest Novohrad, a viděl tu lidi přebývající, jak jest jich obyčej, a jak se myjí a (v lázni) metlami mrskají, i podivil se jim. I šel do Varah, a přišel do Říma, i vypravoval, jak mnoho naučil a jak mnoho viděl; i řekl jim: „Divnou věc viděl jsem v zemi Slovanské, když jsem šel sem; viděl jsem lázně dřevěné, a vytopí je náramně, a svlekou se do naha, i oblejí se kvasem louhovým, a vezmou na se proutí mladé, bijí se sami, a toho se dobijí, že sotva živi vylezou, i oblejí se vodou studenou, a tak oživou;[2] a to dělají po všecky dni, nejsouce nikým mučeni, ale sami se mučí, a to dělají sobě lázeň, a ne kázeň.“ A oni slyšíce to, divili se. Ondřej pak pobyv v Římě, přišel do Sinopie.

VI. Polané pak živi byli o sobě, a vládli rody svými; kteřížto Polané až dotud bratří byli, a živi byli každý s svým rodem i na svých místech, vládnouce každý rodem svým. Byli tři bratří, jednomu říkali Kyj, a druhému Štěk, a třetímu Choriv, a se-

stra jich jmenovala se Lybeď. I měl Kyj sídlo své na hoře, kdež nyní jest úvoz Bořičev, a Štěk měl sídlo na hoře, kdež nyní se zove Štěkovice, a Choriv na třetí hoře, od něhož se nazvala Chorivice. I vystavěli město hražené ve jmeno bratra svého nejstaršího, a nazvali je Kyjev. Byl okolo města les a bor veliký, i lovívali zvěř. byliť muži moudří a důmyslní, a nazývali se Polané, od nichžto jsou Polané v Kyjevě po tento den. [a]) Jiní pak, nevědouce toho, pravili, že Kyj byl jest převozník; neb u Kyjeva býval převoz tehdáž s oné strany Dněpra, protož říkali: na převoz na Kyjův. Kdyby však býval Kyj převozníkem, tehdy nebyl by chodil do Carohradu [b]); ale ten Kyj byl knížetem v rodě svém. A když přišel k císaři, [c]) jakož vypravují, veliké cti dosáhl od císaře, za kterého císaře přišel. Když pak se zase vracel, přišel k Dunaji, oblíbil si místo a vystavěl malé hražené městečko, i chtěl se tu s rodem svým usaditi, ale nedopustili mu toho, kteří tu na blízku byli živi; a dotud ještě říkají Dunajané tomu hradišti Kyjevec. Kyj pak, přišed do svého města Kyjeva, tu život svůj dokonal; i bratří jeho Štěk a Choriv, i sestra jich Lybeď tu skonali.

VII. A po těch bratřích počali z jich rodu knížata panovati v Polanech, a v Dřevanech měli svá knížata, a Drehovici svá, a Slované svá v Novohradě, a jiní na Polotě, kteří jsou Počané. A od nich (dále jsou) také Křivici, kteří sedí na vrch Vlhy,

---

a) A byli tehdáž pohané, obětujíce jezerům i studénkám a hájům, jakož i jiní pohané. *Sof. vr.* — *b*) násilně a válečně *Nik.* — *c*) nevíme toho sami, ale jen o tom víme, jakož vypravují, že veliké cti dosáhl od císaře, kterého nevím, ale za kterého císaře přišel. *Hip.*

a na vrch Dvíny, i na vrch Dněpra, jichž město jest Smolensk, neb tu sedí Křivici; a k severu od nich na Bílém jezeře sedí Vesové, a na Rostovském jezeře Mera, a na Kleštině jezeře též Mera; a po Oce řece, kdež se vylévá u Vlhu, sedí Muromci, národ svůj, a Čeremisi, také svůj národ, Mordva, také svůj národ. Neb jen tito národové Slovanští jsou v Rusích: Polané, Dřevané, Novohradští, Počane, Drehovici, Severané, Bužané, proto že sedí po Buhu, a posléze Volyňané. A tito jsou jiní národové, kteří daň dávají Rusům: Čudi, Mera, Vesi, Muroma, Čeremisi, Mordva, Permi, Pečera, Jami, Litva, Zimĕgola, Krsi, Norva [a]), Livi; tito mají svůj vlastní jazyk, jsouce od pokolení Jafetova, kteří přebývají v krajinách půlnočních.

VIII. Když pak národ Slovanský, jakož jsme pravili, přebýval na Dunaji, přišli od Skytův, totiž od Kozarův, Bulhaři řečení, usadili se po Dunaji, a násilí Slovanům činili. A potom přišli Uhři Bílí, a ujali po nich zemi Slovanskou [b]). Ti Uhři totiž počali býti (pověstní) za Heraklia císaře, kteřížto napadali (s ním) na Chozdroje, krále Perského. V tytýž časy byli také Obři, kteří válčili proti Herakliovi císaři, a málem že ho nejali. Ti pak Obři válčili proti Slovanům, i sužovali Dudleby, kteřížto jsou Slované, a násilí činili ženám Dudlebským. Když Obřín měl někam vyjeti, nedal zapřáhnouti koně, ani vola, ale kázal zapřáhnouti tři neb čtyry anebo pět žen [c]) k vozu a táhnouti Obřína; tak mučili Dudleby. Bylit Obři tělem velicí a myslí hrdí, i zahubil je Bůh,

---

a) *Místo* Norva *neb* Norovci *má Per.*: Neroma totiž Žmuď. — *b*) vyhnavše Vlachy, kteří byli prvé ujali zemi Slovanskou. *Hip.* — *c*) Dudlebských *Per.*

pomřeli všickni, a neostal ani jeden Obřín. A jest přísloví v Rusích i po ten den: zahynuli jako Obři, po kterých není ani plemene, ani dědice. A po těch přišli Pečenězi, a potom opět táhli Uhři Černí mimo Kyjev, posléze za Olega.

IX. A když Polané přebývali o sobě, kteří, jakož jsme pravili, byli rodu Slovanského, i nazývali se Polany, a Dřevané tolikéž (pocházejíce) od Slovanův, i nazývali se Dřevany; Radimici pak a Vjatici (pocházejí) od Lechův. Bylit dva bratří v Leších: Radim, a druhý Vjatko; i přišedše usadili se, Radim na Soži, a nazvali se Radimici, a Vjatko s rodem svým usadil se po Oce, od něhož nazvali se Vjatici. A živi byli v pokoji Polané, i Dřevané, i Severané, i Radimici, i Vjatici, i Charvaté. Dudlebové pak přebývali po Buhu, kdež nyní (přebývají) Volyňané, a Ulici i Tiverci seděli po Dněstru [a]), přísedíce k Dunaji; a bylo množství jich, neb seděli po Dněstru [b]) až k moři; a jsou tu města jich i po tento den; a toto se nazývalo od Hřeků Veliká Scythie.

X. Měli pak své vlastní obyčeje, a zákon otců svých, i podání, každá větev svůj vlastní mrav. Polané totiž mají [c]) svých otcův obyčej mírný a tichý, a stydlivosť ke snachám svým, i k sestrám, k matkám i k rodičům svým, a snachy ke svekrám svým i k deverám velikou měly stydlivosť; svatební obyčej měli: nechodil zeť [d]) pro nevěstu, ale přiváděli (mu ji) večer, a na ráno přinášeli po ní věno její. Ale Dřevané přebývali na spůsob zvířecí, živi jsouce jako dobytek: zabíjeli jeden druhého, jídali

---

a) po Buhu a po Dněstru, *Hip.* — *b*) po Buhu a po Dněstru *Hip.* — *c*) měli *Hip.* — *d*) ženich *Hip.*

všelikou nečistotu, a manželství u nich nebývalo, nébrž unášeli dívky u vody. I Radimici, i Vjatici a Severané měli jednostejný obyčej: přebývali v lesích jako každá zvěř, jídajíce všelikou nečistotu, a necudné řeči (vedly se) u nich před otci i před snachami; sňatkův u nich nebývalo, ale místa ke hrám mezi vesnicemi; i scházeli se na ta místa ku plesání, a ku všelikým běsovským hrám a zpěvům, a tu unášeli sobě ženy, s kterouž kdo se umluvil; a mívali po dvou i po třech ženách. A když kdo umřel, dělali tryznu[3] nad ním, a potom udělali hranici velikou, a položili mrtvé tělo na hranici a spálili; a potom sebravše kosti, vložili je v malou nádobu, a postavili na sloupě po cestách; což Vjatici i nyní ještě činí. Tytyž obyčeje zachovávali také Křivici, i jiní pohané, neznajíce zákona božího, ale tvoříce sami sobě zákon.

XI. Vypravujeť Jiří[a]) v letopisu: že každý národ má buď napsaný zákon, buď obyčej; neb kteří nemají zákona, pokládají za zákon zvyky otcovské. Z těch pak první Syrové, přebývajíce na konec země, mají za zákon otců svých obyčej: nesmilniti, ani cizoložiti, ani krásti, ani pomlouvati, ani zabiti, ani zle činiti vůbec. Zákonem pak u Baktrijan, nazvaných Brachmanův, i u Ostrovníkův jest od pradědův zděděné naučení a nábožnosť, že mas nejedí, ani vína pijí, ani smilství tropí, ani jaké jiné nepravosti se dopouštějí, pro velikou bázeň boží: ačkoli příležící k nim Indové jsou vražedlní, prostopášní, a hněviví nad míru; v jich pak zemi hlouběji jsou lidojedi, i pocestné zabíjeli a žrali je jako psi. Jiný pak zákon mají Chaldějové a Babyloňané:

---

a) Jiří Hamartol, u Mikl. 184.

matky za ženy pojímati, s bratranicemi smilstvo tropiti, i zabíjeti; neb každý čin hanebný, jehož se dopouštějí, jest podlé jich domnění jako ctnosť, byť i byli daleko vlasti své. Jiný pak zákon mají Gelejové: ženy u nich orají, zdí domy, a dělají práce mužské, ale i milostných záletů hledí, jak chtějí, nemajíce v tom od mužů svých dokonce žádné překážky ani úkory; a jsou u nich i ženy udatné, loví zvěř silnou, vládnou však muži svými a poroučejí jim. V Bretanii pak muži mnozí spějí s jedinou ženou, a mnohé ženy s jediným mužem obcují: nepravosti jmenem zákona otcovského páchají bez žárlivosti a bez zdrželivosti. Amazony pak mužův žádných nemají, než jako němý dobytek jednou za rok k času jarnímu opouštějí zemi svou a směšují se s okolními jim muži, i mají ten čas jako za nějakou svou slavnosť a veliký svátek; když pak od nich otěhotněly, všecky se odtud zase rozběhnou. Potom v čas, když mají roditi, jest-li že se narodí pohlaví mužské, zabijí je; pakli pohlaví dívčí, tehdy je odkojí a pečlivě vychovají.

Jakož i za nás nyní ještě Plavci drží zákon otců svých: krev prolévati, a vychloubajíce se tím, i jedí zdechlinu a všelikou nečistotu, skřečky i sysly; a pojímají za ženy macechy své a devery, i jiné obyčeje otců svých činí. My pak křesťané, a co národův jest, kteří věří v svatou Trojici, v jediný křest i v jednu víru, zákon máme jediný, jelikož jsme se v Krista pokřtili, a v Krista se oblekli.

XII. Po těch pak letech, po smrti těch bratří, byli (Polané) utiskováni Dřevany a jinými okolními; i našli je Kozaré, ani sedí na horách těchto v lesích, i řekli Kozaři: „Plaťte nám daň.“ Poradivše se Polané dali jim od dymníku meč; i přinesli Kozaři

ku knížeti svému a k starším, a řekli jim: „Aj, našli jsme novou daň.“ A oni řekli jim: „Odkud?“ Oni pak odpověděli: „V lesích na horách, nad řekou Dněprskou.“ Oni pak řekli: „Co dali jsou?“ A oni ukázali meč. I řekli starci Kozarští: „Nedobrá daň tato, kníže! my jsme si jich dobyli zbraní po jedné straně ostrou, totiž šavlemi, a těchto zbraň po obou stranách ostrá jest, totiž meče: tito budou někdy daň bráti na nás i na jiných krajinách.“ Toto pak vyplnilo se všecko; neb nepravili toho z vůle své, ale z božího povelení. Jakož i za Faraona, krále Egyptského, když přivedli Mojžíše před Faraona, i řekli starci Faraonovi: „Tento pokoří zemi Egyptskou!“ Jakož se i stalo; zhynuli Egypťané od Mojžíše, a prvé bývali (Israelští) jich sluhy. Tak i tito (Kozaré) prvé vládli, ale posléze jimi samými budou vládnouti (Polané); jakož se i stalo, neb knížata Ruská panují nad Kozary i po dnešní den.

XIII. Léta 6360, indikta 15, když počal Michael 852
císař (Hřecký) panovati, počala se nazývati Ruská země. Neb o tom zvěděli jsme odtud, že za toho císaře napadali Rusové na Carohrad, jakož se píše v letopisu hřeckém. A protož odtud počnem, i čísla položíme.

Tak od Adama do potopy let 2242; a od potopy do Abrahama let 1082; a od Abrahama do vyjití Mojžíšova let 430; a od vyjití Mojžíšova do Davida let 601; a od Davida i od počátku panování Salomonova do poplenění Jeruzaléma let 448; a od poplenění do Alexandra let 318, a od Alexandra do narození Kristova let 333; a od Kristova narození do Konstantina let 318; od Konstantina pak až do toho Michaela let 542. A od prvního léta Michaelova do prvního léta Olegova,

852 Ruského knížete, let 29; a od prvního léta Olegova, když sídlo své vzal v Kyjevě, do prvního léta Igorova let 31; a od prvního léta Igorova do prvního léta Svatoslavova let 33; a od prvního léta Svatoslavova do prvního léta Jaroplukova let 28; a Jaropluk panoval let 8; a Vladimír let 37; a Jaroslav panoval let 40. A protož od smrti Svatoslavovy do smrti Jaroslavovy let 85; a od smrti Jaroslavovy do smrti Svatoplukovy let 60.

Ale my ku předešlému se navrátíme a vypravíme, co se přihodilo v ta léta; jakož jsme prvé počali byli první léto Michaelem, a pořadem položíme čísla.

853 XIV. Léta 6361; léta 6362; léta 6363; léta
858 6364; léta 6365; léta 6366 Michael císař vytáhl s vojsky po břehu i po moři na Bulhary; a Bulhaři vidouce, že nemohou odolati, prosili, aby byli pokřtěni, i pokořili se Hřekům. Císař pak pokřtil knížete jich, i bojarů všech, a pokoj učinil s Bulhary.

859 Léta 6367 brali daň Varazi, přicházejíce ze zámoří, na Čudech, i na Slovanech, i na Meranech, i na Vesích, i na Křivicích; a Kozaré brali (daň) na Polanech, i na Severanech, i na Vjaticích, brali po popelici a veveřici od dymníku.

860 XV. Léta 6368; léta 6369; léta 6370 vy-
862 hnali[a]) Varahy za moře, a nedali jim daně, i počali sami sobě vládnouti, a nebylo u nich práva; i vstal rod na rod, nenáviděli se vespolek, a počali sami proti sobě bojovati. I pravili sami mezi sebou: Vyhledejme sobě kníže, kterýž by vládnul námi, a soudil po zákonu[b]). I šli za moře k Varahům,

---

a) Slované *Per.* — *b*) po řádu, po zákonu. *Hip.*

k Rusům; neb tak se nazývali ti Varazi Rusy, 862
jakož se jiní nazývají Švédy, a jiní Normany, Anglany, jiní Goty, tak i ti. I řekli Rusům Čudi, Slované, i Křivici, i Vesi: Země naše veliká jest i oplývá vším, ale řádu v ní není; i pojďte panovat a námi vládnout. I vybrali se tří bratří s rody svými, pojali s sebou všecky Rusy, a přišli [a]; nejstarší, Rurik, usadil se v Novohradě, a druhý, Sineus, na Bělojezeře, a třetí, Truvor, v Izborště. A od těch Varah dostala jmeno země Ruská, Novohradští: ti lidé Novohradští jsou z rodu Varažského, prvé však byli Slované. [b]) Po dvou pak letech Sineus umřel, i bratr jeho Truvor, a ujal vládu Rurik, [c]) i rozdával mužům svým města, tomu Polotsk, tomu Rostov, jinému Bělojezero. I po těch městech jsou příchozí Varazi; ale první osadníci v Novohradě (byli) Slované, a v Polotště Křivici, v Rostově Merané, v Bělojezeře Vesi, v Muromě Muromci; a nad těmi nade všemi panoval Rurik.

I byli u něho dva muži, ne z plemene jeho, ale [d]) bojarové,[4] a ti vyprosili se k Carohradu s rodem svým. I šli po Dněpru, a jdouce mimo, uzřeli na hoře městečko hražené, i otázali se, řkouce: Čí to

---

a) nejprvé ke Slovanům, a vystavěli hražené město Ladogu, a nejstarší, Rurik, sedl v Ladoze *Hip. Chl. Troj.* — *b*) *Rkp. Nik. klade sem tyto zprávy:* Léta 6372 (864) byl od Bulharův zabit Oskoldův syn. Téhož léta stýskali sobě Novohradští, pravíce, že: „Musíme býti otroky, a mnoho zlého všelijak snášeti od Rurika i od rodu jeho.“ Téhož léta zabil Rurik udatného Vadima, i jiných mnoho Novohradských, rádcův jeho, pobil. — *c*) sám jediný, a přišed k Ilmeru, vystavěl město hražené nad Vlchovem, a nazval je Novohrad, i sedl tu co kníže *Chl. Hip.*, rozdávaje země mužům svým, aby stavěli města hražená, *Radz.* — *d*) ani *Hip.*

862 městečko? Oni pak řekli jim: „Byli jsou tří bratří, Kyj, Štěk, Choriv, ti to městečko vystavěli; i zahynuli, a my, jich rodní, tu přebýváme, platíce daň Kozarům.“ Oskold pak a Dir [5] usadili se v městě tom, a mnohé Varahy sebrali, i počali vládnouti Polskou zemí, když Rurik panoval v Novohradě.

863 XVI. Léta 6371; léta 6372; léta 6373; léta
866 6374 táhl Oskold a Dir na Hřeky, a přitáhli ve čtrnáctém létě Michaela císaře. Císař pak byl odtáhl na Agarany, a když došel k Černé řece, poslal eparch [6] k němu zprávu, že Rusové táhnou na Carohrad; i vrátil se císař. Ti pak do vnitř zátoky mořské všedše, mnoho křesťanův pobili, a ve dvou stech korábech Carohrad obstoupili. Císař pak ledva do města vešel, s patriarchem s Fotiem odebral se tam do chrámu svaté boží Rodičky ve Vlacherně, a celou noc ztrávili na modlitbě; a potom božskou řízu svaté boží Rodičky zpívajíce vynesli a omočili v řeku. I byla tišina, a moře bylo se ukrotilo; a ihned bouře povstala s větrem, a vlny veliké vstaly jedna za druhou, a bezbožných Rusů koráby (bouře) rozmetala a ku břehu přivrhla, a je (Rusy) pohubila, tak že málo jich z takové bídy mohlo uteci, a ti se vrátili domů. [a])

867 XVII. Léta 6375; [b]) léta 6376 počal (po císaři
868 Michaelovi) panovati Basilij.

---

a) *I tato zpráva větším dílem vzata jest z Jiřího Hamartola, jehož text hřecký viz u Biel. I, 846.* — *b*) *Tuto vkládá rkp. Nik. zprávy následující:* Léta 6375 vrátili se Oskold a Dir z Carohradu v malé družině, a nastal v Kyjevě veliký pláč. Téhož léta byl v Kyjevě hlad veliký. Téhož léta pobili Oskold a Dir mnoho Pečeněhův. Téhož léta uprchlo od Rurika z Novohradu do Kyjeva mnoho mužův Novohradských.

Léta 6377 pokřtěna byla veškerá země Bul- 869
harská.

Léta 6378; léta 6379; léta 6380; léta 6381; 870
léta 6382; léta 6383; léta 6384; léta 6385; léta
6386; léta 6387 umřel Rurik, vzdav knížecí pa- 879
nování své Olegovi, kterýž byl z rodu jeho, i vloživ
jemu syna svého Igora na ruce; neb Igor byl
ještě velmi malé dítko.

XVIII. Léta 6388; léta 6389; léta 6390 šel 880
Oleg, pojav s sebou mnoho vojska, Varahy, Čudy, 882
Slovany, Merany, Vesy, Křivice, a přitáhl ke Smolensku do Křivic, a vzal město, i osadil muži svými. A odtud táhl dolů a vzal Lubeč, i osadil muži svými. I přitáhl k horám Kyjevským, a shledal Oleg, že tu Oskold a Dir panují, i ukryl vojsko v lodech, a jiné zůstavil pozadu, a sám přišel, nesa děcko Igora. I připlul pod Uhersko, ukryv vojsko své, a poslal k Oskoldu a Dirovi, řka: „Jsme hosté, a jdeme do Hřek od Olega i od Igora kněžice; i přijďte k nám, ke svým rodným.“ A Oskold i Dir přišli. I vyskákali všickni ostatní z lodí, a řekl Oleg Oskoldu a Dirovi: „Vy nejste knížata. ani rodu knížecího, ale já jsem rodu knížecího,“ a (v tom) vynesli Igora: „a tento jest syn Rurikův!“ I zabili Oskolda i Dira, a nesli na horu, a pohřbili je na hoře, kteráž se nyní zove Uhersko, kdež nyní jest Olmin dvůr;[a]) na té mohyle vystavěl Olma chrám svatého Mikuláše; a Dirova mohyla jest za svatou Irenou.

I obral sobě Oleg sídlo knížecí v Kyjevě; i řekl Oleg: „Toto budiž máti měst Ruských!“

---

a) a na té mohyle postavili chrám svatého Mikuláše. *Per.*

882 A byli u něho Varazi i Slované, a ostatně nazvali se Rusy. Tento pak Oleg začal stavěti města hražená, a uložil daní Slovanům, Křivicům i Meranům: a ustanovil, aby Varahům dávali z Novohradu 300 hřiven[7] na rok, pro mír, ježto až do smrti Jaroslavovy dávali Varahům.

883 XIX. Léta 6391 počal Oleg válčiti s Dřevany, a poraziv je, bral na nich daň po černé kuně.

884 Léta 6392 táhl Oleg na Severany, a porazil Severany, i vzložil na ně daň lehkou, a nedopustil jim, aby Kozarům daní platili, řka: „Já jsem jich odpůrce, a vám netřeba co dávati.“

885 Léta 6393 poslal Oleg k Radimicům, řka: „Komu dáváte daň?“ A oni pravili: „Kozarům.“ I řekl jim Oleg: „Nedávejte nic Kozarům, ale dávejte mně!“ I dali Olegovi po penízi,[8] jakož i Kozarům dávali. I panoval Oleg nad Polany, i nad Dřevany, i nad Severany, i nad Radimici, a s Ulici i s Tiverci vedl válku.

886 Léta 6394; léta 6395. Panoval císař Leon,
887 syn Basilijův, jenž se jmenoval Lev, a bratr jeho Alexandr, kterýžto (Lev) panoval let dvacet a šest.

888 Léta 6396; léta 6397; léta 6398; léta 6399; léta 6400; léta 6401; léta 6402; léta 6403; léta
898 6404; léta 6405; léta 6406 táhli Uhři mimo Kyjev horou, kteráž se nyní nazývá Uhersko, a přišedše k Dněpru, postavili se tu svými stany: neb byli toulaví jako nyní Plavci. Přišedše od východu, převrhli se přes hory veliké,[a] i počali válčiti proti Vlachům a Slovanům, kteří tu přebývali. Neb nejprve seděli tu Slované, a Vlachové ujali zemi Slovanskou; a potom Uhři vyhnali Vlachy, i zdědili po

---

a) ježto nazvány jsou hory Uherské, *Hip.*

nich tu zemi, a usadili se v ní se Slovany, podrobivše je pod sebe; a odtud dostala jmeno své země Uherská. I začali Uhři válčiti proti Hřekům, a poplenili zemi Thráckou i Macedonskou až do Seluně; i počali také válčiti proti Moravě a proti Čechům. Bylť jediný národ Slovanský: Slované, kteří seděli po Dunaji, jež sobě podmanili Uhři, i Moravané, i Čechové, i Lechové, i Polané, kteří nyní slovou Rusové. Těm totiž nejprvé vyloženy byly knihy v Moravě, ježto slove písmo slovanské, kteréžto písmo jest v Rusích i v Bulhařích Dunajských. 898

XX. Když Slované (v Moravě přebývající) byli pokřtěni, knížata jich, Rastislav, i Svatopluk, i Kocel, poslali k císaři Michaelovi, řkouce: „Země naše pokřtěna jest, ale nemáme učitele, jenž by nás vyučoval a cvičil nás, i tlumočil nám písmo svaté; neb nerozumíme ani hřeckému jazyku, ani latinskému; jedni nás učí tak, a jiní jinak; a protož nerozumíme smyslu písma, ani moci jeho: i pošlete nám učitele, kteří nám mohou vyložiti slova kněh i rozum jich.“ Toto slyše císař Michael, i svolal mudrce všecky, a oznámil jim všecky řeči knížat slovanských. I řekli mudrcové: „Jest muž v Seluni, jmenem Lev, a má syny povědomé jazyka slovanského, umělé dva syny má a mudrce.“ Uslyšav to císař, poslal pro ně do Seluně ke Lvovi, řka: „Pošli k nám ihned syny své, Methoděje a Konstantina.“ Uslyšav to Lev, ihned je poslal. I přišli k císaři, a řekl jim: „Aj, poslala ke mně země Slovanská, prosíc učitele sobě, kterýž by mohl jim tlumočiti písmo svaté, neb toho sobě žádají.“ I dali se císařem uprositi; a poslal je do země Slovanské k Rastislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. A když tam přišli, počali skládati písmena abecední slo-

898 vansky. a přeložili apoštola i evangelie. I rádi byli Slované, že slyšeli veliké skutky boží svým jazykem. A potom přeložili žaltář a ochtoik,[9] i ostatní knihy. Někteří pak začali tupiti knihy slovanské, řkouce, že: „Nesluší nižádnému národu míti písmen svých, kromě Hebreův, a Hřekův i Latiníkův, podlé Pilátova nápisu, jejž napsal na kříži Páně.“ To pak uslyšav papež Římský, pohaněl těch, kteří reptají na knihy slovanské, řka: „Nechť se vyplní slovo, ježto psáno jest, že: Chváliti budou Boha všickni národové; a jiné: Všickni vypravovati budou jazyky rozličnými veliké skutky boží, jakož dá jim Duch svatý odpovídati. A tupí-li kdo písmo slovanské. nechť bude odloučen od církve, dokud se nenapraví; neb tito jsou vlci. a ne ovce, jež sluší znáti po ovoci, a chrániti se jich. Vy pak, dítky boží! poslušni buďte naučení, a nezavrhujte učení církevního, jakož vás jemu naučil Methoděj, učitel váš.“

Konstantin pak navrátiv se zpět, šel učit národa Bulharského, a Methoděj ostal v Moravě. A potom kníže Kocel ustanovil Methoděje biskupem v Panonii, na stolci svatého Andronika apoštola, jednoho ze sedmdesáti, učeníka svatého apoštola Pavla. Methoděj pak posadil dva kněze rychlopisce veliké, a přeložil všecky knihy zúplna z jazyka hřeckého v slovanský za šest měsíců, začav od Března měsíce, do dvacátého a šestého dne měsíce Října. A skončiv (toto dílo), důstojnou chválu i slávu Bohu vzdal, jenž takovou milosť dal biskupu Methodějovi,[10] následníku Andronikovu. A protož národu Slovanskému učitelem jest Andronik apoštol; neb přišel až do Moravy. I apoštol Pavel učil tu: neb tu jest Ilyrik. do něhož přišel apoštol Pavel;

byliť tu prvé Slované [a]). A protož národu Slovan- 898
skému učitelem jest Pavel; od toho pak národu
jsme i my, Rusové, tudíž i nám Rusům učitelem
jest Pavel apoštol, poněvadž učil jest národ Slo-
vanský, i ustanovil jest biskupem a náměstkem
po sobě Andronika národu Slovanskému. A Slo-
vanský národ i Ruský jeden jest, neb od Varahů
nazvali se Rusy, a prvé byli Slované; i ač se také
Polany nazývali, však řeč jich byla slovanská;
Polany pak zvali se proto, že v poli měli sídla svá,
ale jazyk slovanský měli jediný.

XXI. Léta 6407; léta 6408; léta 6409; léta 899
6410 Leon císař najal Uhry na Bulhary, a Uhři 902
vpád učinivše celou zemi Bulharskou poplenili;
Simeon pak, zvěděv to, na Uhry se obrátil, a Uhři
táhli proti němu, i porazili Bulhary, tak že ledva
Simeon utekl do Derstru.

Léta 6411. Když Igor dorostl, chodil za Ole- 903
gem a poslouchal jeho. I přivedli jemu ženu od
Pleskova, jmenem Olgu [b]).

Léta 6412; léta 6413; léta 6414; léta 6415 904
táhl Oleg na Hřeky, ostaviv Igora v Kyjevě. I po- 907
jal s sebou množství Varahů, i Slovanů, i Čudů,
i Křivice, i Merany, i Polany, i Severany, i Dře-
vany, i Radimice, i Charvaty, i Dudleby, i Tiverce,
o nichž oznámeno jest: " ti všickni nazývali se [c])
Veliká Scythie. A s těmi se všemi táhl Oleg
na koních i v korábích, a bylo počtem korábů
dva tisíce. I přitáhl k Carohradu, a Hřeci zamkli
zátoku mořskou a město zavřeli. I vyšel Oleg na

---

a) bylit tu Slované prvé za Pavla. *Per.* — *b*) bystrého rozumu a kořen i základ víry křesťanské a naši vůdkyni. *Per.* — *c*) u Hřeků *Per.*

907 břeh, a nařídil vojsku, aby vytáhli koráby na břeh, i plenil okolo města a mnoho Hřeků pobil, a paláce mnohé rozkotali a chrámy spálili; a které zajali, jedněch posekali, a jiné mučili, některé pak rozstříleli, a jiné v moře vmetali, i jiné mnohé zlé činili Rusové Hřekům, jakož bojovníci činívají. I poručil Oleg vojsku svému, aby kolesa udělali a postavili koráby na kolesa; a když byl pokosný vítr, napnuli plachty a s pole táhli k městu. Spatřivše to Hřekové, ulekli se a řekli, vyslavše k Olegovi: „Nehub města, podáme se k dani, jakouž chceš.“ I zřídil Oleg vojsko své, a vynesli mu (z města) pokrmy a víno; a nepřijal jeho, neb bylo ustrojeno s otravou. I ulekli se Hřeci a řekli: „Není to Oleg, ale svatý Dmitrij, poslán na nás od Boha.“ I rozkázal Oleg daň dávati na 2000 korábův, po 12 hřivnách na člověka, a v každém korábu bylo po 40 mužích. I podali se k tomu Hřeci, a počali Hřeci za pokoj prositi, aby neválčil proti Hřecké zemi. Oleg pak málo odstoupiv od města, počal o pokoj jednati s císaři Hřeckými, s Leonem a s Alexandrem, i poslal k nim do města muže Farlofa, Vermuda, Rulava a Stemida, řka: „Podejte mi se k dani.“ I řekli Hřeci: „Čeho chceš, a dáme ti.“ I rozkázal jim Oleg, aby dali vojsku na 2000 korábův po dvanácti hřivnách na rotu,[12] a potom dávati úklady[13] na Ruská města: nejprvé na Kyjev, pak na Černihov, i na Přáslav, i na Polotsk, i na Rostov, i na Lubeč, i na ostatní města; neb po těch městech seděli knížata, kteří byli pod Olegem. Když přijdou Rusové, ať dostanou poselné, jakož ustanoveno;[a]) a když přijdou kteří (ruští)

---

a) *Takto v rkp. Per.; jiní mají:* mnoho-li chtějí.

kupci, ať dostanou měsíčné na šest měsíců, chléb, 907
i víno, i maso, i ryby, i ovoce; i ať jim udělají lázeň, kdy koli žádají; a když půjdou Rusové domů, ať dostanou u císaře našeho na cestu pokrm, i kotvice, i provazy, i plachty, mnoho-li jim třeba.

I podali se k tomu Hřeci; a císařové i veškeré bojarstvo pravili: Když přijdou Rusové bez koupě, ať měsíčného neberou; ať zapoví kníže poslům svým, Rusům, kteří sem přicházejí, aby nedělali škody po vsech v kraji našem; příchozí Rusové ať zůstávají u svatého Mamy, a císařstvo naše pošle (k nim osoby některé), aby napsali jmena jich, a tehdy dostanou své měsíčné hosté, nejprvé kdo jsou z města Kyjeva, a pak z Černihova, i Přáslavi, i ostatní města; a do města ať vcházejí jedinou branou, s císařovým mužem, beze zbraně, po padesáti mužích; i ať dělají koupi, jakož jim třeba, neplatíce mýta z ničehož.

Císař pak Leon s Alexandrem učinili pokoj s Olegem, podvolivše se k dani; i v přísahu vešli mezi sebou, políbivše sami (císařové) kříž, a Olega vedše i lid jeho na přísahu po ruském zákonu. I kleli se (Rusové) zbraní svou, a Perunem, bohem svým, i Volosem, bohem dobytka, a stvrdili pokoj. I řekl Oleg: „Ušíte plachty (lodní) povlačité Rusům, a Slovanům hedvábné.“ [14] I stalo se tak. I pověsil štít svůj ve bráně, na znamení vítězství, a odtáhl od Carohradu. I napnuli Rusové plachty povlačité, a Slované hedvábné, a roztrhal je vítr; i řekli Slované: „Vezměme si své tlusté plátěné, nehodí se Slovanům plachty hedvábné.“ I přišel Oleg do Kyjeva, nesa zlato, i povlaky, i ovoce, i víno, i všeliké věci drahé. A nazývali Olega věštcem: neboť byli lidé pohané a nemoudří.

908 Léta 6416; léta 6417; léta 6418; léta 6419
911 zjevila se hvězda veliká na západě, na spůsob kopí.
912 XXII. Léta 6420 poslal Oleg muže své, aby spůsobili pokoj a ustanovili řád mezi Hřeky a Rusy; i poslal, mluvě tak jako v jiné smlouvě, kteráž učiněna byla za týchž císařův, Lva i Alexandra.

My z rodu Ruského muži:[15] Ingeld, Farlof, Vermud, Rulav, Gudy, Ruald, Karn, Frelaf, Ruar, Aktevu, Truan, Lidul, Fost, Stemid, jsouce posláni od Olega, velikého knížete Ruského, i ode všech, kteří jsou pod rukou jeho, jasných bojarův,[a]) k vám, Lvovi a Alexandru i Konstantinu, velikým v Bohu samodržcům, císařům Hřeckým, na zachování i na upevnění od mnohých let mezi křesťany a Rusy bývalé lásky, z vůle našich knížat a z poručení, i ode všech, kteří jsou pod rukou jeho, Rusů. Naše Jasnosť více než jiní, kteřížto chtějí s pomocí boží zachovati a upevniti takovou lásku, bývalou mezi křesťany a Rusy, mnohdykrát za spravedlivé jsme uznali, netoliko prostě slovem, ale i písmem a přísahou tuhou, zapřisáhnouce se zbraní svou, takovou lásku upevniti a utvrditi podlé víry i podlé zákona našeho. Jsou pak, jakož nám šlo o boží mír a lásku, články takové: Přede vším tedy abychom se s vámi Hřeky smířili, abychom jedni druhé milovali ze vší duše i vůle, a nedopouštěli, pokud vůle naše dostačuje, aby od lidí, kteří jsou pod rukou našich jasných knížat, bylo nějaké pohoršení anebo vina; ale vynasnažme se, pokud nám možné, o zachování na léta další i na vždy lásky nezvratné a nezrušitelné s vámi

---

a) jasných a velikých knížat i jeho velikých bojarův, *Hip.*

Hřeky, ježto upevněna byla slovy i písmem i pří- 912
sahou. Taktéž i vy, Hřeci, abyste zachovávali takouž lásku k jasným knížatům našim Ruským i ke všem, kteří jsou pod rukou jasného knížete našeho, stále a bez proměny vždy a po všecka léta. A o článcích, když se přihodí nějaká škoda, ustanovujeme takto: Pokud na jevě bude k oznámení zjevnými půtahy, ať se nám podá věrné jich vylíčení; a nebudou-li čemu chtíti věřiti, tehdy ať přisahá část ta, která chce, aby nebylo věříno; a když přisáhne podlé víry své, uložen bude trest, jakož se v tom jeví provinění. Zabije-li který Rus křesťana (Hřeka), anebo křesťan Rusa, nechť umře tam, kde to zabití spáchal; pakli vražedlník uprchne, a má-li jaké jmění, tehdy podíl jeho, totiž jenž jeho bude podlé zákona, ať vezme příbuzný zabitého; a kdo vražedlníka jme,[a]) ať dostane, kolik podlé zákona náleží; nemá-li vražedlník žádného jmění a uprchnul, tehdy ať drží se žaloba dotud, až se vrátí, aby umřel. Jest-li že kdo koho udeří mečem, neb bije jakým koli nástrojem, za to udeření neb bití ať zaplatí pět liber stříbra podlé obyčeje ruského; pakli takový pachatel jmění nemá, tehdy ať dá, mnoho-li může, i ať svlekne se sebe i ten svůj oděv, v němž chodí, a o ostatním ať přisáhne svou věrou, že nikterak od jiného nemá pomoci, a tehdy ať o tom zůstane žaloba od té chvíle bez prospěchu. Ukradne-li Rus cokoli u křesťana, aneb naopak křesťan u Rusa, a bude-li zloděj v tu dobu, když krádež spáchá, popaden od toho, jenž pozbyl čeho koli, protiví-li se zloděj a bude zabit, tehdy

---

a) *Místo:* a kdo vražedlníka jme, *má Hip., omylem z chybného čtení:* a i žena vražedlníkova.

912 ať nevyhledává se smrť jeho ani od křesťanův ani od Rusův, ale ať nad to ještě vezme své, kdo toho pozbyl. Vzdá-li se zloděj, aby jat byl tím, u něhož bude ukradeno, a bude svázán: tehdy vrátí to, co směl ukrásti, a učiní trojnásobně o tom zadost. Jest-li že kdo, buď Rus na křesťanovi, buď křesťan na Rusovi, spůsobem mučení oč se pokusí, a zjevně násilím co koli cizího odejme, ať navrátí trojnásobně. Bude-li vyvržena loď větrem velikým na zemi cizí, a najdou se tam kteří od nás Rusi, a přijde-li kdo opatrovat lodi s nákladem jejím i odeslat zase na zemi křesťanskou, tehdy máme ji provoditi skrze všeliké místo nebezpečné dotud, až přijde v místo bezpečné. Pakli taková loď buď od bouře anebo překážky zemské zdržena, nemůže navrátiti se domů do svých míst, tehdy pomůžem my Rusové veslářům té lodi, i doprovodíme jich s jich koupí bezpečně, ač přihodí-li se to blíž země Hřecké; pakli se přihodí taková škoda lodi blíž země Ruské, tehdy ji máme provoditi v Ruskou zemi, i ať prodají náklad té lodi, může-li se co z lodi prodati, a loď dovlečem my Rusové jim (do Hřek); a když půjdeme do Hřek buď s koupí, anebo v poselství k císaři vašemu, tehdy máme poctivě odvesti prodaný náklad jich lodi. Přihodí-li se komu z té lodi, žeby byl v ní zabit anebo zbit od nás Rusů, anebo žeby co koli jemu bylo vzato, tehdy budou povinni, kdo to spáchali, pokutou prvé řečenou o těch (věcech). Jest-li zajatý na jedné neb na druhé straně držán, buď od Rusů neb od Hřeků, a prodán do jiné země, a obrátí-li se buď Rus anebo Hřek (aby jej vykoupili), tehdy ať jej vykoupí a vrátí vykoupeného člověka do země jeho, a přijmou cenu zaň, kdo jej koupili, anebo ať se v koupi vpočte

cena čelední (mzdy jeho) na den. Taktéž bude-li 912
ve válce od vojska jat od těch Hřeků, tehdy ať napodobně se navrátí do země své, i odevzdána bude zaň cena jeho, jak řečeno jest, jakož jest koupě. Když bude (vám Hřekům) potřeba na vojnu jíti, když výpravu činíte, a tito (Rusové) chtějí poctiti císaře vašeho (svými službami vojenskými): mnoho-li jich v který koli čas přijde, a chtějí zůstati u císaře vašeho ze své vůle, tehdy ať zůstanou. O Rusích zajatých, z které koli země kdy přijdou a prodáni budou v křesťany, jakož i o křesťanech zajatých, z které koli země kdy přijdou (a prodáni budou) do Rus, mohou býti vyplaceni po 20 zlatnících, i ať se navrátí do Hřek. (A zase též o Rusích.) O tom, bude-li ukraden čeledín ruský, nebo když uteče, anebo z nouze prodán bude, a když Rusové počnou oň žalovati, tehdy ať se toto o čeledínovi prokáže, i ať si jej vezmou do Rus. Ano i když hosté ztratili čeledína a žalují, tehdy ať ho hledají, a když bude nalezen, ať jej sobě vezmou; pakli kdo hledání toho nedá obranci vykonati, ať ztratí člověka svého. Jest-li že kdo z Rusů, kteří v Hřecích u křesťanského císaře slouží, zemře, neučiniv žádného pořízení o jmění svém, a nemá-li tu svých, tehdy ať se navrátí jmění jeho k milým příbuzným do Rus. Učiní-li takový pořízení, dostane odkázané jmění jeho ten, koho písemně ustanovil za dědice, a to dědictví ať sobě vezme od Rusů obchod vedoucích i od jiných lidí rozličných, kteří chodí do Hřek a jsou tu dlužni. Obrátí-li se zloděj z Rus do Hřek, tehdy ať žalují Rusové křesťanskému císařství, a takový bude jat, a bude i nechtě navrácen do Rus. A toto vše ať činí také Rusové Hřekům, přihodí-li se kde co takového.

912 A na utvrzení toho nezrušitelné mezi vámi, křesťany i Rusy, bývalý pokoj učinili jsme písmem Ivanovým[16] na dvou listech, jenž císaře vašeho vlastní rukou, předležícím svatým křížem, i svatou nerozdílnou Trojicí jediného pravého Boha vašeho upevněn jest a dán poslům našim. My pak zapřisáhli jsme se k císaři vašemu, pocházejíce od Boha jako boží stvoření podlé zákona i podlé původu národu našeho, že neodstoupíme ani my, ani kdo jiný se strany naší, od ustanovených článků pokoje i lásky. A takovéto písmo dali jsme od císařstva našeho, aby obě strany byly bezpečny, témuž osvícenstvu, na utvrzení a na důkaz mezi námi zůstávajícího pokoje, měsíce Září v druhou neděli, indikta 15, léta od stvoření světa 6420.

XXIII. Císař pak Leon, poctiv posly ruské dary, zlatem a povlakami, i potřebami na cestu, nařídil k nim muže své, aby jim ukázali chrámovou krasotu, a paláce zlaté, i mnohá bohatství, ježto se v nich nalézala, mnoho zlata, i povlaky, i kamení drahé, i umučení Páně, korunu a hřeby i plášť purpurový, i ostatky svatých, učíce je víře své a ukazujíce jim pravou víru; a tak propustil je do země jich se ctí velikou. Poslaní pak Olegem poslové přišli k Olegovi a vypravovali všecky řeči obou císařů, kterak učinili pokoj a řád ustanovili mezi Hřeckou zemí a Ruskou, i přísahy, jichž ani Hřekové ani Rusové nemají přestoupiti.

A živ byl Oleg, maje pokoj na všecky strany, a panoval v Kyjevě. I přiblížil se podzim, a Oleg zpomněl si na svého koně, kterého byl nařídil krmiti, nevsedaje naň. Neb prvé jednou se otázal hadačů a čarodějníků: „Od čeho mi jest umříti?“ I řekl jemu jeden čarodějník: „Kníže! kůň, kteréhož miluješ a jezdíš na něm, od toho ti jest umříti.“ Oleg

pak uslyšav to, v mysli sobě řekl: „Nikoli již nevsednu naň, aniž jeho chci dále viděti.“ I poručil jej krmiti, a jeho k němu nevoditi. A přebyl tak několik let, nejezdě na něm, až pak i táhl na Hřeky. A když zase přišel do Kyjeva, i zůstal čtyry léta, a na pátý rok zpomněl si na svého koně, od něhož, jak byli řekli hadači, Olegovi bylo umříti; i povolal staršího nad pacholky od koní, řka: „Kde jest kůň můj, kteréhož jsem byl nařídil krmiti a hlídati jeho?“ A on řekl: „Zhynul jest.“ A Oleg zasmáv se, pohaněl čarodějníka, řka: „Toť nepravdu mluví hadači, a všecko to lež jest; kůň zhynul, a já jsem živ!“ I poručil osedlati koně: „Ať vidím kosti jeho!“ I přijel na místo, kdežto ležely kosti jeho holé a leb holá; i slezl s koně a usmívaje se řekl: „Tato-li leb by měla příčinou býti smrti mé?“ I vstoupil nohou na leb, a vynikl z ní had i uštknul ho v nohu, a z toho rózstonav se umřel.[17] I oplakávali jej všickni lidé pláčem velikým, a nesli a pohřbili jej na hoře, kteráž se jmenuje Štěkovice; a jest mohyla jeho po ten den, i slove mohyla Olegova. A bylo všech let jeho panování třicet a tři. 912

XXIV. Toto pak divno jest, že hádáním naplňuje se čarodějství, jako bylo za císařství Domicianova.[a]) Nějaký hadač, jmenem Apolonij, Tianjanin, znám býval, chodě i dělaje všude po městech i po vsech běsovské zázraky. Z Říma totiž přišed do Bizancie, a uprošen byv od tamních obyvatelů, učinilť toto: zahnal množství hadů a štírů z města, tak že již potom lidem neškodili; divokosť koňskou zkrotil, když scházeli se bojaré. Takéž i do Antiochie

---

a) Mimo tento počátek ostatní vše v té kapitole z Jiřího Hamartola vzato jest. Viz Mikl. 185, a Biel. I, 850.

912 přišed a požádán byv od nich, neb Antiošané souženi byli od štírův a od komárův, učinil štíra měděného, a zakopal jej do země, a malý sloup mramorový postavil nad ním, i poručil lidem, aby trsť drželi a chodili po městě i volali, třesouce trstí: „Budiž město bez komára!“ A tak vypudili z města komáry i štíry. Pak opět vyprosili v příčině zemětřesení, ježto na městu leželo, i vzdechnuv napsal na deštičce takto: „Běda tobě, ubohé město! že potřeseš se mnoho, i zmocní se tebe oheň, a opláče tě i ten Orentij, jenž při břehu jest.“ Též i veliký Anastasij z Božího Města praví o něm: „Účinky, jež Apolonij způsobil, i po tu dobu ještě na některých místech zůstávají, některé na odvrácení zvířat čtvernohých i ptákův, ježto mohou škoditi lidem, jiné pak na zdržení proudů říčních bez přetržení tekoucích, a jiné některé, jsouce na zkázu i záhubu lidem, zůstávají, aby byly přemoženy.“ Neb netoliko za života jeho ty a takové věci pro něho vykonali běsové, ale i po smrti jeho přebývajíce u hrobu jeho znamení činili ve jmenu jeho, na oklamání lidí ubohých, kteří se více dávají sváděti od ďábla k věcem takovým. A co kdo poví o skutcích čarodějných, ježto působil Manethon? že totiž takový byl umělý klamem čarodějným, že vždy se posmíval zdánlivým účinkům Apolonijovým, že by neměl na ně skutečné mudřecké chytrosti: „Neb příslušelo jemu,“ prý, „jakož i já, slovem toliko tvořiti, co chtěl, a ne vykonáváním tvořiti, co byl rozkázal.“ Toto pak všecko bývá z dopuštění božího a působením běsovským, aby se takovými věcmi zkusila naše přeslavná víra, jest-li pevná a silná, přebývající v Pánu, a nepodávající se nepřátelům pro domnělé zázraky a Satanovy skutky, jež otroci a sluhové zlosti jeho vykonávají. A ještě

také jmenem Hospodinovým prorokovali někteří, 912
jako Balám, i Saul, i Kaifáš, a běsy zase vyháněli, jako Juda i synové Skevovi. Neb i nehodným mnohdy dobrodění uděluje, aby některý jiný byl vděčen; ačkoli Balám cizí byl obého, příkladného života i víry, avšak učinil v něm přece dobrodění, aby viděli jiní. I Faraon byl takový, ale i tomu napřed oznámil věci budoucí. A Nabuchodonozor byl bezbožný, ale i tomu také odkryl, co se potom stalo po mnohých pokoleních, dávaje tím na jevo, že mnozí, protivný majíce smysl, pod znakem Kristovým zázraky dělají jiným způsobem na oklamání lidí, kteří dobrému nerozumějí, jako byl Simon čarodějník a Menandr, i jiní. Pro takové v pravdě dí: Nedávejte se klamati zázraky.

XXV. Léta 6421 počal panovati kníže Igor 913
po Olegovi. Téhož času počal vládnouti císař Konstantin, syn Leontův, zeť Romanův. A Dřevané zbouřili se proti Igoru po Olegově smrti.

Léta 6422 táhl Igor na Dřevany, a poraziv je, 914
vzložil na ně daň větší, než byla Olegova. Téhož léta přitáhl Simeon Bulharský na Carohrad, a učiniv pokoj odtáhl domů.

Léta 6423 přitáhli Pečenězi poprvé na Ruskou 915
zemi, a učinivše pokoj s Igorem, táhli k Dunaji. V tytýž časy přitáhl Simeon pleně Thracii; Hřekové pak poslali pro Pečeněhy, a když Pečenězi přišli a chtěli na Simeona, vznikl svár mezi hřeckými vojvody. Vidouce Pečenězi, že sami na sebe nevraží, odtáhli domů. A Bulhaři se Hřeky se srazili, i pobiti byli Hřekové. Simeon pak vzal město Adrianovo, kteréž se prvé nazývalo město Orestovo, syna Agamemnonova, jenž před tím ve třech řekách se koupav, pozbyl neduhu, tu proto nazval to město

915 jmenem svým. A potom Adrian císař obnovil je i nazval jmenem svým Adrianovo; [a]) my pak zoveme je městem Odřenem.

916 Léta 6424; léta 6425; léta 6426; léta 6427;
920 léta 6428 ustanoven byl (od císaře Konstantina a od patriarchy Mikuláše) Roman císařem v Hřekách. Igor pak válčil proti Pečeněhům.

921 Léta 6429; léta 6430; léta 6431; léta 6432; léta 6433; léta 6434; léta 6435; léta 6436; léta
929 6437 přitáhl Simeon (Bulharský) na Carohrad, i poplenil Thracii a Macedonii, a přitáhl k Carohradu v síle veliké, v hrdosti, a učiniv pokoj s Romanem císařem, i vrátil se domů.

930 Léta 6438; léta 6439; léta 6440; léta 6441;
934 léta 6442 poprvé přitáhli Uhři na Carohrad, i plenili celou Thracii; Roman pak učinil s Uhry pokoj.

935 XXVI. Léta 6443; léta 6444; léta 6445; léta
941 6446; léta 6447; léta 6448; léta 6449 táhl Igor na Hřeky; i poslali Bulharé návěští k císaři, že táhnou Rusové na Carohrad, (majíce) lodí deset tisíc. Kteřížto přitáhli i připluli, a počali pleniti krajiny Bithynské, i plenili po Pontu do Heraklie a do Paflagonské země, a celou krajinu Nikomedskou poplenivše, zátoku celou spálili; a koho jali, některé rozsekali, jiné jako terč postavivše stříleli v ně, i rozráželi, opak ruce svazovali, hřeby železné po středu hlavy vbíjeli jim, a i mnoho svatých chrámů ohněm zažehli, kláštery i vesnice spálili, a jmění nemálo po obé straně (moře) pobrali. A když potom vojska přišla od východu, Pamfil domestik [18] se čtyřiceti tisíci, a Foka patricius s Macedony, a Theodor vůdce

---

a) Leo Diac. 130. Theophanes continuat. lib. VI in Const. Porphyrog. 387. Sr. Mikl. 201, 23.

s Thráky, a s nimi i důstojníci bojarští, tehdy obklí- 941
čili Rusy vůkol. I uradili se Rusové a vytáhli zbrojně na Hřeky, a bitva mezi nimi byla zlá, ledva odolali Hřekové; Rusové pak vrátili se pod večer k družině své, a na noc vlezše do lodí ujeli. A Theofan potkal je v korábích s ohněm, i počal trubami oheň pouštěti na lodi ruské, a bylo viděti věc divnou a strašlivou. I vidouce Rusové plamen, uvrhli se do vody mořské, chtíce ubřesti; a tak ostatní vrátili se domů.[19] Když pak tito přišli do země své, vypravovali každý svým o tom, co se stalo, i o korábovém ohni: „Tak jako blesky," prý, „které jsou na nebesích, mají Hřekové u sebe, a ty pouštějíce pálili nás; a proto jsme jim neodolali." Igor pak vrátiv se počal sbírati vojska mnohá. i poslal také pro Varahy za moře, vábě je na Hřeky, chtě opět táhnouti na ně.

Léta 6450 Simeon táhl na Charvaty a poražen 942
byl od Charvatův,[20] i umřel, zůstaviv po sobě kníže Petra, syna svého, aby panoval nad Bulhary.

Téhož léta narodil se Igorovi Svatoslav.

XXVII. Léta 6451 opět přitáhli Uhři na Caro- 943
hrad, a učinivše pokoj s Romanem, vrátili se domů.

Léta 6452 shromáždiv Igor vojska mnohá, Va- 944
rahy, Rusy i Polany, Slovany i Křivice i Tiverce. i Pečeněhy najal, vzav u nich zástavníky, i táhl na Hřeky v lodech i na koních, chtě se pomstiti. Uslyšavše to Korsuňci, poslali k Romanovi, řkouce: „Aj táhnou Rusové, bez počtu korábů, pokryli jsou moře koráby svými." Takéž i Bulharé poslali návěští, řkouce: „Táhnou Rusové, a najali jsou k sobě Pečeněhy." Uslyšav to císař, poslal k Igoru nejlepší bojary své, prose a řka: „Nechoď, ale vezmi daň, kterou bral Oleg, a přidám ještě k dani té." Takéž

944 i k Pečeněhům poslal povlaky a mnoho zlata. Igor pak přišed až k Dunaji, sezval družinu svou a počal se raditi, i oznámil jim řeč císařovu. I řekla družina Igorova: „Když takto mluví císař, co chceme tedy více toho, nepotýkavše se dostati zlato, stříbro i povlaky? zdali kdo ví, kdo zvítězí, my-li, čili oni? a zdali kdo s mořem se uradil? neb aj, netáhneme po zemi, ale po hlubině mořské; a smrť jest obecna všem!" I poslechl jich Igor, a přikázal Pečeněhům, aby plenili zemi Bulharskou; a sám vzav u Hřeků zlato i povlaky na všecko vojsko, vrátil se zpět, a přišel domů do Kyjeva.

945 Léta 6453 poslal Roman, i Konstantin, i Stefan posly k Igorovi, aby zjednali pokoj předešlý. A Igor rozmlouval s nimi o pokoji. I poslal Igor muže své k Romanovi, a Roman sezval bojary a důstojníky. I přivedli posly Ruské a poručili mluviti a psáti obojích řeči na listě, v týž spůsob jako v předešlé smlouvě, kteráž byla za císaře Romana, i Konstantina, i Stefana, panovníků Krista milovných:

My z rodu Ruského poslové i hosté:[21] Ivor, posel Igorův, velikého knížete Ruského, a obecní poslové: Bujefast, Svatoslavův, syna Igorova; Iskusev, kněžny Olgy; Sludy, Igorův, neté[22] Igorova; Ulb, Vladislavův; Kanimar, Předslavin; Šichbern, Sfandy, ženy Ulbovy; Prastěn, Turdův; Libi, Arfastův; Grim, Sfirkův; Prastěn, Akunův, neté Igorova; Kary, Studkův; Karšev, Turdův; Egri, Evliskův; Voist, Vojkův; Istr, Amundův; Prastěn, Bernův; Gastjag, Gunarův; Šibrid, Aldanův; Kol, Klekův; Stengi, Etonův; Sfirka, ...; Alvard, Gudův; Frudi, Truadův; Mutur, Ustinův; kupec Adun, Adulb, Ingivlad, Oleb, Frutan, Gomol, Kuci, Emig, Turbid, Furstěn, Bruny, Roald, Gunastr, Frastěn, Ingeld,

Turbern,[a]) Mony, Ruald, Svěn, Stir, Aldan, Tirej, 945
Aspubran, Vuzleb, Sin Korobic; poslaní od Igora, velikého knížete Ruského, a ode všech knížat, i ode všech lidí země Ruské; a od těch rozkázáno nám, abychom starý pokoj obnovili, ďábla, jenž dobrého nenávidí a v nepřátelství sobě libuje, porazili, a od mnohých let trvající lásku mezi Hřeky a Rusy utvrdili. A veliký kníže náš Igor, a bojaré jeho,[b]) i všickni lidé Ruští poslali nás k Romanu, i Konstantinu, i k Stefanu, k velikým císařům Hřeckým, abychom spůsobili lásku s samými císaři, s veškerým bojarstvem i se všemi lidmi Hřeckými na všecka léta, dokud svítí slunce a svět stojí. A kdo na to pomyslí od strany Ruské, aby takovou lásku zrušil, kolik jich přijalo křest, ať vezmou pomstu od Boha všemohoucího, odsouzení na záhubu v tomto životě i v budoucím; a kolik jich nekřtěno jest, ať nemají pomoci od Boha, ani od Peruna, ať se neuchrání štíty svými, i ať pohubeni budou meči svými, od střel i od jiné zbraně své, i ať budou otroky po celý život budoucí[c]). A veliký kníže Ruský i bojaré jeho ať posílají do Hřek k velikým císařům Hřeckým koráby, kolik chtí, s posly i hosty, jakož jim ustanoveno jest. (Potud) nosili poslové pečeti zlaté a hosté stříbrné; nyní pak uznal kníže váš za dobré, posílati k císařstvu našemu listy; a kteří poslové i hosté bývají od nich posíláni, ať přinesou listy, píšíc takto, že: „Poslal jsem korábů tolik;“ a od těch ať zvíme i my, že přicházejí s pokojem. Pakli přijdou bez listu, a budou nám prozrazeni, tehdy máme je držeti a chovati, až dáme o nich návěští

a) i druhý Turbern, Uleb, Turben, *Hip.* — b) a knížata i bojaré jeho *Hip.* — c) v životě tomto i v budoucím *Hip.*

945 knížeti vašemu. Jest-li že se nepoddají a zprotiví se, i budou zabiti, tehdy ať nevyhledává se smrť jich od knížete vašeho. Jest-li že utekou a přijdou do Rus, tehdy my napíšeme o tom knížeti vašemu, aby učinili, jak jim libo. Přijdou-li Rusové bez koupě, ať měsíčného nedostanou. Kníže ať zapoví poslům svým i Rusům, kteří sem přicházejí, aby nedělali nepořádku po vsech ani v zemi naší. A když přijdou, ať se uhostí u svatého Mamy, a císařstvo naše ať pošle někoho, aby napsal jmena jich, a tehdy dostanou své měsíčné, poslové poselné, a hosté měsíčné, nejprvé z města Kyjeva, pak z Černihova i Přáslavi[a]). Ať vcházejí do města jedinou branou s císařovým mužem beze zbraní, po padesáti mužích, i ať dělají koupi, jakož jim potřeba, a pak ať zase vyjdou; a muž císařstva našeho ať je chrání; a učiní-li kdo z Rusův anebo z Hřekův co zlého, ať to napraví. Když pak Rusové do města přijdou, ať nemohou kupovati povlak více než po padesáti zlatnících, a z těch povlak když kdo koupí, ať ukáže císařovu muži, a ten je zapečetí a dá jim. A Rusové odtud odcházející dostanou od nás, čeho (jim) potřeba, potravu na cestu, i čeho potřeba lodem, jakož prvé ustanoveno jest, i ať se navrátí ve zdraví do země své; zimovati u svatého Mamy ať nemohou. Uteče-li čeledín z Rus, a přijdou proň do země císařstva našeho, i od svatého Mamy, bude-li tam,[b]) ať si jej vezmou; pakli nebude nalezen, tehdy ať jdou na přísahu naši Rusové křesťané podlé víry své, a nekřesťané podlé zákona svého, a ti tehda dostanou od nás cenu svou, jakož

---

a) i ostatní města. *Hip.* — *b*) a bude nalezen, *Hip. i jiné rkp.*

prvé ustanoveno jest, dvě povlaky za čeledína. 945
Jest-li že kdo z lidí císařstva našeho, nebo z města našeho, nebo z jiných měst uteče, čeledín náš, k vám, a přinese co, ať jej (vaši) zpět zase vrátí, i to co byl přinesl, vše v dobrém spůsobu, i ať dostane z něho dva zlatníky[a]), (kdo jej jal). Jest-li že se kdo z Rusův pokusí co vzíti od lidí císařstva našeho, kdo to učiní, potrestán bude velmi; a jest-li že co vzal, ať zaplatí dvojnásob; a učiní-li též Hřek Rusovi, ať bude touž měrou potrestán, jakož potrestán jest i on. Přihodí-li se, že Rus ukradne co Hřekovi, anebo Hřek Rusovi, hodno jest, aby navrátil netoliko to samo, ale i cenu toho; jest-li věc ukradená již prodána, tehdy ať zaplatí cenu její dvojnásob, a ten potrestán bude podlé zákona hřeckého, i podlé zřízení a podlé zákona ruského. Co koli křesťanů z panství našeho zajatých přivedou Rusové, tehdy bude-li jinoch anebo dívka dobrá, ať dají (naši výkupného) deset zlatníkův, a vezmou jej (neb ji); jest-li věku středního, ať dají osm zlatníkův, a vezmou jej; bude-li stár anebo dítě, ať dají pět zlatníkův. Naleznou-li se Rusové sloužíce u Hřekův a jsou-li zajatci, tehdy ať vykoupí je Rusové po desíti zlatnících. Jest-li že Hřek je koupil, pod křížem jemu (Rusovi) přisáhne, aby dostal cenu svou, co koli zaň dal. A o krajině Korsuňské, co koli jest měst hražených na té části, ať nemá práva kníže Ruský pleniti v těch krajinách, a ta krajina nemá se vám podrobiti. A tehdáž, když požádá nás za vojsko kníže Ruský k válce, máme jemu dáti, co koli jemu bude potřebí. A o tom, najdou-li Rúsové koráb hřecký vyvržený na kterém koli místě,

a) jemného *Hip.*

945 ať jemu škody nedělají; pakli kdo co z něho vezme, anebo člověka otrokem učiní, nebo zabije, ať bude povinen zákonu ruskému i hřeckému. Najdou-li v ústí Dněprském Rusové Korsuňany, ani ryby loví, ať jim nic zlého nečiní; i ať nemají práva Rusové zimovati v ústí Dněpra, Bělobřeží, ani u svatého Etheria, ale když přijde jeseň, ať jdou sobě domů do Rus. A o Černých Bulhařích, kteřížto přicházejí a plení v krajině Korsuňské, ustanovujem knížeti Ruskému, aby jich nepouštěl škodit té krajině. Přihodí-li se škoda nějaká od Hřekův, kteří jsou pod vládou císařstva našeho, ať nemáte práva trestati jich, ale z rozkazu císařstva našeho ať potrestán bude každý, jakož zavinil. Zabije-li křesťan (Hřek) Rusa anebo Rus křesťana, ať zadržán bude vražedlník od příbuzných zabitého, aby jej zabili; jest-li že vražedlník uskočí a uteče, a má-li jaké jmění, ať vezmou jmění jeho příbuzní zabitého; pakli žádného jmění nemá i uteče, ať hledají jeho, až se nalezne; a nalezne-li se, ať bude zabit. Jest-li že udeří mečem, neb kopím, neb jakou koli zbraní Rus Hřeka, nebo Hřek Rusa, ať pro to provinění zaplatí stříbra pět liber podlé zákona ruského; nemá-li žádného jmění, ať prodáno bude, co koli se zač prodati může (z jeho věcí), ano i oděv, ve kterém chodí, i ten má se s něho svléci, a co se ostatku dotýče, ať vykoná přísahu podlé víry své, že nemá ničchož, a tak bude propuštěn. Bude-li chtíti císařstvo naše od vás vojsko na naše nepřátely, tehdy máme psáti k velikému knížeti vašemu, a ten ať pošle k nám, mnoho-li chceme: a z toho poznají jiné země, jakou lásku mají Hřekové s Rusy. My pak úmluvu celou napsali jsme na dvou listech, a jeden list jest u císařstva našeho, na němž jest kříž i jmena naše na-

psána, a na druhém poslové vaši i hosté vaši. A ti, 945
kteří odejdou s poslem císařstva našeho, ať ho doprovodí k velikému knížeti Ruskému Igorovi a k lidem jeho, kteřížto přijmouce list vykonají přísahu, že skutečně zachovají, jakož jsme se umluvili a na ten list napsali, na němž jsou napsána jmena naše. My pak (Rusové), kolik nás jest pokřtěných, zapřisáhli jsme se chrámem svatého Eliáše ve chrámě sborovém, a předležícím svatým křížem i tímto listem, že zachováme vše, co na něm napsáno jest, a že ničehož z něho nepřestoupíme; a kdo toto se strany naší přestoupí, buď kníže anebo kdo koli jiný, buď pokřtěn anebo nepokřtěn, ať nemá pomoci od Boha, i ať bude otrokem po celý život budoucí[a]), a svou vlastní zbraní ať bude zabit. A nekřtění Rusové mají odložiti štíty své i meče své nahé, obruče své i ostatní zbraně, a mají přisahati o všech věcech, ježto jsou napsány na tomto listě, že zachovány budou od Igora, i ode všech bojarův, i ode všech lidí se strany Ruské na budoucí léta i na vždy. Jest-li že kdo z knížat nebo z lidí ruských, budiž křesťan nebo nekřesťan, toto přestoupí, co na tom listě napsáno jest, bude hoden, aby umřel svou zbraní, i ať bude proklet od Boha i od Peruna, že přestoupil svou přísahu. A dokud bude dobrý Igor, veliký kníže, živ, ať toto zachová, láska pravá aby se nezrušila, dokud slunce svítí a svět stojí, na nynější věky i na budoucí.[23]

Poslové pak Igorem poslaní přišli k Igorovi s posly hřeckými, a vypravovali všecky řeči císaře Romana. Igor pak povolal k sobě posly hřecké, a řekl jim: „Mluvte, co vám oznámil císař.“ I řekli

---

a) v životě tomto i budoucím *Hip.*

945 poslové císařští: „Aj, poslal nás císař, rád jest pokoji, chce pokoj míti s knížetem ruským a lásku. Tvoji poslové vedli jsou císaře naše ku přísaze, a nás také poslali, abychom ku přísaze vedli tebe i lidi tvé.“ I přislíbil Igor, že tak učiní. Z jitra povolal Igor posly, a přišel na chlum, kde stál Perun, i odložili zbraně své, i štíty, i zlato, a vykonal Igor přísahu i lidé jeho, co bylo Rusův pohanských; a křesťanské Rusy vedli ku přísaze v chrámě svatého Eliáše, jenž jest nad potokem konec Pasinčí besedy a Kozaře, byltě tento chrám sborový, neb mnozí Varazi byli křesťané. Igor pak utvrdiv pokoj se Hřeky propustil posly, obdařiv je kožišinami, i čeledí, i voskem, a propustil je. Poslové pak přišli k císaři, a oznámili všecky řeči Igorovy, i lásku jeho k Hřekům.

XXVIII. Igor pak počal panovati v Kyjevě, pokoj maje se všemi zeměmi. I přiblížil se podzim, a (Igor) počal zamýšleti proti Dřevanům, chtě jim uložiti věčší daň.

945 Léta 6453. Téhož léta řekli družina Igorovi: „Sluhové Svěnaldovi vystrojili jsou se zbraní a šatstvem, a my jsme nazi; pojď, kníže, s námi na daň, ať i ty něčeho dobudeš i my.“ I poslechl jich Igor, a šel do Dřev na daň; a přimyslil k dani předešlé, i násilí činil jim on i muži jeho; a vybrav daň, táhl do města svého. Na cestě zpáteční pak se rozmysliv, řekl družině své: „Jděte s daní domů, a já se vrátím, a ještě si pochodím.“ I propustil družinu svou domů a s málem družiny se vrátil, žádaje sobě věčšího jmění. A uslyšavše Dřevané, že opět jde, poradili se s knížetem svým Malem a řekli: „Když se vlk dostane mezi ovce, tehdy vynosí po jedné celé stádo, ač nezabijí-li jeho; tak

i ten: jest-li že ho nezabijem, tehdy všecky nás pohubí.“ I poslali k němu, řkouce: „Proč opět přicházíš? vzal jsi všecku daň.“ I neposlechl jich Igor. A Dřevané vytáhše z města Iskorstěně naproti, zabili Igora i družinu jeho; neb jich málo bylo. I pohřben byl Igor, a mohyla jeho jest u Iskorstěně města v Dřevích po tento den. 945

XXIX. Olga pak byla v Kyjevě se synem svým, s děckem Svatoslavem, a pěstoun jeho byl Asmud, a vojvoda byl Svěnald, totiž otec Mstišův. I řekli Dřevané: „Aj, knížete Ruského jsme zabili; vezměme ženu jeho Olgu za knížete našeho Mala, i Svatoslava, a uděláme jemu, jak chceme.“ I poslali Dřevané muže nejpřednější, počtem dvacet, v lodi k Olze, a přistáli pod Bořičevem v lodi. Neb tehdáž voda tekla dolem hory Kyjevské, a na podolí nepřebývali ještě lidé, nébrž na hoře; hražené pak město Kyjev bylo, kde jest nyní dvůr Hrdětin a Nikeforův, a dvůr knížecí byl v městě, kdež jest nyní dvůr Vratislavský a Čudin, a vážnice[24] byla vně města; a byl také vně města druhý dvůr, kdež jest dvůr domestikův[25] za svatou Boží Rodičkou; nad horou dvůr věžní, neb tu bývala kamenná věž.[26] I pověděli Olze, že přišli Dřevané, a pozvala je Olga k sobě, i řekla jim: „Dobří hosté přišli!“ A Dřevané odpověděli: „Přišli jsme, kněžno!“ I řekla jim Olga: „Nužc povězte, proč jste přišli sem?“ Dřevané pak odpověděli: „Poslala nás Dřevská země, řkouc takto: Muže tvého jsme zabili, neb muž tvůj byl jako vlk dravý a loupežný, a naši knížata dobří jsou, kteří zvelebili jsou zemi Dřevskou; nuže pojď za kníže naše, za Mala.“ Neb říkali jemu Mal, knížeti Dřevskému. Olga pak odpověděla jim: „Milá mi jest řeč vaše, už muže svého

945 vzkřísiti nemohu; chci však poctiti vás na zejtří před lidmi svými. A nyní jděte do lodi své, i vstupte v lodi, jsouce pyšni, a já zejtra pošlu pro vás; vy pak řekněte: Nepojedem na koních, ani pěšky půjdem, ale poneste nás v lodi! i ponesou vás v lodi.“ [a]) Po té propustila je od sebe do lodi. I poručila Olga vykopati jámu velikou a hlubokou na dvoře věžním vně města. A na zejtří ráno Olga, ve věži sedíc, poslala pro hosty. I přišli k nim, řkouce: „Zve vás Olga na česť velikou.“ A oni odpověděli: „Nepojedem na koních, ani na vozích, ani pěšky půjdem, poneste nás v lodi.“ A Kyjané řekli: „Nemůžem jinak učiniti; kníže náš zabit, a kněžna naše chce se vdáti za vaše kníže.“ I ponesli je v lodi. A oni seděli v přehybech u velikých spinadlech,[27] hrdě se majíce. I přinesli je na dvůr k Olze, a nesouc uvrhli je do jámy i s lodí. Naklonivši se Olga, řekla jim: „Dobrá-li vám ta česť?“ A oni odpověděli: „Horší nám jest nežli smrť Igorova.“ I poručila je za živa zasypati, a zasypali je. [b]) Potom poslala Olga k Dřevanům a řekla jim: „Jest-li že mne skutečně žádáte, tehdy pošlete muže vznešené, ať u veliké cti přijdu za vaše kníže, byť i nepustili mne lidé Kyjevští.“ Uslyšavše to Dřevané, vybrali muže nejpřednější, kteří drželi zemi Dřevskou, a poslali pro ni. A když

---

a) Tak miluji kníže vaše i vás!“ A oni jsouce rádi, odpověděli pokyvujíce rukama: „Víš-li, kníže náš, jak jsme my tobě zjednali?“ I šli do lodi podnapilí a veselí. *Per.* — *b*) Kníže Mal, stroje veselí ke sňatku, míval často sen. Zdálo se mu totiž, že když přišel, Olga dávala jemu šaty drahocenné červené, celé posázené perlami, a sama vzala na sebe šaty černé se zeleným vyšíváním, a lodi, ve kterých měli nešeni býti, byly smolné. *Per.*

Dřevané přišli, poručila Olga udělati lázeň, řkouc takto: „Až se zmyjete, přijďte ke mně.“ Oni pak vytopili lázniei, a Dřevané tam vešli i začali se mýti; i zavřeli za nimi láznici, a poručila zapáliti ji ode dveří; i shořeli tu všickni. I poslala k Dřevanům, řkouc takto: „Aj, už jdu k vám, připravte medů mnoho v městě [a]), kde jste zabili muže mého, ať popláču nad hrobem jeho, i učiním tryznu muži svému.“ A oni uslyšavše to, svezli velmi mnoho medů, i uvařili. Olga pak, pojavši s sebou málo družiny, a lehko jdouc přišla k hrobu jeho, i oplakávala muže svého; i poručila lidem svým nasypati mohylu velikou, a jak nasypali, poručila tryznu udělati. Potom sedli Dřevané pit, a Olga poručila sluhům svým, aby sloužili jim. I řekli Dřevané k Olze: „Kde jsou družina naše, jež jsme pro tě poslali?“ A ona odpověděla: „Jdou za mnou s družinou muže mého.“ A když se Dřevané opili, poručila sluhům svým, aby na ně šli,[28] a sama odešla pryč, i poručila družině, aby Dřevany sekali. I posekali jich pět tisíc; a Olga vrátila se do Kyjeva, i připravovala vojsko na ostatek jich. [b]) 945

XXX. Léta 6454 Olga se synem svým Svatoslavem sebrala vojsko veliké, i udatné, a táhla na zemi Dřevskou. I vytáhli Dřevané proti ní; a když obojí pluky sešly se v hromadu, hodil Svatoslav kopím na Dřevany, a kopí letělo koni skrz uši, i udeřilo v nohu koni, neb byl ještě děcko. I řekl Svěnald i Asmud: „Kníže už počal; potáhněte, družino, za knížetem.“ I porazili Dřevany, a Dřevané utíkali a zavřeli se v ohražených městech 946

---

a) u města *Hip.* — *b*) Počátek panování Svatoslava knížete. *Hip.*

946 svých. Olga pak obořila se se synem svým na město Iskorstěň, proto že ti byli zabili muže jejího, a položila se okolo města se synem svým, a Dřevané zavřeli se v městě, i potýkali se silně z města, neb věděli, že sami zabili kníže a nač se vzdáti. I stála tu Olga rok, a nemohla dobyti města; i umyslila si tak: poslala k městu, řkouc: „Čeho chcete se doseděti? však vaše města všecka vzdala se mně, i podvolili se k dani, a zdělávají nivy své a země své: a vy chcete pomříti hladem, nepodvolíce se k dani.“ Dřevané pak řekli: „Rádi bychom se k dani podvolili, ale chceš pomstiti muže svého.“ I řekla jim Olga: „Však jsem já už pomstila bezpraví muže svého, když přišli do Kyjeva, podruhé i potřetí, když jsem udělala tryznu muži svému, a už se nechci mstíti, ale chci daň vzíti po málu, a smířivši se s vámi, půjdu zpátky.“ I řekli Dřevané: „Co chceš na nás? rádi zaplatíme medem i kožišinami.“ Ona pak odpověděla jim: „Nyní nemáte medu, ani kožišin, však málo na vás žádám[a]): dejte mi od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích; neb já nechci ukládati těžké daně, tak jako můj muž, ale žádám toho na vás málo, neb vy jste seslábli v osadě; a protož té maličkosti na vás žádám.“ Dřevané tedy rádi jsouce, sebrali od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích, i poslali k Olze s poklonou. Olga pak pravila jim: „Aj, už jste se pokořili mně a mému

---

a) abych dala od vás bohům oběť, a úlevu podala vám, sobě na uléčení bolesti hlavní: dejte mi od každého dvora po třech holubech a po třech vrabcích, proto že u vás to ptactvo jest, a jinde všude už jsem sbírala, a není ho, a do cizí země poslati nechci. *Per.*

dítěti, i jděte do města, a já zejtra odstoupím od 946
města, a půjdu do města svého.“ A Dřevané rádi jsouce vešli do města, a povídali to lidem, i obradovali se lidé v městě. Olga pak rozdala mezi vojsko každému po holubu, a některým po vrabci, i rozkázala k každému holubu i k vrabci přivázati sirku, zavinouc je v malé kousky plátna, a nitkou je upevníc k jich každému. I rozkázala Olga, jak mile se smrklo, vojsku svému, aby ty holuby a vrabce pustili. Holubi pak a vrabci letěli v hnízda svá, ti do holubníků a vrabci pod střechy; a tak zapálily se holubníky, tu příbytky, tu sruby, tu stáje, a nebylo dvora, kdež nehořelo; aniž bylo lze hasiti, neb všecky dvory zplanuly ohněm.[29] I utíkali lidé z města, a Olga rozkázala vojsku svému, aby je jímali, tak dobyla města i spálila je; starší pak města zjímala, a některé těch lidí pobila, a jiné vydala mužům svým ve službu, a ostatek jich zůstavila, aby platili daň. I vzložila na ně daň těžkou: dvě části daně té jdou do Kyjeva, a třetí na Vyšehrad k Olze; neb Vyšehrad bylo hražené město Olžino. I táhla Olga po zemi Dřevské se synem svým a s družinou, ustanovujíc řády a úroky;[30] a jsou potud (ještě) její stanoviště i loviště.[31] I přišla do města svého do Kyjeva s synem svým Svatoslavem; a přebyvši tu rok jeden,

léta 6455 šla Olga do Novohradu, i ustanovila 947
po Mstě pohosty[32] i daně, a po Luze[a]) obroky i daně;[33] a loviště její jsou po vší zemi, znamení[34] a města[35] i pohosty, a saně její[36] stojí v Pleskově po tento den, i vážnice po Dněpru a po Desně, a vesnice její Olžice též potud jest. A vyřídivši to, vrátila se k synu svému do Kyjeva, a přebývala s ním v lásce.

---

a) pohosty, *Hip.*

948 XXXI. Léta 6456; léta 6457; léta 6458; léta
955 6459; léta 6460; léta 6461; léta 6462; léta 6463 šla Olga do Hřek, i přišla do Carohradu. A byl tehdáž císař jmenem Cemský[a]); i přišla k němu Olga, a císař vida ji, ana jest velmi krásné tvářnosti i důvtipná, podivil se rozumu její, rozmlouval s ní a řekl jí: „Hodna jsi, abys panovala s námi v městě tomto.“ A ona srozuměvši tomu, řekla k císaři: „Jsem pohanka; i chceš-li mě pokřtiti, tehdy mě pokřti sám; pakli nechceš, tehdy se nedám pokřtiti.“ I pokřtil ji císař s patriarchem.[37] A osvícena byvši, radovala se duší i tělem; i poučil ji patriarch o víře a řekl jí: „Blahoslavena jsi ty mezi ženami ruskými, že's oblíbila světlo, a tmu ostavila; blahoslaviti tebe budou synové ruští až do posledního rodu vnuků tvých.“ A vypravoval jí o církevním řádě, o modlitbě i o postě, o almužně i o zachování těla čistého; a ona sklonivši hlavu, stála jako houba napájitelná, přijímajíc učení, a poklonivši se patriarchovi, pravila: „Kéž modlitbami tvými, vládyko, zachráněna budu od síti nepřátelské!“ A bylo jí dáno na křtu jmeno Helena, jakož i někdejší císařová, máti Velikého Konstantina, (se nazývala). I blahoslavil ji patriarch a propustil ji. A po křtu pozval ji císař, a řekl jí: „Chci tě pojmouti sobě za ženu.“[38] Ona pak odpověděla: „Kterak mě chceš pojmouti, když jsi mne sám pokřtil a nazval mě dcerou? a mezi křesťany toho zákona není, však ty sám víš.“ I řekl císař: „Přelstila jsi mě, Olga!“ I dal jí dary mnohé, zlato a stříbro, povlaky a nádoby rozličné, a propustil ji, nazvav ji sobě dcerou. A ona chtíc domů, přišla k patriarchovi, prosíc,

---

a) jmenem Konstantin, syn Leonův *Hip.*

aby blahoslavil dům její, i řekla jemu: „Lidé moji 955
jsou pohané, i syn můj, aby mě Bůh zachoval ode všeho zlého.“ I řekl patriarch: „Dítě věřící! v Krista byla jsi pokřtěna, a v Krista jsi se oblekla, Kristus nechť ochrání tebe, jakož ochránil Enocha za prvních rodů, a potom Noeho v korábě, Abrahama před Abimelechem, Lota před Sodomskými, Mojžíše před Faraonem, Davida před Saulem, tři mládence v peci (ohnivé), Daniele před zvěří, tak i tebe zbaví od nepřítele a od jeho sítí.“ I blahoslavil ji patriarch, a šla s pokojem do země své, i přišla do Kyjeva. Toto pak stalo se, jakož i za Šalomona; přišla královna Ethiopská k Šalomonovi, chtíc slyšeti přemoudré řeči Šalomonovy, a viděla mnohou moudrosť i znamení: tak i tato blažená Olga hledala dobré moudrosti boží; než ona lidské, ale tato boží. Neb kdo hledají moudrosti, naleznou ji. Moudrosť na východištích opěvá se, a na cestách vodí smělosť, a na krajích zábradlných zvěstuje se, a v branách městských směle rozpráví; neb kolik let spravedliví drží se ku pravdě, zahanbeni nebudou.[a]) Neb od zrostu svého tato blažená Olga hledala moudrosti, což jest lepší všeho ve světě tomto, i nalezla perlu mnohocennou, jenž jest Kristus. Neb Šalomon dí: žádosť blahověrných naplňuje duši sladkostí,[b]) i: přilož srdce své k rozumu;[c]) kdo milují mě, já je miluji, a kdo hledají mne, naleznou mě.[d]) Pravíť Hospodin: Kdo přichází ke mně, nevyženu ho ven.[e])

Ta pak Olga přišla do Kyjeva,[f]) a poslal k ní císař Hřecký, řka: „Obdařil jsem tě hojně, neb jsi

---

a) *Přísl. Šalom. I, 20—22.* — *b*) *Též XIII, 20.* — *c*) *Též II, 12.* — *d*) *Též VIII, 17.* — *e*) *Evang. S. Jana VI. 37.* — *f*) jakož jsme pravili, *Hip.*

955 ty pravila ke mně: Jak mile se vrátím do Rus, pošlu ti dary mnohé, čeleď, vosk i kožišiny, i vojsko na pomoc." I odpověděla Olga, řkouc poslům: „Řekni (císaři): jest-li že ty takéž postojíš u mne v Počajně, jako já v zátoce mořské, tehdy ti to dám."[39] A toto řekši, posly propustila. I přebývala Olga se synem svým Svatoslavem, a napomínala ho máti, aby se dal pokřtíti, a nechtěl toho ani v uši přijímati; ale když někdo se chtěl dáti pokřtíti, nebránili, než posmívali se tomu. Neb nevěrným víra křesťanská bláznovství jest; bylť nemoudří, aniž rozuměli ve tmě chodíce, i neznají slávy Hospodinovy, neb zatvrdila se srdce jich, uším jich těžko slyšeti a očím viděti. Neb dí Šalomon: Skutky bezbožných daleko jsou od rozumu; poněvadž zval jsem vás, a neposlechli jste mne, i prostřel jsem slova, a nepřijímali jste, ale odmítali jste mé rady, a mého kárání neoblíbili jste. Neb vzali v nenávisť moudrosť, a bázně Hospodinovy nezvolili, aniž chtěli přijímati rad mých, a posmívali se mým domluvám.[a]) Jakož pak Olga často říkávala: „Já, synu můj, Boha poznala, i raduji se; poznáš-li i ty, také se počneš radovati." A on nedbal toho, řka: „Kterak mám já víru jinou přijmouti sám jediný? i budou se tomu družina moje smáti." Ona pak odpověděla jemu: „Dáš-li ty se pokřtíti, všickni totéž učiní." Ale on neposlechl mateře, a provozoval obyčeje pohanské, nevěda, že kdo mateře neposlouchá, upadne v bídu; jakož se praví: Jest-li kdo otce neb mateře neposlouchá, smrtí sejde.[b]) A on ještě k tomu hněval se na matku. Neb Šalomon dí: Kdo

---

a) Přísl. Šal. I, 24, 25, 29, 30. — b) Srov. Exod. XXI, 17.

kárá zlé, utrží sobě mrzutosť, a kdo domlouvá bez- 955
božnému, dojde potupy; neb domluvy bezbožným mozoly jsou; nedomlouvej zlým, ať nevezmou tebe v nenávisť. [a]) Ale ostatně milovala Olga syna svého Svatoslava, říkajíc: „Ať se stane po vůli boží! chce-li se Bůh smilovati nad rodem mým i nad zemí Ruskou, ať jim vzloží na srdce, aby se obrátili k Bohu, jakož i mně Bůh toho popřál.“ A toto řekši, modlila se za syna i za lid svůj po vše noci a dni, vychovávajíc syna svého do mužstva jeho i do zrůstu jeho.

XXXII. Léta 6464; léta 6465; léta 6466; léta 956
6467; léta 6468; léta 6469; léta 6470; léta 6471;
léta 6472. Když kníže Svatoslav zrostl a dospěl 964
v muže, počal sbírati vojsko mnohé i udatné, [b]) a lehko chodě jako pard, vojny mnohé vedl. Na výpravě vozů za sebou nevozil, ani kotlů, ani mas vařil, ale po tenku rozřezav buď koninu, anebo zvěřinu, anebo hovězinu, na uhlích upekl a jídal; ani žádného stanu neměl, ale prostřel houni a sedlo pod hlavu; a takoví byli také ostatní všickni vojíni jeho. Posílal k národům, řka: „Chci na vás jíti.“ I táhl na Oku řeku, i na Vlhu, a nalezl Vjatice, i řekl Vjaticům: „Komu dáváte daň?“ A oni odpověděli: „Kozarům po penízi z rádla dáváme.“

Léta 6473 táhl Svatoslav na Kozary. I usly- 965
šavše to Kozaři, vytáhli proti němu s knížetem svým chánem,[40] a sstoupili se k boji; a když byla bitva, porazil Svatoslav Kozary, a hrad jich Bílou Věži vzal. Také Jasy pokořil a Kasohy [c]).

---

a) *Přísl. Šal. IX, 7, 8.* — *b*) neb i sám byl udatný, *Hip.* — *c*) a vrátil se do Kyjeva. *Hip.*

966 Léta 6474 Vjatice porazil Svatoslav, a daň na nich uložil.[a])

967 Léta 6475 táhl Svatoslav na Dunaj na Bulhary. A když se spolu v boji potkali, přemohl Svatoslav Bulhary a dobyl měst osmdesát po Dunaji; i oblíbil tu sobě sídlo knížecí v Přáslavci, bera daň na Hřecích.

968 XXXIII. Léta 6476 přitáhli Pečenězi poprvé[41] na zemi Ruskou, a Svatoslav byl v Přáslavci; i zavřela se Olga v městě se vnuky svými, Jaroplukem, i Olegem, i Vladimírem, v městě Kyjevě. I obstoupili[b]) město v síle veliké, nesčíslné množství (bylo jich) okolo města, a nelze bylo z města vyjíti, ani návěští poslati, a roznemáhali se lidé hladem i nedostatkem vody. Sebravše se lidé oné strany Dněpra v lodech, stáli ob onu stranu, a nebylo lze vjíti do Kyjeva ani jednomu jich, ani z města k oněm. I zkormoutili se lidé v městě a pravili: „Není-li koho, kdo by mohl na onu stranu dojíti a pověděti jim: Nepřistoupíte-li zejtra[c]), musíme se vzdáti Pečeněhům?“ I řekl jeden mládenec: „Já přejdu.“ A oni pravili: „Jdi.“ On pak vyšel z města s uzdou, a běžel skrze Pečeněhy, volaje: „Neviděl-li nikdo koně?“ neb uměl pečeněžsky, a domnívali se, že je z nich. A jak se přiblížil k řece, shodil se sebe oděv a vrhnul se do Dněpru i břečl (na druhou stranu); a vidouce to Pečenězi, obořili se naň, po něm střílejíce, a nemohli jemu ničehož učiniti. Oni pak s oné strany,

---

a) *Tatiščev přivádí na tomto místě z rkp. Rask. následující přípisek:* Tehdáž zrušila Olga knížecí (právo, *jus primae noctis*) i uložila bráti od ženicha po černé kuně, jak knížeti tak bojařínu od jeho poddaného. — *b*) Pečenězi *Hip.* — *c*) k městu *Hip.*

spatřivše to, přijeli v lodi naproti němu, a vzali jej 968
v lodi a přivezli jej k družině; i řekl jim: „Jest-li že zejtra nepodstoupíte k městu, chtějí se tam lidé vzdáti Pečeněhům.“ I řekl vojvoda jich, jmenem Přetic: „Podstupme zejtra ráno v lodech, a popadnouce kněžnu i kněžice, unesme je na tu stranu; jest-li že toho neučiníme, Svatoslav pohubí nás.“ Jak nastalo zejtra ráno, vsedše v lodi za svitání, zatroubili silně, a lidé v městě vykřikli; Pečenězi pak domnívajíce se, že kníže přitáhl, i utíkali různo od města; i vyšla Olga se vnuky a s lidmi k lodem. A vida to kníže Pečeněžský, vrátil se sám jediný k vojvodě Přeticovi, a řekl: „Kdo to přitáhl?“ A on mu odpověděl: „Lidé oné strany.“ I řekl kníže Pečeněžský: „A jsi-li ty kníže?“ A on řekl: „Já jsem jeho muž, i přišel jsem napřed ve strážích, a za mnou táhne vojsko s knížetem, množství nesčíslné.“ Toto pak řekl, hroze jim. I řekl kníže Pečeněžský ku Přeticovi: „Buď mi přítelem!“ A on řekl: „Tak učiním.“ I podali sobě ruku, a kníže Pečeněžský dal Přeticovi koně, šavli a střely; on pak dal jemu brnění, štít a meč. I odstoupili Pečenězi od města, a nebylo lze koně napojiti na Lybedi Pečeněhům. I poslali Kyjané k Svatoslavu, řkouce: „Ty, kníže, cizích zemí hledáš a bloudíš, o svou nedbaje; neb bez mála nás nevzali Pečenězi, i matku tvou, i děti tvé; jest-li že nepřijdeš a neobráníš nás, ještě nás vezmou. Zdali ti není žel otčiny své, ani stařičké mateře, i dětí svých?“ Uslyšav to Svatoslav, bez meškání vsedl na koně s družinou svou, a přijel do Kyjeva, líbal matku svou i děti své, a slitovalo mu se toho, co zkusili od Pečeněhův; i sebral vojsko a zahnal Pečeněhy v pole, a nastal pokoj.

969 XXXIV. Léta 6477 řekl Svatoslav k matce své i k bojarům svým: „Nelíbí mi se v Kyjevě býti, chci žíti v Přáslavci na Dunaji, proto že jest to střed země mé, a že se tu scházejí všecka bohatstva: od Hřeků zlato, povlaky, vína i ovoce rozmanité, z Čech pak a z Uher stříbro a koně, a z Rus kožišiny i vosk, med a čeleď.“ I řekla jemu Olga: „Vidíš, že jsem nemocna, kam chceš ode mne jíti?“ Bylať už se roznemohla. I řekla jemu: „Pochovej mne, a jdi kam chceš.“ A po třech dnech umřela Olga. I plakali po ní syn její, i vnuci její, i lidé všickni pláčem velikým, a nesli i pohřbili ji na místě. A byla zapověděla Olga, aby nedělali nad ní žádné tryzny, neb měla kněze, ten blaženou Olgu pochoval. Ta byla předchůdcem země křesťanské, jako dennice před sluncem a jako záře ranní před svitem; neb svítila jako luna v noci, tak i tato mezi lidmi nevěrnými se třpytila jako perla v kale; neb byli zkáleni hříchem, neomyti křtem svatým. Ona pak omyla se koupelí svatou, i svlekla se sebe hříšný oděv starého člověka Adama, a v nového Adama se oblekla, jenž jest Kristus. My pak řceme k ní: Raduj se![42] že země Ruské poznání stalo se tebou, i počátek smíření s Bohem. Tato první z Rusů vešla do království nebeského, ji totiž velebí synové ruští jako počátečnici; neboť po smrti prosila Boha za Rusy. Neb duše spravedlivých neumírají,[a]) jakož praví Šalomon: Oslavenému spravedlivému radují se lidé,[b]) neb nesmrtelná jest památka jeho,[c]) proto že Bůh i lidé znají jej. Neb všickni lidé ji oslavují, vidouce,

---

a) Srov. Moudr. III, 1. — b) Srov. Přísl. XXIX, 2. — c) Srov. Moudr. III, 4.

ana leží v těle (neporušeném) po mnohá léta. Neboť 969
prorok dí: Kdo mě oslavují, oslavím je.[a]) Neb
o takových pravil David: V paměti věčné bude
spravedlivý, pověsti zlé neubojí se; hotovo jest
srdce jeho doufati v Hospodina, utvrdilo se srdce
jeho a nepohne se.[b]) Neb Šalomon dí: Spravedliví
žijí na věky, a od Hospodina mzdu mají a příbytek
od Nejvyššího; protož dostanou království
krasoty a věnec dobroty z ruky Hospodinovy, proto
že pravicí pokryje jich a ramenem zaštítí je.[c])
Zaštítilť jest tuto blaženou Olgu od protivníka i nepřítele
ďábla.

XXXV. Léta 6478 Svatoslav posadil Jaro- 970
pluka v Kyjevě, a Olega v Dřevích. Téhož času přišli
lidé Novohradští, prosíce sobě knížete: „Jest-li
že k nám nepůjdete, tehdy sobě knížete najdeme."
I řekl jim Svatoslav: „Kdyby šel někdo k vám."
A zdrahal 'se Jaropluk i Oleg, I řekl Dobryně:
„Proste Vladimíra." Neb Vladimír byl od Maluše,
klíčnice Olžiny, a byla sestra Dobryňova; otec pak
jich byl Malek Lubečanín, a Dobryně byl ujec
Vladmírův. I řekli Novohradští Svatoslavovi: „Dej
nám Vladimíra." A on řekl jim: „Tu jej máte."
I vzali Novohradští Vladimíra k sobě, a šel Vladimír
s Dobryní, ujcem svým, do Novohradu, a Svatoslav
do Přáslavce.

XXXVI. Léta 6479 přitáhl Svatoslav do Přá- 971
slavce, a zavřeli se Bulharé v městě. I vytáhli
Bulharé v bitvu proti Svatoslavovi, a byla bitva
veliká, i zvítězili Bulharé. I řekl Svatoslav vojsku
svému: „Už je nám zde padnouti! pojďme zmužile

a) Srov. Přísl. XXVIII, 12. — b) Žalm CXI, 7—8. — c) Moudr. V, 16—17.

971 na ně, bratří a družino!“ A k večeru zvítězil Svatoslav a vzal město kopím[a]). I poslal k Hřekům, řka: „Chci na vás jíti a vzíti město vaše, tak jako toto.“ I odpověděli Hřekové: „My jsme slabi, než abychom se vám protivili; však vezmi daň na nás sobě i družině své, a povězte nám, kolik vás jest, abychom dali podlé počtu na hlavy.“ Ale to pravili Hřekové, chtíce Rusy obelstiti; jsouť Hřekové lstivi po tento den. I řekl jim Svatoslav: „Jest nás dvacet tisíc;“ a řekl více o deset tisíc, neb bylo Rusů deset tisíc toliko. I vypravili Hřekové sto tisíc na Svatoslava, a daně nedali. I táhl Svatoslav na Hřeky, a oni vytáhli proti Rusům. Vidouce to Rusové, strachovali se velmi toho množství vojska. I řekl Svatoslav: „Už nemáme, kam bychom se děli, chtíce nechtíce musíme opříti se jim; abychom nezhanobili země Ruské, raději složme tu své kosti, neb mrtvi jsouce hanby míti nebudem; pakli budem utíkati, dojdeme hanby. Nebudeme však utíkati, nébrž silně stanem, a já půjdu před vámi: když hlava moje padne, tehdy pečujte sami o sebe!“ A vojsko řeklo: „Kde padne hlava tvá, tu i své hlavy složíme.“ I zřídili se Rusové[b]), a byla bitva veliká; i zvítězil Svatoslav a Hřekové utíkali. I táhl Svatoslav k městu, pleně a města boře, jakož i do dnešního dne stojí pustá. I svolal císař bojary své do paláce, a řekl jim: „Co učiníme, když nemůžem se jemu opříti?“ I řekli jemu bojaré: „Pošli k němu dary, zkusíme jej, miluje-li zlato nebo povlaky?“ I poslal k němu zlato a povlaky, i muže moudrého; a řekli jemu: „Měj pozor na jeho pohled i líce

---

a) řka: „Aj město mé jest!“ *Hip.* — *b*) a Hřeci proti sobě, a srazila se obě vojska, i obstoupili Hřekové Rusy. *Hip.*

i na jeho smýšlení.“ A on vzav dary, přišel k Svatoslavovi. I pověděli Svatoslavovi, že přišli Hřeci s poklonou. I řekl: „Uveďte je sem.“ Přišli a poklonili se jemu, a položili před ním zlato i povlaky; i řekl Svatoslav, hledě stranou, sluhům svým: „Schovejte to.“ [a]) Oni pak přišli k císaři. I svolal císař bojary, a poslové pravili: „Jak jsme přišli k němu a odevzdali dary, ani nepohledl na ně, a poručil je schovati.“ I řekl jeden: „Zkus jej ještě jednou, pošli jemu zbraň.“ A oni poslechli jeho, i poslali jemu meč i jinou zbraň, a přinesli k němu. A on přijav to, počal chváliti a v tom sobě libovati, i pozdravoval císaře. I přišli (poslové) zase k císaři a pověděli jemu všecko, jak bylo, a bojaré pravili: „Zlý musí býti muž tento, že o jmění nedbá, a přijímá zbraň; podej se k dani.“ I poslal císař (k Svatoslavovi), řka takto: „Netáhni k městu, vezmi daň, jakou chceš.“ Neb bez mála že byl nepřitáhl k Carohradu. I vzdali jemu daň; a on vzal i za pobité, řka, že: „Rod jeho ji dostane.“ I vzal také dary mnohé a vrátil se do Přáslavce se slávou velikou. 971

A vida, že málo má družiny, řekl v sobě: „Což, jest-li že nějak mne přelstíce pobijí družinu mou i mne?“ Neb mnozí byli zhynuli na té výpravě. I řekl: „Půjdu do Rus a přivedu více družiny.“ I poslal posly k císaři do Derstru, neb tu byl císař, řka takto: „Chci s tebou míti stálý pokoj i lásku.“ Uslyšav to císař byl rád, a poslal k němu dary věčší předešlých. A Svatoslav přijal dary, i počal se raditi s družinou svou, řka takto: „Neučiníme-li s císařem pokoje, a císař se doví, že málo

---

a) A sluhové Svatoslavovi vzali to a schovali; poslové pak císařovi vrátili se k císaři. *Hip.*

971 nás jest, tehdy přijdou a v městě nás oblehnou, a země Ruská daleko jest, a Pečenězi s námi ve válce, i kdo nám pomůže? Udělejme tedy s císařem pokoj, však se nám podvolili k dani, a na tom nám budiž dosti; jest-li že počne daně neodváděti, tehdy seberouce více vojska[a]), z nova z Rus potáhneme k Carohradu.“ Milá byla řeč tato družině, i poslali nejpřednější muže k císaři. I přišli do Derstru, a pověděli císaři. Císař pak na zejtří povolal je k sobě, i řekl císař: „Ať mluví poslové Ruští.“ A oni řekli: „Takto praví kníže náš: Chci míti s císařem Hřeckým lásku dokonalou po všecka léta budoucí.“ A císař byl rád, i nařídil písaři, aby napsal všecky řeči Svatoslavovy na list. I počal posel vypravovati všecky řeči, a písař počal psáti. Vypravoval takto:

„Rovně jako ve smlouvě předešlé, kteráž se stala za Svatoslava, velikého knížete Ruského, a za Svěnalda, psáno za Theofila syncella (tajemníka) k Ivanu, nazvanému Cemskému, císaři Hřeckému, v Derstře, měsíce Července, indikta 14, léta 6479 (971). Já Svatoslav, kníže Ruský, jakož jsem přisahal, i stvrzuji na smlouvě této přísahu svou: chci míti pokoj i lásku dokonalou s každým velikým císařem Hřeckým, s Basilijem i Konstantinem, s císaři Bohem nadšenými, i se všemi lidmi vašimi, (já) i ti, kteří jsou pode mnou Rusové, bojaré i jiní, na věky věků: že nikdy nic před sebe nevezmu proti krajině vaší, ani sbírati budu vojska, ani národu jiného přivedu na krajinu vaši, jeliko jest pod vládou hřeckou, ani na vlasť Korsuňskou, jeliko jest jich měst, ani na krajinu Bulharskou; a jest-li že kdo

---

a) nežli prvé *Hip.*

jiný co předse vezme proti krajině vaší, tehdy i já 971
budu jemu nepřítelem, a potýkati se budu s ním. Jakož jsem přisahal císařům Hřeckým, a se mnou bojaré i Rusové všickni, tak zachovati máme pravou smlouvu; pakli bychom čeho toho, co prvé řečeno, nezachovali, já i ti, kteří jsou se mnou i pode mnou: ať máme na sebe klatbu od boha, v něhož věříme, v Peruna i u Volosa, boha dobytčího, i ať budem žluti jako zlato,[43] a svou zbraní ať rozsekáni budem[a]). Toto pak mějte za pravdu, jakož jsme se nyní k vám zavázali, a napsali na listu tomto, i svými pečetmi zapečetili."

A učiniv Svatoslav se Hřeky pokoj, táhl v lodech ku prahům (Dněprským). I řekl jemu vojvoda otcův, Svěnald: „Pojeď, kníže, na koních okolo, neb Pečenězi stojí v prazích." A neposlechl jeho, i táhl v lodech. I poslali Přáslavci k Pečeněhům, řkouce: „Aj, táhne vám Svatosláv do Rus, nabrav jmění mnoho u Hřekův a kořisť nesčíslnou, s málem družiny." Uslyšavše to Pečenězi, zastoupili prahy. I přitáhl Svatoslav ku prahům, a nelze bylo projíti těmi prahy. I zůstal přes zimu ležeti v Bělobřeží, a neměli už žádné potravy, a byl hlad veliký, tak že (se prodávala) po polouhřivně hlava konská. I byl tu Svatoslav přes zimu. Když pak přišlo jaro,

léta 6480 táhl Svatoslav do prahů; i napadl 972
naň Kurja, kníže Pečeněžský, a zabili Svatoslava. I vzali hlavu jeho, a ze lbu jeho udělali číši, okovavše leb jeho[b]), i pili z něho. Svěnald pak přišel do Kyjeva k Jaroplukovi. A všech let panování Svatoslava knížete bylo 28.

---

a) abychom umřeli *Hip.* — *b*) zlatem *Hip.*

973 XXXVII. Léta 6481 počal panovati kníže Jaropluk.

974 Léta 6482; léta 6483 Svěnaldův syn, jmenem
975 Lut, byl na lovu, vyšed totiž z Kyjeva hnal se po zvěři v lese. I uzřel jej Oleg, a řekl: „Kdo tento jest?“ I odpověděli jemu: „Svěnaldic.“ I zajev k němu zabil jej, neb byl na lovu Oleg. A proto byla mezi nima nenávisť, Jaropluk měl záští na Olega; i mluvil neustále Svěnald Jaroplukovi: „Táhni na bratra svého a vezmi mu vládu,“ chtěje pomstiti syna svého.

976 Léta 6484; léta 6485 táhl Jaropluk na Olega,
977 bratra svého, na zemi Dřevskou, i vytáhl Oleg proti němu, a zřídili pluky své; a když oboje pluky svedly spolu bitvu, porazil Jaropluk Olega. I utíkal Oleg s vojskem svým do města, řečeného Vručí, a byl přes příkop most ku bráně městské, (na němžto) tlačíce se, jeden druhého strkali do příkopu, a shodili také Olega s mostu do rokle; padali lidé mnozí, a koně lidí umačkali. I všed Jaropluk do města Olegova, přejal vládu jeho. I poslal hledat bratra svého, a hledajíce jeho nenalezli; i řekl jeden Dřevanín: „Já viděl, jak včera shodili jej s mostu.“ I poslal Jaropluk hledat bratra, a vláčeli těla z příkopu od rána až do poledne, a nalezli také Olega vespod těl, vynesli jej a položili jej na koberci. I přišel Jaropluk k němu a plakal, a řekl Svěnaldovi:[a] „Hleď, tomu ty jsi chtěl!“ I pochovali Olega na místě u města Vručího, a jest mohyla jeho po tento den u Vručího. I ujal vládu jeho Jaropluk. Měl pak Jaropluk ženu Hřekyni, a bývala mniškou; neb ji byl přivedl otec

---

a) „Jez!“ neb je byl svadil o lovení zvěře. *Per.*

jeho Svatoslav, a vdal ji za Jaropluka, pro krásu 977
její oblíčeje. A uslyšav to Vladimír v Novohradě, že Jaropluk zabil Olega, boje se utekl za moře; a Jaropluk posadil v Novohradě náměstky své, a byl sám jediný v Rusi panovníkem.

XXXVIII. Léta 6486; léta 6487; léta 6488 při- 978
táhl Vladimír s Varahy k Novohradu, i řekl náměst- 980
kům Jaroplukovým: „Jděte k bratru mému, a řcete jemu: Vladimír táhne na tě, připrav se proti němu k boji.“ I usadil se v Novohradě, a poslal k Rogvoldu Polotskému, řka: „Chci pojmouti dceru tvou sobě za ženu.“ A on řekl dceři své: „Chceš-li za Vladimíra jíti?“ Ona pak odpověděla: „Nechci rozzouti syna služčina, [a])[44] ale Jaropluka chci.“ Byltě Rogvold přišel ze zámoří, a měl vládu svou v Polotště, a Tur v Turově, od něhož i Turovci přijali jmeno své. I přišli sluhové Vladimírovi a pověděli jemu všecku řeč Rogněding, dcery Rogvoldovy, knížete Polotského. Vladimír pak sebral vojsko mnohé, Varahy i Slovany, Čudy i Křivice, a vytáhl na Rogvolda. Téhož času chtěli Rogněđu vdáti za Jaropluka; i přitáhl Vladimír na Polotsk a zabil Rogvolda i syny jeho dva, a dceru jeho (Rogněđu) pojal za ženu, a pak táhl na Jaropluka. I přitáhl Vladimír ku Kyjevu s vojskem mnohým, a nemohl Jaropluk opříti se jemu, i zavřel se v Kyjevě s lidmi svými a s Bludem [b]); i stál Vladimír okopav se na Drahožiči, mezi Drahožičem a Kapičem, a jest tu zákop po dnešní den. Vladimír pak poslal k Bludovi, vojvodě Jaroplukovu, mluvě se lstí: „Buď mi přítelem: jest-li že zabiju bratra svého, chci tě míti na místo otce, a mnoho cti dostaneš ode mne; nepočalť jsem já

---

a) Vladimíra, *Hip.* — *b*) vojevodou *Hip.*

980 zabíjeti bratrů, ale on; já pak téhož obávaje se, přitáhl jsem naň.“ I řekl Blud k poslům Vladimírovým: „Já budu tobě ze srdce přáti.“ O zlá lesť lidská! jakož David praví: Jenž jí můj chléb, pozdvihl jest na mě lesť.[a]) Neb tento ukládal o knížete svého lstí. A opět: Jazyky svými lichotili se; suď jich, Bože! ať odpadnou od myslí svých, pro množství nepravostí jich zapuď je, poněvadž rozhněvali tebe, Hospodine![b]) A opět týž David praví: Muž krvavý a lstivý nepřečká polovice dnů svých.[c]) Ta rada zlá jest, kdo radí ku prolití krve; to jsou nesmyslní, kteří přijavše od knížete neb od pána svého česť, neb dary, myslí o hlavě knížete svého na záhubu, horší jsou takoví běsův! jakož Blud zradil knížete svého, přijav od něho cti mnohé, neb on byl vinen krví tou. Týž Blud totiž zavřel se s Jaroplukem, lichotě jemu, a posílal často k Vladimírovi, pobízeje ho, aby válečně k městu přistoupil, a sám obmýšleje zabiti Jaropluka, neb nelze bylo zabiti ho měšťany. Blud pak nemoha nijak ho zabiti, vymyslil lesť, řka jemu, aby nevycházel z města do boje. I řekl Blud Jaroplukovi: „Kyjané posílají k Vladimírovi, řkouce: Přistup k městu[d]), a vydáme ti Jaropluka: utec z města.“ I poslechl ho Jaropluk, a prchnuv před ním[e]), zavřel se v městě Rodni na ústí Rosi, a Vladimír vtáhl do Kyjeva. I oblehl Jaropluka v Rodni, a byl hlad veliký v něm, a jest přísloví po tento den: Bída jako v Rodni. I řekl Blud Jaroplukovi: „Vidíš, jak mnoho vojska má bratr tvůj, nám dvěma nelze jich podstoupiti; učiň pokoj s bratrem svým.“ Lesť o něm ukládaje pravil

---

a) *Žalm XL, 10.* — *b*) *Též V, 11.* — *c*) *Též LIV, 24.* — *d*)válečně *Hip.* — *e*) z města *Hip.*

toto. I řekl Jaropluk: „Tak buď.“ I poslal Blud 980
k Vladimírovi, mluvě takto: „Aby se splnil úmysl tvůj, přivedu k tobě Jaropluka, i připrav se jej zabiti.“ Vladimír uslyšav to, všel do věžního dvora otcovského, o němž prvé jsme pravili, a sedl tu s družinou svou. I řekl Blud Jaroplukovi: „Jdi k bratru svému a rci jemu: Co mi koli dáš, to já přijmu.“ A Jaropluk šel; i řekl jemu Varažko: „Nechoď, kníže, zabijí tě; prchni do Pečeněh a přiveď vojsko.“ Ale neposlechl jeho. I přišel Jaropluk k Vladimírovi. Jak vešel do dveří, proklali jej dva Varahové meči v bokách. Blud pak zavřel dvéře, a nedal za ním vejíti svým. A tak byl zabit Jaropluk. Varažko pak vida, že Jaropluk byl zabit, prchl se dvora k Pečeněhům[a]), a s těží přivábil jej zase (Vladimír), zavázav se mu přísahou.

Vladimír pak zléhal ženu bratrovu Hřekyni, a byla těhotná, z kteréž narodil' se Svatopluk; neb od hříšného kořene bývá zlý plod: poněvadž bývala máti jeho mniškou, a druhé, že Vladimír ji zléhal kromě manželství, byl tedy dítě cizoložné; a protož ani otec nemiloval jeho, neb byl od dvou otcův, od Jaropluka i od Vladimíra.

Potom pravili Varazi Vladimírovi: „Toto město naše jest, my jsme jeho dobyli, a chceme vzíti na nich výplatu, po dvou hřivnách od člověka.“ I řekl jim Vladimír: „Počkejte, až vám kuny seberou, za měsíc.“ I čekali za měsíc, a nedal jim nic. I řekli Varazi: „Obelstil jsi nás, ukaž nám cestu do Hřek.“ A on řekl jim: „Jděte.“ I vybral z nich muže dobré, moudré a udatné, a rozdal jim města; ostatní

---

a) a mnoho bojoval s Pečeněhy proti Vladimírovi *Hip. Chleb.*

980 pak šli do Carohradu do Hřek. I poslal před nimi posly, vzkázav takto císaři: „Aj, jdou k tobě Varazi, nechtěj jich držeti v městě, sic učiní tobě zle, jakož i zde (učinili), ale rozptyl je různo, a sem nepouštěj nižádného.“

I začal kníže Vladimír panovati v Kyjevě sám jediný. A postavil modly na chlumu vně dvora věžního: Peruna dřevěného, a hlavu jeho stříbrnou, a vous zlatý, i Chrsa, Dažďboha i Stříboha, Sima, Regla[45] i Mokoše. I obětovali jim, nazývajíce je bohy, a přiváděli syny své i dcery, a obětovali je běsům, i poškvrnili zemi třebami svými, a poškvrnila se krví země Ruská i chlum ten. Ale předobrotivý Bůh nechtěl smrti hříšníkův; na tom chlumě nyní stojí chrám svatého Basilije, jakož později oznámíme. My pak ku předešlému se navraťme. Vladimír pak posadil Dobryni, ujce svého, v Novohradě. I přišed Dobryně do Novohradu, postavil[a]) modlu nad řekou Vlchovem, i obětovali jí lidé Novohradští jako Bohu. Byl pak Vladimír poražen chtivostí ženskou, a byly jemu v manželství oddány: Rogněda, kterou posadil na Lybedi, kdež nyní stojí víska Předslavino, od níž splodil čtyry syny: Izjaslava, Mstislava, Jaroslava, Všcvlada, a dvě dcery; od Hřekyně Svatopluka; od Čechyně Vyšeslava, a od druhé Svatoslava[b]) a Stanislava; a od Bulharyně Borisa a Gleba; a souložnic měl 300 na Vyšehradě, a 300 v Bělohradě, a 200 na Břestově ve vsi, kterou i nyní zovou Břestovo. A byl i ještě nesyt smilstva, přiváděje k sobě provdané ženy a panny przně; neb byl milovný žen jakož i Šalomon;[c]) mělť, prý, Ša-

a) Peruna *Hip.* — *b*) Svatoslava, Mstislava *Hip.* — *c*) Pravíť kniha králův Řehořem mnichem o Šalomonovi, že měl žen sedm set atd. *Hip.*

lomon žen 700 a souložnic 300. A byl moudrý, ale na konec zahynul; tento pak byl nemoudrý, ale na konec nalezl spasení. Veliký jest Hospodin i veliká síla jeho, a moudrosti jeho není konce.[a]) Neb zlá jest ženská lesť, jakož praví Šalomon, pokáv se, o ženách: Nehleď k zlé ženě, neb med kape od úst ženy nevěstky, na čas lahodí ústům tvým, a naposled hořčejší nade žluč nalezneš; kdo se připojují k ní, vejdou smrtí do pekla; neb nechodí po cestě života, ale bludné jsou stezky její a nemoudré.[b]) A to praví Šalomon o nevěstkách; o dobrých pak ženách dí: Dražší jest nad kamení drahocenné, muž její raduje se z ní; neb dobře činí muži svému po celý život; hledíc sobě vlny a lnu, dělá rukama svýma, čeho třeba. Podobna jest lodi obchodní, z daleka sbírá sobě bohatství; i vstává záhy ráno, a dává pokrm domu a práce děvkám. Ohledala pole i koupila je, z prací rukou svých štípila vinici. Přepásavši silně bedra svá, utvrdila ramena svá ku práci, i zakusila, jak dobré jest dělati; a neuhasuje kahánec její celou noc. Ruce své vztahuje k věcem užitečným, lokty své obrací ku vřetenu, ruce své otvírá chudému, a ovoce podává nuznému; nestará se muž její o dům svůj, když se kde obmešká, všickni jeho budou jí oděni, dvojnásobný oblek udělá muži svému, nachový a kmentový sobě oděv. Patrný bývá v branách muž její, když sedne na sněmiště se staršími obyvateli země; opony udělala i dala na prodej. Ústa svá otvírá k moudrosti, ku pořádku mluví jazykem svým, v pevnosť i v krásu obláčí se, a almužna její povznesla děti její i obohatila, a muž její pochválil ji; neb žena moudrá

---

a) Srov. Žalm CXLIV, 3. — b) Přísl. V, 3—6.

980 i bohabojná blahoslavena jest, a bázeň Hospodinovu ať zvelebí; dejte jí z ovoce úst její, a nechť chválí v branách muže svého. [a])

981 Léta 6489 táhl Vladimír k Lechům a vzal města jich, Přemyšl, Červeň i jiná města, kteráž po tento den jsou pod Rusy. Téhož léta i Vjatice porazil, a uložil na ně daň od pluhu, jakož i otec jeho ji brával.

982 Léta 6490 zbouřili se Vjatici, i táhl na ně Vladimír a porazil je po druhé.

983 XXXIX. Léta 6491 táhl Vladimír na Jatvěhy, a porazil Jatvěhy a vzal zemi jich. I přišel do Kyjeva a obětoval modlám s lidmi svými. I řekli starci a bojaré: „Metejme los na chlapce i dívku: na koho padne, toho zařežem bohům.“ Byl Varah jeden, a byl dvůr jeho, kdež jest chrám svaté Boží Rodičky, jejž vystavěl Vladimír; a byl Varah tento přišel z Hřek, i držel [b]) víru křesťanskou. A měl syna krásného oblíčejem i duší; na toho padl los ze závisti ďábelské. Neb netrpěl ho ďábel, vládu maje nade všemi, a tento byl jemu jako trn v srdci, i hleděl ho zkaziti zlosyn, a popudil lidí. I řekli poslaní přišedše k němu: „Padl los na syna tvého, zvolilť jej sobě bohové: nechť vykonáme oběť bohům.“ I řekl Varah: „Nejsou to bohové, ale dřevo; dnes jest, a zejtra shnije; neb nejedí, ani pijí, ani mluví, nébrž jsou uděláni rukami v dřevě [c]): ale Bůh jest jediný, kterémuž slouží a klaní se Hřekové, jenž stvořil nebe i zemi, hvězdy, i lunu, i slunce, i člověka, i dal jest jemu žíti na zemi: a tito bohové což udělali? sami uděláni jsou! ne-

---

a) *Přísl. XXXI, 10—32.* — *b*) tajně *Hip.* — *c*) sekerou a nožem *Hip.*

dám syna svého běsům.“ Oni pak šli a pověděli 983
lidem; a oni vzavše zbraň, šli naň, i rozbořili dvůr okolo něho: a on stál na síních se synem svým. I řekli jemu: „Vydej syna svého, ať jej vzdáme bohům!“ On pak odpověděl: „Jsou-li bohové, tehdy ať jednoho z sebe boha pošlou, aby vzali syna mého; a vy proč jim obětujete?“ I zkřiknuli a podsekali síni pod nima,[46] a tak je zabili; a nikdo neví, kde je pochovali. Neb tehdáž byli lidé nemoudří a pohané; ďábel radoval se tomu, nevěda, jak blízko mu nastávala záhuba. Neb takto hleděl zahubiti rod křesťanský, ale zahnán byl křížem svatým v jiných krajinách; zde pak domníval se zlosyn: „Tuto jest příbytek můj, tutoť apoštolé neučili jsou, ani proroci prorokovali;“ nevěda, že prorok praví: „I nazvu ne lid můj lidem mým;“ [a]) neb o apoštolech dí: „Do vší země vyšly hlasy jich, a v konec světa slova jich.“ [b]) Ačkoli apoštolé nebyli jsou zde tělem, však učení jich jako trouby zvučí po osadách ve chrámích, jichž učením porazíme protivného vraha, pošlapajíce ho nohama: jakož pošlapali ho tito dva předkové křesťanští, přijavše věnec nebeský se svatými mučeníky a spravedlivými.[47]

XL. Léta 6492 táhl Vladimír na Radimice. 984
A byl u něho vojvoda Vlčí Chvost, i poslal jej Vladimír před sebou, Vlčího Chvosta. I potkal se s nimi na řece Písčeně, a porazil Radimice Vlčí Chvost; protož také Rusové posmívají se Radimicům, řkouce: Písčenci před vlčím chvostem utíkají. Byli pak Radimici z rodu Lechův; přišedše tu se usadili, a platí daň Rusům, povoz vozí po dnešní den.

Léta 6493 šel Vladimír na Bulhary s Dobryní, 985
s ujcem svým, v lodech, a Turky břehem přivedl

---

a) Ozeas II, 23. — b) Pavel k Řím. IX, 25.

985 na koních, i porazil Bulhary. I řekl Dobryně Vladimírovi: „Ohledal jsem zajaté, a jsou všickni v botách; ti nebudou nám daní dávati, pojďme hledat lyčákův.“ [48] I učinil Vladimír s Bulhary pokoj, a zavázali se spolu přísahou, i řekli Bulharé: „Tehdáž nebude mezi námi pokoje, až kamení počne plavati, a chmel počne tonouti.“ I vrátil se Vladimír zase do Kyjeva.

986 Léta 6494 přišli Bulhaři víry Muhametské, řkouce: „Ač jsi ty kníže moudrý a rozšafný, však neznáš zákona; ale věř v zákon náš, i pokloň se Muhametu.“ I řekl Vladimír: „Jaká jest víra vaše?“ Oni pak odpověděli: „Věříme v Boha, a Muhamet učí nás, řka: obřezati údy tajné, a svininy nejísti’ vína nepiti, a po smrti s ženami hověti smilné chtivosti; dáť Muhamet každému po sedmdesáti ženách krásných, vybéře jednu krásnou a všech krasotu vzloží na tu jednu, a ta bude jemu ženou. A zde, prý, sluší všelikou nečistotu páchati; jest-li kdo na tomto světě chudý, tehdy i tam bude;“ [a]) i jiná mnohá lesť, které nelze psáti pro hanebnosť. A Vladimír poslouchal jich, neb sám miloval ženy i nečistotu mnohou, a protož poslouchal se zalíbením; ale to jemu bylo nemilé: obřezání údův, a o nejedení mas svinských, a o pití vůbec, i řekl: „Rusům jest pití rozkoš, nemůžem bez toho býti.“

A potom přišli Němci [b]), řkouce: „Přišli jsme posláni byvše od papeže.“ I řekli jemu: „Vzkázal ti takto papež: Země tvoje jest jako i země naše, ale víra vaše není jako víra naše; neb víra naše světlo jest, klaníme se Bohu, jenž stvořil nebe i zemi,

---

a) pakli zde jest bohatý, tehdy bude i tam; *Hip.* — *b*) z Říma *Hip.*

hvězdy, měsíc i vše co dýše, ale bozi vaši dřevo 986
jsou." Vladimír pak řekl: „Jaké jest vaše přikázání?" A oni odpověděli: „Postiti se dle možnosti, a když kdo pije neb jí, to vše k chvále boží, praví učitel náš Pavel." [a]) I řekl Vladimír Němcům: „Jděte nazpět, proto že otcové naši toho jsou nepřijali."

Uslyšavše to Židé Kozarští přišli, řkouce: „Slyšeli jsme, že přišli Bulharé i Křesťané, učíce tě každý jich víře své; křesťané totiž věří v toho, jehož jsme my ukřižovali; a my věříme v jediného Boha Abrahamova, Izákova, Jakubova." I řekl Vladimír: „Co jest vaše přikázání?" A oni odpověděli: „Obřezati se, svininy nejísti, ani zaječiny, sobotu světiti." A on řekl: „Kde pak jest vaše země?" A oni odpověděli: „V Jerusalémě." On pak řekl: „Jest-li tam i nyní?" A oni odpověděli: „Rozhněval se Bůh na otce naše, i rozptýlil nás po krajinách pro hříchy naše, a vzdána byla země naše křesťanům." On pak řekl: „I kterak vy jiných učíte, sami odvrženi jsouce od Boha i rozptýleni? Kdyby Bůh miloval vás i zákon váš, nebyli byste rozptýleni po cizích zemích; zdali nám téhož chcete přáti?"

Potom poslali Hřekové ku Vladimírovi mudrce, řkouce takto: „Slyšeli jsme, že přišli jsou Bulharé, učíce tě, abys přijal víru jich; jich pak víra poškvrňuje nebe i země, kteřížto proklati jsou více všech jiných lidí, připodobivše se k Sodomě a Gomoře, na něž pustil Hospodin kamení horoucí a potopil je, i propadli se; jakož i těch očekává den záhuby jich, když přijde Bůh soudit země i zahubí všecky, kdo činí bezpraví a páchají nečistotu; neb tito vyplachují žaludky své, v ústa vlévají a po bradě

---

a) 1 Kor. X, 31.

986 jim teče, zpomínajíce Muhameta; též i jich ženy páchají touž nečistotu i jiné horší, od smíšení mužských i ženských okoušejí.“ Slyše to Vladimír, plinul na zemi, řka: „Šeredná to věc!“ Mudřec pak řekl: „Slyšeli jsme i o tom, kterak přišli z Říma poučit vás víře své, a víra jich málem s námi se různí; neb užívají při službách božích chleba přesného, totiž oplatkův, jichžto Bůh neustanovil, ale poručil chlebem sloužiti, i ustanovil apoštolům, vzav chléb a řekl: Totoť jest tělo mé, lámáno za vás. Takéž i číši vzav, řekl: Totoť jest krev má nového zákona.[a]) Tito pak toho nečiní, nezachovali jsou víry.“ I řekl Vladimír: „Přišli ke mně Židé, pravíce, že: V koho Němci a Hřeci věří, toho jsme my ukřižovali.“ A mudřec odpověděl: „Pravda jest, že v toho věříme; neb to jich proroci prorokovali, že se Bůh narodí, a jiní, že bude ukřižován i pohřeben, a v třetí den že vstane z mrtvých i vstoupí na nebesa; oni pak ty proroky zabíjeli, a jiné vyháněli. Když pak se naplnilo jich proroctví, sstoupil na zemi, a dal se ukřižovati, a vstav z mrtvých na nebesa vstoupil. A potom očekával jich pokání po čtyřicet a šest let, ale nepokáli se; i poslal na ně Římany, ti města jich rozbořili; a oni sami rozptýlili se po krajinách, i slouží v (cizích) krajinách.“ I řekl Vladimír: „A proč sstoupil Bůh na zemi a trpěl muky takové?“ Mudřec pak odpovídaje řekl: „Chceš-li poslyšeti, tehdy ti oznámím od počátku, proč Bůh na zemi sstoupil.“ A Vladimír řekl: „Rád poslechnu.“ I začal mudřec mluviti takto:

„S počátku stvořil Bůh nebe i zemi prvního dne. A druhého dne stvořil oblohu, kteráž jest u prostřed

---

a) Mat. XXVI, 26—28; 1 Kor. XI, 24—25.

vody; toho pak dne rozdělily se vody, polovice jich 986
vzešla nad oblohu, a polovice jich pod oblohu. A třetího dne stvořil moře, i řeky a prameny, i semena. Čtvrtého dne slunce a měsíc i hvězdy, a ozdobil Bůh (jimi) nebe. A vida to první z andělů, starosta řádu andělského, pomyslil sobě, řka: Sejdu na zemi a vezmu zemi, a budu podoben Bohu, i postavím stolec svůj na oblacích severních.[a]) A tu ihned svrhl jej s nebe (Bůh), a po něm padli, kteří byli pod ním, řád desátý. I jmenoval se ten protivník Satanael, na jehož místo ustanovil starostou Michaele; Satan pak, zhřešiv svým úmyslem, i pozbyv slávy předešlé, nazval se protivníkem božím. A potom pátého dne stvořil Bůh velryby i malé ryby, plazy i ptactvo pernaté. Šestého pak dne stvořil Bůh zvířata i hovada, i plazy zemské, a stvořil také člověka. Sedmého pak dne odpočinul Bůh od prací svých, kterýžto den jest sobota. I štípil Bůh ráj na východě v Edemě, uvedl do něho člověka, jehož stvořil, a přikázal jemu, aby s každého stromu jedl, s jediného pak stromu aby nejedl, jenž jest rozuměti dobrému i zlému. A byl Adam v ráji, vídal Boha i velebil, když andělé velebili. I vzložil Bůh na Adama sen, a usnul Adam, a vzal Bůh jedno žebro u Adama, stvořil jemu ženu, i uvedl ji do ráje k Adamovi. I řekl Adam: Aj, kosť z kosti mé, a tělo z těla mého.[b]) Tato nazývati se bude ženou. I dal Adam hovadům a ptákům jmena, zvířatům i plazům, a jim dvěma samým anděl pověděl jmena. I podrobil Bůh Adamovi zvířata i hovada, a panoval nade všemi, i poslouchaly jeho. A vida ďábel, jak poctil Bůh člověka, počal jemu záviděti, i proměnil se v hada,

a) Srov. Isai XIV, 13, 14. — b) Genes. II, 23.

986 a přišel k Evě i řekl jí: Proč nejíte se stromu, kterýž jest u prostřed ráje? I odpověděla žena hadovi: Bůh řekl: Nemáte jísti, a budete-li, smrtí zemřete. I řekl had k ženě: Smrtí nezemřete, neboť věděl Bůh, že kterého dne jísti budete s něho, otevrou se oči vaše, a budete jakož i Bůh, rozumějíce dobré i zlé. A viděla žena, že dobrý strom to k jídlu, a vzavši jedla, i dala muži svému, a jedli oba. I otevřely se jim oči, a poznali, že jsou nazi; i ušili sobě z listí fíkového přepásky.[a]) I řekl Bůh: Proklata země ve skutcích tvých, a v zármutku budeš jísti po vše dni života svého.[b]) I řekl pán Bůh: Jest-li že vztáhnete ruku, a vezmete se stromu životného, budete živi na věky.[c]) A vyhnal pán Bůh Adama z ráje. I usadil se naproti ráji, oplakávaje a vzdělávaje zemi. I zradoval se Satan z prokletí země. Toto jest na nás první úpadek i hořká pokuta: odpadnutí od andělského života. Adam zplodil Kaina i Abele: Kain byl oráčem, a Abel pastýřem. I přinesl Kain z plodů zemských Bohu (oběť), a nepřijal Bůh darův jeho; Abel pak přinesl z jehňat prvence, a přijal Bůh dary Abelovy. Satan pak vešel v Kaina, i popuzoval Kaina, aby Abele zabil. I řekl Kain k Abelovi: Vyjděme si na pole. Když vyšli, vstal Kain a chtěl jej zabiti, a nevěděl, jak by jej zabil; i řekl jemu Satan: Vezmi kámen, a udeř jej. Vzav kámen zabil jej. I řekl Bůh Kainovi: Kde jest bratr tvůj? On pak odpověděl: Zdali jsem hlídačem bratra svého? I řekl Bůh: Krev bratra tvého úpí ke mně,[d]) budeš vzdychati a třásti se až do smrti své. Adam pak i Eva plakali, a ďábel radoval

---

a) Genes. III, 4—7. — b) Též III, 17. — c) Též III, 22. — d) Genes. IV, 9—10.

se, řka: Aj, Bůh jeho poctil, a já učinil jsem jemu, 986
že odpadl od Boha, a aj, nyní pláč jemu jsem nalezl. I plakali pro Abele třicet let, a neshnilo tělo jeho. I neuměli ho pochovati, a z rozkazu božího přiletěli dva ptáci, jeden jich umřel, jeden pak vykopal jámu, a vložil do ní umrlého i zahrabal jej. Vidouce toto Adam i Eva, vykopali jámu, a vložili do ní Abele, a pochovali s pláčem. A když byl Adam dvě stě a třicet let, zplodil Seta a dvě dcery, i pojal jednu Kain, a druhou Set, a od těch dvou lidé rozplodili se, i rozmnožili se po zemi. A nepoznali stvořitele svého, dopouštěli se smilství, a všeliké ohavnosti, i vraždy a závisti, byli živi lidé na způsob dobytčí. Noe byl jediný spravedlivý v rodě tomto, a zplodil tři syny: Sema, Chama, Jafeta. I řekl Bůh: Nemá duch můj přebývati v lidech těchto, neb jsou tělesní.[a]) I řekl: Zničím, co jsem stvořil, od člověka do hovada. I řekl pán Bůh Noemu: Udělej archu v délku tří set loket, a v šířku padesáti a vzvýši třiceti loket; loktem totiž nazývají[b]) sáh. Dělaje pak archu po sto let, zvěstoval Noe, že bude potopa, i posmívali se jemu. Když udělal archu, řekl Bůh Noemu: Vejdi do ní ty, i žena tvá, i synové tvoji, i snachy tvé, a vezmi k sobě po dvém ode všeho dobytka, i ode všeho ptactva, i ode všeho plazu. A Noe uvedl, jakož přikázal jemu Bůh. I dopustil Bůh potopu na zemi, potopil všeliké tělo, a archa plovala na vodě. Když pak opadla voda, vyšel Noe, i synové jeho, i žena jeho, i ženy synův jeho, a od těch rozplodili se lidé. A byli lidé mnozí, i jednoho jazyka; i řekl jeden k druhému: Vystavme věži do nebes. I začali stavěti[c]) a Bůh řekl: Aj, rozmno-

---

a) Genes. VI, 3. — *b)* v Egyptě *Hip.* — *c)* a byl jich starostou Nimrod; *Hip.*

986 žili se lidé, a úmyslové jich jsou marní. I sstoupil Bůh a rozmísil jazyky na sedmdesát a dva jazyky. Adamův pak jazyk nebyl odjat od Hebera; neb tento jediný nepropůjčil se k nerozumu jich, řka takto: Kdyby měl Bůh říci lidem, aby do nebes věži stavěli, tehdy by rozkázal sám Bůh slovem, jakož stvořil nebesa, zemi, moře a všecko vidomé i nevidomé. A protož jazyk tohoto se nezměnil; a od něho jsou Hebreové. Na sedmdesát a jeden národ rozdělili se, i rozešli se po krajinách, a každý národ přijal svůj obyčej; dle ďábelského vnuknutí někteří obětovali hájům, studnicím a řekám, i nepoznali Boha. Od Adama pak až do potopy (bylo) let dva tisíce dvě stě čtyřicet a dvě, a od potopy do rozdělení národův let pět set dvacet a devět. A potom ďábel uvrhl lidi u větší klam, i počali modly dělati, někteří dřevěné, někteří měděné, a jiní mramorové, a jiní zlaté i stříbrné, klaněli se jim, a přiváděli syny své i dcery, a zabíjeli před nimi, a byla všecka země poškvrněna. A původce modlářství byl Seruch, neb dělal modly ve jmena mrtvých lidí, některé bývalým císařům, jiné hrdinám a kouzelníkům, i ženám nevěstkám. Ten pak Seruch zplodil Tharu, a Thara zplodil tři syny: Abrahama, i Nachora, i Arona. I dělal Thara modly, jakož byl navykl u otce svého. Abraham pak přišed k rozumu, pohledl na nebe, ozdobené sluncem i měsícem i hvězdami, a řekl: Zajisté, tenť jest Bůh, jenž stvořil nebe i zemi, a otec můj oklamává lidi. I řekl Abraham: Zkusím bohy otce svého. I řekl: Otče, co oklamáváš lidi, dělaje modly dřevěné? tenť jest Bůh, jenž stvořil nebe i zemi. A vzav Abraham oheň, zapálil modly v domě. A vida to Aron, bratr Abrahamův, horlivě se ujímaje model, chtěl modly od-

nesti, a sám tu shořel Aron, i umřel prvé než otec: 986
před tím totiž nebyl umíral syn před otcem, nébrž otec před synem, a od toho počínali umírati synové před otci. Oblíbil sobě Bůh Abrahama, i řekl Bůh Abrahamovi: Vyjdi z domu otce svého do země, do které ti ukážu, i rozmnožím tě v národ veliký, a blahoslaviti tě budou pokolení zemská. A učinil Abraham, jakož přikázal jemu Bůh. I pojal Abraham synovce svého Lota, — bylť jemu Lot švakrem i synovcem, neb Abraham byl pojal bratrovu dceru Aronovu, Saru, — a přišel do země Chananejské k dubu vysokému; i řekl Bůh k Abrahamu: Plemenu tvému dám zemi tuto.[a]) I poklonil se Bohu Abraham. Byl pak Abraham sedmdesát a pěti let, když vyšel z Charanu. A byla Sara neplodná, i rmoutila se pro neplodnosť. Řekla Sara Abrahamovi: Vejdi k děvce mé. A pojavši Sara Agaru, dala ji muži svému. I vešel Abraham k Agaře, počala i porodila syna Agara, i nazval jej Abraham Izmaelem. Abraham byl osmdesát a šesti let, když narodil se Izmael. A potom počavši Sara porodila syna, i dala jemu jmeno Izák. I přikázal Bůh Abrahamovi, aby chlapce obřezal, a obřezal jej v osmý den. Oblíbil sobě Bůh Abrahama i plémě jeho, a nazval je sobě lidem, i odloučil je od národův pohanských, nazvav je lidem svým. A když tento Izák dospěl, Abraham pak maje let života svého sto a sedmdesát a pět, umřel, i pohřeben jest. Izák pak maje let šedesát, zplodil dva syny: Ezaua a Jakuba. Ezau pak byl zlý, a Jakub spravedlivý. A ten Jakub sloužil u ujce svého za dceru jeho za mladší sedm let, a nedal mu jí Laban, ujec jeho, řka: Pojmi starší. I dal jemu Liju, starší,

---

a) *Genes. XV, 7.*

986 a za druhou řekl jemu, aby sloužil druhých sedm let. A on sloužil druhých sedm let za Rachel, i pojal sobě za ženy dvě sestry, z kterých zplodil osm synův: Rubena, Simeona, Leviho, Judu, Isachara a Zabulona, Josefa a Benjamina, a ze dvou služek: Dana, Neftalima, Gada a Asera; a od těch rozplodili se Židé. Jakub pak šel do Egypta, maje let sto a třidcet, s rodem svým, v počtu šedesát a pěti duší. Byl pak živ v Egyptě sedmdesát let i umřel, a sloužilo plémě jeho po čtyry sta let. A po těch letech zmohl se lid Židovský i rozmnožil se, a sužovali jej Egypťané prací. V tyto pak časy narodil se v Židech Mojžíš, i řekli hadači egyptští králi, že narodilo se jest dítě v Židech, které má zhubiti Egypt. Tu ihned rozkázal král, aby děti židovské, které se zrodí, vházeli do řeky. Máti pak Mojžíšova, obávajíc se toho hubení, vzavši chlapce, vložila jej v krabici, a nesla i postavila v bařině. V týž pak čas vyšla dcera Faraonova, Thermuthi, se koupat; vidouc dítě plačící, vzala je, i slitovala se nad ním, a nazvala je jmenem Mojžíš, a vychovala. Dítě bylo krásné, a když bylo čtyr let, přivedla je dcera Faraonova k otci svému. A vida Faraon Mojžíše, počal dítě líbati, a Mojžíš chápaje se za šíji královu, strhl korunu s hlavy královy, a pošlapal ji. A vida to hadač, řekl králi: O králi! zahub to dítě, jest-li že ho nezahubíš, zhubí celý Egypt. I neposlechl ho král, ale naopak poručil, aby nehubili dětí židovských. Když pak Mojžíš dospěl, byl veliký v domě Faraonově; a když nastoupil král jiný, počali mu bojaré záviděti. Mojžíš pak zabiv Egypťana, jenž Hebreje jednoho tryznil, utekl z Egypta, i přišel do země Madianské, a chodě po poušti, naučil se od anděla Gabriele o stvoření celého světa, i o prvním

člověku, co všecko bylo po něm, i o potopě, a o smí- 986
šení jazykův, a kdo kolik let byl živ, chodění hvězd i počet, zemskou míru i všelikou moudrosť. A potom zjevil se jemu Bůh ve kři ohnivém, i řekl jemu: Viděl jsem bídu lidu svého v Egyptě,[a] a sstoupil jsem, abych jej vyňal z ruky egyptské, a vyvedl jej ze země této; ty pak jdi k Faraonovi, králi Egyptskému, a řekni jemu: Propusť Izraelské, aby po tři dni obětovali Bohu.[b] Jest-li že tebe neposlechne král Egyptský, pobiju jej všemi divy svými. Když Mojžíš přišel, neposlechl ho Faraon, i dopustil Bůh deset pokut na Faraona: první, řeky v krev; druhá, žáby; třetí, myši; čtvrtá, psí mouchy; pátá, mor na dobytek; šestá, pryskýře palčivé; sedmá, krupobití; osmá, kobylky; devátá, tma po tři dni; desátá, mor v lidech. A proto přišlo deset pokut na ně, že po deset měsíců topili děti židovské. A když nastal mor v Egyptě, řekl Faraon Mojžíšovi a bratru jeho Aronovi: Odejděte v rychlosti. Mojžíš pak sebrav lid Židovský, vyšel ze země Egyptské. I vedl je Hospodin cestou po poušti k Červenému moři, a předcházel před nimi v noci sloup ohnivý, a ve dne oblakový. Uslyšav pak Faraon, že lid utíká, pustil se po nich, a přitisknul je k moři. A vida to lid Židovský, začal naříkati na Mojžíše, řka: Proč vyvedl jsi nás na smrť? I zvolal Mojžíš k Bohu; a Hospodin řekl: Co voláš ke mně? udeř holí v moře. Učinil tak Mojžíš, a rozstoupila se voda na dvé; i vešli synové Izraelští v moře. A vida to Faraon, pustil se po nich, a synové Izraelští přešli po suchu; když vyšli na břeh, sstoupilo se moře nad Faraonem a nad vojskem jeho. I oblíbil sobě

a) Exod. III, 7. — b) Též III, 18.

986 Bůh Izraelské. A šli od moře tři dni po poušti, a přišli v Meren; byla tu voda hořká, i počal reptati lid na Boha; i ukázal jim Hospodin dřevo, a Mojžíš je vložil do vody a osladily se vody. A potom opět počali reptati na Mojžíše i na Arona, řkouce: Lépe nám bylo v Egyptě, kdež jídali jsme masa, česneku i chleba do sytosti. I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Slyšel jsem bublání synův Izraelských. I dal jim manu jísti. A potom dal jim zákon na hoře Sinajské. Když pak Mojžíš všel na horu k Bohu, oni ulivše telecí hlavu, klaněli se jí jako Bohu, a Mojžíš jich pobil tři tisíce. A potom opět počali reptati na Mojžíše i na Arona, že nebylo vody. I řekl Hospodin k Mojžíšovi: Udeř holí v kámen. Odpověděl: A jest-li že z toho kamene nedobudeme vody? I rozhněval se Hospodin na Mojžíše, že nevzvelebil Hospodina; a nevešel proto do země zaslíbené, i pro jich reptání; ale vyvedl jej na horu Moabskou, i ukázal mu zemi zaslíbenou; a umřel Mojžíš tu na hoře. I ujal vládu Jozue, syn Nunův: ten přišel do země zaslíbené, i porazil Chananejské plémě a usadil v jich místo syny Izraelské. Když pak Jozue umřel, byl soudcem místo něho Juda. A jiných soudců bylo čtrnáct, za kterých, zapomněvše na Boha, jenž je byl vyvedl z Egypta, počali sloužiti běsům. I rozhněvav se Bůh, vydal je cizozemcům na poplenění; a když se počali káti, slitoval se nad nimi; a když je vysvobodil, opět nachylovali se k službě běsovské. A po nich byl soudcem Heli kněz, a po něm Samuel prorok. I řekli lidé Samuelovi: Ustanov nám krále.[a]) I rozhněval se Hospodin na Izraelské a ustanovil nad

---

a) I Král. VIII, 6.

nimi krále Saule. Též i Saul nechtěl choditi v zá- 986
koně Hospodinově, i vybral Hospodin Davida, a ustanovil králem nad Izraelem, a zalíbil se David Bohu. Tomu Davidovi pak zařekl se Bůh, že z plemene jeho Bůh se narodí. (David) nejprvé počal prorokovati o vtělení božím, řka: Z života před dennicí zplodil jsem tě.[a]) A ten prorokoval čtyřicet let, i umřel. A po něm kraloval i prorokoval syn jeho, Šalomon, jenž vystavěl Bohu chrám, i nazval jej svatyní svatých. A byl moudrý, ale na konec pobloudil; kraloval let čtyřicet i umřel. Po Šalomonovi pak kraloval syn jeho Roboam; za toho rozdělilo se království na dvé: Židovské v Jerusalémě jedno, a druhé v Samaři. V Samaři pak kraloval Jeroboam, poddaný Šalomonův, jenž udělal dvě krávy zlaté a postavil jednu v Bethele na chlumě, a druhou v Daně, řka: Aj, bohové tvoji, Izraeli![b]) I klaněli se lidé, a na Boha zapomněli. Též i v Jerusalémě počínali zapomínati na Boha, a klaněli se Balovi, totiž válečnému bohu, jenž jest Arej, a zapomněli na Boha otců svých. I počal Bůh posílati k nim proroky, a proroci počali je kárati z jich bezbožnosti a ze služby modlám; oni pak počali proroky, kteří je kárali, zabíjeti. Rozhněval se Bůh na Izraele, a řekl: Zavrhnu je od sebe, povolám jiné lidi, kteří mne poslouchají; jest-li že zhřeší, nebudu pamětliv nepravostí jich. I počal posílati proroky, mluvě k nim: Prorokujte o zavržení Židovstva a o povolání cizích. První pak začal prorokovati Ozeáš, řka: Učiním konec království domu Izraelova, zlomím luk Izraelův, a nemíním slitovati se opět nad domem Izraelským, ale zamítna odřeknu se jich, praví

a) Žalm XC, 3. — b) III Král. XII, 28.

986 Hospodin, i budou blouditi v národech.[a]) Jeremiáš pak řekl: Byť stanul Samuel i Mojžíš přede mnou, neslituji se nad nimi. A opět týž Jeremiáš řekl: Takto praví Hospodin: Aj, zapřisáhl jsem se jmenem mým velikým, že nebude jmeno mé jmenováno od nynějška kde v ústech židovských![b]) Ezechiel pak řekl: Takto praví Hospodin Adonaj: Rozptýlím vás i všecky ostatky vaše u všecky větry, poněvadž svatyně mé poškvrnili jste všemi nehodnostmi svými; já pak tě zavrhnu, a neslituju se opět nad tebou.[c]) Malachiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Už nemám zalíbení u vás, poněvadž od východu až do západu jmeno mé proslavilo se v národech; na každém místě přináší se kadidlo jmenu mému a oběť čistá, neb veliké jest jmeno mé v národech: a protož dám vás na potupu a na poběhlictví ve vše národy.[d]) Isaiáš pak veliký řekl: Takto mluví Hospodin: Vztáhnu ruku svou na tě, zmařím tě, i rozptýlím tě, a zase nepřivedu tebe. A opět týž praví: Zošklivily mi se svátky vaše, i počátkové měsíců vašich, sobot vašich nepřijmu.[e]) Amos pak prorok řekl: Slyšte slovo Hospodinovo: Já pustím na vás pláč, dům Izraelův sesuje se, a už nepovstane.[f]) Malachiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Pošlu na vás klatbu, i proklnu blahoslavení vaše, zkazím, a nebude ho mezi vámi.[g]) A mnoho jich prorokovalo o zavržení jich. A týmž prorokům rozkázal Bůh, aby prorokovali o povolání jiných národův v jich místo. Isaiáš počal volati, takto řka, že: Zákon ode mne vyjde, i soud můj bude za světlo národům; přibližuje se

---

a) Mzeas I, 4—6 a IX, 17. — b) Jerem. XV, 1 a XLIV, 26. — c) Ezech. V, 10—11. — d) Malach. I, 10—11 a II, 9. — e) Isai. I, 25, 13—14. — f) Amos II, 5. — g) Malach. II, 2.

rychle spravedlnosť má, vzejde (jako světlo spasení 986
mé), a v rameno mé doufají národové. [a]) Jeremiáš pak řekl: Takto praví Hospodin: Položím domu Judovu zákon nový, dám zákony v rozumění jich, a v srdce jich napíšu je, a budu jim Bohem, a oni budou mým lidem. [b]) Isaiáš pak řekl: Staré věci minuly, a nové já zvěstuju, i zjeveno bude vám prvé, nežli se stane. Zpívejte Bohu píseň novou, těm, kdo mi slouží, oznámeno bude jmeno nové, které blahoslaveno bude po vší zemi; dům můj dům modlitby nazván bude všem národům. [c]) Týž Isaiáš praví: Odkryje Hospodin rámě své svaté přede všemi národy, a uzří všecky končiny země spasení od Boha našeho. [d]) David: Chvalte Hospodina všickni národové, a oslavujte ho všickni lidé. [e]) Když takto Bůh oblíbil sobě nový lid, řekl jim, že sejde k nim sám, zjeví se člověkem tělesně, a že trpěti bude za Adamovo přestoupení. I začali prorokovati o vtělení božím; nejprvé David, řka: Řekl pán pánu mému: Sedni na pravici mé, až položím vrahy tvé v podnoží nohou tvých. [f]) A opět: Řekl Hospodin ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes tě zplodil. [g]) Isaiáš pak řekl: Ani posel, ani zvěstovatel, ale sám Bůh přijda spasí nás. [h]) A opět: Aj, dítě narodí se nám, jež bude míti panství na rameně svém, i nazve se jmeno jeho Veliká rada andělův; veliká vláda jeho, a pokoji jeho není konce. [i]) A opět: Aj, panna v životě počne, i porodí syna, a nazve jej jmenem Emanuel. [k]) Micheáš pak řekl: Ty Bethléme, dome Efratův! ač malý jsi ty mezi tisíci Jud-

---

a) Isai. LI, 4—5. — b) Jerem. XXXI, 31—34. — c) Isai. XLII, 9—10 a LVI, 5, 7. — d) Isai. LII, 10. — e) Žalm CXVI, 1. — f) Žalm CIX, 1. — g) Též II, 17. — h) Srov. Isai. XXXV, 4. — i) Též IX, 6—7. — k) Též VII, 14.

986 skými, z tebe však mi vyjde, jenž bude starostou mezi knížaty v Izraeli, a východ jeho ode dnů věčnosti; protož vydá je do času, až rodička porodí, a ostatní z bratří jeho obrátí se k synům Izraelovým. [a]) Jeremiáš pak řekl: Tento jest Bůh náš, i nevyrovná se jiný jemu; vynalezl všelikou cestu umění, a dal Jakubovi služebníku svému; a potom zjeví se na zemi a bude žíti s lidmi. A opět: Člověk jest; kdo zví, že Bůh jest? jako člověk umírá. Zachariáš pak řekl: Neposlouchali syna mého, i neuslyším jich, praví Hospodin. [b]) Ozeáš řekl: Takto praví Pán: Tělo mé z nich. [c]) Prorokovali pak i muky jeho, řkouce, jakož pravil Isaiáš: O běda duši jich, poněvadž radu zlou uradili, řkouce: Svažme spravedlivého. [d]) A opět týž řekl: Takto praví Hospodin: Já nezprotivím se, ani mluvím na odpor, hřbet svůj dal jsem na rány a líce své na poličkování, a oblíčeje svého neodvrátil sem od hanby uplvání. [e]) Jeremiáš pak řekl: Přijďte, vložme dřevo v chléb jeho, vyhlaďme se země život jeho. [f]) Mojžíš pak řekl o ukřižování jeho: Uzříte život váš, an visí před očima vašima. [g]) A David řekl: Proč bouřili se národové? [h]) Isaiáš pak řekl: Jako beránek na zabití veden bude. [i]) Ezdra pak řekl: Blahoslaven Bůh, rozprostřev ruce své spasil Jerusalém. I o vzkříšení jeho pravili: David: Vstaň, Bože, suď zemi, neb ty dědičně vládneš ve všech krajinách. [k]) A opět: Vstal jako ze spaní Hospodin. [l]) Opět: Ať povstane Bůh, a rozprchnou se vrahové jeho. [m]) A opět: Po-

a) Mich. V, 2—3. — b) Zachar. VII, 13. — c) Ozeas IX, 12. — d) Isai. III, 9—10. — e) Týž L, 5—6. — f) Jerem. XI, 19. — g) Deut. XXVIII, 66. — h) Žalm II, 1. — i) Isai. LIII, 7. — k) Žalm LXXXI, 8. — l) Též LXXVII, 65. — m) Též LXVII, 1.

vstaň, pane Bože můj, ať se vznese ruka tvá.[a]) Isaiáš pak řekl: Když sejdete v krajinu a stín smrti, světlo vysvítí na vás.[b]) A Zachariáš: I ty v krvi zákona svého vypustil jsi vězně své z rovu, nemající vody.[c]) Mnoho prorokovali o něm, ježto se všecko vyplnilo." 986

I řekl Vladimír: „V který čas vyplnilo se to, a stalo-li se to jest? čili teprvé má se státi?" On[d]) pak odpovídaje řekl jemu, že: „Už prvé všecko splnilo se, když Bůh se vtělil; neb jakož jsem prvé řekl, když Židé proroky zabíjeli, a králové jich zákony přestupovali, vydal je v poplenění, a v zajetí vedeni byli do Asyrie pro hříchy své, i sloužili tam sedmdesát let. A potom vrátili se v zemi svou, a neměli krále, nébrž arcikněži vládli jimi až po Heroda cizozemce, jenž vládl jimi. Za toho pak vlády, léta pětitisícího a pětistého, poslán byl Gabriel do Nazaretu k panně Marii, z pokolení Davidova, řka jí: Raduj se, obradovaná, Pán s tebou![e]) A od slova tohoto počalo se Slovo boží v životě, i porodila syna a nazvala jej jmenem Ježíš. A aj, mudrci přišli od východu, řkouce: Kde jest, jenž se narodil, král Židovský? neb viděli jsme hvězdu jeho na východě, i přišli jsme poklonit se jemu. A uslyšav to král Herod, ulcknul se, a vešken Jerusalém s ním.[f]) Povolav zákonníky a starší lidu otázal se jich: Kde má se Kristus naroditi? A oni řekli jemu: V Bethlémě Židovském. Herod pak uslyšav to, poslal řka: Pobíte pacholata, ježto jsou do dvou let. A oni šedše pobili pacholata[g]). Maria pak obávajíc

---

a) *Též IX, 33.* — *b*) *Isai. IX, 2.* — *c*) *Zach. IX, 11.* — *d*) Mudřec *Hip.* — *e*) *Luk. I, 28.* — *f*) *Mat. II, 1—5.* — *g*) pacholat čtrnácte tisíc. *Hip.*

986 se skryla dítě, a Josef s Marií, vzav dítě, utekl do Egypta, a byl tu do smrti Herodovy. V Egyptě pak zjevil se anděl Josefovi, řka: Vstaň a vezmi dítě i mateř jeho, a jdi do země Izraelské.[a]) A když přišel, usadil se v Nazaretě. Když pak (Ježíš) zrostl a bylo jemu třidcet let, počal divy činiti a zvěstovati království nebeské; i vybral dvanácte, jež učeníky svými nazval, a počal divy veliké činiti: mrtvé křísiti, malomocné očišťovati, chromým aby chodili, slepým aby prozřeli dělati, a jiné mnohé divy veliké, jakož byli proroci prorokovali o něm, pravíce: Ten neduhy naše vyléčí, a nemoci zhojí.[b]) I dal se pokřtiti v Jordaně od Jana, a ukázal novým lidem obnovení. A když byl křtěn, aj, otevřela se nebesa, a Duch snesl se spůsobem holubiným naň, a hlas mluvil: Tento jest syn můj milý, v kterémž mi se zalíbilo.[c]) Posílal učeníky své, aby zvěstovali království nebeské, i pokání na zanechání hříchův. Chtě vyplniti proroctví, počal zvěstovati, že zalíbilo se synu člověčímu trpěti, ukřižovánu býti a třetího dne vstáti z mrtvých. Když pak vyučoval v chrámě, přední kněží a zákonníci naplnili se závistí, hledali jej zabiti, a javše jej vedli k vladaři Pilátovi. Pilát pak vyšetřiv, že vydali jej bez viny, chtěl jej propustiti; oni pak řekli jemu: Jest-li že tohoto propustíš, nebudeš přítelem císařovým.[d]) Pilát pak poručil, aby jej ukřižovali. A oni vzavše Ježíše, vedli jej na místo popravní, a tu jej ukřižovali. Nastala tma po vší zemi od šesté hodiny do deváté, a o deváté hodině vypustil Ježíš ducha, chrámová opona roztrhla se na dvé, mrtví vstali mnozí, jimž

---

a) Mat. II, 20. — b) Isai. LIII, 4. — c) Mat. III, 17. — d) Jan XIX, 12.

povelel, aby šli do ráje. Sňavše jej s kříže, položili 986
jej v hrobě, a pečetmi zapečetili hrob lidé Židovští, i stráže postavili, řkouce: Aby ho neukradli v noci učeníci jeho. On pak v třetí den vstal z mrtvých. Vstav z mrtvých, zjevil se učeníkům, řka jim: „Jděte ve všecky národy, a naučte všecky krajiny, křtíce ve jmeno Otce i Syna i svatého Ducha.“ [a]) I přebýval s nimi čtyřidcet dní, zjevuje se jim po vzkříšení. Když naplnilo se čtyřidcet dní, poručil jim, aby šli na horu Olivetskou, a tu zjevil se jim, blahoslavil je, i řekl jim: „Seďte v městě Jerusalémě, dokud nepošlu zaslíbení otce svého na vás.“ [b]) A toto pověděv vznesl se na nebe. A oni poklonili se jemu, i navrátili se do Jerusaléma, a byli neustále v chrámě. Když uplynulo padesát dní, sstoupil Duch svatý na apoštoly. Přijavše dar svatého Ducha rozešli se na vše strany, učíce a křtíce vodou.“

I řekl Vladimír: „Proč narodil se z ženy, a na dřevě dal se ukřižovati a vodou pokřtiti?“ — Mudřec pak řekl jemu: „Proto, že s prvopočátku rod lidský zhřešil ženou, (neb) ďábel přelstil Evou Adama, a tento pozbyl ráje; takéž i Bůh pomstil na ďáblu: ženou nejprvé přemožen byl ďábel, neb ženou s počátku pozbyl Adam ráje; ze ženy pak vtěliv se Bůh, kázal do ráje vjíti věrným. A že na dřevě byl ukřižován, to proto, že se stromu okusiv, pozbyl ráje; Bůh pak na dřevě muku trpěl, aby dřevem ďábel byl přemožen, a od dřeva život přijali spravedliví. A vodou stalo se obnovení, poněvadž za Noe, když rozmnožili se hříchové mezi lidmi, dopustil Bůh potopu na zemi, a potopil lidi vodou; protož řekl Bůh: Poněvadž pohubil jsem vo-

---

a) Mat. XXVIII, 19. — b) Luk. XXIV, 49.

986 dou lidi pro jich hříchy, nyní opět vodou očistím hříchy lidem, obnovením vodou; neb Židovský rod v moři očistil se od egyptského zlého zvyku, poněvadž s počátku byla nejprvé voda, neb řečeno jest: „Duch boží vznášel se povrch vody;“ protož i nyní křtí se vodou i duchem. Předoznámení bylo nejprvé vodou, jakož Gedeon předoznámil dle toho. Když přišel k němu anděl, vele jemu táhnouti na Madianské, on zkoušeje řekl k Bohu, položiv rouno na humně: Bude-li po vší zemi rosa a na rouně sucho. I stalo se tak. To pak předoznamovalo, že cizozemci byli prvé suchota a Židé rosa, a potom na cizích zemích byla rosa, jenž jest svatý křest, a na Židech suchota. I proroci předpovídali, že vodou bude obnovení. Když pak apoštolé učili po všem obývaném světě věřiti v Boha, jichž učení my Hřeci jsme přijali, veškerá země obývaná věří jich učení. Ustanovil pak jest Bůh jeden den, v kterýž bude souditi, přijda s nebes, živé i mrtvé, i odplatí každému podlé skutků jeho: spravedlivým dá království nebeské a krasotu nevýslovnou, radosť bez konce a nesmrtelnosť věčnou; hříšníkům pak muku plamennou i červa neustálého, a muce jich nebude konce. A takto budou mučeni, kdo nevěří v Boha našeho Ježíše Krista: mučen bude v ohni, kdo se nepokřtí.“

A toto pověděv, ukázal Vladimírovi oponu, na které byl vymalován soud poslední Hospodinův; i ukázal jemu po pravici spravedlivé, ani v radosti vcházejí do ráje, a po levici hříšníky, ani jdou v muku. A Vladimír vzdechnuv řekl: „Blaze těm po pravici, ale hoře těm po levici!“ A on řekl: „Chceš-li po pravici se spravedlivými státi, tehdy dej se pokřtíti.“ Vladimír pak uložil to na srdci

svém, řka: „Počkám ještě málo!“ chtěje vyzpytovati všecky víry. Jemu pak Vladimír udělil dary mnohé i propustil jej se ctí velikou. 986

XLI. Léta 6495 svolal Vladimír bojary své i starší městské, a řekl jim: „Aj, přišli ke mně Bulharé, řkouce: Přijmi zákon náš! A potom přišli Němci, i ti chválili zákon svůj. Po těch přišli Židé. A aj, naposledy přišli Hřeci, tupili všecky zákony, a svůj vychvalovali, i mnoho mluvili, vypravujíce, (co se přihodilo) od počátku světa, o bytí všeho míra; a vypravování jich důvtipné jest, a divno je slyšeti, a milo každému jich poslouchati. I vypravují také, že jest druhý svět: a kdo, prý, vstoupí v naši víru, tehdy po smrti opět vstane, a neumře na věky; pakli v jiný zákon vstoupí, tehdy na onom světě v ohni hořeti bude. Co soudíte o tom? co tomu říkáte?“ I odpověděli bojaré a starší: „Víš, kníže, že svého nikdo nehaní, ale chválí. Chceš-li dokonale vyzpytovati, tehdy máš u sebe muže: pošli je a vyzpytuj každého jich službu, a jak kdo slouží Bohu.“ I líbila se řeč tato knížeti i všem lidem; vybrali muže moudré a opatrné, počtem deset, a řekli jim: „Jděte nejprvé do Bulhar, a vyzpytujte víru jich i službu.“ A oni šli, a přišedše tam, viděli hanebné skutky jich i klanění v modlitebnici; i vrátili se do země své. I řekl jim Vladimír: „Jděte opět do Němec, shledněte takéž, a odtud jděte do Hřek.“ Oni pak přišli do Němec, a shledavše kostelní službu jich, odebrali se do Carohradu, i přišli k císaři. Císař skoumal, pro kterou příčinu přišli, a oni mu vypravili všecko, co bylo. Uslyšav to císař, byl rád, a česť velikou učinil jim v tento den. Nazejtří poslal k patriarchovi, řka takto: „Přišli Rusové zpytovat víry naší; připrav chrám i kněž- 987

987 stvo, a sám přistroj se v kněžské řízy, ať vidí slávu Boha našeho.“ Uslyšav to patriarch, dal svolati kněžstvo, a jakož jest obyčej, učinili svátek, a kadidla zapálili, a zpěvy i sbory sestavili. I šel[a]) s nimi do chrámu, a postavili je na prostranném místě, ukazujíce krasotu chrámovou, zpěvy i služby biskupské, přisluhování diakonův, a vykládajíce jim, kterak slouží Bohu svému. A oni u vytržení jsouce, divili se, i pochválili službu jich. I povolali je císařové Basilij a Konstantin k sobě, a řekli jim: „Jděte do země své;“ i propustili je s dary velikými a s počestností. Oni pak přišli do země své, a kníže svolal své bojary a starší. I řekl Vladimír: „Aj, přišli poslaní naši muži, slyšme od nich, co bylo.“ I řekl: „Vypravujte před družinou[b]).“ A oni řekli: „Šli jsme nejprvé do Bulhar a dívali jsme se, jak se poklánějí v chrámě, totiž v modlitebnici: stojíce bez pasu, pokloní se a sedne, i hledí sem a tam jako běsný, a není radosti mezi nimi, ale zármutek a smrad veliký; není dobrý jich zákon. I přišli jsme do Němec, a viděli jsme, kterak ve chrámích mnohé služby konali[c]), ale krasoty neviděli jsme nižádné. I přišli jsme pak do Hřek, a vedli nás, kde slouží Bohu svému, a nevěděli jsme, na nebi-li jsme byli, nebo-li na zemi: neb není na zemi takového podívání, ani krásy takové, i neumíme toho ani pověděti; toliko to víme, že tam Bůh s lidmi přebývá, a jich služba boží jest lepší než ve všech jiných zemích. My tedy nemůžeme zapomenouti krásy té; neb každý člověk, když okusí prvé sladkosti, potom hořkosti nepřijímá: tak ani my

---

a) císař *Hip. a Sof. vr.* — *b*) kde jste byli a co jste viděli *Hip.* — *c*) kterak ve chrámě konali službu *Hip.*

nechceme zde býti.“ I odpověděli bojaré, řkouce: 987
„Kdyby špatný byl zákon hřecký, nebyla by ho přijala bába tvá, Olga, kteráž byla moudřejší nade vše lidi.“ A Vladimír odpovídaje řekl: „Kde tedy přijmeme křest?“ A oni pravili: „Kde ti libo.“ A když minul rok,

XLII léta 6496 táhl Vladimír s vojskem na 988
Korsuň, město hřecké, a zavřeli se Korsuňané v městě. I stál Vladimír ob tu stranu města v přístavu, jedno střeliště vzdáli od města; i bránili se z města silně. Vladimír pak oblehl město, a lidé v městě ochábli. I řekl Vladimír k měšťanům: „Nevzdáte-li se, i po tři léta chci tu státi.“ A oni nedbali toho. Vladimír pak zřídil vojsko své, a dal sypati k městu násyp. Zatím, co tito sypali, Korsuňané podkopavše zeď městskou, sypanou zemi kradli a nosili k sobě do města, sypajíce ji prostřed města; vojínové pak přisypávali více, a Vladimír stál. A aj, muž jeden Korsuňský, jmenem Anastas, střelil, napsav takto na střele: „Studnice, kteráž jest za tebou od východu, z té voda teče po troubě: kopej a přejmi.“ I uslyšav to Vladimír, pohledl na nebe a řekl: „Vyplní-li se toto, dám se pokřtiti.“ A tu hned kázal kopati naproti trubám, a přejali vodu; lidé oslábli žízní pro nedostatek vody a vzdali se. A Vladimír vešel do města i družina jeho. I poslal Vladimír k císařům, Basilijovi a Konstantinovi, řka takto: „Aj, vzal jsem slavné město vaše, a slyším toto, že máte sestru, která jest ještě pannou; jest-li že jí za mě nevdáte, učiním městu vašemu, tak jakož jsem tomuto učinil.“ I uslyšavše to císařové, byli zarmouceni, a oznámili mu, řkouce takto: „Nesluší křesťanům pohany za muže bráti a za ně vdávati; pokřtíš-li se, tehdy i toho dosá-

988 hneš, i království nebeské obdržíš, a budeš s námi jedné víry; pakli toho nechceš učiniti, nemůžem vdáti sestry své za tě.“ Uslyšav to Vladimír, řekl poslaným od císařův: „Povězte císařům takto: že já se pokřtiti dám; že jsem vyzpytoval již prvé těchto dnů zákon váš, a líbí mi se víra vaše i služby boží, jakož mi o nich oznámili poslaní námi mužové.“ I uslyšavše to císařové, byli rádi a přemlouvali sestru svou, jmenem Annu, i poslali ku Vladimírovi, řkouce: „Dej se pokřtiti, a tehda pošleme sestru svou k tobě.“ Vladimír pak řekl: „Nechť přijdou se sestrou vaší a pokřtí mne.“ I poslechli císařové a poslali sestru svou, a s ní některé vysoké důstojníky a duchovní. A ona nechtěla jíti: „Jako do zajetí,“ prý, „jdu, lépe bylo by mi zde umříti!“ I řekli jí bratří: „Což, obrátí-li nějak Bůh tebou zemi Ruskou na pokání, a zemi Hřeckou zbavíš od lité války; vidíš-li, jak mnoho zlého způsobili Rusové Hřekům? a i nyní, nepůjdeš-li, též učiní nám.“ A sotva ji přinutili. Ona pak sedajíc do korábu, líbala [a]) příbuzné své s pláčem, i odebrala se přes moře. A když přišla k Korsuni, vyšli Korsuňané s poklonou, i uvedli ji do města, a posadili ji v paláce. Božím pak řízením v týž čas rozstonal se Vladimír očima, i neviděl ničehož a rmoutil se velmi [b]). I poslala k němu císařovna, řkouc: „Chceš-li pozbyti nemoci této, tehdy dej se brzy pokřtiti; nedáš-li, tehdy toho neduhu nepozbudeš.“ Uslyšav to Vladimír, řekl: „Bude-li toto pravda, tehdy v pravdě veliký bude Bůh křesťanský.“ I poručil, aby ho pokřtili. A biskup Korsuňský s kněžími císařovninými, dav prvé naučení, pokřtil Vladimíra;

---

a) bratry a *Hip.* — b) i nevěděl, co si počíti *Hip.*

jak mile vzložil naň ruku, ihned prozřel. A vida 988
Vladimír toto náhlé uzdravení, velebil Boha, řka: „Nyní teprvé spatřil jsem Boha pravého!“ Když pak to viděli družina jeho, mnozí pokřtiti se dali. A byl pokřtěn ve chrámě svatého Basilije, a stojí chrám tento v městě Korsuni na místě u prostřed města, kde trh mívají Korsuňané; palác pak Vladimírův s kraje chrámu stojí po tento den, a císařovnin palác za oltářem. A po křtu přivedl císařovnu na oddavky. Ti pak, kteří toho právě nevědí, praví, že se dal pokřtiti v Kyjevě; a jiní pravili, že ve Vasilevě; jiní pak opět jináče vypravují.

Když pak Vladimír byl pokřtěn, učili jej víře křesťanské, řkouce takto: „Ať neoklamou tebe někteří z kacířův, ale věř, takto řka: Věřím v jednoho Boha Otce, všedržitele, tvůrce nebe i země — až do konce tu víru. A pak věř v jediného Boha Otce nezrozeného, i v jediného Syna zrozeného, i v jediného svatého Ducha vycházejícího: tři osoby dokonalé, myslné, rozdílné číslem i osobou, ale ne božstvím; neb rozděluje se nerozdílně, a spojuje se nesměsitelně. Neb Bůh Otec vždy týž přebývá v otcovství, nezrozený, bez počátku, počátek i příčina všech, jediným nezrozením starší on nežli Syn a Duch, z něhož rodí se Syn přede všemi věky, a vychází Duch svatý bez času i bez těla; ve spolek Otec, ve spolek Syn, ve spolek Duch svatý jest. Syn rovný bytostí Otci a bez počátku jako Otec, zrozením toliko různí se od Otce i od Ducha. Duch jest přesvatý, Otci i Synu rovný bytostí a věčný. Neb Otci otcovství, a Synu synovství, svatému pak Duchu vycházení (náleží). Neb ani Otec nepřechází v Syna nebo v Ducha, ani Syn v Otce i v Ducha, ani Duch v Syna nebo v Otce; nehnutelnéť jsou

988 vlastnosti jich. Ne tří bohové, jediný Bůh, poněvadž jediné božství ve třech osobách jest. Z vůle pak Otce i Ducha, aby spasil tvory své, vyšel z otcovského lůna, od něhož neodstoupil, a všed v panenské lože přečisté jako boží símě, přijal tělo životné, mluvné i rozumné, prvé nebývalé, a vyšel Bůh vtělený, zrodiv se nevyslovitelně, i panenství matka zachovala bez porušení; netrpěl smíšení, ani rozmíšení, ani proměny, ale zůstav, kým byl, stal se, kým nebyl, přijav podobu sluhy pravdivě, a ne klamně, ve všem mimo hřích nám byl podoben; neb dobrovolně zrodil se, dobrovolně počal plakati, dobrovolně žádati, dobrovolně pracoval, dobrovolně ustrašil se, dobrovolně umřel, pravdivě a ne klamně: vše to skutečné, darmo nepravené strasti člověčenstva. A dav se ukřižovati, smrť podstoupil nevinně, vstav z mrtvých v těle svém, bez těla zetlení na nebesa vstoupil, i sedl po pravici Otce, a přijde opět ve slávě soudit živých i mrtvých; jakož vstoupil s tělem svým, tak i sestoupí. K tomu jediný křest vyznávej vodou i duchem, přistupuj k nejsvětějším tajnostem, věř ve skutečné tělo i krev, přijmi církevní podání, a klaň se čestným obrazům, klaň se čestnému dřevu kříže i všelikému kříži, svatým ostatkům i svatým nádobám. Věř také sedmi sborů svatých otcův, jichž prvý jest v Nicei tří set a osmnácte (otcův svatých), kteří proklelí Aria, i prohlásili víru bezúhonnou a pravou. Druhý sbor v Konstantinově městě (Carohradě) svatých otcův sta a padesáti, kteří proklelí Macedonia duchoborce, i prohlásili Trojici jednobytnou. Třetí pak sbor v Efese svatých otcův dvou set na Nestoria, jehož proklevše prohlásili svatou Rodičku Boží. Čtvrtý sbor v Chalcedoně svatých otcův šesti set a třideceti, na Evti-

chia a Dioskora, jež prokleli svatí otcové, vyhlá- 988
sivše za dokonalého Boha i dokonalého člověka pána našeho Ježíše Krista. Pátý sbor v Carohradě svatých otcův sta a šedesáti a pěti na Origenova podání a na Evagria, jež prokleli svatí otcové. Šestý sbor v Carohradě svatých otcův sta a sedmdesáti na Sergia i Cyra, jež prokleli svatí otcové. Sedmý sbor v Nicei svatých otcův tří set a padesáti, prokleli ty, kteří se neklaní obrazům. A nepřijímej učení od latiníkův, jichž učení zkaženo jest; neb vejdouce do chrámu neklaní se obrazům, ale stoje pokloní se, a pokloniv se udělá kříž na zemi a líbá, a zdvihnuv se stane na něm nohama; leže tedy líbá, a vstana šlape po něm. Toho totiž apoštolé neustanovili, neb ustanovili jsou apoštolé kříž postavený líbati, i obrazy ustanovili líbati. Neb Lukáš evangelist nejprvé vymalovav (obraz Krista pána) poslal do Říma, jak vypravuje Basilij. Obraz na první postavu přechází. Pak také zemi nazývají mateří; jest-li však jim země máti, tehdy otec jim jest nebe, a na počátku stvořil Bůh nebe, též i zemi. Tak říkají: Otče náš, jenž jsi na nebesích. Jest-li po jich rozumu země máti, proč tedy plijete na máteř svou? tuto ji líbáte, a pak zase poškvrňujete! A toho prvé Římané nečinili, ale napravovali na všech sbořích, scházejíce se z Říma i ze všech stolic; neb na prvním sboru, jenž byl na Aria v Nicei, z Říma Silvester poslal biskupy i kněze, z Alexandrie Athanas, z Carohradu Mitrofan poslal biskupy od sebe: tak napravili víru. A na druhém sboru byl z Říma Damas, a z Alexandrie Timothej, z Antiochie Melecij, a Cyril Jerusalémský a z Carohradu Řehoř bohoslovec. Na třetím pak sboru Celestin Římský, Cyril Alexandrský, Juvenal Jerusalémský.

988 Na čtvrtém pak sboru Leont Římský, Anatol Carohradský, Juvenal Jerusalémský. Na pátém sboru Římský Vigil, Evtich z Carohradu, Apolinar Alexandrský, Domin Antiochijský. Na šestém sboru z Říma Agathon, Jiří z Carohradu, Theofan Antiochijský, z Alexandrie Petr mnich. Na sedmém sboru Andrian z Říma, Taras z Carohradu, Polician Alexandrský, Theodorit Antiochijský, Eliáš Jerusalémský. A ti všickni se svými biskupy scházejíce se napravovali víru. Po sedmém pak sboru Petr breptavý s jinými šed do Říma a stolici opanovav, zkazil víru, odtrhnuv se od stolice Jerusalémské, i Alexandrské, i Carohradské, i Antiochijské. Ti zbouřili celou Italii, rozsívajíce učení své různo; a protož drží ne jedno vyznání víry, nébrž různé; neb někteří kněží jedinou ženu sobě pojavše slouží, a jiní do sedmi žen pojímajíce slouží, jiné pak mnohé věci různě drží, jichž učení se varuj. A rozhřešují také hříchy na daru, což jest nade vše nejhorší. Bůh tebe, kníže, od toho zachovej!“

XLIII. Vladimír potom pojal s sebou císařovnu i Anastasa a kněží Korsuňské s ostatky svatého Klimenta i Theba, učeníka jeho, a vzal také s sebou nádoby chrámové i obrazy pro blahoslavenství své. A vystavěl v Korsuni chrám[a]) na hoře, kterouž u prostřed města nasypali, kradouce násyp, kterýžto chrám stojí po tento den. A vzal tu také měděné dvě modly a čtyry koně měděné, kteréž i nyní ještě stojí za svatou Boží Rodičkou, o nichž nevědomí domnívají se, že jsou mramorovy. Vydal pak opět Korsuň Hřekům za věno pro císařovnu, a sám přišel do Kyjeva. Jak mile tam přišel, po-

---

a) sv. Jana Křtitele *Hip.*

ručil modly vyvrátiti, některé rozsekati, a jiné v oheň 988
uvrhnouti; Peruna pak poručil přivázati koni k chvostu a vleci s Hory po Boričevu na potok,[49] a dvanácte mužův ustanovil, aby jej bili proutím: a to ne proto, jako by dřevo cítilo, ale na potupu běsu, jenž oklamával tou podobou lidi, aby odplatu dostal od lidí. Veliký jsi, Hospodine! divní skutkové tvoji:[a]) včera ctěn od lidí, a dnes potupen. Když pak jej vlekli po potoku k Dněpru, plakali proň nevěrní lidé, neb ještě nebyli přijali svatého křestu. A přivlekše, vhodili jej do Dněpru. I ustanovil Vladimír (lidi) některé, řka: „Přistane-li kde, vy odstrkujte jej od břehu, dokud neprojde skrze prahy; a potom jeho zanechte.“ A oni ten rozkaz vykonali. Jak mile jej pustili, a prošel skrze prahy, vyvrhl jej vítr na písčinu, a odtud nazvána jest písčina Perunova, jakož i po tento den slove. A potom Vladimír poslal po všem městě, řka: „Neobrátí-li se kdo zejtra na řece (na víru křesťanskou), budiž bohatý, nebo chudý, nuzný, nebo služebný, bude mi nepřítelem.“ Uslyšavše to lidé, šli s radostí, radujíce se a řkouce: „Kdyby toto nebylo dobré, nebyli by kníže a bojaré toho přijali.“ Na zejtří pak vyšel Vladimír s kněžími císařovninými a s Korsuňskými na Dněpr, i sešlo se lidí množství nesčíslné, vlezli do vody, a stáli někteří po šíji a jiní po prsa (ve vodě), a děti u břehu, a jiní děti držíce, a dospělí brodili; kněží pak stojíce říkali modlitby. I bylo viděti radosť na nebi i na zemi, tolik duší spasených; a ďábel stenaje pravil: „Běda mně, že jsem odtud vyhnán! neb zde domníval jsem se příbytek míti, proto že zde není učení apoštolských, ani těch, kdo znají

---

a) *Žalm CXLIV, 3.*

988 Boha, ale radoval jsem se jich službě, poněvadž sloužili mně. A aj, už poražen jsem od nemoudrých, a ne od apoštolův, ani od mučeníkův, nemám už panovati v krajinách těchto!“

Když pak lidé byli pokřtěni, šli každý do domu svého. A Vladimír jsa rád, že poznal Boha sám i lidé jeho, a pohleděv na nebe, řekl: „Bože, jenž jsi stvořil nebe i zemi! pohleď na nový lid tento, a dej jemu, Hospodine, poznati tebe, pravého Boha, jakož poznaly země křesťanské, i utvrď víru v nich pravou a nezvratnou; a mně pomoz, Hospodine, proti nepřátelskému vrahu, abych dověřuje v tebe a v tvou moc, přemohl úklady jeho.“ A toto pověděv, dal tesati chrámy a postaviti po místech, kde stály modly; i postavil chrám svatého Basilije na chlumě, kde stála modla Perunova i jiné, kdežto konávali jim oběti kníže i lidé. I začal zřizovati po městech chrámy a kněží, a lidi na křest přiváděti po všech městech i vesnicích. Poslav (lidi své), počal bráti u vznešených rodin děti, a dávati je počal na učení knižné; a matky těch rodin plakaly pro ně, neb ještě nebyly se utvrdily u víře, ale jako pro zemřelé plakaly. A tím, že rozdáni byli na učení knihám, naplnilo se proroctví na zemi Ruské, kteréžto dí: V ty dni uslyší hluší slova knižná, a jasný bude jazyk breptavých. [a]) Neb tito nebyli prvé slyšeli slova knižného (písma svatého), ale božím řízením a z milosti své slitoval se Bůh nad nimi, jakož praví prorok: Slituji se, když nad kým chci. [b]) I slitoval se nad námi lázní našeho znovuzrození a obnovením ducha, ze svolení božího, a nikoli pro naše skutky. Blahoslaven pán Ježíš Kristus, jenž

---

a) Isai. XIX, 18. — b) Exod. XXXIII, 19.

oblíbil sobě nové lidi, zemi Ruskou, a osvítil ji 988
křestem svatým. A protož i my vrháme se k němu, řkouce: Pane Ježíši Kriste! co ti vzdáme za všecko, ježto jsi dal nám hříšným? Nedovedem naproti darům tvým rovně tobě vzdáti, neb jsi veliký a divná díla tvá, velebnosti tvé není konce, rod od rodu vychvalovati bude díla tvá. [a]) I řeknu s Davidem: Přijďte, zradujme se v Hospodinu, zvolejme k Bohu a spasiteli našemu, předcházejme tvář jeho v hlásání, hlásajíce jemu, jak dobrý jest, jak na věky milosť jeho, jak zbavil jest nás od vrahů našich, [b]) totiž od model ničemných. A opět řeceme s Davidem: Zazpívejte Hospodinu píseň novou, zazpívejte Hospodinu vše země, zazpívejte Hospodinu, blahoslavte jmeno jeho, blahoslavte den ode dne spasení jeho, zvěstujte v národech slávu jeho, mezi všemi lidmi divy jeho, jak veliký jest Hospodin a velmi slavný, a velikosti jeho není konce. [c]) Jakáť radosť! ne jeden, ani dva spaseni jsou. Neb řekl Hospodin, jak radosť bývá na nebesích z jednoho hříšníka kajícího se; [d]) tuto pak ne jeden, ani dva, ale nesčíslné množství k Bohu přistoupili, křestem svatým osvíceni. Jakož i prorok praví: Pokropím vás vodou čistou, a očistíte se od model svých i od hříchův svých. [e]) A opět druhý prorok praví: Kdo jako Bůh, snímaje hříchy a promíjeje nepravosti? proto že sobě libuje v milosrdenství. On navrátí se i slituje se nad námi, a pohrouží hříchy naše v hlubině. [f]) Neb Pavel praví: Bratří! kolik nás pokřtilo se v Ježíše Krista, ve smrti jeho pokřtěni jsme, a tedy

a) Žalm CXLIV, 3, 4. — b) Též XCIV, 12, a CXXXV, 1, 24. — c) Též XCV, 1—4 a CXLIV, 3. — d) Mat. XV, 10. — e) Ezech. XXXVI, 25. — f) Micheas VII, 18, 19.

988 pohřbeni jsme s ním křestem ve smrť, abychom, jakož Kristus vstal z mrtvých se slávou otcovskou, takéž i my v obnovení života vešli.[a]) A opět: Staré věci minuly, a aj, nastaly nové. Nyní přiblížilo se nám spasení, noc přestala a den přiblížil se,[b]) v kterémžto nalezli jsme vírou[c]) milosť tuto, kterýmž se honosíme i stojíme. Nyní pak osvobodivše se od hříchu, a podrobivše se Hospodinu, máte ovoce své v posvěcení.[d]) A protož povinni jsme sloužiti Hospodinu, radujíce se jemu; neb dí David: Služte Hospodinu s bázní, a radujte se jemu s třesotem.[e]) My pak zvolejme k pánu Bohu našemu, řkouce: Blahoslaven Hospodin, jenž nedá nás v kořisť zubům jich; síť ztrhala se, a my zbaveni byli od úkladu ďábelského. I zhynula památka jeho s šumotem, a Hospodin na věky přebývá, slaven od synů Ruských, opěván v Trojici; a duchové zlí proklínáni od bohabojných mužův i od nábožných žen, kteřížto přijali jsou křest i pokání na odpuštění hříchův, noví lidé křesťanští, vybraní Bohem, Vladimír osvícen sám, i synové jeho, i země jeho.

Bylo dvanácte synův jeho: Vyšeslav, Izjaslav, Jaroslav, Svatopluk, Vševlad, Svatoslav, Mstislav, Boris, Gleb, Stanislav, Pozvizd, Sudislav. I posadil Vyšeslava v Novohradě, a Izjaslava v Polotště, a Svatopluka v Turově, a Jaroslava v Rostově. Když pak starší Vyšeslav v Novohradě zemřel, posadil Jaroslava v Novohradě, a Borisa v Rostově, a Gleba v Muromě, Svatoslava v Dřevích, Vševlada ve Vladiměři, Mstislava ve Tmutorokani. I řekl Vla-

---

a) *Řím VI, 3—7.* — b) *Pavel II. Kor. V, 17, a Řím. XIII, 12.* — c) knížete našeho Vladimíra *Hip.* — d) *Pavel Řím. V, 20.* — e) *Žalm II, 11.*

dimír: „Není dobré, že jest málo hražených měst 988
okolo Kyjeva.“ I začal stavěti města hražená po Desně, i po Ostři, i po Trubeži, i po Sule, i po Stuhně; a počal vybírati muže nejlepší ze Slovanův, i z Křivicův, i z Čudův, i z Vjaticův, a těmi osadil města. Neboť byla válka od Pečeněhův, i bojoval s nimi a přemohl je.

XLIV. Léta 6497; léta 6498; léta 6499. A po- 989
tom Vladimír živ byl v zákoně křesťanském. Umínil 991
si vystavěti chrám[a]) přesvaté Boží Rodičky, a poslav přivedl mistry z Hřek. I počal stavěti, a jak mile skončil stavbu, ozdobil ji obrazy, a poručil ji Anastasijovi Korsuňskému, i kněze Korsuňské ustanovil, aby sloužili v ní, vzdav tu vše, co byl vzal v Korsuni, obrazy, i nádoby chrámové, i kříže.

Léta 6500 Vladimír založil město Bělohrad, 992
a vybral do něho z jiných měst, a mnoho lidí svedl do něho; neb miloval toto město.

XLV. Léta 6501 táhl Vladimír na Charvaty. 993
A když přišel s vojny Charvatské, aj, Pečenězi přitáhli po oné straně od Suly; a Vladimír táhl naproti nim, i potkal je na Trubeži na brodě, kde nyní jest Přáslav. I stál Vladimír na té straně, a Pečenězi na oné; a nesměli tito na onu stranu, ani oni na tuto stranu. I přijel kníže Pečeněžský k řece, zavolal Vladimíra i řekl jemu: „Vypusti ty svého muže, a já svého, ať spolu zápasí: jest-li že tvůj muž udeří mým, tehdy ať neválčíme spolu po tři léta; pakli náš muž udeří vaším, ať válčíme po tři léta.“ I rozešli se různo. Vladimír pak přišel do ležení a poslal biřice po ležení, řka: „Není-li tu muže takového, jenž by se popadl s Pečeněžským?“

---

a) kamenný *Hip.*

993 A nenalezl se nikdež. Na zejtří přijeli Pečenězi a svého muže přivedli, a naši neměli žádného. I počal se Vladimír rmoutiti, a poslal po všem vojsku. I přišel jeden starý muž ku knížeti a řekl jemu: „Kníže! mám doma jednoho syna nejmladšího, a se čtyřmi jsem vyšel, a on je doma: od jeho dětství ještě nikdo jím neudeřil; jednou jsem jemu lál, a on mnul kůži, i rozhněvav se na mě, přetrhl kůži obuvní rukama.“ Kníže slyše to, byl rád, a poslal proň. I přivedli jej ku knížeti, a kníže všecko jemu oznámil. On pak řekl: „Kníže! nevím, přemohu-li jej, ale nechť mě zkusí: není-li tu býka velikého a silného?“ I nalezli býka velikého a silného, a on dal býka rozdrážditi: vložili naň železa horoucí, a býka pustili, i běžel býk mimo něj, a on pochytil býka rukou za bok, a vytrhl mu kůži s masem, pokud jemu ruka zasáhla. I řekl jemu Vladimír: „Můžeš s ním zápasiti.“ A na zejtří přišli Pečenězi a počali volati: „Nemáte-li muže? aj, náš je tu!“ A Vladimír poručil té noci, aby se oblekli v braň; i přistoupili tu obojí. Pečenězi vypustili muže svého, a byl převeliký velmi a strašný; i vystoupil muž Vladimírův, a uzřev jej Pečeněžský, posmíval se, neb byl prostřední postavy těla. A rozměřivše (místo) mezi oběma pluky, pustili je k sobě, i popadli se, a počali se silně držeti; i umačkal Pečeněžského v rukou do smrti a udeřil jím o zem. I zkřikli Rusové, a Pečenězi dali se v útěk, a Rusové hnali se po nich sekouce, i zahnali je. A Vladimír jsa rád, založil město hražené na brodě tom, a nazval je Perejaslav (Přáslav): protože přejal slávu sluha tento.[50] Vladimír pak učinil jej mužem velikým i otce jeho. I vrátil se Vladimír do Kyjeva s vítězstvím a se slávou velikou.

Léta 6502; léta 6503; léta 6504 Vladimír, vida 994
chrám dokonaný, všel do něho i pomodlil se Bohu, 996
řka: „Pane Bože! pohleď s nebes a viz, i navštěv vinohradu svého, a dokonej, jež vsadila pravice tvá, nové lidi tyto, kterýmž obrátil jsi srdce v rozum, aby poznali tebe, Boha pravého; i pohleď na tento svůj chrám, kterýž jsem vystavěl, nehodný sluha tvůj, ve jmeno mateře, kteráž tě porodila, neposkvrněné panny Boží Rodičky; a když se kdo pomodlí ve chrámě tomto, tehdy vyslyš modlitbu[a]) jeho, pro modlitbu přečisté Boží Rodičky." A když se pomodlil, řekl takto: „Aj, daruji chrámu tomuto svaté Boží Rodičky ze jmění mého i z měst mých desátou část." A napsav přísahu, položil ji ve chrámě tom, řka: „Jest-li že kdo toho poruší, ať bude proklet." I vzdal desátek Anastasijovi Korsuňskému, a učinil svátek veliký v ten den bojarům i starším městským, a chudým rozdal jmění mnoho.

A potom přitáhli Pečenězi k Vasilevu, a Vladimír s malou družinou vytáhl proti nim; a když se srazili, nemoha jim odolati, dal se v útěk a stanul pod mostem, sotva že se ukryl před nepřátely. A tehdáž zaslíbil Vladimír, že postaví chrám ve Vasilevě svatého Proměnění, neb bylo v ten den Proměnění Páně, když se ta bitva stala. Vyváznuv pak Vladimír z toho (nebezpečenství), postavil chrám, i učinil svátek veliký, navařiv tři sta várek medu, a sezval bojary své i náměstky, starosty po všech městech i lidi mnohé, a rozdal chudým tři sta hřiven. Světiv kníže osm dní, vrátil se do Kyjeva v den Nanebevzetí svaté Boží Rodičky, a tu opět učinil svátek veliký, sezvav nesčíslné množství lidu. A vida

a) i odpusť jemu všecky hříchy *Hip.*

996 lidi, že jsou křesťany, radoval se duší i tělem, a tak po všecka léta činíval. Milovalť písmo svaté, neb když jednou slyšel čísti Evangelium: „Blažení milosrdní, proto že ti milosrdenství dojdou!“ [a]) a opět: „Prodejte jmění své, a dejte nuzným;“ [b]) a opět: „Nepokládejte sobě pokladův na zemi, kdež rez hlodá a zloději podkopávají, ale pokládejte sobě poklady na nebesích, kdež ani rez hlodá, ani zloději kradou;“ [c]) a Davida řkoucího: „Blahoslaven muž, jenž miluje a dává;“ [d]) a Šalomona slyše řkoucího: „Kdo nuznému dává, Bohu půjčuje“ [e]): toto uslyšav, poručil každému nuznému i chudému přicházeti na dvůr knížecí a bráti sobě všelikou potřebu, pití a jídlo, i z pokladen koží kuních. Nařídil pak i toto, řka, že: „Nemocní a churaví nemohou dojíti do dvora mého;“ i poručil přistrojiti vozy, a naložiti na ně chlebů, mas, ryb, ovoce rozličného, medu v bečkách, a v jiných kvasu, i voziti po městech a tázati se: „Kde jest jaký nemocný a nuzný, nemoha choditi?“ těm rozdávali na potřebu. Toto pak také činil lidem svým po všecky neděle: rozkázal [f]) na dvoře v síni dvořanův hody strojiti a přicházeti bojarům, i dvořanům, i setníkům, i desátníkům, i vzácným mužům při knížeti i bez knížete; a bývalo tu množství masa od skotu i od zvěřiny, bylo všeho v hojnosti. Jednou pak, když se podnapili, počali reptati na kníže, řkouce: „Zle jest našim hlavám! dal nám jísti dřevěnými lžícemi, a ne stříbrnými!“ Uslyšav to Vladimír, dal nakovati lžic stříbrných, aby družina jimi jedli, řka takto: „Stří-

---

a) *Mat. 5, 7.* — b) *Týž 19, 21.* — c) *Týž 6, 19.* — d) *Srov. Žalm 40, 2.* — e) *Přísl. 19, 17.* — f) po všecky dni *Hip.*

brem i zlatem nenaleznu družiny, ale družinou na- 996
leznu stříbro i zlato, jakož děd můj i otec můj nabyli družinou zlata i stříbra.“ Neb Vladimír miloval družinu, s nimi rozmlouvaje o řízení zemském, i o válkách a řádu zemském. A byl živ s knížaty okolními v pokoji: s Boleslavem Ladským, i se Štěpanem Uherským, i s Oldřichem Českým, a byl pokoj mezi nimi i láska. Živ byl také Vladimír v bázni boží. I rozmnožily se loupeže, a biskupové pravili Vladimírovi: „Aj, rozmnožili se loupežníci; proč jich netresceš?“ On pak řekl jim: „Bojím se hříchu.“ A oni řekli jemu: „Ty's ustanoven od Boha, abys trestal zlé a dobré miloval: sluší tobě trestati loupežníka, ale s vyšetřením.“ Vladimír pak zavrhl výkupy, a počal trestati loupežníky (na hrdle). I řekli biskupové a starší: „Mnoho válek; a protož bude-li jaká výkupa, tehdy buďiž na zbraních a na koních.“[51] I řekl Vladimír: „Tak buď.“ A byl živ Vladimír podlé zřízení otcova i dědova.

XLVI. Léta 6505 šel Vladimír do Novohradu 997
pro vojsko jízdné na Pečeněhy, neb byla válka veliká bez přestání. V týž čas dověděvše se Pečenězi, že není tu knížete, přitáhli a stáli okolo Bělohradu. I nedali vyjíti z města, a byl hlad veliký v městě, a nelze bylo Vladimírovi pomoci,[a]) neb neměl u sebe vojska, a Pečeněhův bylo množství veliké. I prodlilo se obležení v městě, a byl hlad veliký; i sešli se v městě v radu a řekli: „Aj, už musíme pomříti hladem, a od knížete není tu pomoci žádné; není-li nám lépe pomříti? vzdejme se Pečeněhům, nechť koho živí, nebo-li koho zahubí;

---

a) aniž lze bylo jemu táhnouti (na ně), neb ještě se bylo vojsko k němu nesebralo, *Hip.*

997 však už umíráme hladem.“ A tak o to se uradili. Byl pak jeden stařec, jenž nebyl v té radě, i tázal se: „Proč byla rada?“ a lidé pověděli jemu, že zejtra lidé chtějí se vzdáti Pečeněhům. Uslyšav to, poslal pro starší městské, i řekl jim: „Slyšel jsem, že chcete se vzdáti Pečeněhům.“ A oni odpověděli: „Nesnesou lidé hladu.“ I řekl jim: „Poslyšte mne, nevzdávejte se za tři dni, a co já vám nařídím, učiňte.“ A oni rádi slíbili poslechnouti. I řekl jim: „Seberte byť i po hrsti ovsa, nebo pšenice, neb otrub.“ A oni šedše, rádi to shledali. I poručil ženám,[a]) aby udělaly nátěstku, ze které vaří kyselo, a poručil vykopati studnici a postaviti tam káď, a naplniti káď nátěstkou. I poručil druhou studnici vykopati a postaviti tam druhou káď. I poručil, aby vyhledali medu; a oni šli a vzali sud medu, neb byl zakopán v knížecí mednici. I poručil, aby jej velmi rozředili a vlili do kádě v druhé studnici. Ráno pak nařídil, aby poslali pro Pečeněhy. A měšťané přišedše k Pečeněhům, pravili: „Vezměte k sobě zástavu naši, a deset mužů z vás pojďte do města, abyste viděli, co se děje v městě našem.“ A Pečenězi byli rádi, domnívajíce se, že chtějí se vzdáti; vzali u nich zástavníky, a sami vybrali muže nejlepší[b]) a poslali do města, aby se podívali v městě, co se děje. I přišli do města a lidé jim pravili: „Proč hubíte sami sebe? zdali můžete zde stojíce přetrvati nás? kdybyste stáli po deset let, co můžete nám učiniti? neboť máme krmi ze země; a jest-li že nevěříte, tehdy pohleďte svýma očima.“ I přivedli je ke studnici, kde byla nátěstka, a nabrali vě-

---

a) *Místo* ženám *má rkp. Hip.* jim. — b) v rodech *Sof. vr.*

drem a lili do hrnců[a]); a když uvařili kyselo, po- 997
javše je přišli s nimi ke druhé studnici, a nabrali
řediny, i počali jísti sami napřed, a potom Pečenězi.
I podivili se a řekli: „Knížata naše tomu neuvěří,
jest-li že sami jísti nebudou.“ A lidé nalili hrnec
nátěstky i řediny ze studně, a dali Pečeněhům; a oni
přišedše (mezi své), vypravovali vše, jak bylo. A uva-
řivše jídla knížata Pečeněžská, i podivili se; a po-
javše zástavníky své a oněch pustivše, zdvihli se
od města i odtáhli domů.

XLVII. Léta 6506; léta 6507; léta 6508 ze- 998
mřela Malfrida. Téhož léta zemřela také Rogněda, 1000
máti Jaroslavova.

Léta 6509 zemřel Izjaslav, otec Břetislavův, 1001
syn Vladimírův.

Léta 6510; léta 6511 zemřel Všeslav, syn Izja- 1002
slavův, vnuk Vladimírův. 1003

Léta 6512; léta 6513; léta 6514; léta 6515 1004
přenešeny jsou obrazy svatých do chrámu svaté 1007
Boží Rodičky.

Léta 6516; léta 6517; léta 6518; léta 6519 1008
zemřela císařovna Anna, choť Vladimírova. 1011

Léta 6520; léta 6521; léta 6522, když byl Ja- 1012
roslav v Novohradě, dával rok od roku do Kyjeva 1014
úroků dva tisíce hřiven, a tisíc v Novohradě roz-
dávali dvořanům, a takto dávali všickni náměstkové
Novohradští; ale Jaroslav toho nedával otci své-
mu[b]). I řekl Vladimír: „Spravujte cestu, a dělejte
most!“ neb chtěl táhnouti na Jaroslava, na syna
svého, ale roznemohl se.

Léta 6523, když Vladimír chtěl táhnouti na Ja- 1015
roslava, Jaroslav poslav za moře, přivedl Varahy,

---

a) i vařili před nimi; *Hip.* — *b*) počal toho nedávati do Kyjeva *Hip.*

1015 boje se otce svého. Ale Bůh nepopřál ďáblu radosti. Neb jak Vladimír se roznemohl, toho času byl u něho Boris; a když Pečenězi táhli na Rus, poslal proti nim Borisa, neboť sám byl nemocen velmi, v kteréžto nemoci také skonal měsíce Července v patnáctý den. I umřel na Břestově, a zatajili jej, neboť Svatopluk byl v Kyjevě. V noci pak mezi pokojema prolomili podlahu, a zaobalivše jej v koberec po provazích spustili jej na zemi;[52] a naloživše jej na sáně, vezli a položili jej ve chrámě svaté Boží Rodičky, jejž byl sám vystavěl. Když pak lidé to zvěděli, sešli se v množství nesčíslném a plakali proň, bojaré jako pro zástupce jich země, chudí jako pro svého živitele; i vložili jej v rakev mramorovou a pochovali tělo jeho s pláčem, blahoslaveného knížete. Tento jest nový Konstantin velikého Říma, jenž pokřtil sebe sám i lidi své: tak i ten učinil podobně jemu. Neb ačkoli byl prvé v pohanství toužil po nečisté choutce, však posléze oddal se na pokání, jakož apoštol zvěstuje: Kdež rozmnožil se hřích, tu v hojnosti přebývá milosť.[a]) [Neb jest-li že prvé v nevědomosti některé byly na něm hříchy, posléze pak rozpadly se pokáním i almužnami. Jakož se dí: V čem tě zastihnu, v tom tě i odsoudím.[b]) Jakož praví prorok: Živ jsem já Adonaj Hospodin, že nechci smrti hříšníka, ale aby se odvrátil od cesty své a živ byl; odvrácením odvraťte se od cesty své zlé.[c]) Neb mnozí spravedlivy se číníce, a podlé práva jsouce živi, k smrti zvracují se s pravé cesty a hynou, a jiní převráceně jsou živi, ale k smrti rozpomenou se, a poká-

---

a) Pavel Řím. V, 20. — b) Přísl. XI, 7. — c) Ezech. XXXIII, 11.

ním dobrým očistí hříchy; jakož prorok praví: Spravedlivý nebude moci spasiti se v den hříchu jeho. Když řeknu spravedlivému: Živ budeš! on pak spoléhaje na svou spravedlivosť, dopustí se nepravosti, všecka spravedlivosť jeho bude zapomenuta v nepravosti jeho, které se dopustil, a v níž umře. A když řeknu nešlechetnému: Smrtí zemřeš! a on obrátí se od cesty své, i učiní soud a spravedlivosť, a zájem odevzdá i loupež vrátí, všickni hříchové jeho, jichž se jest dopustil, budou zapomenuti, proto že soud a spravedlnosť učinil jest, a živ bude v nich. Každého vás soudím dle cesty jeho, dome Izraelův![a]) Tento pak umřel u vyznání dobrém, pokáním smazav hříchy své i almužnami, což jest nade vše nejlepší; neb almužnu chci, řečeno jest, a ne oběti. Jestiť almužna nade vše lepší i vyšší, vzvedajíc se do samého nebe před Boha, jakož anděl Korneliovi řekl: Modlitby tvé i almužna tvá vzešly v paměť před Bohem.[b])] A divno jest to, jak mnoho dobrého učinil zemi Ruské, pokřtiv ji. My pak, křesťané jsouce, nevzdáváme pocty za dobrodění jeho[c]). Neb kdyby on nás byl nepokřtil, tehdy byli bychom nyní v osidle ďáblově, jakož i prarodičové naši zahynuli. Kdybychom měli péči a modlitby vzdávali Bohu zaň v den úmrtí jeho, vida Bůh horlivosť naši k němu, oslavil by jej; nám tedy náleží zaň Boha prositi, poněvadž jsme jím Boha poznali. Nu dejž ti Hospodin podlé srdce tvého, i všecky prosby tvé naplň, a jakož jsi toužil po království nebeském, dejž ti Hospodin ko- 1015

---

a) *Ezech. XXXIII, 12—16, 20.* — *b*) *Skutk. apošt. X, 31. Místo v závorkách [ ] z rkp. Hip. a Chleb.* — *c*) vzdejme poctu za dobrodění jeho *Hip.*

1015 runu se spravedlivými, v požívání rajském radosť i účastenství s Abrahamem a s ostatními patriarchy; jakož Šalomon řekl: Umře-li muž spravedlivý, nezahyne naděje.[a]) Neb památku jeho chovají lidé Ruští, zpomínajíce na svaté křtění, i oslavují Boha v modlitbách a v písních i v žalmech, prozpěvujíce Hospodinu, lidé noví, osvícení svatým duchem, majíce naději v Bohu velikém i spasiteli našem Jezu Kristu, jenž každému za úsilí jeho udělí nevýslovnou radosť, kteréžto nechť se dostane všem křesťanům!

Svatopluk pak sedl v Kyjevě po otci svém, i svolal Kyjany, a počal rozdávati jim jmění, a oni přijímali; ale nebylo srdce jich s ním, proto že bratří jich byli s Borisem. Když pak Boris navrátil se s vojskem, aniž byl Pečeněhův dostihl, přišla jemu zpráva: „Otec ti umřel.“ I plakal pro otce velmi, neb otec jeho miloval jej nade všecky; a přišed stanul na Altě. I pravili jemu družina otcova: „Aj, máš u sebe družinu otcovu i vojsko, pojď, sedni v Kyjevě na stolci otcovském.“ On pak odpověděl: „Nebudiž, abych vztáhl ruku na bratra svého staršího; a když mi umřel otec, tehdy mi tento budiž na místo otce.“ I uslyšavše to vojsko, rozešli se od něho, a Boris stál se sluhy svými. Svatopluk pak naplniv se nepravostí, pojal úmysl Kainův, a posílaje k Borisovi, pravil: „Chci s tebou v lásce býti, a k otcovu ti přidám,“ lesť o něm ukládaje, kterak by jej zahubil. I přišel Svatopluk v noci na Vyšehrad, povolal k sobě tajně Putišu a Vyšehradské bojarce, i řekl jim: „Přejete-li mi vším srdcem?“ I řekl Putiša s Vyšehradskými: „Můžem hlavy své

---

a) *Srov. Přísl. XI, 7.*

složiti za tě.“ A on řekl jim: „Nepovídejte nikomu ničehož, a jděte i zabíte bratra mého Borisa.“ 1015
A oni hned připověděli jemu, že to učiní. Neb o takových dí Šalomon: Rychlí jsou ku prolévání krve bez spravedlivosti, neb oni ukládají proti krvi své, a shromažďují zlé sobě; takové jsou cesty těch, kteří dokonávají nepravosť, neb v nešlechetnosť uvozují duši svou.[a]) I přišli poslaní na Altu v noci, a přistoupivše blíž, slyšeli blahoslaveného Borisa, an pěje jitřní; neb už měl návěští, že jej chtějí zahubiti. A vstav počal zpívati, řka: „Hospodine! což se rozmnožili sužovatelé moji? mnozí povstávají na mě!“ [b]) A pak opět: „Střely tvé uvázly ve mně, neb já na rány jsem připraven, i bolesť má přede mnou jest.“ [c]) A pak opět pravil: „Hospodine! vyslyš modlitbu mou, a nevcházej v soud se služebníkem svým, proto že nebude spravedliv před tebou nižádný živý; neb stíhá nepřítel duši mou.“ [d]) A skončiv šestižalm, i spatřiv ty, kteří posláni byli, aby ho zabili, začal zpívati žaltář, řka: „Obstoupili mě býkové tuční, a sbor zlomyslných oblehl mě. Hospodine, Bože můj! v tebe doufal jsem, i spasiž mě, a ode všech, kteří mě stíhají, vysvoboď mě!“ [e]) A potom počal zpívati píseň ranní. Po té skončiv jitřní, pomodlil se, řka, hledě na svatý obraz, na podobu Páně, řka takto: „Hospodine Ježíši Kriste! jenž v podobě této jevil jsi se na zemi pro spasení naše, a ráčil dobrovolně dáti přibiti na kříži ruce své, i trpěl's muku pro hříchy naše: tak i mne hodným učiň trpěti muku! Aj, netrpím jí od nepřátel,

---

a) Přísl. I, 16—19. — b) Žalm III, 1. — c) Též XXXVII, 3, 18. — d) Též CXLII, 1—3. — e) Též VII, 1 a XXI, 13, 17.

1015 ale od svého bratra, i nepokládej jemu, Hospodine, toho za hřích.“ A když se byl pomodlil, položil se na loži svém. A tu oni jako zvěř divá vyřítili se okolo stanu, i napřáhli kopí a probodli Borisa; a sluhu jeho, kterýž byl naň padl (aby ho zachránil), probodli s ním, neb byl miláčkem Borisovým. Sluha ten byl rodem z Uherské země, jmenem Jiří, a Boris ho velmi miloval, bylť mu na šíji vzložil hřivnu zlatou velikou,[53] v kteréžto stával před ním (slouže jemu); zabili pak i jiné mnohé sluhy Borisovy. A nemohouce tomu Jiřímu rychle sejmouti hřivny s šíje, usekli mu hlavu, a tak tu hřivnu sňali, a hlavu zahodili pryč; a proto potom nenalezli těla jeho mezi mrtvolami. A zabivše Borisa zlosynové, zaobalili jej ve stan, a naložili na vůz, i vezli jej, an ještě dýchal. A zvěděv to bohaprázdný Svatopluk, že ještě dýše, poslal dva Varahy, aby ho dobili. Když pak ti přišli a viděli, že ještě živ jest, jeden jich vytasil meč a probodl jej k srdci. A takto dokonal blahoslavený Boris, přijav od Krista pána věnec se spravedlivými, spojiv se s proroky a s apoštoly, se zástupy mučeníkův přebývaje, spočívaje na lůně Abrahamově, vida radosť nevýslovnou, zpívaje s anděly a vesele se se sbory svatých. I položili tělo jeho, přinesše je podtají na Vyšehrad, ve chrámě svatého Basilije. Ti pak bohaprázdní vrahové přišli k Svatoplukovi, jako by byli něco chvalitebného vykonali, zločinci! Jmena pak těch nešlechetníků jsou tato: Putiša a Talec, Jelovic, Leško, a otec jich Satan! Neb takovými sluhy bývají běsi; běsi totiž na zlé posíláni bývají, andělé na dobré posíláni. Neb anděl člověku zlého nečiní, ale dobré jemu vždy obmýšlí, zvláště pak pomáhá křesťanům, a ochraňuje jej od nepřítele ďábla; ale běsové vždy

na zlé loví, závidíce jemu, poněvadž vidí, že člověk Bohem poctěn jest, a závidíce jemu, jsou ochotni, když na zlé jsou posláni. [Neb řečeno jest: Kdo jde přelstit Achaba? I řekl běs: Aj, já jdu! a)] Člověk zlý totiž, oddav se na zlé, horší jest než běs; neb běsové Boha se bojí, ale zlý člověk nebojí se ani Boha, ani člověka se stydí; neb běsové bojí se kříže Páně, ale člověk zlý ani kříže se nebojí. b) 1015

A bohaprázdný Svatopluk pomyslil v sobě, řka: „Aj, Borisa jsem zabil; kterak bych mohl zabiti Gleba?“ A vzav úmysl Kainův, lstivě poslal ku Glebovi, mluvě takto: „Pojď brzy, otec ti vzkazuje, neb nemocen jest velmi.“ A Gleb bez meškání vsedl na koně, i jel s malou družinou; neb byl poslušen otce svého. A když přišel na Vlhu, potknul se mu kůň na poli v příkopě, a nalomil si málo nohu. I přišel do Smolenska, a ze Smolenska vyšel, jak mile se rozbřesklo, i stanul na Smědině v loďce. V týž čas přišla byla zpráva k Jaroslavovi od Předslavy (dcery Vladimírovy) o smrti otcově, i poslal Jaroslav ku Glebovi, řka: „Nechoď, otec ti umřel, a bratr tvůj zabit od Svatopluka.“ Uslyšav to Gleb, počal slzeje velmi naříkati, oplakávaje otce, a zvláště bratra svého, i počal se modliti se slzami, řka: „Běda mně, Hospodine! lépe bylo by mi umříti s bratrem, nežli na tomto světě živu býti! Kdybych byl, bratře můj, viděl tvář tvou andělskou, byl bych umřel s tebou: a nyní proč ostal jsem já sám jediný? kde jsou slova tvá, jež jsi ke mně mluvil,

---

a) Srov. 2 Kronik XVIII, 19, 20. [ ] z rkp. Hip. a Chleb. — b) Tuto dodávají ještě rkp. Hip. a Chleb. z žalmu LVII v. 1—5.

1015 bratře můj přemilý? nyní už neuslyším mírného tvého napomínání. A když jsi nabyl důvěry u Boha, modli se za mě, abych i já touž muku trpěl; neb lépe bylo by mi s tebou umříti, nežli na tomto světě ošemetném živu býti.“ A když se takto slzeje modlil, aj, tu nenadále přišli ti, jež poslal Svatopluk, aby Gleba zahubili, a tu hned poslaní zmocnili se korábu Glebova, i dobyli zbraně. Sluhové Glebovi klesli srdcem. A poslaný zlosyn Goraser poručil, aby bez prodlení Gleba zařezali, a kuchař Glebův, jmenem Turčín, vyňav nůž, zařezal Gleba. Jako beránek nevinný vzdal se Bohu na oběť, v líbeznou vůni, oběť mluvná, a dosáhl věnce; všed u příbytky nebeské, uzřel bratra svého, po němž toužil, i radoval se s ním radostí nevýslovnou, kteréž dosáhli svou láskou bratrskou. Aj, jak dobré a jak krásné jest, když bratří žijí pospolu![a]) A ti zlořečení potom vrátili se nazpět, jakož dí David: Ať se vrátí hříšníci do pekla.[b]) A když přišli, pověděli Svatoplukovi: „Učinili jsme, jakož jsi byl rozkázal.“ A on uslyšav to, velmi se vznesl srdcem svým, nevěda, že praví David: Což se vychloubáš nešlechetností, mocný? nepravosť na každý den umyslil jazyk tvůj.[c])

A když Gleb byl zabit a pohozen na břehu mezi dvěma kládama, potom jej vzali a odvezli, i pochovali jej podlé bratra jeho Borisa v kostele svatého Basilije. I byli tak spojeni těloma, ale nad to více dušema, přebývajíce u Vládce všech mocnářů

---

a) Žalm CXXXIII, 1. — b) Též IX, 18. Dále přivodí rkp. Hip. a Chleb. ještě Žalm XXXVII, v. 14, 15, 19 a 20. — c) Též LI, 3, 4; rkp. Hip. a Chleb. až po 7; načež dodáno ještě z Přísl. I, 26 a 31.

v radosti bezkonečné, ve světlosti nevýslovné, po- 1015
dávajíce léčebné dary zemi Ruské, i jiným cizím
s věrou příchozím dávají léky: chromým chůzi, slepým prozření, nemocným uzdravení, okovaným rozpoutání, temnicím otevření, zarmouceným utěšení, nešťastným zbavení; a jsou zástupcové země Ruské, a svítilníci zářící i modlící se neustále ku Vládci za lidi své. A protož i my povinni jsme velebiti důstojně mučeníky Kristovy, modlíce se pilně k nim, řkouce: Radujte se, mučeníci Kristovi, zástupcové země Ruské, kteří léky podáváte těm, kdo přicházejí k vám s věrou a láskou! Radujte se, obyvatelé nebeští! v těle byli jste anděly, služebníci jedné mysli, vrstevníci jedné podoby, se svatými jedné duše, protož trpícím všem podáváte léky. Radujte se, Borise i Glebe, moudrosti božské plní! jako potokové tečete ze studnice vody živonosné, jimiž léky vyplývají věrným lidem na uléčení. Radujte se, zlého draka potřevše, jako pochodně jasně zářící zjevili jste se, jako svítilny osvěcujíce veškerou zemi Ruskou, tmu vždy zapuzujíce, jevíce se věrou neoblomnou. Radujte se, oka nedřímajícího nabyvše, duše na vyplnění božích svatých přikázání přijavše v srdci svém, blažení! Radujte se, bratří, spolu v místech zlatozářných, v sídlech nebeských, v slávě nevadnoucí, kteréž pro své zásluhy stali jste se hodnými. Radujte se! božími světlostmi zjevně ozářeni, celý svět obcházíte, běsy zahánějíce, neduhy léčíce, svítilníci předobří, zástupcové horliví, přebývajíce s Bohem, božskými paprslky neustále plápolajíce, stateční mučeníci, osvěcujíce duše věrným lidem; neb povýšila jest vás světlonosná láska nebeská, protož krasoty všecky zdědili jste v nebeském žití: slávu, i rajský pokrm, i světlo rozumu, ušlechtilé ra-

1015 včera jsem tě zabil, a nyní bylo by mi tebe třeba!“ I utřel slzy, a řekl jim v radě: „Otec můj zemřel, a Svatopluk sedí v Kyjevě, zabíjeje bratry své.“ I řekli Novohradští: „Kníže! ačkoli bratří naši jsou rozsekáni, můžeme se předce pro tebe potýkati.“ I sebral Jaroslav Varahů tisíc, a ostatního vojska čtyřicet tisíc, i táhl na Svatopluka, dokládaje se Bohem, a řekl: „Ne já počal jsem zabíjeti bratří, ale on; budiž Bůh mstitelem krve bratří mých, poněvadž bez viny prolil krev Borisovu i Glebovu spravedlivou. Zdali i mně téhož neučiní? ale budiž mi, Hospodine! soudcem spravedlivým, aby se skončila zloba hříšného.“ I táhl na Svatopluka. A uslyšav to Svatopluk, že Jaroslav naň táhne, připravil vojsko nesčíslné, Rusův i Pečeněhův, a vytáhl proti Lubči, s oné strany Dněpra, a Jaroslav s této.

1016 XLIX. Léta 6524 přitáhl Jaroslav na Svatopluka, i stáli naproti sobě po obé straně Dněpra, a nesměli ani tito na ony, ani oni na tyto udeřiti, a stáli tři měsíce naproti sobě. I počal vojvoda Svatoplukův, jezdě podlé břehův, tupiti Novohradské, řka: „Co jste přišli s tím chromcem, vy tesaři? i postavíme vás, abyste nám stavení tesali!“ Slyšíce to Novohradští, pravili Jaroslavovi: „Zejtra převezem se na ně; a nepůjde-li kdo s námi, sami ho skolíme!“ Neb už počalo zamrzati. Svatopluk stál mezi dvěma jezeroma, a celou noc pil se svou družinou. Jaroslav pak na zejtří zřídiv družinu svou, za svítání se převezl. A vystoupivše na břeh, odrazili lodi od břehu, i táhli[a]) naproti sobě a srazili se na místě. Byla bitva zlá, a nelze bylo Pečeněhům pro jezero pomáhati. I přitiskli Svatopluka

---

a) té noci *Sof. vr.*

s družinou k jezeru, i vstoupili tito na led a prolo- 1016
mil se s nimi led; i počal vítěziti Jaroslav, [a]) Svatopluk pak utekl do Lech. Jaroslav pak sedl v Kyjevě na stolci otce i děda svého. A byl tehdáž Jaroslav v Novohradě osm a dvacet let. [b])

Léta 6525 Jaroslav šel do Kyjeva, a pohořely 1017
chrámy.

L. Léta 6526 přitáhl Boleslav se Svatoplukem 1018
na Jaroslava s Lechy. Jaroslav pak sebrav Rusy, i Varahy, i Slovany, vytáhl proti Boleslavovi a Svatoplukovi, i přitáhl k Volyni, a stáli po obé straně řeky Buhu. A měl Jaroslav u sebe svého pěstouna i vojvodu, jmenem Budy, [c]) a ten začal tupiti Boleslava, řka: „Aj, toť probodnem třískou tlusté břicho tvé!“ Neb Boleslav byl veliký a těžký, tak že ani na koni nemohl seděti, ale byl rozumný. I řekl Boleslav k družině své: „Není-li vám té potupy žal, tehdy já sám zahynu.“ I vsedl na koně, a vbředl do řeky, a za ním vojsko jeho; Jaroslav pak ani zříditi se nemohl, i porazil Boleslav Jaroslava. Jaroslav pak uprchnul se čtyřmi muži do Novohradu, a Boleslav vtáhl do Kyjeva se Svatoplukem. I řekl Boleslav: „Rozveďte družinu mou po městech na stravování.“ I stalo se tak. Když pak Jaroslav přikvapil do Novohradu, chtěl utíkati za moře; ale náměstek Kosnětín, syn Dobryňův, s Novohradskými rozsekali lodi Jaroslavovy, řkouce: „Ještě se můžeme bíti s Boleslavem i se Svatoplukem.“ I počali sbírati peníze:[54] od muže po čtyrech kunách, od sta-

---

a) Vida to Svatopluk, dal se v útěk, a Jaroslav zvítězil. *Hip.* — *b*) *Dle Karamz. II pozn. 9, a Solov. I, pozn. 297; všecky rukopisy mají:* A byl tehdáž Jaroslav dvaceti a osmi let. — *c*) Bluda *Sof. vr.*

1018 rostův po desíti hřivnách, a od bojarův po osmnácti hřivnách; i přivedli Varahy a dali jim peníze, a sebral Jaroslav vojsko veliké. Boleslav pak měl sídlo své v Kyjevě, a pošetilý Svatopluk řekl: „Co koli Lechův po městech, pobíte je.“ I pobili Lechy. A Boleslav utekl z Kyjeva, vzav s sebou poklad, i bojary Jaroslavovy, i dvě sestry jeho, a Anastasa ustanovil desátníkem ku pokladu, neb si byl tento lstí získal jeho důvěru; i lidí mnoho vedl s sebou, a města Červeňská sobě vzal, a přišel do země své. Svatopluk pak počal panovati v Kyjevě; i táhl Jaroslav na Svatopluka, a porazil Svatopluka Jaroslav, a Svatopluk utekl do Pečeněh.

1019 LI. Léta 6527 přitáhl Svatopluk s Pečeněhy v síle těžké, a Jaroslav sebral mnoho vojska, i vytáhl proti němu na Altu. Jaroslav stál na místě, kde zabili Borisa. A zdvihnuv ruce k nebi, řekl: „Krev bratra mého volá k tobě, Pane! pomsti krve spravedlivého tohoto, jakož jsi pomstil krve Abelovy, vloživ na Kaina nářek a třesení, tak vlož i na toho.“ A pomodliv se řekl: „Bratří moji! ačkoli jste tělem odtud, ale modlitbou pomozte mi na protivníka tohoto, vražedlníka i hrdopýška.“ A když toto promluvil, táhli naproti sobě, a pokryto bylo pole Altské množstvím obého vojska. A byl tehdáž pátek; a když slunce vycházelo, srazili se oboji, a byla bitva zlá, jakéž nebylo v Rusích; i za ruce chytajíce sekali se, a srazili se třikráte, tak že po údolí krev tekla potokem. A k večeru zvítězil Jaroslav, a Svatopluk dal se v útěk. A když utíkal, napadl naň běs[a]), i oslábly kosti jeho, a nemohl seděti na koni; i nesli jej na nosidlech, a přinesli

---

a) strach *Sof. vr.*

jej k Břesti, utíkajíce s ním. On pak volal: „Utí- 1019
kejte se mnou! honí nás!“ A sluhové jeho vysílali naproti: „Zdali nás kdo honí?“ a nebylo nikoho, kdo by se hnal po nich, i utíkali s ním. A on ležel v nemoci. I vzchopiv se volal: „Ejhle honí, utíkejte!“ Nemohl vydržeti na jediném místě, a utíkal skrze zemi Ladskou, honěn jsa hněvem božím, a přiběhl v pustinu mezi Lechy a Čechy, a tu skončil zle život svůj. Není pochybnosti, že naň, jako na nespravedlivého, přišel boží soud, a že po vykročení se světa tohoto pojaly jej muky, bezbožníka: ukazovalať to zjevně naň poslaná rána záhubná, kteráž jej ve smrť nemilosrdně vehnala, a po smrti v muky věčné jest odsouzen [a]). A jest mohyla jeho v poušti až podnes, i vychází z ní smrad ošklivý. Toto pak ukázal Bůh na výstrahu knížatům Ruským, když by totiž oni ještě čeho takového se dopustili, aby o tom vědouce, touž pokutu vzali, ano i nad to věčší, proto že vědouce to, spáchají takovou vraždu zlou. Neb sedm pokut trpěl Kain, zabiv Abele, a Lamech sedmdesát: proto že Kain nevěděl, že pomstu trpěti bude od Boha, ale Lamech, věda o trestu, který stihl jeho praotce, vraždu spáchal. Pravilť totiž Lamech k ženám svým: Muže zabil jsem na škodu mou, a jinocha na zkázu mou; a proto, prý, sedmdesát pokut mne potkalo, poněvadž, prý, věda toho jsem se dopustil. [b]) Tento Lamech zabil dva bratry Enochovy, i pojal sobě ženy jich: a tento Svatopluk, nový Abimelech, kterýž se byl zrodil z cizoložství, jenž zabil bratry své, syny Gedeonovy; tak byl i tento. Jaroslav pak usadil

---

a) v propasti pekelné *Sof. vr.* — *b*) *Genes. IV, 23, 24.*

1019 se v Kyjevě, i utřel sobě pot se svou družinou, dobyv vítězství a práci vykonav velikou.

1020 Léta 6528 narodil se Jaroslavovi syn, i nazval jej jmenem Vladimír.

1021 Léta 6529 přitáhl Břetislav, syn Izjaslavův, vnuk Vladimírův, na Novohrad, i dobyl Novohradu, a pobrav s sebou mnoho Novohradských i jmění jich, táhl zpátky do Polotska; a když přišel k řece Sudomiři,[a]) Jaroslav z Kyjeva v sedmý den jej tu postihl; i porazil Jaroslav Břetislava, a Novohradské vrátil zase do Novohradu, a Břetislav utekl do Polotska.

1022 LII. Léta 6530 přitáhl Jaroslav k Břesti. V tytýž časy Mstislav, jsa ve Tmutorokani, vytáhl na Kasohy. I uslyšav o tom kníže Kasožský Rededja, vytáhl naproti němu, a když obojí pluky stály naproti sobě, řekl Rededja ke Mstislavovi: „Proč máme sobě obapolně hubiti družinu? ale pojďme se sami spolu potýkat: jest-li že ty zvítězíš, tehdy vezmeš jmění moje, i ženu mou, i děti mé, i zemi mou; pakli já zvítězím, tehdy vezmu já tvoje všecko.“ A Mstislav řekl: „Tak buď.“ I řekl Rededja ke Mstislavu: „Nebíme se mečem, ale porážejme se.“ I počali silně spolu zápasiti, a když dlouho spolu zápasili, počal pozbývati síly Mstislav, neb Rededja byl veliký a silný. I řekl Mstislav: „O přečistá Rodičko Boží! pomoz mi: jest-li že tohoto přemohu, vystavím chrám ve jmeno tvé.“ A to promluviv, udeřil jím o zemi, a vyňav nůž[b]), zařezal Rededju; a všed do země jeho, pobral všecko jeho jmění, ženu jeho i děti jeho, a na Kasohy vzložil daň. A když přišel do Tmuto-

---

a) a Jaroslav vytáhl z Kyjeva, *Hip.* — *b*) udeřil jej nožem do chřtánu, a tak Rededja zabit jest; *Hip.*

rokani, založil chrám svaté Boží Rodičky, i vystavěl jej, jenž ve Tmutorokani stojí po tento den.[55] 1022

Léta 6531 táhl Mstislav na Jaroslava s Kozary a s Kasohy. 1023

LIII. Léta 6532, když Jaroslav byl v Novohradě, přitáhl Mstislav z Tmutorokani ku Kyjevu, ale Kyjevští jeho nepřijali; on pak šel a sedl na stolci v Černihově, když Jaroslav byl tehdáž v Novohradě. 1024

Téhož léta vyskytli se čarodějníci v Suzdali, a zabíjeli staré lidi podlé ďábelského vnuknutí a posedení, pravíce, že tito zdržují úrodu. I bylo zbouření veliké a hlad po vší té krajině; a šli po Vlze lidé všickni do Bulhar, i přivezli obilí, a tak ožili. Uslyšav pak Jaroslav o čarodějnicích, přišel do Suzdali, a zjímav čarodějníky, rozptýlil je, a některých potrestal, řka takto: „Bůh uvádí pro hříchy na každou zemi pokutu hladem, neb morem, neb suchem, neb jinou pokutu, a člověk neví ničehož!"

A navrátiv se Jaroslav, přišel do Novohradu, i poslal za moře pro Varahy; a přitáhl Jakun s Varahy. A byl ten Jakun krásný,[56] a měl plášť na sobě zlatem vytkávaný. I přišel k Jaroslavovi, a Jaroslav táhl s Jakunem na Mstislava; a Mstislav, uslyšav o tom, vytáhl proti nim k Listvenu. Mstislav pak s večera spořádav družinu, postavil Severany v čelo naproti Varahům, a sám se svou družinou stanul po křídlech. A když byla noc, nastala tma i blýskání i hromobití a déšť. I řekl Mstislav družině své: „Pojďme na ně!" I táhli Mstislav a Jaroslav naproti sobě, a srazilo se čelo, Severané s Varahy, i namáhali se Varazi sekouce Severany, a potom nastoupil Mstislav se svou družinou, a počal sekati Varahy, a byla bitva silná; a když zasvítil blesk, blýskaly se zbraně, a byla hrůza veliká, a bi-

1024 tva silná i strašná. A vida Jaroslav, že jest poražen, utíkal s Jakunem, knížetem Varažským, a Jakun tu ztratil svůj zlatý plášť. Jaroslav pak přišel do Novohradu, a Jakun šel za moře. Mstislav pak ráno za svitání vida ležeti zabité od svých Severanův Varahy Jaroslavovy, řekl: „Kdo by tomu nebyl rád? aj, tu leží Severanín, a tu Varah, a družina moje (zůstala) celá!“ I poslal Mstislav k Jaroslavovi, řka: „Sedni ty na stolci svém v Kyjevě, ty jsi bratr starší, a tato krajina buď moje.“ A nesměl Jaroslav jíti do Kyjeva, dokud se nesmířili. I seděl Mstislav v Černihově a Jaroslav v Novohradě, a v Kyjevě byli muži Jaroslavovi.

Téhož léta narodil se Jaroslavovi druhý syn, i dal jemu jmeno Izjaslav.

1025 Léta 6533; léta 6534 Jaroslav sebral vojsko
1026 mnohé, a přitáhl do Kyjeva, i učinil pokoj s bratrem svým Mstislavem u Hradce. A rozdělili zemi Ruskou po Dněpr: Jaroslav přijal tuto stranu, a Mstislav onu. I počali v pokoji a v lásce bratrské živi býti, a přestal domácí rozbroj i zbouření, a bylo v zemi ticho veliké.

1027 Léta 6535 narodil se třetí syn Jaroslavovi, i nazval jej jmenem Svatoslav.

1028 Léta 6536 zjevilo se na nebi znamení, a bylo viděti po vší zemi.

1029 Léta 6537 byl pokoj.

1030 Léta 6538 vzal Jaroslav Belz. I narodil se Jaroslavovi čtvrtý syn, a dal jmeno jemu Vševlad. Téhož léta táhl Jaroslav na Čudy a zvítězil nad nimi, i vystavěl město Jurjev.

Téhož času zemřel Boleslav Veliký v Lešících. A bylo zbouření [a]) v zemi Ladské: pozdvihše se lidé

---

a) veliké *Hip.*

pobili biskupy a kněze i bojary své, a bylo mezi 1030
nimi zbouření.

Léta 6539 Jaroslav a Mstislav sebrali vojsko 1031
mnohé, táhli na Lechy, a vzali opět města Červeňská, i poplenili zemi Ladskou, a přivedli Lechy mnohé, a rozdělili je; i osadil Jaroslav své po Rosi, a jsou tu po tento den.

Léta 6540 počal Jaroslav stavěti města hra- 1032
žená po Rosi.

Léta 6541 Mstislavic Eustachij umřel. 1033

LIV. Léta 6542; léta 6543; léta 6544 Msti- 1034
slav vyšel na lovy, roznemohl se, a umřel. I pocho- 1036
vali jej v chrámě u svatého Spasitele, jejž byl sám založil, neb za něho bylo ho vystaveno vz-výši, co by kdo, sedě na koni, dosáhl rukou. A byl Mstislav tlustý tělem, červeného líce, velikých očí, udatný ve válce, dobrotivý, miloval družinu svou velmi, jmění pro ni nešetřil, ani jí bránil pití, ani jedení. A po něm přejal panství jeho všecko Jaroslav, a byl samovládce země Ruské. I šel Jaroslav do Novohradu, a posadil syna svého Vladimíra (za náměstka) v Novohradě, a biskupem ustanovil Židatu. A téhož času narodil se Jaroslavovi syn, a dali jemu jmeno Vaceslav. A když Jaroslav byl v Novohradě, přišla mu zpráva, že Pečeněži obléhají Kyjev. Jaroslav sebral vojsko mnohé, Varahy i Slovany, a přitáhl ku Kyjevu, i vešel do města svého. A bylo Pečeněhů množství nesčíslné. Jaroslav vystoupil z města, a spořádal družinu, i postavil Varahy u prostřed, a po pravé straně (byli) Kyjané, a na levém křídle Novohradští; i stáli před městem. Pečenězi počali přistupovati, a srazili se na místě, kde stojí nyní svatá Žofije, hlavní chrám ruský; neb tehdáž bylo vně města pole. A byla bitva zlá, i ledva zví-

1036 tězil k večeru Jaroslav. I dali se Pečenězi různo v útěk, a nevěděli kam utíkati, a někteří utíkajíce tonuli v Sitomli, jiní pak v jiných řekách, a ostatek jich utekli někam po tento den. Téhož léta vsadil Jaroslav Sudislava, bratra svého, do vězení v Pleskově, neb jemu byl osočen.

1037 LV. Léta 6545 založil Jaroslav hražené město veliké (Kyjev),[57] u kteréhožto města jest Zlatá brána. I založil také chrám svaté Žofije,[a]) hlavní; a potom chrám na Zlaté bráně[b]) svaté Boží Rodičky Zvěstování;[c]) potom svatého Jiří klášter a svaté Ireny. A za něho začala se víra křesťanská rozplozovati v Rusích a rozšiřovati, i mniši počali se množiti, a klášterové počínali býti. I miloval Jaroslav ústavy církevní, kněží miloval velmi, a zvláště mnichy, i kněh sobě hleděl, čítaje v nich často v noci i ve dne. I sebral písaře mnohé a překládal z hřeckého na slovenské písmo[d]); a sepsal knihy mnohé, i sebral, jimiž poučujíce se věrní lidé, nalézají rozkoš v učení božím. Neb jako když někdo zemi vzdělá, a druhý zaseje, a jiní sklidí i jedí potravu hojnou, tak i ten: neb otec jeho Vladimír zemi zoral a zkypřil, totiž křtem zasvětil: tento pak[e]) nasil slov knižných v srdce věrných lidí, a my klidíme, učení knižné přijímajíce. Velikýť bývá úžitek z učení knižného; knihy totiž napomínají a vyučují nás cestě pokání, neb slovy knižnými nabýváme moudrosti

---

a) svrchované Moudrosti Boží, *Hip.* — *b*) kamenný *Hip.* — *c*) a tento velmi moudrý kníže Jaroslav proto vystavěl (chrám) Rodičky Boží Zvěstování na bráně, aby to město vždy se radovalo z toho svatého Zvěstování Páně, a z modlitby svaté Boží Rodičky i archanděla Gabriela. *Hip.* — *d*) na slovenský jazyk i písmo *Hip.* — *e*) Jaroslav, syn Vladimírův, *Hip.*

a zdrželivosti; jsouť to řeky, napájející veškerý svět, 1037
jsou to východiště moudrosti; knihy totiž mají v sobě hlubinu nezměřitelnou, neb jimi býváme v zármutku potěšeni, ony jsou úzda zdrželivosti. Neb moudrosť veliká jest, jakož i Šalomon ji velebě pravil: Já, moudrosť svrchovaná, uložil jsem radu, rozum i smysl já povolal jsem, bázeň Páně; moje rady, moje moudrosť, moje utvrzení, moje síla; mnou králové kralují, a mocní píší práva, mnou velmoži se honosí, a ukrutníci drží zemi; já miluji ty, kdo mě milují, a kdo mne hledají, naleznou milosť.[a]) Neb když v knihách pilně vyhledáváš moudrosti, tehdy nalézáš užitek veliký duši své; neb kdo knihy často čte, ten rozmlouvá s Bohem nebo se svatými muži; kdo čítá řeči prorocké, a evangelické i apoštolské učení, a životy svatých otcův, nabývá duši užitku velikého. Tento pak Jaroslav, jakož jsme pravili, přál knihám, a mnohé jich napsav, složil je v chrámě svaté Žofije, jejž byl vystavěl sám: ozdobil jej zlatem i stříbrem i nádobami chrámovými, v kterémžto chrámě obyčejné písně vzdávají Bohu v časy obyčejné. I jiné chrámy vystavěl po městech hražených i po jiných místech, ustanovil kněží a dal jim důchody ze jmění svého, i nařídil jim, aby učili lidi, poněvadž jim to jest Bohem poručeno, i aby často přicházeli do chrámův. A rozmnožili se kněží, i lidé křesťanští. Jaroslav radoval se, vida množství chrámův a hojnosť lidí křesťanských; a ďábel se rmoutil, poražen od nových lidí křesťanských.

Léta 6546 Jaroslav táhl na Jatvěhy. 1038

Léta 6547 posvěcen byl chrám svaté Boží Ro- 1039
dičky, jejž vystavěl Vladimír, otec Jaroslavův, metropolitem Theopemptem.

---

a) Přísl. 8, 14—17.

1040 Léta 6548 táhl Jaroslav na Litvu.

1041 Léta 6549 táhl Jaroslav na Mazovšany v lodech.

1042 Léta 6550 táhl Vladimír, syn Jaroslavův, na Jamy, i porazil je. A pohynuly koně ve vojště Vladimírově, a když ještě koně dýchaly, sdírali s nich kože: takovýť byl v koních mor.

1043 LVI. Léta 6551 poslal Jaroslav syna svého Vladimíra na Hřeky, a dal jemu vojsko mnohé, a vojevedení poručil Vyšatě, otci Janovu. I táhl Vladimír[a]) v lodech, a přišli do Dunaje, a[b]) táhli k Carohradu; i byla bouře veliká, a rozbila koráby ruské, i knížecí horáb rozbit jest větrem, a kníže vzal v koráb svůj Ivan Tvořimířic, Jaroslavův vojvoda. Ostatní pak vojsko Vladimírovo vyvrženo bylo na břeh, počtem šest tisíc; i chtěli se vrátiti do Rus, ale nešel s nimi nikdo z družiny knížecí. I řekl Vyšata: „Já půjdu s nimi!“ I vysedl z korábu k nim a řekl: „Budu-li živ, tehdy s nimi; pakli zahynu, tehdy s družinou!“ I táhli, chtíce do Rus. A dostali Hřekové zprávu, že moře Rusy pobilo. I poslal císař, jmenem Monomach, po Rusích čtrnácte lodí. A Vladimír s družinou vida, že táhnou po něm, obrátiv se, rozbil lodi hřecké. A vsedavše v koráby své, vrátili se do Rus. Vyšatu pak s jinými na břeh vyvrženými jali a přivedli je do Carohradu, i oslepili Rusů mnoho. A po třech letech, když učiněn byl pokoj, puštěn jest Vyšata do Rus k Jaroslavovi. V tytyž časy vdal Jaroslav sestru svou[c]) za Kazimíra, a Kazimír dal za věno osm set lidí, jež byl zajal Boleslav, poraziv Jaroslava.

---

a) na Carohrad *Hip.* — *b*) z Dunaje *Hip.* — *c*) Marii *dle kronik polsk. Viz Biel. 857.*

Léta 6552 vykopali dvě knížata, Jaropluka a Olega, syny Svatoslavovy, a pokřtili kostí jich, i pochovali je v chrámě svaté Boží Rodičky. 1044

Téhož léta zemřel Břetislav, syn Izjaslavův, vnuk Vladimírův, otec Všeslavův, a Všeslav, syn jeho, sedl na stolci jeho, jehož matka porodila z kouzelnictví. Neb když ho matka porodila, měl ránu na hlavě své; kouzelníci pak řekli matce jeho: „Aj rána, zavaž mu ji, ať ji nosí do smrti své.“ I nosí ji Všeslav na sobě po tento den; a protož nenávidí prolévání krve.

Léta 6553 založil Vladimír chrám svaté Žofije 1045
v Novohradě.

Léta 6554 [a]); léta 6555 Jaroslav táhl na Ma- 1046
zovšany, i porazil je, a kníže jich Mojslava zabil, 1047
a podrobil je Kazimírovi.

Léta 6556; léta 6557; léta 6558 zemřela kněni 1048
Jaroslavova [b]). 1050

LVII. Léta 6559 ustanovil Jaroslav Hilariona 1051
metropolitem Rusům ve chrámě svaté Žofije, shromáždiv biskupy. A tuto nechť oznámíme, proč klášter Pečerský takto nazván jest: Bohabojný kníže Jaroslav miloval Břestovo, i zdejší chrám svatých apoštolův, a opatřil jej kněžími mnohými, mezi nimiž byl kněz, jmenem Hilarion, muž dobrý, učený a postník; i chodíval s Břestova na Dněpr, na chlum, kde nyní stojí starý klášter Pečerský, a modlíval se tu; neb tu byl veliký les. I vykopal si tu malou jeskyňku, dva sáhy z hloubi, a přicházeje s Břestova, odzpěvoval hodinky a modlil se tu Bohu v tajnosti. A potom vložil Bůh knížeti v srdce, i ustanovil jej metropolitem v chrámě svaté Žofije; ale jeskyňka

---

a) byla tišina veliká. *Hip.* — b) dne 10 Února *Hip.*

1051 zůstala tak. A po nedlouhém čase byl nějaký člověk světský, jmenem Antipa, z města Lubče; i vložil mu Bůh v srdce, aby putoval do ciziny. A on obrátil se na Svatou Horu, i viděl zdejší kláštery, a obchodiv je, oblíbil sobě stav mnišský, a přišel tu do jednoho kláštera [a]), i prosil toho opata, aby jej pojal do stavu mnišského. A on poslechnuv jeho, postřihl jej, dal jemu jmeno Antonij, a napomenuv jeho i naučiv řádu mnišskému, řekl jemu: „Jdi zpátky do Rus, a budiž s tebou požehnání se Svaté Hory, neb od tebe mnozí mnichové budou míti původ.“ I požehnal jeho a propustil jej, řka jemu: „Jdi s pokojem!“ Antonij pak přišel do Kyjeva, i přemýšlel, kde by měl žíti. I chodil po klášteřích, ale nelíbilo se mu tam, proto že Bůh tomu nechtěl. I počal choditi po dolích a po horách, hledaje, kdeby mu Bůh ukázal. A přišel na chlum, kdežto byl Hilarion vykopal jeskyňku, a oblíbil si toto místo i usadil se v ně. I počal modliti se Bohu se slzami, řka: „Hospodine! upevni mě v místě tom, a nechť bude na tomto místě požehnání Svaté Hory i mého opata, jenž mě postřihl.“ I počal tu žíti, modle se Bohu, jedl chléb suchý, a to přes den, a vody mírně požíval; i kopal jeskyni, a nedával sobě pokoje ve dne ani v noci, trvaje v pracech, ve bdění i v modlitbách. A potom zvěděli o něm dobří lidé, i přicházeli k němu, přinášejíce mu, čeho bylo třeba; a proslul jakožto veliký Antonij: přicházejíce k němu, prosili ho za požehnání. A potom když veliký kníže Jaroslav zemřel, ujal vládu syn jeho Izjaslav a sedl v Kyjevě. Antonij pak proslaven byl v zemi Ruské; a Izjaslav zvěděv o jeho

a) z klášterů, které tu jsou, *Hip.*

žití, přišel s družinou svou, prose jeho za požehnání 1051
a za modlitby. A znám byl veliký Antonij všem a ctěn vůbec; i počali přicházeti k němu bratří, a on počal je přijímati a postřihati; i sebralo se k němu bratří v počtu dvanáct. I vykopali jeskyni velikou, i chrám, i cely, kteréžto jsou po tento den v jeskyni pod starým klášterem. Když pak byli bratří pohromadě, řekl jim Antonij: „Aj, Bůh vás, bratří, shromáždil, a jste z požehnání Svaté Hory, jímž mne postřihl opat Svaté Hory, a já postřihal vás; i budiž požehnání na vás, první od Boha, a druhé se Svaté Hory.“ I toto řekl jim: „Buďtež živi sami o sobě, i ustanovím vám opata, a sám jediný půjdu v onu horu, jakož i dříve byl jsem uvykl sám jediný živ býti.“ I ustanovil jim opatem Barláma, a sám šel v horu, a vykopal jeskyni, kteréžto jest pod novým klášterem, v níž i skončil život svůj, v ctnosti jsa živ a nevycházeje z jeskyně mnoho let[58] nikam, v kteréž také ostatky jeho leží po tento den. Bratří pak s opatem živi byli v jeskyni. A když se bratří v jeskyni rozmnožili,[a]) umínili si postaviti vně jeskyně klášter. I přišel opat a bratří k Antonijovi, a řekli jemu: „Otče! rozmnožilo se bratří, a nemůžem se vměstnati v jeskyni; kéž by Bůh dal a tvá modlitba, abychom postavili chrámeček vně jeskyně.“ I schválil jim to Antonij. A oni poklonili se jemu, i postavili kostelík malý nad jeskyní ve jmeno svaté Boží Rodičky Nanebevzetí. I počal Bůh rozmnožovati mnichy, modlitbami svaté Boží Rodičky; a bratří s opatem uradili se o to, aby vystavěli klášter. I šli bratří k Antonijovi, a řekli: „Otče! bratří se množí, a rádi bychom po-

---

a) a nemohli se v jeskyni vměstnati, *Hip.*

1051 stavili klášter.“ A Antonij rád jsa, řekl: „Sláva budiž Bohu za všecko, a modlitba svaté Boží Rodičky i otcův, kteří jsou na Svaté Hoře, budiž s vámi.“ A toto pověděv, poslal jednoho z bratří k Izjaslavovi knížeti, řka takto: „Kníže můj! aj, Bůh bratří rozmnožuje, a místečko malé jest: kéž bys nám dal horu tu, kteráž jest nad jeskyní.“ A Izjaslav uslyšav to, byl rád, i poslal muže své a dal jim tu horu. Tedy opat i bratří založili chrám veliký, a klášter ohradili kolím, cely postavili mnohé, chrám dokonali i ozdobili svatými obrazy. A odtud počal se nazývati klášter Pečerský, poněvadž ti mniši prvé živi byli v pečeře, t. v jeskyni, a od toho ten klášter nazván jest Pečerský.[59] A ten Pečerský klášter jest pošel z požehnání Svaté Hory. Když pak klášter byl hotov a Barlám v něm opatem, vystavěl Izjaslav klášter svatého Dmitrije, a vyvedl Barláma na opatství k svatému Dmitriji, chtě tento klášter učiniti vyšším onoho, maje naději v bohatství. Jsouť mnozí klášterové od králův a od bojarův z bohatstva vystavěni, ale nejsou takoví, jako ti, kteří jsou vystavěni slzami, postěním, modlitbou a bděním. Neb Antonij neměl zlata, ani stříbra, ale dosáhl toho slzami a postěním, jakož jsem pravil. Když pak Barlám byl odešel k svatému Dmitriji, uradivše se bratří, šli k Antonijovi starci a řekli: „Ustanov nám opata.“ A on řekl jim: „Koho chcete?“ Oni pak odpověděli: „Koho chce Bůh a ty.“ I řekl jim: „Kdo mezi vámi jest více nežli Theodosij poslušný, tichý, mírný? budiž ten vám opatem.“ A bratří jsouce rádi poklonili se starci, a ustanovili Theodosije opatem nad bratry, jichž bylo počtem dvacet. Když pak Theodosij přijal klášter, počal zachovávati zdrželivosť, a veliké postění,

i modlitby se slzami; a počal hromážditi mnichy 1051
mnohé, a sebral bratří počtem sto. I počal hledati pravidla mnišského; a nalezl se tehdáž Michael mnich kláštera Studijského, jenž byl přišel z Hřek s metropolitem Jiřím, i počal se u něho poptávati po zřízení mnichů Studijských, a nalezl je u něho i sepsal, a ustanovil v klášteře svém, jak se mají zpívati zpěvy klášterní, a poklony jak držeti, a žalmy odříkávati, a stání v kostele, i celý řád kostelní, a u stolu sedání, i co se má jísti v které dni, vše s ustanovením. Theodosij vše to nalezl a podal svému klášteru; a od toho kláštera všecky kláštery dostaly zřízení své. Tím způsobem klášter Pečerský poctěn jest za nejstarší všech jiných. A když Theodosij živ byl v klášteře, a život ctnostný vedl i řád mnišský zachovával, a každého k němu příchozího přijímal, přišel jsem k němu i já, chudý a nehodný služebník, a přijal mě, ano mi bylo let sedmnáct od narození mého. Toto pak napsal i položil jsem, kterého léta počal býti klášter, a proč se nazývá Pečerský. A o Theodosijově životu potom oznámíme.

Léta 6560 zemřel Vladimír, syn Jaroslavův 1052
nejstarší, v Novohradě, a pochován byl v chrámě svaté Žofije, jejž byl sám vystavěl.

Léta 6561 Všcvladovi narodil se syn z císa- 1053
řové Hřekyně, i nazvali jej jmenem Vladimír.

LVIII. Léta 6562 zemřel veliký kníže Ruský 1054
Jaroslav. A ještě za života svého spořádal syny své, řka jim: „Aj, já odcházím se světa tohoto, synové moji! mějte se vespolek rádi, proto že jste bratří z jednoho otce i matky. Budete-li v lásce spolu přebývati, Bůh bude s vámi, a podrobí vám nepřátely vaše pod vás, a budete živi v pokoji; pakli budete živi v nesvornosti, vespolek se nená-

1054 vidíce a proti sobě bojujíce, tehdy zahynete sami, i zahubíte zemi otcův svých a dědův svých, kterouž byli získali namáháním svým velikým. Přebývejte tedy v pokoji, bratr bratra poslouchajíce. Aj, poroučím na místo své stolec Kyjevský nejstaršímu synu mému a bratru vašemu Izjaslavu, toho poslouchejte, jakož jste poslouchali mne; a Svatoslavu dávám Černihov, a Vševiadu Přáslav,[a]) a Vaceslavu Smolensk.“ A takto rozdělil jim města, přikázav jim, aby nepřestupovali podílu bratrského, aniž vyháněli jeden druhého; i řekl Izjaslavu: „Bude-li kdo chtíti bratru svému ublížiti, tehdy ty pomáhej tomu, komu ubližují.“ A takto spořádal syny své, aby přebývali v lásce. Sám pak, jsa nemocen, přišel na Vyšehrad i roznemohl se velmi; a Izjaslav byl tehdáž v Novohradě, a Svatoslav ve Vladiměři, Vševiad pak byl tehdáž u otce, neb otec jej miloval nade všecky bratry, a měl jej neustále u sebe. I přiblížil se Jaroslavovi konec života, a vzdal duši svou[b]) v první sobotu postu svatého Theodora. Vševiad pak složil tělo otce svého, a vloživše je na sáně, vezli do Kyjeva, kněží zpívali obyčejné písně, a lidé proň plakali. A když jej přivezli, pochovali jej v rakvi mramorové v kostele svaté Žofije. I plakal proň Vševiad a lidé všickni. A byl živ všech let sedmdesát a šest.

LIX. Počátek panování knížete Izjaslava v Ky-
1055 jevě. Léta 6563 přišel Izjaslav a sedl na stolci v Kyjevě, Svatoslav v Černihově, Vševiad v Přá-

---

a) a Igoru Vladiměř, *Troj. a Sof. vr.* — *b*) měsíce Února dne 20, v sobotu 1 neděle postní, na den památný svatého mučeníka Theodora. *Chleb. Hib. Nik. a j.*

slavi, Igor ve Vladiměři, Vaceslav ve Smolenště. Té- 1055
hož léta táhl Vševlad na Turky [a]) i porazil Turky.
V témž létě přitáhl Boluš [b]) s Plavci, a učinil Všeclad
s nimi pokoj, i vrátili se zpět, odkud byli přišli.

Léta 6564; léta 6565 zemřel Vaceslav, syn 1056
Jaroslavův, ve Smolenště, a posadili na stolec ve 1057
Smolenště Igora, uvedše jej z Vladiměře.

Léta 6566 porazil Izjaslav Golady. 1058

Léta 6567 Izjaslav, Svatoslav a Všeclad pro- 1059
pustili strýce svého [c]) z vězení, seděltť v něm dvacet
a čtyry léta, i zavázali jej přísahou před křížem,
a stal se mnichem.

Léta 6568 zemřel Igor, syn Jaroslavův. 1060
Téhož léta Izjaslav, i Svatoslav, i Všeclad, i Vše-
slav shromáždivše vojsko nesčíslné, táhli na koních
i v lodech, v množství nesčíslném, na Turky. Turci
uslyševše to, ustrašili se i uprchli po tento den,
a utíkajíce pomřeli, hnáni hněvem božím, někteří
zimou, a jiní hladem, a jiní morem a soudem božím.
Tak zbavil Bůh křesťany od pohanův.

Léta 6569 přitáhli Plavci poprvé na zemi Ru- 1061
skou plenit; Všeclad pak vytáhl naproti nim, mě-
síce Února druhý den. A když svedli bitvu, po-
razili Všeclada, a poplenivše, odtáhli zase. Toto
bylo první zlé od pohanských a bezbožných vrahův.
A byl jich knížetem Iskal [d]).

Léta 6570; léta 6571 zemřel Sudislav, bratr 1062
Jaroslavův, i pochovali jej ve chrámě svatého Jiří. 1063
Téhož léta v Novohradě tekla řeka Vlchov nazpět
po pět dní; a to bylo znamení nedobré, neb čtvrtého
léta Všeslav to město spálil.

---

a) v zimě k Vojni *Hip.* — *b*) Bluš *Hip.* — *c*) Sudi-
slava *Hip.* — *d*) Sokal *Hip.*

1064 LX. Léta 6572 prchl Rostislav, syn Vladimírův, vnuk Jaroslavův, do Tmutorokani, a s ním prchli Porej i Vyšata, syn Ostromírův, vojevody Novohradského; a přišed tam, vyhnal Gleba z Tmutorokani, a sám sedl na jeho místo.

1065 Léta 6573 táhl Svatoslav na Rostislava ke Tmutorokani, Rostislav pak ustoupil z města ven, ne proto, že by se jeho bál, ale nechtě proti strýci svému užiti zbraně. Svatoslav tedy přišed do Tmutorokani, syna svého Gleba opět tu posadil a vrátil se zpátky. Rostislav pak přišed opět, Gleba vyhnal; i přišel Gleb k otci svému a Rostislav sedl ve Tmutorokani. Téhož léta Všeslav počal válku.

V tytýž časy bylo znamení na západě, hvězda převeliká, paprsky majíc jako krvavé, vycházejíc s večera po západě slunečním, a zůstala po sedm dní. Toto pak nezvěstovalo nic dobrého; neb potom nastalo mnoho domácích nepokojů, i pohané vpadli do země Ruské; bylať to hvězda jako krvavá, zvěstujíc krveprolití. V tytýž časy bylo děcko mužské uvrženo v (řeku) Sitoml, a to děcko pak vytáhli rybáři v nevodě, i dívali jsme se na ně až do večera,[a] a pak uvrhli je zase do vody; a bylo takové: na tváři mělo údy stydké, a jiného nelze pověděti pro stud. A před tím časem i slunce přeměnilo se, a nemělo světla, ale bylo jako měsíc, o němž nemoudří lidé praví, že bývá sněden.[60] A taková znamení nebývají na dobré; neb my podlé toho rozumíme, jakož někdy za Antiocha v Jerusalémě přihodilo se, že nenadále po všem městě po čtyřicet dní lidem jevili se v po-

---

a) Téhož léta v Kyjevě rybáři, lovíce ryby, vytáhli v nevodě děcko; i scházejíce se, dívali jsme se na ně do večera, divíce se, *Nik.*

větří na koních jízdní ve zbrani, zlatá majíce odění, 1065
a pluky objevovaly se i se zbraní, jež se zdvíhala:
a to znamenalo přitrhnutí Antiochovo na Jerusalém.
A potom za Nerona císaře v témž Jerusalémě počala
svítiti hvězda na spůsob kopí nad městem: a to
znamenalo nastávající válku s Římany. A též bylo
také za císaře Justiniana: počala svítiti hvězda na
západě, vypouštějíc paprsky, kterouž nazývali blyskavici (kometu), a svítila po dvacet dní; a potom bylo čistění hvězd od večera do rána, tak že se zdálo všem, že hvězdy padají, a pak také slunce svítilo bez paprsků: a to zvěstovalo bouřky domácí a neduhy, ježto lidem přinášely smrť. A také za Mavricia císaře bylo tak: žena porodila dítě bez očí a bez rukou, a v tříslech mělo přirostlý rybí chvost; a pes vylíhl se šestinohý; v Africe pak narodily se dvě děti, jedno o čtyrech nohách, a druhé o dvou hlavách. A potom bylo za Konstantina obrazoborce, syna Leonova: padání hvězd bylo na nebi, odtrhovalyť se na zem, tak že těm, kdo to viděli, zdálo se býti skončení světa. Tehdáž povětří zbouřilo se velmi. V Syrii pak bylo zemětřesení veliké, země rozsedla se na tři hony, a ze země vyšla obluda, mezkyně, lidským hlasem mluvíc a zvěstujíc příchod pohanův; což se také vyplnilo: vpadliť Saraceni do země Palestinské. Neboť znamení na nebi, neb na hvězdách, neb na slunci, nebo ptactvem anebo čím koli jiným v povětří nebývají na dobré, nébrž znamení taková bývají na zlé: buď návěští dávají války, neb hladu, anebo smrť zvěstují.

LXI. Léta 6574, když Rostislav byl v Tmu- 1066
torokani a vybíral daň u Kasohův i v jiných krajinách, obávajíce se Hřeci téhož, poslali k němu lstivě Kotopana. Ten přišed k Rostislavovi, vloudil

1066 se v jeho důvěru, a Rostislav měl se k němu uctivě. Jednou pak, když Rostislav pil se svou družinou, řekl Kotopan: „Kníže, chci tobě připiti.“ [a]) A on řekl: „Pí.“ On tedy vypiv polovici [b]), druhou polovici dal knížeti píti, dotisknuv se palcem do číše; mělť pod nehtem smíšeninu smrtelnou, a dal ji knížeti, určiv jemu smrť do dne osmého. A když kníže vypil, přišel Kotopan do Korsuně a vypravoval, že v ten a ten den Rostislav umře, jakož se i stalo. A toho Kotopana pak ukamenovali lidé Korsunští. Byl pak Rostislav muž udatný ve válce, a zrůstu pěkného, i krásný lícem, a milostivý k chudým. I umřel měsíce Února v třetí den; a tam pochován byl ve chrámě svaté Boží Rodičky.

1067 LXII. Léta 6575 počal válku Všeslav Polotský, syn Břetislavův, i dobyl Novohradu. Tří pak Jaroslavici: Izjaslav, Svatoslav a Vševlad, sebravše vojsko, táhli na Všeslava, a byla zima veliká. I přitáhli k Měnsku, a Měňané zavřeli se v městě. Tedy ti bratří vzali Měnsk, a rozsekali muže, a ženy i děti zajali v plen, a táhli k Nemize. A Všeslav táhl naproti nim. I shromáždili se oboji na Nemize, měsíce Března v třetí den, a byl sníh veliký, i táhli naproti sobě. A byla bitva zlá, i mnozí padli, a zvítězili Izjaslav, Svatoslav a Vševlad; Všeslav pak utekl. A potom, měsíce Července v desátý den, Izjaslav, Svatoslav a Vševlad políbivše svatý kříž (na místo přísahy) Všeslavovi, pravili jemu: „Přijď k nám, neučiníme tobě nic zlého.“ A on spoléhaje na jich políbení kříže, přeplul v lodi přes Dněpr. A když Izjaslav šel napřed do stanu, [c]) jali tak Všeslava

---

a) zdráv buď! chci tobě připiti. *Sof. vr.* — *b*) číše *Hip.* — *c*) a Všeslav šel za ním, *Sof. vr.*

na Rši u Smolenska, přestoupivše kříž (přísahu). 1067
Izjaslav pak přivedl Všeslava do Kyjeva i vsadil jej do vězení s dvěma jeho syny.

LXIII. Léta 6576 přitáhli cizozemci, Plavci, 1068
u množství velikém na zemi Ruskou, Izjaslav pak, a Svatoslav i Vševlad vytáhli proti nim na Altu. A když nastala noc, vytáhli naproti sobě; a pro hříchy naše dopustil Bůh na nás pohany, a knížata Ruská dala se v útěk, a Plavci zvítězili. Přiváditť Bůh ve hněvu svém cizozemce na zemi, a takto lidé, jsouce jimi skroušeni, navrátí se k Bohu; válka pak domácí bývá návodem ďábelským. Neboť Bůh nechce zlého lidem, nébrž dobré; ale ďábel raduje se ze zlého, vraždění a z krveprolití, vzbuzuje sváry a závisti, nenávisť mezi bratry, klevety. Když pak která koli země zhřeší, tresce ji Bůh morem, anebo hladem, nebo přivedením pohanův, neb suchotou, neb housenkami, neb jinými pokutami, dokavad, pokajíce se, nebudem živi tak, jak nám Bůh žíti velí. Neb mluví k nám skrz proroka: Obraťte se ke mně vším srdcem svým, postem i pláčem.[a] Jest-li že tak učiníme, hříchů všech budem zproštěni: ale my navracujeme se k zlému, jako svině v kale hříšném neustále se válejíce, a tak přebýváme. A týmž prorokem mluví k nám: Srozuměl jsem, prý, že tvrdý jsi, a šíje tvoje železná.[b] Protož zdržel jsem od vás déšť, kraj jeden jsem ovlažil a druhého neovlažil, uschnul, i porazil jsem vás vedrem a rozličnými pokutami: ale ani tak neobrátili jste se ke mně.[c] A protož vinohrady vaše, i smokve vaše, nivy a doubravy vaše

a) Joel II, 12. — b) Srov. Exod. XXXII, 9. — c) Amos IV, 7, 8.

1068 zkazil jsem, praví Hospodin, ale zlostí vašich nemohl jsem zkaziti; poslal jsem na vás rozličné nemoci a smrti těžké, a na dobytek pokutu svou poslal jsem: však ani tu neobrátili jste se, ale pravili jste: Zmužme se! Dokavad nenasytíte se zlostí svých? neb vy jste se odchýlili od cesty mé, praví Hospodin, a svedli jste mnohé: protož budu svědkem rychlým na protivníky, i na cizoložníky, i na ty, kdo jmenem mým zaklínají se v lež, a kdo odnímají mzdy dělníkům, a kdo násilé činí sirotku i vdově, a kdo křivě rozhodují soud. Proč nezdrželi jste se v hříších svých, ale odchýlili jste se od zákonů mých a nezachovali jste jich? Obraťte se ke mně, a obrátím se k vám, praví Hospodin, [a]) a já otevru vám brány nebeské, i odvrátím od vás hněv svůj, až i všeho budete míti hojnosť, a nevysilí se vinohrady vaše, ani nivy. Ale vy urazili jste mne slovy svými, řkouce: Blázen, kdo slouží Bohu! Takto ústy mne ctí, ale srdce jich daleko jest ode mne vzdáleno [b]). A protož, zač koli prosíme, neobdržíme: neb přijde čas, dí, kdy mne volati budete, a já nevyslyším vás; [c]) hledati mne budete zlí, a nenaleznete; neb nechtěli choditi po cestě mé, a protož zavírá se nebe, buďto že se otvírá zle, kroupy na místo deště pouštějíc, anebo mrazem plody umořujíc a zemi vedrem pustošíc, pro naše nepravosti. Pakli se pokáme z nepravostí našich, tehdy dá nám jakožto dětem svým, zač koli prositi budeme, a dá nám pršeti déšť ranní i pozdní, a naplní se humna naše pšenicí, oplývati budou lisové vinní i máselní, a nahradím vám za léta, co sežraly kobylky a chrou-

---

a) Srov. Ezech. XVIII, 33. — *b)* praví Hospodin *Hip. Isa. XXIX, 13.* — *c) Přísl. I, 28.*

stové, i housenky. Síla moje veliká, kterouž jsem 1068
poslal na vás![a]) praví všemohoucí Hospodin. Slyšíce toto, obraťme se k dobrému, pohledejte soudu, učiňte zadost, komu ublíženo; mějme se k pokání, nesplácejíce zlým za zlé, ani utrháním na cti za utrhání, ale láskou přitulme se k pánu Bohu našemu, postem a pláčem i slzami omývajíce všeliká prohřešení, nenazývajíce se křesťany slovem, a pohansky jsouce živi. Neb aj, nejsme-li živi pohansky, když věříme v potkání? když totiž kdo potká mnicha, nebo kance,[61] anebo svini,[b]) tehdy se vracuje. Zdali toto není pohansky? neb takoví po návodu ďábelském drží tuto věšťbu; jiní pak i v kýchnutí věří, ježto bývá hlavě na zdraví. Ale těmi i jinými spůsoby ďábel oklamává, všelikými lestmi odváděje nás od Boha, trubami i šašky, houslemi i rusadly. Vidímeť místa her natlačená a lidí množství veliké[c]), kterak se počínají jeden na druhého tlačiti, dívajíce se dílu od ďábla vymyšlenému: a chrámy stojí prázdné; když pak bývá čas modlitby, málo jich nalézá se v chrámě! A protož pokuty přicházejí na nás od Boha všeliké, i vpády válečné, z nařízení božího přichází na nás pokuta pro hříchy naše. My pak navraťme se ku předešlému.

A když Izjaslav se Vševladem uprchnul[d]) do Kyjeva, a Svatoslav do Černihova, lidé Kyjevští přiběhli do Kyjeva a sešli se v radu na tržišti, i poslali ku knížeti, řkouce: „Aj, Plavci rozsuli se po zemi; dej, kníže, zbraň i koně, a budem se ještě s nimi bíti!“ Ale Izjaslav toho neposlechl. I počali lidé reptati na vojvodu na Kosnjačka, šli na

---

a) *Joel II, 23—25.* — b) anebo lysého koně, *dodávají některé rkp.* — c) na nich *Hip.* — d) přišel *Hip.*

1068 Horu z rady, a přišli na dvůr Kosnjačkův, a nenalezše jeho, stáli u dvora Břetislavova, i pravili: „Pojďme, vyveďme družinu svou z vězení!“ I rozdělili se na dvoje: polovice jich šla k vězení, a polovice jich šla po mostě, a ti přišli na knížecí dvůr. Izjaslav pak seděl na síních se svou družinou, a oni počali se s knížetem hádati, stojíce dole. A kníže hleděl z okna, a družina stála u knížete; i řekl Tuky, bratr Čudínův, Izjaslavovi: „Vidíš, kníže, lidé se zbouřili; pošli, ať hlídají Všeslava.“ A když toto mluvil, druhá polovice lidí přišla od vězení, otevřevše vězení; i řekla družina knížeti: „Aj, zle jest! pošli ku Všeslavovi, ať jej přivábí lstí k oknu a probodnou jej mečem.“ I neposlechl toho kníže. Tehdy lidé zkřikli a šli ku vězení Všeslavovu. A Izjaslav vida to, utekl se Vševladem se dvora, lidé pak vysekali Všeslava z vězení v patnáctý den měsíce Září, a postavili jej u prostřed dvora knížecího; a dvůr knížecí vyloupili, nesčíslné množství zlata i stříbra, i s kunami a popelicemi. Izjaslav pak utekl k Lechům.

A potom když Plavci plenili po zemi Ruské, a Svatoslav byl v Černihově, a Plavci plenili okolo Černihova, Svatoslav sebrav něco družiny, vytáhl na ně ke Snovsku. I spatřili Plavci táhnoucí pluk a připravili se proti němu. A vida Svatoslav jich množství, pravil družině své: „Potáhněme na ně, už nelze nám nikam se podíti.“ I udeřili v koně, a zvítězil Svatoslav ve třech tisících, a Plavců bylo dvanácte tisíc, a tak byli pobiti, a někteří utonuli v Snově, a kníže jich jali rukama, prvního dne Listopadu; i vrátil se Svatoslav do města svého s vítězstvím. A Všeslav ujal vládu v Kyjevě. Tutoť ukázal Bůh sílu svatého kříže: poněvadž Izjaslav

políbil kříž a jal jej (Všeslava), proto přivedl Bůh 1068
pohany, a to ukázav, svatý kříž zase vysvobodil. Neb na den Povýšení svatého kříže Všeslav vzdechnuv řekl: „O kříži svatý! poněvadž jsem v tebe věřil, vysvoboď mne z hrobu tohoto.“ A Bůh ukázal sílu kříže na důkaz zemi Ruské, aby nerušili přísahy, políbivše svatý kříž; pakli kdo přísahu zruší, tehdy i zde najde svůj trest, i na budoucím soudě trestu věčnému neujde. Neb veliká jest síla křížová: křížem totiž přemoženy bývají síly běsovské, kříž pomáhá knížatům v bitvách,[a]) křížem ochráněni věrní lidé porážejí v bitvách vrahy nepřátelské; kříž také rychle zbavuje od neštěstí, kdo s věrou k němu se obracují; ničehož nebojí se běsové, než toliko kříže, neb jest-li že lidé mívají od běsů jaká pokušení a líce křížem znamenají, běsové bývají zahnáni.

Všeslav pak panoval v Kyjevě sedm měsíců.

LXIV. Léta 6577 táhl Izjaslav s Boleslavem 1069
na Všeslava, a Všeslav vytáhl jim naproti, i přišel Všeslav do Bělohradu. A když nastala noc, ukryv se Kyjevským, utekl z Bělohradu do Polotska. Na zejtří pak lidé vidouce, že kníže utekl, vrátili se do Kyjeva, a sešli se v radu; i poslali k Svatoslavovi a k Všévladovi, řkouce: „Zle jsme už učinili, vyhnavše knížete svého, a aj, nyní vede na nás zemi Ladskou; ale pojďte do města otce svého: a nechcete-li, tehdy nám nelze jinak, nežli zapáliti město své a obrátiti se do země Hřecké.“ I řekl jim Svatoslav: „Pošleme ku bratru svému, půjde-li na vás s Lechy, aby vás hubil, tehdy my válečně půjdeme proti němu, neb nedáme zhubiti města otce

a) křížemť pomáhá Hospodin v bitvách knížatům, *Hip.*

1069 svého; pakli chce míti pokoj, tehdy přijde v malé družině." I utěšili Kyjany. Svatoslav pak a Vševlad poslali k Izjaslavovi, řkouce: „Všeslav před tebou uprchnul, a nevoď Lechův do Kyjeva, neb tu nemáš nepřítele žádného; pakli se chceš hněvati a zhubiti město, tehdy věz, že nám žal jest otcovského stolce." To uslyšav Izjaslav, zůstavil Lechy a šel s Boleslavem, málo Lechů s sebou pojav. I poslal před sebou syna svého Mstislava do Kyjeva. A přišed tam Mstislav, rozsekal Kyjany, kteří byli vysekali Všeslava (z vězení), v počtu sedmdesáti mužův, a některé oslepil, některé pak nevinně zahubil, beze všeho vyšetření. Když pak Izjaslav táhl k městu, vyšli lidé jemu vstříc s poklonou, i přijali Kyjané knížete svého; a vsedl Izjaslav na stolec svůj měsíce Května v druhý den. I rozpustil Lechy na stravování; a podtají Lechy zabíjeli. A Boleslav vrátil se do Lech, do země své. Izjaslav pak přeložil tržiště na Horu,[62] a vyhnal Všeslava z Polotska, i posadil syna svého Mstislava v Polotsku: ale on tu v krátkém čase zemřel; i posadil na jeho místo bratra jeho Svatopluka, když Všeslav byl utekl.

1070 Léta 6578 narodil se Vševladovi syn, i nazvali jej jmenem Rostislav. Téhož léta založen byl chrám svatého Michala, v klášteře Vševladově na Vydobiči.

1071 LXV. Léta 6579 plenili Plavci u Rostovce a u Nejetína. Téhož léta vyhnal Všeslav Svatopluka z Polotska. Téhož léta porazil Jaropluk Všeslava u Holotičska.

V tytyž časy přišel hadač, oklamán běsem; přišed totiž do Kyjeva mluvil[a]), takto vypravěje li-

---

a) takto: Zjevilo mi se jest pět bohův, řkouce takto: Vypravuj lidem atd. *Hip.*

dem, že na páté léto Dněpr poteče nazpět a země 1071
přestupovati budou na jiná místa, že země Hřecká státi bude na místě země Ruské, a Ruská na místě Hřecké, i jiné ostatní země že také se změní. A nemoudří jeho poslouchali, věrní pak se smáli, pravíce jemu: „Běs tebou zahrává, tobě na záhubu!“ A to také stalo se jemu; neb v jedné noci zmizel. Běsi totiž popouzejíce svádějí k zlému, a potom posmívají se, uvrhše jej u propasť smrtnou, navedše, aby tak mluvili; jakož i tuto vypravíme takový běsovský návod a skutek. Když totiž jednou byla nouze v krajině Rostovské, vstali dva hadači od Jaroslavi, pravíce: „Však my víme, kdo obilí drží!“ A šli po Vlze; kde přišli do osady, tu obviňovali nejlepší ženy, řkouce, že tyto obilí drží, a tyto med, a tyto ryby, a tyto kožišiny. I přiváděli k nim lidé sestry své, mateře i ženy své, a oni prořezavše je za plecem, spůsobem šalebným vynímali buď žito, buď rybu,[a]) i zabíjeli takto ženy mnohé a jmění jich sobě pobírali. I přišli na Bělojezero, a bylo u nich lidí jiných na tři sta. Téhož pak času přihodilo se, že přišel od Svatoslava daně vybírat Jan, syn Vyšatův; i vypravovali jemu Bělojezerci, kterak dva čarodějníci zabili už mnoho žen po Vlze i po Šeksně, a přišli jsou také sem. A Jan otázal se, čí jsou chlapi? a dozvěděv se, že jeho knížete, poslal k těm, kteří byli okolo nich, i řekl jim: „Vydejte ty dva hadače sem, neb jsou chlapi mého knížete.“ Ale oni toho neuposlechli. Jan tedy šel sám beze zbraně. I pravili jemu sluhové jeho: „Nechoď beze zbraně, dojdeš od nich potupy.“ I poručil tedy sluhům, aby vzali zbraň, a bylo dvanácte sluhů

---

a) anebo veveřici, *Hip.*

1071 s ním; i šel k nim do lesa. A oni se postavili, zřídivše se proti němu. A když Jan šel s toporcem, vystoupili z nich tři muži, a přišli k Janovi, řkouce jemu: „Patrně jdeš na smrť, nechoď.“ Ale on rozkázal, aby je bili, a šel k ostatním. Oni pak obořili se naň, a jeden opovážil se na Jana toporem, a Jan obrátiv topor, udeřil jej týlcem, i poručil sluhům, aby je sekali. A oni utekli do lesa. I zabili tu Janova kněze. Jan pak vešel do města k Bělojezercům a řekl jim: „Nechytíte-li těch hadačů, nepůjdu od vás ani za rok.“ Bělojezerci tedy šli a jali je, i přivedli je k Janovi. I řekl jim: „Proč jste tolik lidí zahubili?“ A oni odpověděli: „Proto že ti drží obilí; a když vyhladíme těch, bude úroda; a chceš-li, tehdy před tebou vyndáme obilí, neb rybu, neb jiného něco.“ Jan pak řekl: „Zajisté to lež! Bůh stvořil člověka ze země, a složen jest z kostí a žil krevných, a není v něm ničehož; a také neví ničehož, než sám toliko Bůh ví.“ A oni pravili: „My víme, jak člověk stvořen jest.“ A on řekl: „Kterak?“ Oni pak řekli: „Bůh myl se v lázni, a zpotiv se, utřel se věchtem, a hodil jej s nebes na zemi. I pohádal se Satan s Bohem, kdo z něho stvoří člověka? i stvořil ďábel člověka, a Bůh duši veň vložil; a protož když umře člověk, jde tělo do země, a duše k Bohu.“ I řekl jim Jan: „Zajisté oklamal jest vás běs[a])! v kterého Boha věříte?“ A oni odpověděli: „V Antichrista.“ On pak řekl jim: „A kde jest?“ A oni pravili: „Sedí v propasti.“ I řekl jim Jan: „Jaký to Bůh, jenž sedí v propasti? to jest běs, a Bůh jest na nebesích, sedě na trůně, oslavován anděly, kteří před ním stojí se stra-

---

a) ďábel *Hip.*

chem, nemohouce naň patřiti. A tento od andělův 1071
byl svržen, jehož vy nazýváte Antichristem, pro pýchu svou svržen byl dolů s nebes, a jest u propasti, jakožto vy sami pravíte, očekávaje, až přijde Bůh s nebes, toho Antichrista jme a sváže provazy, i uvrhne jej v oheň věčný s sluhami jeho, kteří v něho věří. Vy pak musíte i zde muku trpěti ode mne, i tam po smrti!" A oni řekli: „Nám bozi povídají, že nám nic učiniti nemůžeš." A on řekl jim: „Lhou vám bozi!" A oni pravili: „Nám náleží státi před Svatoslavem, a ty nám nemůžeš ničehož učiniti." Jan pak rozkázal je bíti a vousů jich potrhati. A když byli biti a vousy jich potrhány proštěpcem, řekl jim Jan: „Co vám bozi praví?" A oni odpověděli: „Že máme státi před Svatoslavem." I rozkázal Jan v ústa jim vložiti klín a přivázati je k zápřeži. I pustil je před sebou do lodi, a sám šel za nimi. Stanuli na ústí řeky Šeksny, i řekl jim Jan: „Co vám bozi praví?" A oni odpověděli: „Bozi nám toto praví, že nás nenecháš na živě." I řekl jim Jan: „Toť vám pravdu povídali." A oni pravili: „Ale pustíš-li nás, mnoho se ti dostane dobrého; pakli nás zahubíš, mnohý zármutek i zlé potká tebe." A on řekl jim: „Pustím-li vás, tehdy mne zlé potká od Boha [a])." I řekl Jan povozníkům: „Zdali komu z vás který příbuzný zabit od těchto?" A oni pravili: „Mně máti, druhému sestra, jinému dítě." A on řekl jim: „Mstěte svých!" A oni vzavše je, zabili i pověsili je na dubě: pomstu vzali od Boha podlé spravedlnosti. Když pak Jan odešel domů, druhou noc na to medvěd vylezl nahoru, od-

---

a) pakli vás zahubím, tehdy mi se dostane odměny *Hip.*

1071 hryzl jich a sežral. A tak zahynuli návodem běsovským, jiným vědouce, a své záhuby nevědouce. Kdyby byli věděli, tehdy nebyli by přišli na to místo, kde měli jati býti; a když i jati byli, tehdy proč mluvili: „Nezemřeme!“ když on zamýšlel je zabiti? Ale toto jest navedení běsovské; neb běsové neznají mysli lidské, ale vnukují myšlénku člověku, tajenství nevědouce. Bůh jediný ví myšlénky lidské, a běsi nevědí ničehož; neboť jsou bez moci a špatného zraku. Jakož i toto povíme o zraku jich a o jich mrákotě. Téhož léta totiž přihodilo se nějakému Novohradčanu, že přišel do Čud, a přišel ku kouzelníkovi, chtěje aby mu hádal; a on podlé obyčeje svého počal přivolávati běsy do svého příbytku. A Novohradčan seděl na prahu téhož příbytku, a kouzelník ležel stuhlý, i házel jím běs. Kouzelník pak vstal a řekl Novohradčanovi: „Bozi nesmějí přijíti, něco máš na sobě, čehož se bojí.“ A on si zpomněl, že má na sobě kříž, i odešel a pověsil jej krom toho stavení. A on potom opět počal přivolávati běsy. A běsové házejíce jím, pověděli, proč jest přišel. A potom počal se jeho vyptávati: „Proč se toho bojí, že tu nosím na sobě kříž?“ A on odpověděl: „To jest znamení Boha nebeského, jehož bohové naši se bojí.“ A on řekl: „Jací tedy jsou vaši bohové? kde přebývají?“ A on řekl: „V propastech,[a]) a jsou postavy černé, křídlatí, majíce ocasy, i vstupují také pod nebe, poslouchajíce bohův vašich; neb vaši bohové jsou na nebesích. A když kdo umře z vašich lidí, tehdy nesen jest zhůru na nebe; pakli kdo z našich umře, tehdy nesen bývá k našim bohům do propasti.“

---

a) „Bozi naši přebývají v propastech, *Hip.*

A tak i jest; neboť hříšníci jsou v pekle, očekáva- 1071
jíce muk věčných, a spravedliví v obydlí nebeském přebývají s anděly. Takováť jest běsovská síla, i krása, i bezmocnosť, a tím oklamávají lidi, poroučejíce jim, aby vypravovali o viděních, ježto zjevují se jim, víry dokonalé nemajícím, ježto zjevují se ve snu, a jiným v mámení, a tak hádají návodem běsovským. A nejvíce ženy provozují hádání běsovská, neb i s počátku běs ženu oklamal, a ta muže; tak i za našich časů ženy mnoho se obírají jakožto hadačky čarodějstvím, a otravou, i jinými běsovskými úklady. Ale i muži nevěrní bývají oklamáni od běsův, jakožto za starých časů bývalo; neb za apoštolů byl Simon kouzelník, jenž kouzelnictvím působil, že psi mluvili po lidsku, a sám se přeměňoval buď ve starého, buď v mladého, aneb i jiného přeměňoval v jiného podobu, spůsobem mámení takto činil. Jannij a Mamvrij kouzlením zázraky činili proti Mojžíšovi, ale v brzce nezmohli proti Mojžíšovi ničehož; ale i Kunop dělal (zázraky) mámením běsovským, jakož i choditi po vodách, i jiná mámení činil, běsem oklamán, na záhubu sobě i jiným. Tak byl také hadač povstal za Gleba v Novohradě; mluvilť k lidem, tváře se jako Bůh, i mnohé oklamal, bez mála celé město; neb mluvil, že: „Všecko vím!“ tupě víru křesťanskou; i mluvil také, že: „Přejdu po Vlchovu přede všemi!“ I bylo zbouření v městě, a všickni dávali jemu víru, a chtěli biskupa zabiti; biskup pak vzav kříž a oblek se v řízy, postavil se, řka: „Kdo chce víru dávati hadači, nech ať jde zaň; pakli kdo věří, nech ať jde ku kříži!“ I rozdělili se na dvé: kníže Gleb totiž a družina jeho šli a stáli u biskupa, a lidé všickni šli za hadače. I bylo mezi nimi zbouření veliké.

1071 A Gleb vzav pod oděv topor, přišel k hadači, a řekl jemu: „Zdali víš, co bude zejtra, neb co do večera?“ A on řekl: „Všecko vím.“ I řekl Gleb: „Zdali víš, co bude dnes?“ — „Zázraky veliké učiním!“ řekl. A Gleb vyňav topor, rozťal jej, i padl mrtev (hadač), a lidé se rozešli; on pak zahynul tělem i duší, oddav se ďáblu.

1072 LXVI. Léta 6580 přenesli svaté mučeníky Borisa i Gleba. Sešli se Jaroslavici: Izjaslav, Svatoslav, Vševlad, a metropolit, jenž tehdáž byl, Jiří, biskup Petr Přáslavský, Michael Jurjevský, a Theodosij opat kláštera Pečerského, Sofronij opat od svatého Michaele, Herman opat od svatého Spasitele, Mikuláš opat Přáslavský, a všickni opatové, i učinivše svátek, světili jej slavně, a přeložili je do nového chrámu, jejž vystavěl Izjaslav, a kterýž stojí podnes. I vzavše napřed Borisa ve dřevěné rakvi, Izjaslav, Svatoslav, Vševlad, vzali jej na rámě své a nesli, a před nimi kráčeli mniši, svíce držíce v rukách, a za nimi diakoni s kadidly, a potom kněží, a po nich biskupové s metropolitem, a za těmi šli, kteří nesli rakev. A přinesše jej do nového chrámu, otevřeli rakev, i naplnil se chrám vůní líbeznou; a vidouce to, velebili Boha. A metropolita obešla hrůza, neb nebyl k nim víry pevné; i padl tváří k zemi, a prosil za odpuštění. Políbivše ostatky jeho, vložili je do rakve kamenné. A potom vzavše Gleba v rakvi kamenné, vložili na sáně, a pojavše za provazy, vezli jej. A když byli ve dveřích, zůstala rakev státi, a nehnula se. I poručili lidu, aby zvolal: „Hospodine, smiluj se!“ a i hned vezli jej dále. I pochovali je měsíce Máje druhý den. A odzpívavše službu boží, obědvali bratří pospolu každý s bojary svými, v lásce veliké. A byl tehdáž v držení Vy-

šehradu Čudín, a chrámu Lazar. A potom rozešli 1072
se domů.

LXVII. Léta 6581 zdvihl ďábel různici mezi tě- 1073
mi bratry, Jaroslavici. A když nastal mezi nimi spor, byli z nich Svatoslav se Vševladem proti Izjaslavovi. I ustoupil Izjaslav z Kyjeva, a Svatoslav i Vševlad vešli do Kyjeva, měsíce Března dvacátý a druhý den; i sedli spolu na stolci na Břestově, přestoupivše přikázání otcovo. A původ vyhnání bratrova byl Svatoslav, chtěje více vládnouti; oklamalť Vševlada, řka, že: „Izjaslav spolčuje se se Všeslavem, zamýšleje na nás; a jest-li že ho nepředejdem, vyžene nás.“ A tak popudil Všelvada na Izjaslava. Izjaslav pak šel k Lechům s bohatstvím velikým,[a]) řka, že: „Tím vojsko naleznu.“ Ale Lechové to všecko jemu pobrali, i ukázali mu cestu od sebe. A Svatoslav sedl v Kyjevě, vyhnav bratra svého, a takto přestoupiv přikázání otcovo, a nad to boží. Neb veliký jest hřích přestoupiti přikázání otce svého: jakož s počátku přestoupili synové Chamovi na zemi Setovu, a po čtyřech stech letech přišla na ně pomsta od Boha; neb z plemene Setova jsou Hebreji, kteří pobivše plémě Chananejské, obdrželi svůj podíl i zemi svou. Potom opět přestoupil Esau přikázání otce svého, a byl zabit; neb není dobré přestupovati v meze cizí.

Téhož léta založen byl chrám Pečerský[b]) opatem Theodosijem a biskupem Michaelem, když metropolit Jiří byl tehdáž v Hřecích, a Svatoslav panoval v Kyjevě.

LXVIII. Léta 6582 Theodosij, opat Pečerský, 1074
zemřel. I povíme něco o jeho zesnutí. Mělť Theodosij

---

a) i se ženou, spoléhaje na veliké bohatství, *Hip.* — *b*) knížetem Svatoslavem, synem Jaroslavovým, *Hip.*

1074 obyčej, když přicházel čas postní, v neděli Máselnou na večer, podlé obyčeje políbiv všecky bratry, poučovati jich, kterak mají tráviti postní čas: v modlitbách nočních i denních, vystříhati se od nečistých myšlének, od běsovského vzbuzování. „Neboť běsi, prý, vzbuzují v mniších myšlénky, choutky zlé, rozpalujíce jich pomysly, a těmi jim bývají modlitby nenáviděny; a když taková myšlení přicházejí, tehdy náleží jim zabrániti znamením kříže, řkouce takto: Pane Ježíši Kriste, Bože náš! smiluj se nad námi, amen. A k tomu aby se zdržovali od mnohého jídla, neb ze mnohého jedení a nemírného pití vzrůstají myšlénky zlé, a myšlénkou zrostlou učiní se hřích. A tím, prý, zabráníte běsovskému účinku a jich zlosti, když se budete stříci lenosti a mnohého spaní, a když budete bedlivi zpěvů chrámových, a ustanovení otcovských i čtení kněh; a přede vším přísluší mnichům, aby v ústech měli žaltář Davidův a jím zaháněli běsovskou zmalátnělosť, a nejvíce aby měli v sobě jeden k druhému lásku všickni mladší, a k staršímu pokornosť i poslušnosť, a starší k mladšímu lásku i kázeň, i aby sobě vespolek bývali za příklad zdrželivosti a bdění, zaměstnávání a pokornosti, a tak aby poučovali nižších i těšili je, a takto aby trávili půst. Praví totiž takto, že dal jest nám Bůh těch čtyřicet dní na očištění duše; totoť jest desátek, jejž tělo dává Bohu; neb z roku do roku jest tři sta a šedesát pět dní, a z těch dní náleží desátý den vzdávati Bohu v desátek, jenž jest půst čtyřicetidenní, v kterémžto dni duše očistivši se, světí svátek na Vzkříšení Páně, v Bohu se veselíc. Neb postní čas očišťuje mysl lidskou. Půst totiž byl od počátku ustanoven: nejprvé Adamovi, aby nejedl se stromu jednoho;

také Mojžíš postiv se dní čtyřicet, hodna se učinil, 1074
aby přijal zákon na hoře Sinajské a viděl slávu boží; postem porodila máti Samuele; postivše se Ninivetští hněvu božího pozbyli; postiv se Daniel, stal se hodným vidění velikého; postiv se Eliáš, jako na nebe vzat byl v poživu rajskou; postivše se tří mládenci uhasili sílu ohňovou; postiv se i Pán čtyřicet dní, ukázal nám postní čas; postem apoštolé vykořenili ponukání běsovské; postem jevili se otcové naši jako svítidla ve světě, ježto i po smrti svítí, ukázavše na sobě úsilí veliké i zdrželivosť, jako tuto veliký Antonij, i Euthimij, i Sava i jiní otcové, kterých my, bratří, následujem." A takto poučiv bratří, líbal všecky po pořádku, a tak vycházel z kláštera, brávaje s sebou něco placek;[63] a vešed v jeskyni, zavíral u jeskyně dvéře a zasypával prstí, a nemluvíval s nikým; a bylo-li mu něčeho potřebí, tehdy mluvíval malým okénkem v sobotu nebo v neděli, a v jiné dni přebýval v postění a v modlitbách, zachovávaje tu tuhou zdrželivosť. I přicházel do kláštera v pátek u večer přede dnem Lazarovým; neb v ten den skonává se půst čtyřicetidenní, jenž se počíná od prvního pondělka po neděli Theodorově, a skonává se v pátek Lazarův; a útrpná (pašijová) neděle ustanovena jest, aby se lidé postili pro utrpení Páně. A když Thedosij přišel, podlé obyčeje líbal bratří, a světil s nimi neděli Květnou, a došed velikého dne Vzkříšení Páně, podlé obyčeje slavně jej světil, i upadl v nemoc. Když se tak roznemohl a stonal pět dní, potom u večer dal se vynesti na dvůr; a bratří vzavše jej na sáně, postavili jej naproti chrámu. On pak dal svolati všecky bratry; a bratří udeřili na zvonec i sešli se všickni. A on řekl jim: „Bratří moji, i otcové

1074 moji, i děti moje! aj, já odcházím od vás, jakož mi zjevil Pán v postní čas, když jsem byl v jeskyni, že sejdu s toho světa. Vy pak koho chcete míti sobě opatem, abych i já dal jemu požehnání své?“ A oni pravili: „Ty jsi nás všech otec, a koho sám vyvolíš, ten budiž nám otcem i opatem, a budeme jeho poslouchati tak jako tebe.“ A otec náš Theodosij řekl: „Jděte ode mne a jmenujte, koho chcete, mimo dva bratry: Nikolu a Ignata; z ostatních koho chcete, od nejstarších až do nejmladších.“ Oni poslechnuvše jeho, odstoupili málo ke chrámu, a uradivše se, poslali bratry dva, řkouce takto: „Koho vyvolí Bůh a tvá vzácná modlitba, kohož tobě libo, toho jmenuj.“ Theodosij pak řekl jim: Když ode mne opata chcete přijmouti, tehdy já učiním vám ne po své libosti, ale po božím spůsobení.“ I jmenoval jim kněze Jakuba. Ale bratřím nebylo to milé, a pravili: že není zde postřižen; neb Jakub byl přišel z Letce s bratrem svým Paulem. I počali bratří prositi za Štěpana domestika (předního zpěváka), jenž tehdáž byl učeníkem Theodosijovým, řkouce, že: „Tento vzrostl jest pod rukou tvou, a u tebe posluhoval; toho nám dej.“ I řekl jim Theodosij: „Aj, já z poručení božího jmenoval jsem Jakuba, a tuto vy svou vůli provesti chcete.“ A poslechnuv jich, dal jim Štěpana, aby jim byl opatem; i blahoslavil Štěpana a řekl jemu: „Synu! aj, odevzdávám ti klášter, opatruj jej s bedlivostí, a co jsem nařídil v službách, to zachovávej; podání klášterských a zřízení neměň, ale čiň všecko podlé zákona a podlé řádu klášterského.“ A potom bratří vzavše jej nesli do komůrky a položili na posteli. A když nastal šestý den a on velmi byl nemocen, přišel k němu Svatoslav se synem svým, Glebem; a když u něho

seděli, řekl jemu Theodosij: „Aj, odcházím s tohoto 1074
světa, a tuto odevzdávám ti klášter pod opatrování, bude-li v něm jaký zmatek; a tuto poroučím opatství Štěpanovi, nedej mu ubližovati.“ A kníže políbiv jeho, slíbil, že bude pečovati o klášter, i odešel od něho. A když přišel sedmý den, povolal Štěpana i bratří, když už pozbýval síly, i počal k nim mluviti takto: „Budu-li po mém odjití s tohoto světa líbiti se Bohu, a přijme-li mne k sobě Bůh, tehdy po mém odjití klášter se počne stavěti a přibývati v něm, a tehdy vězte, že přijal jest mě Bůh; pakli po smrti mé chudnouti počne klášter na mniších i na potřebách klášterských, tehdy budete věděti, že jsem se Bohu nezalíbil.“ A když toto mluvil, plakali bratří, řkouce: „Otče! modli se za nás k Bohu; neb víme, že Bůh tvé prosby nezavrhne.“ I přeseděli bratří tu noc u něho, a když nastal den osmý, v druhou sobotu po Veliké noci, v hodinu dne druhou, odevzdal duši v ruce boží, měsíce Května v třetí den, indikta v jedenácté léto. I plakali pro něj bratří. Byl pak Theodosij přikázal, aby ho pochovali v jeskyni, kdež podnikl práce mnohé, řka takto: „V noci pochovejte tělo mé.“ A tak i učinili; neb když nastal večer, bratří vzavše tělo jeho, pochovali jej v jeskyni, provodivše jej s písněmi i se svícemi počestně, na chválu Bohu našemu, Ježíši Kristu.

A když byl Štěpan vrchním kláštera i blaženého stáda, ježto byl shromáždil Theodosij, mniši tak jako svítidla se třpytili v zemi Ruské: někteří totiž byli tuzí postníci, jiní pak na bdění, jiní na klanění kolenné, jiní na postění přes den i přes dva dni, jiní pak jedli chléb s vodou, jiní zelí vařené a někteří sýr, přebývajíce v lásce, mladší pokořujíce se starším a nesmějíce před nimi mluviti, ale všecko

1074 s pokorností a poslušenstvím velikým; takéž i starší měli lásku k mladším, i kárali je, těšíce, jako děti milé. Jest-li že který bratr upadl v nějaké prohřešení, těšili jej, a o pokání jednoho bratra podělovali se tři neb čtyři, z lásky veliké; neb taková byla mezi těmi bratry láska i nábožnosť veliká. Vyšel-li který bratr ven z kláštera, měli všickni bratří z toho zármutek veliký, a posílajíce proň, přivolávali bratra do kláštera, a jdouce všickni, klaněli se opatovi, i prosili opata, a přijímali bratra do kláštera s radostí. Tak se totiž milovali vespolek, a byli zdrželivi a postili se; mezi nimiž i několik mužů zázračných uvedu. Tak totiž první Damian, kněz, byl takový postník a zdrželivec, že krom chleba a vody ničehož jiného nepožíval do smrti své. Přinesl-li kdo dítě nemocné, jakým koli neduhem sklíčené, do kláštera, anebo přišel-li člověk dospělý, jakým koli neduhem sklíčený, do kláštera k blaženému Theodosijovi, poručil tomu Damianovi, aby se pomodlil nad nemocným, a ihned se pomodlil, a olejem [a]) jej pomazal, a bývali uzdraveni, kdo k němu přicházeli. A když se [b]) roznemohl i ležel v nemoci, očekávaje svého skončení, přišel k němu anděl v podobě Theodosijově, dávaje jemu království nebeské za úsilí jeho. A potom přišel Theodosij s bratřími, a usadili se u něho, a on dokonávaje pohleděl na opata i řekl: „Nezapomeň, opate, co jsi mi té noci slíbil.“ I srozuměl veliký Theodosij, že viděl vidění, i řekl jemu: „Bratře Damiane! co jsem ti slíbil, to ti budiž.“ A on zamhouřiv oči, odevzdal ducha v ruce boží; a opat i bratří pochovali tělo jeho.

---

a) svatým *Hip.* — *b*) jednou *Hip.*

A byl také i jiný bratr jmenem Jeremiáš, jenž 1074
pamatoval křtění země Ruské. Tomu byl dar darován od Boha: předpovídal věci budoucí, a když koho viděl zamyšleného, domlouval mu v soukromí a varoval jej, aby se vystříhal od ďábla; jest-li že který bratr zamýšlel jíti z kláštera, a on jej uzřel, přišel k němu, pokáral mysli jeho i potěšil bratra; když komu co řekl, buď dobré nebo zlé, splnilo se slovo starcovo.

Byl pak i jiný stařec, jmenem Matěj: byl jasnovidný. Neb jednou, když ve chrámě stál na místě svém, zvednuv oči své, pohleděl po bratřích, ani zpívajíce stojí po obou stranách, i viděl obcházejícího běsa, v podobě Lecha, v plášti, an nosí v klíně kvítek, jenž se nazývá lepík; a obcházeje podlé bratří, vynímal z klína lepík a házel na koho koli: jest-li že k komu z bratří mezi zpívajícími kvítek přilnul, ten málo postáv, oslábnul v mysli, a vzav sobě jakou koli příčinu, vyšel z chrámu, a šed do cely usnul, i nevrátil se do chrámu, dokud nebylo odzpíváno; pakli hodil na jiného, a kvítek k němu nepřilnul, ten stál pevně, zpívaje, až dozpívali jitřní, a tehda vycházel do cely své. I vida to stařec, vypravoval to bratřím svým. Pak také viděl stařec toto: Když totiž ten stařec podlé obyčeje stával až do konce jitřní, bratří odzpívavše jitřní, před svítáním šli do svých cel, a ten stařec potom vycházel z chrámu; a když jednou šel, sedl odpočívaje pod zvoncem, neb cela jeho byla podál chrámu, a tu viděl, kterak zástup táhne od vrat, i pozvednuv očí svých, viděl jednoho, an sedí na svini, a ostatní šli okolo něho. I řekl jim stařec: „Kam jdete?“ A odpověděl běs, jenž seděl na svini: „Pro Michala pro Tolbekovice.“ Stařec poznamenal se znamením

1074 kříže, a přišel do své cely. A když se rozednilo, a stařec se spamatoval, řekl celovníkovi: „Jdi, zeptej se, jest-li Michal v cele?“ I odpověděli mu, že: „Dnes ráno po jitřní[a]) skočil jest s ohradního kolí.“ I pověděl stařec to vidění opatovi a bratřím. A za toho starce Theodosij zemřel, a stal se Štěpan opatem a po Štěpanovi Nikon, a ten stařec vždy ještě byl na živě. Jednou když stál na jitřní, pozdvihnuv očí svých, chtě viděti opata Nikona, viděl osla stojícího na místě opatově, i srozuměl, že nevstal jest opat. A tak i jiná mnohá vidění viděl, i zesnul v starosti dobře v klášteře tom.

A byl tu ještě jiný mnich, jmenem Isák, kterýžto když ještě byl v živobytí světském, byl bohatý; bylť kupcem, rodem z Toropce, i umínil si býti mnichem, a rozdav jmění své chudým a klášterům, přišel k velikému Antonijovi do jeskyně, prose jeho, aby jej učinil mnichem; i přijal jej Antonij, a vložil naň oděv mnišský a dal jemu jmeno Isák; neb se jmenoval jmenem světským Čern. A ten Isák oblíbil si živobytí tvrdé: oblekl se totiž v košili žíněnou, i dal si koupiti kozla, a stáhnuv s kozla kůži, oblekl ji na žíněnou košili, a oschla okolo něho kůže syrová, i zavřel se v jeskyni v jedné ulici v malé celce, asi čtyř loket, a tu se Bohu modlil se slzami; a bylo jídlo jeho jediný chléb posvátný, a i ten přes den, a vody mírně pil; i přinášel mu to veliký Antonij a podával jemu okénkem (tak malým), co se vměstnala ruka, a takto přijímal potravu. A to činil sedm let, na světlo nevycházeje, ani neléhaje na řebřích, nébrž sedě málo

---

a) vyskočil jest přes ohradní kolí *Hip.*, *t. utekl z kláštera.*

spával. A jednou, podlé obyčeje, když nastal večer, 1074
počal se klaněti, zpívaje žalmy, skoro až do půl noci; a když se unavil, sedl na sedadle svém. Jednou pak, když tak seděl podlé obyčeje svého a svíci shasl, z nenadání zasvitlo světlo jako od slunce v jeskyni, tak že zrak zaslepovalo člověku; i přišli k němu dva krásní jinochové, a blyštily se tváře jich jako slunce, i pravili k němu: „Isáku! my jsme andělé, a tu hle jde k tobě Kristus [a]), padni a pokloň se jemu.“ A on nevěděl, že to běsovský účinek, a zapomněl, aby se poznamenal křížem, i povstav poklonil se, jako Kristu, účinku běsovskému. A běsové zkřikli a pravili: „Náš jsi už, Isáku!“ I uvedše jej v celičku, posadili jej, a počali se okolo něho sázeti, a bylo jich plná cela i ulice jeskyňská. I řekl jeden z běsův, nazvaný Kristus: „Vezměte píšťaly, bubny a housle, a spusťte, ať nám Isák zapleše!“ I spustili v píšťaly, na housle i v bubny, a počali jím hráti, a utýravše jej, zůstavili jej sotva živého, i odešli, porouhavše se jemu. Z jitra pak, když se rozednilo a nastal čas, aby pojedli chleba, přišel Antonij podlé obyčeje svého k okénku a řekl: „Hospodine, požehnej: otče Isáku!“ [b]) Ale nedostal žádné odpovědi. I řekl Antonij: „Aj, už umřel!“ I poslal do kláštera pro Theodosije i pro bratří. A odkopavše, kde vchod byl zahražen, přišli a vzali jej, domnívajíce se, že jest mrtev, a vynesše jej, položili před jeskyní,

---

a) s anděly. I vstav Isák, viděl zástup, a tváře jich byly nad slunce jasnější, a jeden byl u prostřed nich, jehož oblíčej se třpytil nade všecky; i řekli jemu: „Isáku, totoť jest Kristus! *Hip.* — *b*) Ale nebylo ani hlasu ani sluchu; i mnohokrát volal Antonij, ale nedostal odpovědi. *Hip.*

1074 kříže, a přišel do své cely. A když se rozednilo, a stařec se spamatoval, řekl celovníkovi: „Jdi, zeptej se, jest-li Michal v cele?“ I odpověděli mu, že: „Dnes ráno po jitřní [a]) skočil jest s ohradního kolí.“ I pověděl stařec to vidění opatovi a bratřím. A za toho starce Theodosij zemřel, a stal se Štěpan opatem a po Štěpanovi Nikon, a ten stařec vždy ještě byl na živě. Jednou když stál na jitřní, pozdvihnuv očí svých, chtě viděti opata Nikona, viděl osla stojícího na místě opatově, i srozuměl, že nevstal jest opat. A tak i jiná mnohá vidění viděl, i zesnul v starosti dobře v klášteře tom.

A byl tu ještě jiný mnich, jmenem Isák, kterýžto když ještě byl v živobytí světském, byl bohatý; bylť kupcem, rodem z Toropce, i umínil si býti mnichem, a rozdav jmění své chudým a klášterům, přišel k velikému Antonijovi do jeskyně, prose jeho, aby jej učinil mnichem; i přijal jej Antonij, a vložil naň oděv mnišský a dal jemu jmeno Isák; neb se jmenoval jmenem světským Čerň. A ten Isák oblíbil si živobytí tvrdé: oblekl se totiž v košili žíněnou, i dal si koupiti kozla, a stáhnuv s kozla kůži, oblekl ji na žíněnou košili, a oschla okolo něho kůže syrová, i zavřel se v jeskyni v jedné ulici v malé celce, asi čtyř loket, a tu se Bohu modlil se slzami; a bylo jídlo jeho jediný chléb posvátný, a i ten přes den, a vody mírně pil; i přinášel mu to veliký Antonij a podával jemu okénkem (tak malým), co se vměstnala ruka, a takto přijímal potravu. A to činil sedm let, na světlo nevycházeje, ani neléhaje na řebřích, nébrž sedě málo

---

a) vyskočil jest přes ohradní kolí *Hip.*, *t. utekl z kláštera.*

spával. A jednou, podlé obyčeje, když nastal večer, 1074
počal se klaněti, zpívaje žalmy, skoro až do půl noci; a když se unavil, sedl na sedadle svém. Jednou pak, když tak seděl podlé obyčeje svého a svíci shasl, z nenadání zasvitlo světlo jako od slunce v jeskyni, tak že zrak zaslepovalo člověku; i přišli k němu dva krásní jinochové, a blyštily se tváře jich jako slunce, i pravili k němu: „Isáku! my jsme andělé, a tu hle jde k tobě Kristus [a]), padni a pokloň se jemu.“ A on nevěděl, že to běsovský účinek, a zapomněl, aby se poznamenal křížem, i povstav poklonil se, jako Kristu, účinku běsovskému. A běsové zkřikli a pravili: „Náš jsi už, Isáku!“ I uvedše jej v celičku, posadili jej, a počali se okolo něho sázeti, a bylo jich plná cela i ulice jeskyňská. I řekl jeden z běsův, nazvaný Kristus: „Vezměte píšťaly, bubny a housle, a spusťte, ať nám Isák zapleše!“ I spustili v píšťaly, na housle i v bubny, a počali jím hráti, a utýravše jej, zůstavili jej sotva živého, i odešli, porouhavše se jemu. Z jitra pak, když se rozednilo a nastal čas, aby pojedli chleba, přišel Antonij podlé obyčeje svého k okénku a řekl: „Hospodine, požehnej: otče Isáku!“ [b]) Ale nedostal žádné odpovědi. I řekl Antonij: „Aj, už umřel!“ I poslal do kláštera pro Theodosije i pro bratří. A odkopavše, kde vchod byl zahražen, přišli a vzali jej, domnívajíce se, že jest mrtev, a vynesše jej, položili před jeskyní,

---

a) s anděly. I vstav Isák, viděl zástup, a tváře jich byly nad slunce jasnější, a jeden byl u prostřed nich, jehož oblíčej se třpytil nade všecky; i řekli jemu: „Isáku, totoť jest Kristus! *Hip.* — *b*) Ale nebylo ani hlasu ani sluchu; i mnohokrát volal Antonij, ale nedostal odpovědi. *Hip.*

1074 i uzřeli, že jest živ, a opat Theodosij řekl, že toto se mu stalo z účinku běsovského. I položili jej na posteli; a posluhoval jemu Antonij. Týchž časů přihodilo se, že Izjaslav přišel z Lech.[a]) I počal se hněvati Izjaslav na Antonije pro Všeslava, a Svatoslav poslav sem, v noci vzal Antonije do Černihova. A když Antonij přišel do Černihova, oblíbil si hory Boldiny, a vykopav jeskyni tu se usadil. I jest tu klášter svaté Boží Rodičky, na Boldiných horách, po tento den. Theodosij pak dozvěděv se, že Antonij šel do Černihova, šel s bratřími a Isáka vzal, i přinesl jej k sobě do cely a posluhoval jemu; neb byl seslábnul na těle[b]), tak že se nemohl ani na druhou stranu obrátiti, ani vstáti, ani seděti, ale ležel na jedné straně, pod sebe neřádil mnohdy, i červi zarozovali se jemu pod bedrama z močení a z neřádění. A Theodosij sám rukama svýma omýval i ukládal jej, a po dvě léta měl práci s ním. A to bylo ku podivu, že on po dvě léta leže, ani chleba neokusil, ani vody, ani od jaké potravy, ani ovoce, ani slova nepromluvil, ale němý i hluchý ležel po dvě léta. Theodosij pak prosil Boha zaň, a modlil se nad ním dnem i nocí, až pak na třetí rok promluvil i slyšel, a na nohy počal vstávati jako děcko, i počal choditi. I nechtěl choditi do chrámu, a mocí jej ke chrámu přivláčeli. A tak pomalu naučili jej. A potom naučil se k obědu choditi, a sázeli jej kromě bratří, i položili před ním chléb, a nebral ho, než musili mu jej v rucc vložiti. Theodosij pak řekl: „Položte chléb před ním, a nedávejte mu do rukou, ať sám jí.“ I nechtěl po

---

a) l. 6577 (1069) dne 10 Května *dle Měsíčníku Leopoldského, viz Mikl. str. 213 k. 120.* — *b*) i na rozumu *Hip.*

celý týden jísti. A pomalu ohlížeje se okoušel chleba, 1074
tak naučil se jísti. A tak zbavil jej Theodosij od úkladu ďábelského. A Isák podnikl opět těžké sebe zapírání. Když pak Theodosij zemřel a Štěpan byl na jeho místě, řekl Isák: „Aj, už jsi mě byl oklamal, ďáble, že jsem seděl na jednom místě: a už nechci se zavříti v jeskyni, ale chci tě přemoci chodě v klášteře.“ I oblekl se v košili žíněnou, a na košili hrubou hazuku, i počal bláznovství tropiti, a pomáhati počal kuchařům, vaře na bratří. A na jitřní chodě přede všemi, stával pevně a nepohnutě; když pak nastala zima i mrazy tuhé, stával v trepkách prošlapaných, tak že přimrzávaly nohy jeho ku kamení, a nehnul nohama, až odzpívali jitřní. A po jitřní šel do kuchyně a připravoval oheň, vodu i dříví; a přišli i ostatní kuchaři z bratří. A byl kuchař jeden též jmena toho, Isák, i řekl, posmívaje se Isákovi: „Hle tamť sedí černý havran, jdi, chyť jej.“ A on pokloniv se jemu do země, šel a havrana chytil, a přinesl jemu přede všemi kuchaři; i užasli se, a pověděli opatu i bratřím. I začali jej míti bratří v uctivosti. A on nechtě slávy lidské, počal tropiti bláznovství a příkoří činiti brzy opatovi, brzy bratřím, brzy lidem světským, až i někteří dávali mu rány. A počal choditi po světě, takéž dělaje se bláznem. I usadil se v jeskyni, ve které předtím byl Antonij, neb už byl Antonij zemřel, a shromáždil k sobě chlapce, i oblékal je v oděv mnišský, až brzy od opata Nikona dostával rány, brzy od rodičů těch dětí. A on to vše trpěl, snášel rány, i nahotu, i zimu dnem i nocí. Jedné pak noci udělal v peci oheň v komůrce té jeskyně; a jak se v peci rozhořelo, bylať rozsedlá, i počal šlehati plamen rozsedlinami; a on nemaje čím zahraditi,

1074 i vstoupnuv nohama bosýma stál na plameni, až v peci shořelo, a potom slezl[a]). I jiné mnohé věci vypravovali o něm, a něco toho jsem i sám viděl. A tak zvítězil nad běsy, a jako much v ničem jich se nebál, ani jich mámení; mluvívalť k nim: „Oklamali jste mne v první jeskyni, poněvadž jsem neznal vašich úkladů a zlosti: nyní však mám pána Ježíše Krista i Boha mého, a modlitbu otce mého Theodosije, i naději se v Krista, že vás přemohu.“ Neb mnohdykrát běsi pokoušeli jeho, a mluvili: „Náš jsi! i poklonil's se našemu starostovi a nám.“ A on říkával: „Váš starosta jest Antichrist, a vy jste běsi!“ i znamenal tvář svou znamením kříže, a tak zmizeli. Někdy pak také v noci přicházeli k němu, strach jemu dělajíce v šalebném vidění, jako by tu bylo mnoho lidu s motykami a s lopatami, mluvíce: „Rozkopejme tu jeskyni, a toho zde zahrabejme.“ A jiní volali: „Utíkej, Isáku! chtějí tě zahrabati!“ On pak mluvil k nim: „Kdybyste byli lidé, tehdy byste přišli ve dne; ale vy jste tma, a ve tmě chodíte a tma vás zajala.“ I poznamenal se křížem a zmizeli. Jindy opět strašili jej v podobě medvědí, a někdy ve spůsobě lité zvěři, neb vola, neb hada plazili se k němu, anebo žáby i myši i jiného plazu. A nemohli jemu nic učiniti, i řekli mu: „Isáku! zvítězil jsi nad námi.“ A on odpověděl: „Jakož i vy dříve jste zvítězili nade mnou v podobě Ježíše Krista a v andělské, nehodni jsouce vidění toho; ale tuto v pravdě zjevujete se poprvé v podobě zvířecí a dobytčí, a jakožto hadi i plazové, jacíž i sami jste, šerední, zlí u vidění.“ A ihned zmizeli běsi od něho, a od té doby neměl žádného pokušení od

---

a) a nic mu neuškodilo. *Měsíčník Leop.*

běsův. Jakož sám toto vypravoval, že: „Bylo mi 1074
tu po tři léta bojovati.“ Potom počal živ býti touž
a zachovávati zdrželivosť, půst a bdění, a takto jsa
živ dokonal život svůj. I roznemohl se v jeskyni,
a donesli ho nemocného do kláštera, a do osmého
dne v Pánu skonal. A opat Ivan i bratří, složivše
tělo jeho, pohřbili jej.

Takovíť byli mniši kláštera Theodosijova, kteříž i po smrti se třpytí jako svítidla, a prosí Boha za bratry zde zůstávající, i za světské bratry, i za ty, kdo přinášejí oběti do kláštera, v němž i do nynějška žijí ctnostný život, všickni spolu dohromady, v pění, v modlitbách i v poslušenství, na slávu Bohu všemohoucímu, modlitbami Theodosijovými chráněni, jemuž sláva na věky. Amen.

LXIX. Léta 6583 počat byl chrám Pečerský na 1075
základech, jež byl položil opat Štěpan; neb Theodosij počal ze základu, a Štěpan počal na základech; a dokonán byl na třetí léto, měsíce Července jedenáctý den.

Téhož léta přišli poslové z Němec ke Svatoslavu, a Svatoslav, vychloubaje se, ukázal jim bohatství své; a oni vidouce nesčíslné množství, zlato i stříbro i povlaky, pravili: „Toto není k ničemuž, neb leží to mrtvé; nad to lepší jsou kmetové, neb muži dobudou sobě věcí nad to lepších.“ Takto se také pochlubil Ezechiáš, král Judský, k poslům krále Asyrského, jemuž potom všecko pobráno bylo do Babylonu: a tak i po smrti tohoto veškeré jmění roztrousilo se různo.

Léta 6584 táhl Vladimír, syn Všeвladův, a Oleg, 1076
syn Svatoslavův, Lechům ku pomoci na Čechy. Téhož léta zemřel Svatoslav, syn Jaroslavův, měsíce Prosince dvacátý sedmý den, od řezání vředu, a po-

1076 chován v Černihově u svatého Spasitele. I vsedl po něm na stolci Vševlad, měsíce Ledna [v první den. Téhož léta narodil se Vladimírovi syn Mstislav, vnuk Vševladův.] [a])

1077 Léta 6585 vytáhl Izjaslav s Lechy, a Vševlad vytáhl proti němu. I sedl Boris v Černihově měsíce Května čtvrtý den; a bylo knížecího panování jeho osm dní, i utekl do Tmutorokani k Romanovi. Vševlad pak táhl proti bratru Izjaslavovi na Volyň, a učinili spolu pokoj. A přišed Izjaslav, sedl v Kyjevě, měsíce Července patnáctý den; Oleg pak, syn Svatoslavův, byl u Vševlada v Černihově.

1078 LXX. Léta 6586 utekl Oleg, syn Svatoslavův, do Tmutorokani od Vševlada, měsíce Dubna v desátý den. Téhož léta byl zabit Gleb, syn Svatoslavův, v Závlačí. A byl Gleb milosrdný k ubohým a k cizím pohostinný, péči maje o chrámy, horlivý u víře a mírný, vzezření krásného; jehož tělo pochováno bylo v Černihově za chrámem Spasitelovým, měsíce Července v dvacátý třetí den. A když na jeho místě v Novohradě seděl Svatopluk, Izjaslavův syn, a Jaropluk seděl ve Vyšehradě, a Vladimír seděl ve Smolensku, tehdy přivedl Oleg a Boris pohany na zemi Ruskou, a táhli spolu na Vševlada s Plavci. Vševlad pak vytáhl naproti nim na Sožici, a zvítězili Plavci nad Rusy, a mnoho jich tu bylo pobito: zabit byl Ivan Žiroslavic a Tuky, Čudínův bratr, Porej, a jiní mnozí, měsíce Srpna v dvacátý pátý den. Oleg pak a Boris přišli do Černihova, domnívajíce se, že zvítězili, ale zemi Ruské učinili mnoho zlého, prolivše krev křesťanskou, kteréžto krve požádá Bůh z rukou jich, a třeba bude jim odpovídati ze

---

a) [ ] z rkp. Hip. a Chleb.

zahubení duší křesťanských. Všelad pak přišel 1078
k bratru svému Izjaslavu do Kyjeva, a políbivše se, sedli spolu; a Všelad vypravoval vše, co se přihodilo. I řekl jemu Izjaslav: „Bratře! nermuť se; vidíš-li, koliko se mně stalo zlého? nejprvé, zdali mne nevyhnali a jmění mého nevydrancovali? a potom, které druhé viny jsem se dopustil, a zdali nebyl jsem vyhnán od vás obou, bratří svých? zdali jsem nebloudil po cizích zemích, jmění svého zbaven, nic zlého neučiniv? A nyní, bratře, nermuťme se: potká-li nás co zlého v zemi Ruské, tehdy nás oba potká; ztratíme-li co, tehdy ztratíme oba; já složím hlavu svou za tě.“ A toto pověděv, potěšil Všelada, i dal sbírati vojsko od malého do velikého. I táhl Izjaslav s Jaroplukem, synem svým, a Všelad s Vladimírem, synem svým, a táhli k Černihovu, a Černihovci zavřeli se v městě. Olega pak a Borisa nebylo v Černihově. A když Černihovci neotevřeli, přistoupili k městu; a Vladimír přistoupil ku bráně východní a od Střeženi dobyl brány, i vzali město okolní a spálili je, a lidé zatím byli uprchli do vnitřního města ohraženého. Izjaslav pak a Všelad uslyšeli, že táhne Oleg a Boris proti nim; tehdy Izjaslav a Všelad přispíšivše, vytáhli od města proti Olegovi. I řekl Oleg k Borisovi: „Nechoďme na ně, nemůžeme odolati proti čtyřem knížatům; ale pošleme s prosbou ke strýcům svým.“ I řekl jemu Boris: „Ty hleď k hotovému, já půjdu na ně na všecky!“ pochloubaje se velmi, nevěda, že Bůh hrdým se protiví, a pokorným dává milosť; aby se nevychloubal silný sílou svou. I táhli naproti sobě, a když byli na místě u vsi na Něžatině nivě, srazili se obojí spolu, a byla bitva zlá: nejprvé zabili Borisa, syna Vaceslavova, jenž se

1078 byl velmi vychloubal; Izjaslav pak stál mezi pěšími, a nenadále přijel jeden, i udeřil jej kopím za plece: tak byl zabit Izjaslav, syn Jaroslavův. A když bitva se prodloužila, dal se Oleg v malé družině v útěk, a sotva ušel: utíkal do Tmutorokani. Zabit byl kníže Izjaslav měsíce Října v třetí den; a vzavše tělo jeho, přivezli jej v lodi, a postavili naproti Hradci: i vyšlo naproti němu celé město Kyjev, a vloživše tělo jeho na sáně, vezli jej, a kněží i mniši zpívajíce nesli jej do města, a nelze bylo slyšeti zpívání pro pláč a naříkání veliké, neb plakalo pro něj celé město Kyjev. A Jaropluk šel za ním a plakal s družinou svou: „Otče, otče můj! co jsi užil bez zármutku na tomto světě? mnoho zlého zkusil jsi od lidí i od bratří svých!“ Tuto pak zahynul, ne od bratra, ale za bratra svého položil hlavu svou. A přinesše položili tělo jeho v chrámě svaté Boží Rodičky, vloživše jej v rakev mramorovou. A byl Izjaslav muž vzezření krásného a těla velikého, povahy dobrotivé, křivdy nenáviděl, a miloval pravdu; nebylo v něm klamu, ale byl muž mysli prosté, zlým za zlé nespláceje. Neb koliko jemu zavinili Kyjané: jej samého vyhnali, a dům jeho vydrancovali, a neodplatil jim za to zlým. A řekne-li kdo vám: „Bijce zabil!“ tehdy neučinil toho ten, ale jeho syn. Pak zase bratří jeho vyhnali jej, i chodil po cizí zemi bloudě. A když opět seděl na stolci svém, a Vševlad byv poražen, přišel k němu, neřekl jemu: „Tolik jsem zkusil od vás!“ nesplácel zlým za zlé, nébrž potěšil ho, řka: „Poněvadž ty, bratře můj, ukázal jsi ke mně lásku, a uvedl mne na stolec můj, i nazval mne svým starostou: aj, já nebudu zpomínati zloby předešlé, ty jsi můj bratr a já tvůj, i položím za tě hlavu svou.“ A tak se i stalo. Neřekl

jemu: „Tolik zlého jste mi oba učinili, a aj, nyní 1078
se tobě hodí!“ Neřekl: „To se mne netýče!“ ale vzav na sebe zármutek bratrův, ukázal lásku velikou, následuje apoštola řkoucího: „Potěšujte zarmoucených.“ A v pravdě, dopustil-li se v tomto světě kterého provinění, promine se jemu, poněvadž položil hlavu svou za bratra svého, nežádaje věčší vlády, aniž chtěje věčšího jmění, ale za bratrovo bezpraví. Neb o takových dí Hospodin: „Kdo položí duši svou za druhy své.“ [a]) A Šalomon praví: „Bratří v neštěstí sobě vespolek pomáhají, neb láska jest nade všecko.“ [b]) Jakož Jan praví: „Bůh láska jest, a kdo přebývá v lásce, v Bohu přebývá, a Bůh v něm přebývá. V tom dokonává se láska, abychom dědictví měli v den soudný, abychom i my byli, jakož on jest, v tomto světě. Bázně není v lásce, neb láska dokonalá ven vypuzuje bázeň, proto že bázeň činí muky, a kdo se bojí, není dokonalý v lásce. A rce-li kdo: Miluji Boha, a bratra svého nenávidí, lež jest; neb když nemiluje bratra svého, jehož vidí, jak může milovati Boha, jehož nevidí? Toto přikázání máme od něho, aby, kdo miluje Boha, miloval bratra svého.“ [c]) Neb v lásce všecko se vyplňuje: z lásky i hříchy se promíjejí; z lásky sestoupil Pán na zemi a ukřižován byl za nás hříšné, vzav na se hříchy naše dal se přibiti na kříži, i dal nám kříž svůj na zapuzení nenávisti běsovské; z lásky prolévali mučeníci krev svou; a z lásky také tento kníže prolil krev svou za bratra svého, vyplniv přikázání Hospodinovo. [d])

---

a) Jan XV, 13. — b) Pís. Šal. VIII, 6. — c) Jan ep. IV, 16—18, 20, 21. — d) Počátek panování knížete Vševlada v Kyjevě. *Hip.*

1078 Vševlad pak sedl v Kyjevě na stolci otce svého i bratra svého, ujav vládu veškeré země Ruské. I posadil syna svého Vladimíra v Černihově, a Jaroslava ve Vladiměři, přidav jemu Turov.

1079 LXXI. Léta 6587 přitáhl Roman s Plavci k Vojni, a Vševlad stanul u Přáslavi a učinil pokoj s Plavci, i navrátil se Roman s Plavci nazpět, a Plavei jej zabili měsíce Srpna v druhý den; a potud tam leží kosti jeho, syna Svatoslavova, vnuka Jaroslavova. A Olega jali Kozaré i vypověděli jej za moře do Carohradu. Všcvlad pak posadil náměstka Ratibora v Tmutorokani.

1080 Léta 6588 vpadli Turci Přáslavští válečně na Rus, a Všcvlad poslal na ně syna svého Vladimíra. A Vladimír šel i porazil Turky.

1081 Léta 6589 utekl Igorovic David s Vladařem Rostislavicem, měsíce Května v 18tý den; i přišli do Tmutorokani, a jali Ratibora i usadili se v Tmutorokani.

1082 Léta 6590 umřel Oseň, kníže Plavecký.

1083 Léta 6591 přišel Oleg ze Hřek do Tmutorokani, a jal Davida i Vladaře Rostislavice, a usadil se v Tmutorokani; i rozsekal Kozary, kteří byli rádci k zabití bratra jeho i naň na samého, a Davida i Vladaře propustil.

1084 Léta 6592 přišel Jaropluk ke Vševladovi na Velikou noc. Téhož času utekli dva Rostislavici od Jaropluka, a přišedše zase, Jaropluka vyhnali; i poslal Všcvlad Vladimíra, syna svého, a vyhnal Rostislavice, i posadil Jaropluka ve Vladiměři. Téhož léta David zajal Hřeky v Oleší, i pobral jim jmění; Všcvlad pak poslav, přivedl jej, a dal mu Drahobuž.

1085 Léta 6593, Jaropluk pak chtěl táhnouti na Všcvlada, poslouchaje zlých rádců. I zvěděv o tom

Vševlad, poslal proti němu syna svého Vladimíra; 1085
a Jaropluk zůstaviv máteř svou i družinu v Lučsku, utekl do Lech. A když Vladimír přitáhl k Lučsku, vzdali se Lučané; Vladimír pak posadil Davida ve Vladiměři na místo Jaroplukovo, a máteř Jaroplukovu, i ženu jeho, i družinu jeho přivedl do Kyjeva, a jmění jeho pobral.

Léta 6594 Vševlad založil chrám svatého On- 1086
dřeje, za Ivana vysoce důstojného metropolita; i vystavěl u toho chrámu klášter, ve kterém dcera jeho, jmenem Janka, dala se postřihnouti za pannu. Tato pak Janka, shromáždivši mnišky mnohé, přebývala s nimi způsobem řádu klášterského.

LXXII. Léta 6595 přišel Jaropluk z Lech, 1087
i učinil pokoj s Vladimírem, a Vladimír šel zase zpátky do Černihova. Jaropluk pak usadil se ve Vladiměři; a poseděv tu několik dní jel do Zvenihradu, a když ještě ani do města nedojel, byl proboden od proklatého Neradce, návodem ďábelským a zlých lidí. Když ležel tu na voze,[a]) probodl jej s koně šavlí, měsíce Listopadu v 22 den; a v tom zdvihnuv se Jaropluk, vytrhl ze sebe šavli, a vykřikl hlasem velikým: „Tehdy jsi ty mne, vrahu, ulovil!“ [b]) A proklatý Neradec ujel do Přemyšle k Rurikovi. I vzali Jaropluka sluhové před sebe na koně, Radko, Vojkyna i jiní mnozí, vezli jej do Vladiměře a odtud do Kyjeva. I vyšel naproti němu nábožný kníže Vševlad se svýma syny, s Vladimírem a s Rostislavem, a všickni bojaré, i důstojný metropolit Ivan s mnichy a s kněžími, a všickni Kyjané plakali nad ním pláčem velikým, a s žalmy

---

a) Když kníže Jaropluk ležel na saních, tehdy on *Hip.* — *b*) „Ach, ty tehdy jsi mě, vrahu, zabil!“ *Hip.*

1087 i s písněmi doprovodili jej do kláštera svatého Dmitrije, a složivše tělo jeho, s počestností pochovali jej v rakvi mramorové v chrámě [a]) svatého apoštola Petra, jejž byl sám počal prvé stavěti, měsíce Prosince v 5 den. Mnohé bídy zkusil, bez viny vyhnán byl od bratří svých, křivdy trpěl, byl oloupen, konečně i trpkou smrtí sešel, ale věčného života i pokoje hodným se učinil. Tak byl ten blahoslavený kníže [b]), tichý, mírný, pokorný a bratří svých [c]) milovný, desátek dávaje svaté Rodičce Boží ze všeho svého jmění po všecka léta, a vždycky prosil Boha, řka: „Pane Bože můj! přijmi modlitbu mou, a dej mi smrť, jako dvěma bratrům mým, Borisovi a Glebovi, od cizí ruky, ať omyju hříchy všecky krví svou, a pozbudu marného toho světa i zmatku, sití vražednou.“ Kteréžto prosby jeho neoslyšel dobrotivý Bůh: nabyl pokladů těch, jichž oko nevidělo, ani ucho slyšelo, ani na srdce lidské vstoupilo, jež Bůh připravil těm, kdo jej milují. [d])

Téhož léta šel Vševlad do Přemyšle.

1088 Léta 6596 posvěcen byl chrám svatého Michala kláštera Vševladova metropolitem Ivanem [e]), a byl tehdáž opatem toho kláštera Lazar. Téhož léta šel Svatopluk z Novohradu do Turova na knížectví.

Téhož léta umřel Nikon, opat Pečerský. Téhož také léta dobyli Bulharé Muromu.

1089 LXXIII. Léta 6597 posvěcen byl chrám Pečerský svaté Rodičky Boží kláštera Theodosijova, Ivanem metropolitem, a Lukášem biskupem Bělohradským, a Isaiášem biskupem Rostovským, a Ivanem

---

a) u chrámu *Hip.* — *b*) Jaropluk *Hip.* — *c*) i chudých lidí *Hip.* — *d*) *Pavel 1 Kor. II, 9.* — *e*) a biskupy Lukášem a Isaiášem, *Hip.*

Černihovským biskupem, i Antonijem Jurjevským, 1089
za blahorodného knížete Vševlada, jenž držel země Ruské, a synův jeho Vladimíra i Rostislava, když vojevodství Kyjevského tisíce (lidu branného) držel Jan, a opatství měl Ivan.

Téhož léta zemřel Ivan metropolit; a byl Ivan muž zběhlý v knihách i v učení, milosrdný k chudým a vdovám, a laskavý ku každému, bohatému i chudému, pokorný a mírný, mlčelivý a výmluvný, když knihami svatými utěšoval zarmoucených: a takového před tím v Rusích nebylo, ani po něm bude takového!

Téhož léta šla Janka do Hřek, dcera Vševladova, již prvé jmenovaná,[a]) i přivedla Janka s se- 1090
bou metropolitu Ivana kleštěnce, jehožto vidouce lidé všickni pravili: „Aj, umrlec přišel jest!“ Jenž také z roka do roka tu pobyv, umřel. A byl muž tento v knihách neumělý, ale rozumu prostého a prostořeký.

Téhož léta posvěcen byl chrám Přáslavský svatého Michala, Efremem metropolitem toho chrámu, jejž byl vystavěl ve spůsobu velikém; neb prvé bývala v Přáslavi metropole; a přistavěl k němu velikou přístavu, ozdobiv jej všelikou ozdobou i chrámovým nářadím. A ten Efrem byl kleštěnec, vysokého těla; spůsobilť mnohé stavby: dokonav chrám svatého Michala, založil chrám na bráně městské ve jmě svatého mučeníka Theodora, a potom svatého Ondřeje u chrámu[b]) od brány, a lázenské stavení kamenné, jehož předtím v Rusích nebylo;

---

a) Léta 6598 (1090) přivedla Janka metropolitu atd. *Hip.* — *b*) u brány, i městskou hradbu kamennou, i lázenské stavení kamenné, jehož prvé v Rusích nebylo, a ozdobil město Přáslav atd. *Hip.*

1090 i hradbu městskou byl založil kamennou od chrámu svatého mučeníka Theodora, a ozdobil město Přáslavské stavbami chrámovými i jinými stavbami.

1091 LXXIV. Léta 6599 opat (Pečerský[a]) a mniši vzavše spolu radu, řekli: „Není dobré, aby otec náš Theodosij ležel kromě kláštera i chrámu svého, poněvadž on jest vystavěl chrám, i mnichy shromážđil." A uradivše se dali zříditi místo, kdež položiti ostatky jeho. A když přišel svátek Nanebevzetí Rodičky Boží třemi dny, dal opat kopati na místě, kde leží ostatky jeho, otce našeho Theodosije; k jehožto rozkazu byl jsem já hříšný nejprvé svědkem očitým toho, co budu vypravovati, ne že bych byl slyšel od jiných, ale sám o sobě jsa původem. I přišel ke mně opat a řekl mi: „Pojďme spolu do jeskyně k Theodosijovi." A když jsem já tam přišel i s opatem, aniž o tom kdo zvěděl, vyšetřili jsme, kudy kopati, a poznamenali místo, kde kopati, kromě vchodu. I řekl ke mně opat: „Nepovídej toho nikomu z bratří, ať se nikdo nedozví; ale vezmi s sebou, koho chceš, ať ti pomůže." A já připravil toho dne motyky, jimiž bylo kopati; a v úterý večer za soumraku pojal jsem s sebou druhého bratra, aniž o tom kdo věděl, i přišel jsem do jeskyně, a odzpívav žalmy, počal jsem kopati. A unaviv se, dal jsem kopati druhému bratru, i kopali jsme do půl noci, namáhali se, a nemohouce se dokopati, počali jsme se rmoutiti, že snad nějak na stranu kopáme. Já pak vzav motyku, počal jsem kopati úsilně, a tovaryš můj odpočíval před jeskyní; i řekl mi: „Udeřili na zvonec!" a já se v touž dobu prokopal na ostatky Theodosijovy, když on ke mně promlu-

a) Ivan *Hip.*

vil: „Udeřili na zvonec!“ A já řekl: „Už jsem se 1091
prokopal.“ A když jsem se prokopal, pojal mne strach, i počal jsem volati: „Hospodine, smiluj se!“ A v tu chvíli seděli dva bratří v klášteře, aby snad opat, ukrývaje se, s někým jeho tajně nepřenesl; a hledíce k jeskyni, když udeřili na zvonec, viděli tři sloupy, jako duhy jasné, kteréžto stojíce přišly nad vrchol chrámu, kdežto položen byl Theodosij. Téhož času viděl Štěpan, jenž byl po něm opatem, a toho času byl biskupem, viděl ve svém klášteře přes pole záři velikou nad jeskyní, a domnívaje se, že nesou Theodosije, neb oznámeno bylo to jemu den jeden před tím, i zarmoutil se, že bez něho přenášejí jej, vsedl na koně a rychle jel, pojav s sebou Klimenta, jehož na místo své ustanovil opatem, a jeli, vidouce záři velikou; a jak přišli blíž, viděli svíce mnohé nad jeskyní, a přišedše k jeskyni, neviděli ničehož; i vešli vnitř do jeskyně, kdež jsme my seděli u ostatků jeho. Neb když jsem se prokopal, poslal jsem k opatovi: „Přijď, ať vyjmeme jej!“ A opat přišel se dvěma bratry. I prokopal jsem docela, a vlezli jsme tam, a viděli jsme ostatky jeho, any leží, ale složení údův nebylo se rozpadlo, a vlasy na hlavě byly se přitiskly. I vložili jej na plášť, a vzavše na rámě vynesli jej před jeskyni. Na druhý pak den shromáždili se biskupové: Efrem Přáslavský, Štěpan Vladiměřský, Ivan Černihovský, Marín Jurjevský, a opatové ze všech klášterův s mnichy, i přišli také lidé pobožní, a vzavše ostatky Theodosijovy s kadidlem i se svícemi, a přinesše položili jej ve chrámě jeho vlastním, ve příchramí po pravé straně, měsíce Srpna v 14 den, ve čtvrtek, v první hodinu denní, indikta 14 léta; i světili slavně tento den.

1091 A tuto povím něco málo, kterak se naplnilo proroctví Theodosijovo: když totiž Theodosij byl opatem za života svého, spravoval stádo jemu Bohem poručené, mnichy, a netoliko ty jediné, ale i o světské pečoval, o duše jich, aby byli spaseni, nejvíce pak o duchovní syny své, těše a napomínaje ty, kteří k němu přicházeli, někdy také přicházeje do domů jich a blahoslavení jim podávaje. Jednou také přišel do domu Janova k Janovi a k choti jeho Marii, neb Theodosij je miloval, proto že živi byli podlé přikázání Páně a v lásce spolu přebývali; když tedy jednou přišel k nim, vyučoval je o milosrdenství k chudým, o království nebeském, jež obdržeti mají spravedliví, a hříšní muku, i o hodině smrti. A když takto mluvil, i o pochování těla jich v hrobě, pravila mu Janová: „Kdo ví, kde mne pochovají?“ I řekl jí Theodosij: „V pravdě, kde lehnu já, tu i ty pochována budeš.“ A to se také naplnilo. Opat totiž zemřel dříve osmnácti let, a naplnilo se to: neb tohoto roku zemřela Janová, jmenem Marie, měsíce Srpna v šestnáctý den; a přišedše mniši, zpívajíce obyčejné písně, přinesli a pochovali ji ve chrámě svaté Rodičky Boží naproti hrobu Theodosijovu, po levé straně. Byl pak Theodosij pochován dne 14, a ona dne 16. A tak naplnilo se proroctví blahoslaveného otce našeho Theodosije, dobrého pastýře, jenž pásal ovce rozumné bez pokrytství, s mírností a s opatrností, střeže jich i bdě za ně, modle se za poručené jemu stádo i za lidi křesťanské, za zemi Ruskou. Jenž i po odchodu svém z života tohoto modlíš se za lidi věrné i za své učeníky, kteří zhlédajíce na rakev tvou rozpomínají se na tvé učení i na tvou zdrželivosť, a velebí Boha. Já pak hříšný tvůj sluha

i učeník nevím, čím pochváliti dobrého tvého života 1091
i zdrželivosti; než toto málo něco dím: Raduj se, otče náš a učiteli! jenž hluky světskými opovrhnuv a oblíbiv sobě mlčení, sloužil jsi Bohu v tišině, v živobytí mnišském; každý sobě přínos božský jsi přinesl: postěním jsi se povýšil, smyslné strasti i slasti vzal jsi v nenávisť, krasoty i tužby světa toho jsi povrhnul, následuje šlápějí otců velikomyslných, vrovnávaje se jim mlčením, povyšoval jsi se i ozdoboval pokorností, maje potěšení své ve slovech knižných. Raduj se, jenž jsa posilen nadějí dosáhl jsi pokladů věčných, umrtviv choutku tělesnou, pramen nepravostí a nepokoje; velebný! jenž jsi ušel úkladů běsovských a jeho sití; se spravedlivými, otče! spočinul jsi, dosáhnuv odměny za úsilí své, stav se dědicem otcův, jež jsi následoval v jich učení, i v jich obyčeji, i v jich zdrželivosti, jich řádem se řídě. A přede vším chtěl se vrovnati Velikému Theodosijovi obyčejem i živobytím, připodobnávaje se živobytí jeho a vrovnávaje se jeho zdrželivosti, následoval obyčeje jeho, a přecházel od díla v dílo dokonalejší, i vzdával obyčejné modlitby Bohu, v vůni líbeznou přinášeje kadidlo modlitebné, tymián blahovonný, zvítězil nad choutkou světskou i nad světovládným knížetem věku tohoto, porazil protivníka ďábla, i okázal se vítězem nad jeho úklady, postaviv se v odpor nepřátelským jeho střelám a hrdým pomyslům, utvrdiv se zbraní kříže a věrou nepřemožitelnou, boží pomocí. Modli se za mne, otče ctihodný! abych zbaven byl od síti nepřátelské, a od protivníka vraha zachovej mne svými modlitbami!

Téhož léta bylo znamení v slunci, jako by mělo zahynouti, a málo z něho zůstalo, bylo jako měsíc, v druhou hodinu dne, měsíce Května 21 den.

1091 Téhož léta, když Vševlad byl na lovu zvěře za Vyšehradem, a když rozestřeli tenata, a křikači křikli, spadl s nebes převeliký had, i zhrozili se všickni lidé. Téhož času země zahřměla, tak že mnozí to slyšeli.

Téhož léta vyskytl se hadač v Rostově, jenž brzy zahynul.

1092 LXXV. Léta 6600 předivné bylo v Polotště mámení: býval v noci hřmot, nářek po ulici, běsové jako lidé uhánějíce; a jest-li že kdo vyšel z domu, chtě viděti, ihned poraněn býval neviditelně od běsův ranou, a umírali z toho, i nesměli vycházeti z domův. A potom počali se ve dne zjevovati na koních, a nebylo jich samých viděti, ale koní jich bylo viděti kopyta; a takto ranívali lidi Polotské i jeho okolí. A protož lidé říkali, že: „Umrlci zabíjejí Polotčany.“ A to znamení počalo se od Dručska. V tytýž časy bylo znamení na nebi: totiž kruh převeliký byl u prostřed nebe. Téhož léta bylo parno, tak že země vyprahla, a mnohé lesy borové samy se zňaly i bahna. A mnohá znamení bývala po místech rozličných. I válka veliká byla od Plavců i odevšad: vzali tři města hražená: Písečno, Převlaku a Příluk; i mnohé vsi poplenili po obojí straně (Dněpru).

Téhož léta plenili Plavci Lechy s Vasilkem Rostislavicem. Téhož léta zemřel Rurik, syn Rostislavův. V tyž časy mnozí lidé umírali rozličnými neduhy, jakož vypravovali ti, kdo rakve prodávali, že: „Prodali jsme rakví od Filipova dne do masopustu sedm tisíc.“ A to bylo pro hříchy naše, že se rozmnožili hříchové naši a nepravosti. A toto dopustil na nás Bůh, vele nám, abychom činili pokání a zdrželi se od hříchu, i od závisti, i od jiných zlých činů ďábelských.

LXXVI. Léta 6601, indikta 1 léta, zemřel veliký kníže Vševlad, syn Jaroslavův, vnuk Vladimírův, měsíce Dubna v 13 den, a pohřben byl dne 14, a byl tehdáž týden Útrpný (Pašijový) a den čtvrtek, kteréhožto pochován byl v hrobě ve velikém chrámu svaté Žofije. A ten pravověrný kníže Vševlad byl od dětinství bohabojný, miloval spravedlnosť, pečoval o chudé, vzdával česť biskupům i kněžím, a nad míru miloval mnichy, i podával jim potřeby; a byl i sám zdrželivý od opilství i od chlipnosti; a protož miloval jej otec jeho, a takto k němu mluvíval: „Synu můj! blaze tobě, že slyším, kterak jsi mírný, i raduji se, že jsi mi útěchou v starosti mé. Dá-li ti Bůh, abys dostal vládu stolce mého po bratřích svých spravedlivě, ale ne násilím, tehdy když Bůh odvede tě z života tohoto, ať pochovají tebe, kde já budu ležeti, u hrobu mého, poněvadž miluji tebe nad bratry tvé.“ I naplnilo se toto proroctví otce jeho, jakož byl mluvil, a on obdržel konečně stolec otce svého po bratřích všech [a]. Ale jsa v Kyjevě knížetem, měl více zármutků, nežli když seděl v Přáslavi; neb když seděl v Kyjevě, měl zármutek od synovců svých, že začali naň naléhati, chtíce vládnouti, jeden tak a druhý jinak; on pak je chtěje spokojiti, rozdával jim země. V těch zármutcích přišly naň i neduhy, a k nim přispíšila starosť. I počal sobě libovati v rozumu mladých,[64] mívaje s nimi radu; ti pak počali zaváděti jej, aby nenáviděl předešlé družiny své, a lidé aby nedocházeli knížecí spravedlnosti: i začali správcové loupiti, lidi prodávati, a on o tom v bolestech svých nevěděl ničehož. A když se byl velmi roz- 1093

a) po smrti bratra svého. *Hip.*

1093 nemohl, poslal pro syna svého Vladimíra do Černihova; a když Vladimír přišel a viděl jej tak velmi nemocného, plakal. A když přišla hodina, a právě u něho seděli Vladimír a Rostislav, syn jeho mladší, zemřel tiše a pokojně, a připojil se k otcům svým, panovav let 15 v Kyjevě, a v Přáslavi rok, a v Černihově rok. A Vladimír i Rostislav, bratr jeho, plačíce, složili tělo jeho; i shromáždili se biskupové a opatové, a mniši i kněží, i bojaré, i prostí lidé, a vzavše tělo jeho, s obyčejnými písněmi pochovali je ve chrámě svaté Žofije, jakož jsme prvé pravili.

Vladimír pak počal přemítati na mysli své, řka: „Sednu-li na stolci otce svého, tehdy musím válku vésti se Svatoplukem, proto že stolec prvé náležel jest otci jeho.“ I rozmysliv se, poslal pro Svatopluka do Turova, a sám šel do Černihova, a Rostislav do Přáslavi. A když minula Veliká noc, a přešel sváteční týden, na den Antipasky, měsíce Dubna v 24 den,[a]) přišel Svatopluk do Kyjeva. I vyšli proti němu Kyjané s poklonou, a přijali jej s radostí; a sedl na stolci otce svého i strýce. V týž čas přitáhli Plavci na zemi Ruskou, a uslyšavše, že Vševlad umřel, poslali posly k Svatoplukovi o pokoj. Ale Svatopluk, neporadiv se s věčší družinou otcovou i strýce svého, vzal radu s těmi, kdo byli přišli s ním, a zjímal posly a vsadil je do vězení. I uslyšavše to Plavci, počali pleniti; a přitáhlo Plavců mnoho, i oblehli město Turecké. Svatopluk pak posly Plavecké propustil, chtě pokoji; ale Plavci k pokoji nesvolili, i pustili se po zemi plenice. Svatopluk tedy počal sbírati vojsko, chtě na ně. I pravili jemu mužové rozumní: „Nepokoušej se proti

---

a) Počátek panování knížete Svatopluka v Kyjevě. *Hip.*

nim, neb málo máš vojska.“ A on řekl: „Mám mužů 1093
svých osm set, kteří mohou jim odolati.“ I počali
druzí nerozumní mluviti: „Kníže, jdi!“ A rozumní
pravili: „Kdybys jich vypravil osm tisíc, neníť zle!
země naše znuzena jest od války a od prodejů (lidu);
ale pošli k bratru svému Vladimírovi, aby ti pomohl.“ I poslechl jich Svatopluk a poslal k Vladimírovi, aby pomohl jemu. A Vladimír sebral vojsko své, i poslal pro Rostislava, bratra svého, do Přáslavi, nabádaje jej, aby Svatoplukovi pomáhal. Když pak Vladimír přišel do Kyjeva, sešli se spolu u svatého Michala, i srovnali mezi sebou rozbroje a půtky své, a smířivše se, líbali mezi sebou kříž. Zatím co Plavci po zemi plenili, řekli mužové rozumní jim: „Proč máte vy spolu rozbroje? však pohané hubí zemi Ruskou: srovnejte se spolu později, a nyní jděte naproti pohanům, buď s pokojem, buď válkou. Vladimír chtěl pokoji, a Svatopluk chtěl válce. I táhl Svatopluk a Vladimír i Rostislav k Trepoli, a přitáhli k Stuhně. Svatopluk pak a Vladimír i Rostislav svolali družinu svou na poradu, chtíce postoupiti přes řeku; i počali se raditi. Vladimír pravil: „Jak zde stojíme ob řeku v hrůze té, učiňme s nimi pokoj.“ I srovnávali se s tou radou muži rozumní, Jan i jiní. Kyjanům však nelíbila se ta rada, ale řekli: „Chcem se bíti! postupme na onu stranu řeky.“ I zalíbila se rada ta, a přešli přes řeku Stuhnu, a byla se tehdáž velmi rozvodnila. Svatopluk pak a Vladimír i Rostislav, spořádavše družinu, táhli; a táhl na pravé straně Svatopluk, na levé Vladimír, a u prostřed byl Rostislav, a minuvše Trepol prošli val. A tu Plavci táhli naproti, a střelci před nimi; a co naši stáli mezi valoma, postavili korouhve své, a střelci vytáhli z valu; a Plavci při-

1093 šedše k valu, postavili koruhve své, a obořili se nejprvé na Svatopluka, i porazili pluk jeho. Ale Svatopluk stál pevně, a lidé dali se v útěk, nemohouce odolati útoku nepřátel, a konečně utekl také Svatopluk. Potom udeřili na Vladimíra, a byla bitva zlá; a Vladimír s Rostislavem dali se také v útěk. I přiběhli k řece Stuhně, a vbředli do ní Vladimír s Rostislavem; i počal se Rostislav před očima Vladimírovýma topiti, a Vladimír chtě uchvátiti bratra svého, bez mála byl by se utopil sám. I utopil se Rostislav, syn Vševladův. Vladimír přebředl řeku s malou družinou, neb mnozí z pluku jeho padli, i bojaré jeho tu padli; a přešed na onu stranu Dněpra, plakal pro bratra svého i pro družinu svou, a šel do Černihova velmi zarmoucen. Svatopluk pak uprchl do Trepoli, a tu se zavřel, i byl tu do večera, a na tu noc přišel do Kyjeva. A Plavci vidouce, že zvítězili, pustili se po zemi na plen, a někteří vrátili se k Tureckému. A stalo se toto neštěstí v den Nanebevstoupení pána našeho Ježíše Krista, měsíce Května v den 26. Rostislava pak hledali a nalezli v řece, a vzavše přinesli jej do Kyjeva, i plakala proň máti jeho, i lidé všickni naříkali pro něj velmi, pro jeho mladosť. I shromáždili se biskupové a kněží i mniši, a zpívajíce písně obyčejné, pochovali jej ve chrámě svaté Žofije u otce jeho. Plavci pak obléhali Turecké, a Turci bránili se, i udatně se z města potýkali, a mnohé z nepřátel zabíjeli. I začali Plavci na město naléhati a odjímali mu vodu, a lidé v městě počali slábnouti žízní pro nedostatek vody a hladem. I poslali Turci k Svatoplukovi, řkouce: „Nepošleš-li nám potravy, musíme se vzdáti.“ A Svatopluk jim poslal, ale nebylo lze vkrásti se do města množ-

stvím vojska nepřátelského. I stáli okolo města 1093
devět neděl, a rozdělili se na dvé: jedni stáli u města, potýkajíce se, a druzí táhli ku Kyjevu, i pustili se na loupež mezi Kyjev a Vyšehrad. Svatopluk pak vytáhl na Želaň, a táhli proti sobě obojí i srazili se, a nastala bitva tuhá. I dali se naši před cizozemci v útěk, a zranění padali před nepřátely našimi, a mnozí zahynuli, a bylo mrtvých více než u Trepoli. Svatopluk pak přišel do Kyjeva sám třetí, a Plavci vrátili se k Tureckému. A stalo se toto neštěstí měsíce Července v 23 den. Na zejtří pak, dne 24, v den svatých mučeníků Borisa i Gleba, byl veliký v městě pláč, a ne radosť, pro hříchy naše veliké, a že se rozmnožily nepravosti naše. Neb tuto Bůh na nás dopustil pohany, ne jako by je miloval, ale káraje nás, abychom se zdrželi od činů zlých. A protož kárá nás vpadáním pohanův, neb toto jest jeho bič, abychom snad rozpomenouce se, odvrátili se od zlé cesty své. Proto na nás ve svátky Bůh přivodí zármutek: jakož se přihodilo tohoto léta první neštěstí na den Vstoupení Páně, totiž u Trepoli; a druhé ve svátek Borisa i Gleba, jenž jest nový svátek země Ruské. Proto pravil prorok: „Obrátím svátky vaše v pláč a písně vaše v nářek.“ [a]) Neb nastal pláč veliký v zemi naší, spustly vsi naše i města naše, a utíkali jsme před vrahy našimi. Jakož prorok pravil: „Padnete před vrahy svými, poženou vás nenávistníci vaši, i budete utíkati, a nikdo vás honiti nebude; potru rouhání hrdosti vaší, a bude marna vaše síla, zabije vás meč příchozí, a bude země vaše pusta, i dvorové vaši pusti budou; proto že vy jste zlí a nešlechetní, i já půjdu k vám ve

---

a) *Amos VIII, 10.*

1093 hněvu nešlechetném! tak praví Hospodin Bůh Israelský.[a]) Když nešlechetní synové Izmaelovi spálili vsi a humna, i mnohé chrámy zapálili ohněm, ať nikdo se tomu nediví: kdež množství hříchův, tu viděti vůbec pokuty. Protož obyvatelstvo vzdalo se, proto prostřel se hněv, proto země byla ztrýzněna: někteří odvádějí se do zajetí, jiní bývají posekáni, jiní na pomstu dáni bývají, hořkou smrtí umírajíce; jiní se třesou, patříce na ty, jež zabíjejí, jiní hladem a žízní bývají umořeni: jedna hrozba, jeden trest, mnohonásobné je stíhají rány, rozličné zármutky a strašné muky, někteří jsou svázáni a patami kopáni, i na zimě držáni a zraněni. A nejhroznější i nejstrašnější to jest, že na lidu křesťanském strach i pohnutí i bída se uprostranila! Spravedlivé i hodné jest, abychom tak byli potrestáni; tak uvěříme, když budem trestáni; třeba bylo nám, abychom vydáni byli v ruce národu cizímu a nejbezbožnějšímu na celé zemi.[b]) Rcemež hlasem velikým: Spravedliv jsi, Hospodine! a praví soudové tvoji.[c]) Rcemež s oním loupežníkem: My hodnou pomstu vzali jsme za skutky své.[d]) Rcemež i s Jobem: Jak se Hospodinu líbilo, tak se také stalo; budiž jmeno Hospodinovo velebeno na věky![e]) Kéžbychom vpádem pohanův, a jsouce jimi mučeni, poznali Pána, jehož jsme rozhněvali: oslaveni byvše neoslavili jsme; poctěni byvše nepoctili jsme; posvěceni byvše nerozuměli jsme; koupeni byvše neposloužili jsme; zplozeni byvše nezastyděli jsme se ho jakožto otce. Zhřešili jsme a jsme potrestáni;

---

a) Levit. XVI, 17, 19, 20, 23, 33, 40, 41. — b) Daniel III, 31, 32. — c) Žalm CXVIII, 137. — d) Luk. XXIII, 41. — e) Job. I, 21.

jakož jsme učinili, tak i trpíme: města všecka 1093
zpustla i vsi; přejděm pole, kde se pásala stáda koní, ovec i volův, vše prázdné vidíme nyní, nivy porostše staly se bydlištěm zvěři. Ale však máme naději v milosti boží; neb dobře tresce nás dobrotivý Pán, neučinil nám podlé nepravosti naší, ani podlé hříchův našich odplatil nám. Tak sluší Pánu dobrotivému trestati nás, ne podlé množství hříchův. Tak Hospodin učinil nám: stvořil, padlé zdvihnul, Adamova přestupku zprostil, daroval lázeň neporušitelnosti, a svou krev vylil za nás. A když viděl, že jsme neprávě živi, seslal na nás tuto válku i zármutek, abychom i nechtíce vždy nalezli milosť v budoucím čase. Neb duše, zde potrestána, v budoucím věku vždy nalezne milosť i polehčení muk, neb nemstí Hospodin z téhož dvakráte. Ó nevýslovná lásko k lidem, že viděl nás nevolně k němu se obraceti! ó nesmírnosti lásky, kterouž má k nám: poněvadž chtíce odchýlili jsme se od přikázání jeho, aj již nechtíce trpíme z přinucení! a poněvadž nevolně, aj již s volí! Neb kde byla tehdáž u nás lítosť? a nyní všecko jest plno slz! kde bylo u nás vzdychání? a nyní pláč po všech ulicích rozšířil se pro zabité, jež zabili bezbožníci!

Plavci plenili mnoho, a navrátili se k Tureckému; i oslábli lidé v městě hladem a vzdali se nepřátelům. Plavci pak, vzavše město, zapálili je ohněm, a lidi rozdělili i vedli do stanů ke svým příbuzným a svým pokrevným, a mnoho lidu křesťanského bylo v zajetí: zarmouceni, trýzněni, zimou sklíčeni, hladem a žízní i bídou majíce vyzáblé tváře, zčernalá těla, v neznámé krajině mezi národem sveřepým[65] nazí chodíce i bosi, nohy majíce zbodané trním. Se slzami odpovídali jeden druhému,

1093 řkouce: „Já byl z tohoto města;“ a jiný: „Já byl z té vsi;“ takto vyptávali se se slzami, rod svůj oznamujíce a vzdychajíce, očí pozdvihujíce k nebi k Nejvyššímu, jehož nic tajno není. Nechť nikdo neosmělí se říci: že Bůh nenávidí nás! toho ať není: neb koho Bůh miluje tak, jakož jest zamiloval nás? koho jest poctil tak, jakož jest proslavil i vznesl nás? Nikoho. Tím více vypustil hněv svůj na nás, proto že nade všecky poctěni byvše, nade všecky více jsme zhřešili; a že nade všecky osvíceni byvše, vůli Páně znajíce, a jí jsme nedbali, proto k našemu lepšímu nade všecky více jsme pokutováni. Aj i já hříšný i mnoho i často Boha hněvám, a často hřeším po všecky dni![a])

Téhož léta zemřel Rostislav, syn Mstislavův, vnuk Izjaslavův, měsíce Října v první den; a pohřben byl měsíce Listopadu dne šestnáctého ve chrámě Rodičky Boží Desetinné.

1094 LXXVII. Léta 6602 učinil Svatopluk s Plavci pokoj, a pojal sobě za ženu dceru Tugorkanovu, knížete Plaveckého. Téhož léta přitáhl Oleg s Plavci z Tmutorokani k Černihovu, a Vladimír zavřel se v městě. A Oleg přitáhl k městu, i spálil okolo města chrámy a kláštery[b]). Vladimír pak učiniv s Olegem pokoj, i odešel z města do Přáslavi na stolec otcovský, a Oleg vešel do města otce svého. Plavci pak začali pleniti okolo Černihova, a Oleg jim toho nebránil, bylť jim sám poručil, aby plenili. To už potřetí přivedl[c]) pohany na zemi Ruskou, kéž by mu Bůh tento hřích odpustil! poněvadž

---

a) ale podlé milosrdenství svého, Hospodine, spasiž nás! *Hip.* — *b*) osady a chrámy. *Sof. vr.* — *c*) Oleg *Hip.*

mnoho křesťanův bylo zahubeno, a jiní zajati a rozptýleni po zemích. 1094

Téhož léta přišly kobylky na zemi Ruskou, měsíce Srpna v 26 den, i sežraly všecku trávu a množství obilí; a nebylo toho slýcháno za dnů předešlých v zemi Ruské, co viděly oči naše, pro hříchy naše.

Téhož léta zemřel biskup Vladiměřský Štěpan, měsíce Dubna v 27 den, o šesté hodině v noci, jenž prvé byl opatem kláštera Pečerského.

LXXVIII. Léta 6603 táhli Plavci na Hřeky 1095
s Devgenovicem, a plenili po zemi Hřecké; a císař Devgenovice jal, i kázal jej oslepiti. Téhož léta přišli Plavci, Itlar a Kytan, k Vladimírovi o pokoj. A přišel Itlar do města Přáslavi, a Kytan stanul mezi valoma s vojskem; i dal Vladimír Kytanovi syna svého Svatoslava v zástavu, a Itlar byl v městě s vybranou družinou. Téhož času byl přišel Slavata z Kyjeva ku Vladimírovi od Svatopluka na nějakou potřebu, i začali se raditi družina Ratiborova s knížetem Vladimírem o zahubení Itlarova lidu. Vladimír však nechtěl toho učiniti, a odpověděl: „Jak mohu to učiniti, maje s nimi přísahu?“ A družina odpověděli, řkouce Vladimírovi: „Kníže! neníť v tom žádného hříchu;[a]) však oni vždy k tobě chodíce o přísaze, hubí zemi Ruskou a krev křesťanskou prolévají bez přestání.“ I poslechl jich Vladimír, a v tu noc poslal Vladimír Slavatu s některou družinou i s Turky mezi valy; a kradmo vyvedše nejprvé Svatoslava, potom zabili Kytana, i družinu jeho pobili; a bylo tehdáž u večer v so-

---

a) přivedl ti je Bůh v ruce tvé; proč oni vždy atd. *Hip.*

1095 botu, a Itlar té noci ležel u Ratibora na dvoře se svou družinou, nic nevěda, co se stalo Kytanovi. A na zejtří, v neděli, když byla hodina jitřní, ozbrojil Ratibor sluhy své a nařídil jim, aby vytopili jistbici. I poslal Vladimír sluhu svého Bjajdjuka pro Itlarův lid, i řekl Bjajdjuk Itlarovi: „Zve vás kníže Vladimír, řka takto: Až se obujete a v teplé jistbě u Ratibora posnídáte, přijďte ke mně.“ I řekl Itlar: „Tak buď.“ A jak vešli do jistbice, tehdy je zavřeli. A vylezše na jistbici, svrchu ji prokopali, a Olběh Ratibořic vzal luk svůj, a naloživ střelu, udeřil Itlara v srdce[a]); a družinu jeho všecku pobili. A takto zle dokonal život svůj Itlar[b]) v neděli Syropostnou, v první hodinu dne, měsíce Února dne 24. Svatopluk pak a Vladimír poslali k Olegovi, žádajíce ho, aby táhl s nimi na Plavce. A Oleg jim to přislíbil a táhl, ale netáhl s nimi jednou cestou. Svatopluk pak a Vladimír táhli na stany, a vzali stany, i zajali skoty a koně, velbloudy a čeleď, a přivedli je do země své. I začali se hněvati na Olega, že nešel s nima na pohany. A poslali Svatopluk i Vladimír k Olegovi, řkouce takto: „Aj, ty's nešel s náma na pohany, kteří pohubili jsou zemi Ruskou; a také máš u sebe Itlarovice: buď jej zabí, anebo jej vydej nám, tenť jest vrah náš i země Ruské.“ Ale Oleg jich v tom neposlechl, a nastala mezi nimi nenávisť.

Téhož léta přitáhli Plavci k Jurjevu, a stáli okolo něho celý rok, a málem že ho nedobyli; a Svatopluk je spokojil. Plavci pak odtáhli za řeku Ros, a Jurjevci uprchli a šli do Kyjeva. Svatopluk pak kázal založiti město hražené na chlumu Viti-

---

a) pod srdce *Hip.* — *b*) se svou družinou *Hip.*

covĕ, a nazval je jmenem svým mĕsto Svatoplukovo, 1095
i přikázal biskupu Marínovi s Jurjevci, aby se tu usadili, i Zásakovcům a ostatním z jiných mĕst; a Jurjev prázdný Plavci spálili.

Ku konci téhož léta šel David Svatoslavic z Novohradu do Smolenska; Novohradští pak šli do Rostova pro Mstislava Vladimířice, a vzali i vedli jej do Novohradu, a Davidovi pravili: „Nechoď k nám!“ I šel David a vrátil se do Smolenska, a usadil se opĕt ve Smolensku, a Mstislav v Novohradĕ se usadil.

Téhož času přišel Izjaslav, syn Vladimírův, z Kurska do Muromu; a přijali jej Muromci, a námĕstka Olegova jal.

Téhož léta přišly kobylky mĕsíce Srpna v 28 den, i pokryly zemi, a bylo strašno pohledĕti: a táhly v půlnoční krajiny, žerouce trávu i prosa.

LXXIX. Léta 6604 Svatopluk a Vladimír po- 1096
slali k Olegovi, řkouce takto: „Pojď do Kyjeva, ať udĕláme pořádnosť o zemi Ruské před biskupy a před opaty, i před muži otcův našich a před lidmi mĕstskými, abychom obránili zemi Ruskou od pohanův.“ Ale Oleg vzav sobĕ mysl pošetilou a slova hrdá, řekl takto: „Nesluší, aby mne soudil biskup, neb opat, anebo sedlák!“ I nechtĕl jíti k bratřím svým, poslouchaje zlých rádců. A Svatopluk i Vladimír pravili k nĕmu: „Ponĕvadž ty ani na pohany nejdeš, ani na radu k nám, tehdy ty smýšlíš na nás, a chceš pomáhati pohanům, ale Bůh bude mezi námi!“ Svatopluk pak a Vladimír táhli na Olega do Černihova, a Oleg utekl z Černihova, mĕsíce Kvĕtna v třetí den, v sobotu. Ale Svatopluk a Vladimír stíhali jej, a Oleg utekl do Starodubu a tu se zavřel. Svatopluk pak a Vladimír oblehli jej v mĕstĕ, i potýkali

1096 se z města udatně, ale ti dobývali města útokem, a bývalo mnoho raněných od obojích; i byla mezi nimi bitva zlá, a stáli okolo města třicet a tři dni, a počali lidé v městě slábnouti. I vyšel Oleg z města, chtě pokoji, a povolili jemu pokoj, řkouce takto: „Jdi k bratru svému Davidovi, a přijďte spolu do Kyjeva na stolec otcův našich i dědův našich, proto že toto jest nejstarší město v zemi celé, Kyjev, tu náleží sejíti se a pořádnosť udělati.“ A Oleg slíbil, že tak učiní, a na tom líbali kříž. Téhož času přitáhl Bonjak s Plavci ku Kyjevu v neděli pod večer, a plenil okolo Kyjeva, i spálil na Břestově dvůr knížecí. Téhož času plenil Kurja s Plavci u Přáslavi, a spálil Ústí měsíce Května v 24 den. Oleg pak vyšel ze Starodubu a přišel ke Smolensku, ale nepřijali ho Smoleňané, i šel k Rjazani; Svatopluk pak a Vladimír táhli domů. Téhož měsíce přitáhl Tugorkan, tesť Svatoplukův, k Přáslavi měsíce Května 30 den, a postavil se okolo města, a Přáslavští zavřeli se v městě. A Svatopluk i Vladimír táhli naň po této straně Dněpra, a přitáhli k Zárubu, i přebrodili se, a neucítili jich Plavci, neb Bůh ochránil jich (Rusův), a spořádavše se táhli k městu. A měšťané uzřevše je, rádi byli, i vyšli k nim, a Plavci stáli na oné straně Trubeže, spořádavše se. Svatopluk pak a Vladimír vbředli do Trubeže ku Plavcům, a Vladimír chtěl zříditi pluk, ale oni neposlouchali, nébrž udeřili v koně na nepřátely; vidouce to Plavci, dali se v útěk, a naši stíhali je v patách, sekouce nepřátely. I učinil Hospodin v ten den spasení veliké, měsíce Července dne 19 poraženi byli cizozemci, a kníže jich Tugorkana i syna jeho zabili, i jiná knížata; mnozí vrahové naši tu padli. Na zejtří pak nalezli Tugorkana mrtvého, i vzal

jej Svatopluk jako testě svého a nepřítele; a při- 1096
vezše jej do Kyjeva, pochovali jej na Břestově mezi cestou, kteráž jde na Břestovo, a druhou, kteráž jde do kláštera. A v dvanáctý den téhož měsíce, v pátek, přitáhl podruhé Bonjak bezbožný, prašivý, tajný loupežník, z nenadání ku Kyjevu, a málem že do města nevjeli Plavci; i zapálili blaní okolo města,[66] a vrátili se na kláštery, i vypálili Štěpanův klášter, a vsi, i Heřmanec. I přišli do kláštera Pečerského, když jsme my byli po celách, odpočívajíce po jitřní, a zkřikli okolo kláštera, i postavili koruhve dvě před vraty klášterskými, a my utíkali zadem kláštera, a někteří uprchli na pavlače. Bezbožní pak synové Izmaelovi vysekali vrata klášterní a obořili se na cely, vysekávajíce dvéře, a vynášeli, co kde v celách našli. Potom zapálili dům svaté paní naší, Rodičky Boží, a přišli ke chrámu, a zapálili dvéře, ježto jsou k jihu udělány,[a]) a druhé k severu, a všedše do příchramí u hrobu Theodosijova, brali obrazy a zapalovali dvéře, a rouhali se Bohu i zákonu našemu. A Bůh to trpěl, neb ještě nebyli se naplnili hříchové jich i nepravosti jich; a protož mluvili: „Kde jest Bůh jich? ať jim pomůže a je vysvobodí!“ I jiná slova potupná mluvili, posmívajíce se svatým obrazům, nevědouce, že Bůh kárá sluhy své vpády válečnými, aby se ukázali jako zlato zkušené v ohni: neb křesťané musí mnohými utrpeními a zármutky vjíti do království nebeského, ale tito pohané i ruhači, kteří na tom světě užívali veselosti a zvůle, musí na onom světě trpěti muku s ďáblem i oheň věčný. Tehdáž zapálili také Dvůr Červený, jejž vystavěl

---

a) dvéře postranní, ježto jsou k jihu, *Hip.*

1096 nábožný kníže Vševlad na chlumu, nazvaném Vydobyči: to vše bohaprázdní Plavci zapálili ohněm. A protož i my, následujíce proroka Davida, zvolejme žalostně: „Hospodine Bože můj! učiň, ať jsou jako kolo, jako třtina před tváří větru, jako oheň, jenž popaluje doubravy: tak stíhej je bouří svou; naplň tváře jich zahanbením.[a]) Neb aj poškvrnili a spálili svatý dům tvůj, i klášter mateře tvé, i mrtvoly sluhů tvých.“ Zabilić několik z bratří našich mečem bezbožní synové Izmaelovi. Puštěni byvše totiž na potrestání křesťanův, vyšli jsou tito z pouště Etrivské, mezi východem a severem, a vyšlo jest jich čtvero pokolení: Turkmeni, Pečenězi, Turci a Plavci. Methodij[b]) pak o nich svědčí, že osmero jich pokolení uprchlo, když Gedeon je pobil; osm jich prchlo na poušť, a čtyry pobil. A jiní praví, že jsou synové Amonovi, ale tak není: neb synové Moabovi jsou Chvalisové, a synové Amonovi Bulharé, a Saraceni od Izmaele se odvozují Agarané, a nazvali se jmenem Sarakyné, to jest: Sářini jsme. A protož Chvalisi a Bulharé jsou od dcer Lotových, které počaly od otce svého, tudíž nečisté jest plémě jich. A Izmael zplodil dvanácte synův, a od těch jsou Turkmeni, i Pečenězi, i Turci, i Kumani, totiž Plavci, kteří vycházejí z pouště. A po těch osmi pokoleních ke skonání světa vyjdou, zavřeni jsouce v hoře Alexandrem Macedonským, lidé nečistí.

LXXX. Tuto pak chci pověděti, co jsem slyšel před těmito čtyřmi lety, co mi vypravoval Hurata Rohovic, Novohradčan, mluvě takto: Poslal jsem sluhu svého do Pečery, kteřížto lidé platí daň do

---

a) *Žalm LXXXII, 14—17.* — *b*) *Methoděj Patarijský. Viz Mikl. 186.*

Novohradu. A když sluha můj k nim přišel, šel 1096
odtud do Jugry; Jugra pak jest národ cizí, a sousedí se Samojedy v půlnočních krajinách. A Jugrové řekli sluhovi mému: „Našli jsme něco přepodivného, o čemž jsme před těmito lety neslyšeli, a to se počalo nyní třetího léta. Jsou hory, ježto zapadají v hlubinu mořskou, a vysoké jsou jako do nebes, a v těch horách jest veliký křik a hovor, i sekají tam horu, chtíce se vysekati; a v hoře té prosekáno jest malé okénko, a tudy mluví, ale jazyku jich není rozuměti, nébrž ukazují na železo a pokynújí rukou, prosíce železa; a dá-li jim kdo nůž nebo sekyru, oni dají za to kůži. A cesta do těch hor, vedouc propastmi, sněhem i lesem, není průchodná, a proto k nim vždy nedocházíme; a jsou také podál na půlnoci.“ I řekl jsem k Huratovi: [a]) „Ti lidé jsou zavřeni Alexandrem, králem Macedonským, jakž o nich vypravuje Methodij Paterijský. Alexandr, král Macedonský, přišel k moři do krajin východních, nazvaných místo Slunečné, i viděli tu lidi nečisté z plemene Jafetova; a vida jich nečistotu — jídali všeliký neřád, komáry i mouchy, kočky, hady, a mrtvých nepochovávali, ano jídali i ženské vývržky a všechen dobytek nečistý — to vida Alexandr obával se, aby rozmnožíce se neposkvrnili země, i zahnal je v půlnoční krajiny do hor vysokých. A z rozkazu božího obstoupily je vůkol hory půlnoční, toliko neobstoupily jich hory na dvanáct loket; a tu udělala se vrata měděná, i pomazala se asunchitem; a když je chtějí vzíti, nemohou, ani ohněm jich mohou opáliti; neb asunchitova povaha jest taková, že ani oheň nemůže

---

a) „A kteří jsou ti lidé?“ A on odpověděl: *Per.*

1096 jeho zapáliti, ani železo jeho se chopí. V poslední pak časy po těchto vyjde osm pokolení z pouště Etrivské, a vyjdou i tito nečistí pohané, kteří jsou v horách půlnočních, z rozkazu božího.

LXXXI. Než my k věcem předešlým navraťme se, o kterých jsme byli prvé mluvili. Oleg připověděl, že půjde k bratru svému Davidovi do Smolenska, a že přijde s bratrem svým do Kyjeva i pořádnosť učiní; ale Oleg toho učiniti nechtěl, nébrž přišel do Smolenska, a vzav s sebou vojsko táhl k Muromu, kdež tehdáž byl Izjaslav Vladimířic. I přišla Izjaslavovi zpráva, že Oleg táhne k Muromu. Izjaslav poslal pro vojsko do Suzdali a do Rostova i pro Bělojezerce, a sebral vojska mnoho. I poslal Oleg posly své k Izjaslavu, řka: „Jdi do vlasti otce svého, do Rostova, a toto jest vlasť otce mého; i chci tu sedě pořádnosť učiniti s otcem tvým, neboť mě vyhnal z města otce mého; a nechceš-li mi ty zde dáti chleba mého vlastního?“ I neposlechl Izjaslav těchto slov, spoléhaje na množství vojska. Oleg pak spoléhaje na svou spravedlnosť, že práv byl v tom, táhl k městu s vojskem; a Izjaslav spořádal se před městem na poli. A Oleg táhl naň plukem, i srazili se obojí a byla bitva krutá. I zabili Izjaslava, syna Vladimírova, vnuka Vševladova, měsíce Září v 6 den, ostatní pak vojsko dalo se v útěk, někteří lesem, jiní do města. Oleg pak vešel do města, i přijali jej měšťané, a Izjaslava vzavše, pochovali jej v klášteře svatého Spasitele, a odtud přenesli jej do Novohradu, i pochovali u svaté Žofije na levé straně. Oleg pak po vzetí města zjímal Rostovce i Bělojezerce i Suzdalce a dal v okovy, i obořil se na Suzdal. A když přitáhl k Suzdali, Suzdalci jemu se poddali. Oleg pak upo-

kojiv město, některé zjímal, a jiné rozehnal a jmění 1096
jich jim pobral. I táhl k Rostovu, a Rostovci jemu se poddali. A vzal celou zemi Muromskou i Rostovskou, i posadil náměstky své po městech, a počal vybírati daň. I poslal k němu Mstislav posla svého z Novohradu, řka: „Jdi ze Suzdali zpátky do Muromu, a v cizí vlasti neseď; a já se svou družinou pošlu prosit k otci svému, a smířím tě s ním; i ačkoli jsi zabil bratra mého, však není divu, neb ve válkách hynou i králové i prostí." Ale Oleg nechtěl toho poslechnouti, ano zamýšlel i vzíti Novohrad. I poslal Oleg Jaroslava, bratra svého, v stráže, a sám stál na poli u Rostova. Mstislav pak poradil se s Novohradskými, a poslali Dobryni Raguiloviče před sebou v stráže; a Dobryně nejprvé zjímal poplatníky. A dozvěděv se Jaroslav, že zjímal poplatníky — Jaroslav stál totiž na Medvědici v strážích — dal se té noci v útěk, a přiběhl k Olegovi i pověděl jemu, že Mstislav táhne,[a] a stráže že jsou zjímány. I táhl (Oleg) k Rostovu, a Mstislav přitáhl na Vlhu, i pověděli mu, že Oleg se vrátil k Rostovu; a Mstislav táhl za ním. Oleg pak přitáhl k Suzdali, a uslyšav, že Mstislav za ním táhne, dal zapáliti město Suzdal; ostal toliko dvůr klášterský, Pečerského kláštera a chrámu, jenž tam jest svatého Dmitrije, jejž byl dal Efrem i s vesnicemi. Oleg pak utekl k Muromu, a Mstislav přitáhl do Suzdali, a sedě tu poslal k Olegovi, žádaje za pokoj a řka: „Já jsem mladší tebe, pošli k otci mému, a družinu, kterou jsi zajal, vrať; a já tebe ve všem poslechnu." A Oleg poslal k němu

---

a) I přišla zpráva k Olegovi, že stráže jeho jsou zjímány. *Hip.*

1096 lstivě žádaje pokoje. Mstislav pak, maje důvěru v lesť, rozpustil družinu po vesnicích. I nastal týden postu Theodorova, a přišla Theodorova sobota. A když Mstislav seděl při obědě, přišla mu zpráva, že Oleg jest na Klazmě; bylť se přiblížil, aniž kdo zvěděl; neb Mstislav uvěřiv jemu, nepostavil žádných stráží. Ale Bůh umí zbaviti nábožné své od úkladu. Oleg pak postavil se na Klazmě, domnívaje se, že Mstislav uteče; ale ke Mstislavovi přirazili v ten den družina jeho, a v druhý den Novohradští a Rostovští i Bělojezerští. A Mstislav stál před městem, spořádav družinu. I nepostoupil ani Oleg na Mstislava, ani Mstislav na Olega; a stáli naproti sobě čtyři dni. I přišla Mstislavovi zpráva, že: „Poslal ti otec bratra Vaceslava s Plavci (na pomoc).“ I přitáhl Vaceslav ve čtvrtek po Theodorově témdni, v postě; a v pátek přitáhl Oleg, spořádav se, k městu, a Mstislav táhl naproti němu s Novohradskými a s Rostovskými. A Mstislav dal koruhev Vladimírovu Plavci jednomu, jmenem Kunujovi, a svěřiv jemu pěchotu, postavil jej na pravém křídle. I zavedl Kunuj pěchotu a napnul koruhev Vladimírovu. I spatřil Oleg koruhev Vladimírovu, a ulekl se, a strach napadl naň i na vojsko jeho. I táhli k boji naproti sobě, Oleg naproti Mstislavovi, a Jaroslav táhl naproti Vaceslavovi. Když pak Mstislav s Novohradskými přešel požár,[a]) srazili se na Kulačici. A byla bitva tuhá, a Mstislav počal vítěziti. A vida Oleg, že táhne koruhev Vladimírova, a že počala zacházeti jemu v týl,[67] i uleknuv se Oleg, dal se v útěk, a Mstislav zvítězil. Oleg pak přiběhl k Muromu, a zavřel Jaroslava v Muromě, a sám

---

a) Novohradští ssedli s koní a *Hip.*

šel do Rjazaně. Mstislav pak přitáhl k Muromu, 1096
a učinil s Muromskými pokoj, a pojav lidi své, Rostovské a Suzdalské, táhl k Rjazani za Olegem. Oleg pak utekl z Rjazaně, a Mstislav přišed učinil s Rjazaňskými pokoj, a pojal s sebou lidi své, které byl Oleg vypověděl. I poslal k Olegovi, řka: „Neutíkej nikam, ale pošli k bratřím svým s prosbou, aby tebe nezbavovali země Ruské; i já pošlu k otci prosit za tebe.“ A Oleg slíbil, že tak učiní. Mstislav pak navrátil se zpátky do Suzdali, a odtud přišel do Novohradu, do svého města, na prosby předůstojného biskupa Nikyty. A to bylo ku konci léta 6604, indikta 4 na polovici.

LXXXII. Léta 6605 přišli Svatopluk, Vladi- 1097
mír, David Igorovic, Vasilko Rostislavic a David Svatoslavic i bratr jeho Oleg, a shromáždili se v Lubči na sjednání pokoje, i pravili k sobě, řkouce: „Proč hubíme zemi Ruskou, sami proti sobě bojujíce? a Plavci zemi naši přivádějí na mizinu, a rádi jsou, že mezi sebou vedeme války: nyní však od toho času buďme srdce jednoho, a opatrujme zemi Ruskou, a každý ať drží díl svůj otcovský: Svatopluk Kyjev po Izjaslavovi, Vladimír po Vševladovi, David a Oleg a Jaroslav po Svatoslavovi; a ti také, kterým Vševlad rozdal města: Davidovi Vladiměř, a Rostislavicům: Přemyšl Vladařovi, a Třebovl Vasilkovi.“ A na tom líbali kříž, že: „Bude-li od nynějška kdo na koho, tehdy ať na toho budeme všickni i svatý kříž.“ I řekli všickni: „Ať bude naň svatý kříž i celá země Ruská.“ A políbivše se vespolek, šli domů. I přišel Svatopluk s Davidem do Kyjeva, a rádi byli lidé všickni; než toliko ďábel byl zarmoucen z lásky té. I vlezl Satan v srdce mužům některým, a počali mluviti k Davi-

1097 dovi Igorovici, řkouce takto, že: „Vladimír spolčil se jest s Vasilkem na Svatopluka i na tě.“ A David uvěřiv lživým slovům, počal Svatopluka popouzeti na Vasilka, řka: „Kdo zabil jest bratra tvého Jaropluka? a nyní zamýšlí na mě i na tebe, a spolčil se jest s Vladimírem: opatruj svou hlavu!“ A Svatopluk zkormoutil se v mysli, řka: „Pravda-li to čili lež, nevím.“ I řekl Svatopluk k Davidovi: „Jest-li že pravdu mluvíš, Bůh ti buď svědkem; pakli mluvíš ze závisti, Bůh bude za tím.“ I zželilo se Svatoplukovi po bratru jeho, a počal na sebe pomýšleti, bude-li to v pravdě. I uvěřil Davidovi, a David oklamal Svatopluka, i začali se spolu o Vasilka raditi. A Vasilko nic o tom nevěděl, ani Vladimír. I počal David mluviti: „Jest-li že se Vasilka nezmocníme, tehdy ani ty v Kyjevě knížetem nezůstaneš, ani já ve Vladiměři.“ I poslechl ho Svatopluk. A čtvrtého dne Listopadu přišel Vasilko a převezl se na Vydobyč, i šel se pomodlit do kláštera k svatému Michalu, a tu večeřel, a stany své postavil na Rudici. A když nastal večer, přišel do svého stanu. Ráno pak poslal k němu Svatopluk řka: „Neodcházej od jmenin mých.“ Vasilko však odepřel jemu, řka: „Nemohu čekati, aby nebylo doma války.“ I poslal k němu David: „Neodcházej, bratře, neodpírej žádosti bratra staršího [a]).“ Ale Vasilko nechtěl poslechnouti [b]). I řekl David Svatoplukovi: „Vidíš-li, že nedbá na tebe, ač jest v rukou tvých; pakli ti odejde do vlasti své, sám uzříš, nevezme-li ti tvých měst Turova a Piňska, i jiných měst tvých, abys pamatoval na mne; ale pozvi jej nyní a jmi

---

a) půjdem spolu.“ *Hip.* — *b*) nechtěl tak učiniti, ani ho poslechnouti *Hip.*

a vydej ho mně.“ I poslechl ho Svatopluk a poslal 1097
pro Vasilka, řka: „Nechceš-li počkati do jmenin mých, tehdy přijď nyní, a políbíš mne, i posedíme všickni s Davidem.“ A Vasilko slíbil, že přijde, nevěda nic o lsti, kterou naň koval David. Vasilko pak vsedl na koně a jel; i potkalo jej pachole jeho a pověđělo mu, řkouc: „Nechoď, kníže, chtějí tě jmouti.“ A neposlechl ho, mysle sobě: „Kterak mě chtějí jmouti? však onehdy líbali kříž, řkouce: Bude-li kdo na koho, tehdy na toho bude kříž i my všickni.“ A pomysliv si takto, poznamenal se křížem, řka: „Ať se děje podlé vůle Páně.“ I přijel s malou družinou na knížecí dvůr, a Svatopluk vyšel naproti němu, a šli do jistbičky; a přišel David i sedli. I začal mluviti Svatopluk: „Ostaň na svátek.“ A Vasilko řekl: „Nemohu ostati, bratře; už jsem poručil stanům, aby šli napřed.“ David pak seděl jako němý. I řekl Svatopluk: „Posnídej, bratře!“ A Vasilko slíbil, že posnídá. I řekl Svatopluk: „Poseďte vy zde, a já půjdu a nařídím.“ I šel ven, a David s Vasilkem sedli. I počal Vasilko mluviti k Davidovi, ale David neodpovídal, ani neposlouchal; neb se byl zděsil, maje v srdci lesť. A poseděv David malíčko, řekl: „Kde jest bratr?“ A oni řekli jemu: „Stojí na síních.“ I vstal David a řekl: „Já jdu pro něj, a ty, bratře, poseď.“ I vstal a šel ven. A jak vystoupil David, zavřeli Vasilka, pátého dne Listopadu, a okovali jej v dvoje okovy, a postavili k němu stráže na noc. A na zejtří Svatopluk svolal bojary i Kyjany, a pověděl jim, co mu byl povídal David, že: „Bratra ti zabil, a na tě bral radu s Vladimírem, a chce tě zabiti a města tvá vzíti.“ I řekli bojaré a lidé: „Tobě, kníže, náleží opatrovati hlavu svou: mluvil-li David pravdu, ať

1097 Vasilko bude potrestán; pakli David nepravdu mluvil, ať přijde pomsta naň od Boha, a nechť odpovídá před Bohem.“ I zvěděli o tom opatové, a počali Svatopluka prositi za Vasilka. I řekl jim Svatopluk: „To David.“ Zvěděv pak to David, počal pobádati k oslepení: „Jest-li že toho neučiníš a pustíš jej, tehdy ani ty knížetem nebudeš, ani já.“ A Svatopluk chtěl jej pustiti, ale David nechtěl, maje jej ve své stráži. A na tu noc vezli jej do Bělohradu,[a]) kteréžto město malé leží u Kyjeva asi na deset verst vz-dáli, i přivezli jej na voze okovaného, a ssadili jej s vozu, i vedli jej do malé jistbičky. A když Vasilko tu seděl, uzřel Turčína, an brousí nůž, a srozuměl, že chtějí jej oslepiti, i vzúpěl k Bohu pláčem velikým a naříkáním. A tu vešli, kteří Svatoplukem a Davidem byli posláni, Snovid Izečovic, koňák Svatoplukův, a Dmitr, koňák Davidův, i počali prostírati koberec, a prostřevše jali Vasilka, a chtěli jej poraziti; i zápasil s nima silně, a nemohli ho poraziti. A tu všedše druzí porazili jej, i svázali jej, a vzavše desku s peci, položili na prsa jeho; i sedli obapolně na ni, Snovid Izečovic a Dmitr, a nemohli ho udržeti. I přistoupili jiní dva, a vzali druhou desku s peci, i sedli, a stiskli jej náramně, tak že mu v prsou třeštělo. A přistoupil Turčín, jmenem Berendij, ovčák Svatoplukův, drže nůž a chtě jej udeřiti v oko, ale chybil se oka, i pořezal jemu tvář, a tu ránu Vasilko i nyní ještě má. A potom udeřil jej v oko a vyňal zřítelnici, a potom v druhé oko i vyňal druhou zřítelnici. A v tu chvíli byl jako mrtev. A vzavše jej s kobercem položili na vůz jako mrtvého, a vezli

---

a) do Zvenihradu *Běl.*

jej do Vladiměře. A když jej vezli, přešedše most 1097
Zdviženský, stanuli s ním na trhovišti, a svlekli s něho košili, neb byla krvavá, a dali knězové, aby ji vyprala; a knězová vyprala i oblekla mu ji, a oni zatím obědovali. I počala knězová plakati nad ním, an byl jako mrtev. A ucítil pláč i řekl: „Kde to jsem?“ A oni jemu pravili: „V městě Zdviženi.“ I požádal vody, a oni jemu dali; i vypil vodu a vstoupila v něj duše, a spamatoval se, i ohmatal košili a řekl: „Proč jste svlekli se mne košili? abych v té košili krvavé umřel a stanul před Bohem.“ A oni poobědovavše jeli s ním rychle na voze dále, ale po hrudné cestě, neb tehdáž byl měsíc Hruden, to jest Listopad. I přišli s ním do Vladiměře šestého dne; a přišel s ním i David, jako by byl nějakou kořisť ulovil. I posadili jej ve dvoře Vakyjově a postavili k němu třicet mužův, aby ho hlídali, a dva knížecí sluhy, Ulana a Kolču.

A když Vladimír uslyšel, že Vasilko byl jat a oslepen, ulekl se, a zaplakal i řekl: „Toho nebývalo v zemi Ruské ani za dědů našich, ani za otců našich, takové nepravosti!“ A tu ihned poslal k Davidovi a k Olegovi Svatoslavicům, řka: „Pojďte do Hradce, ať napravíme toho zlého, ježto spácháno bylo zde v zemi Ruské a mezi námi, mezi bratřími, neb mezi nás uvržen nůž: pakli toho nenapravíme, tehdy horší zlé povstane mezi námi, i počne zabíjeti bratr bratra; a zahyne země Ruská, a nepřátelé naši, Plavci, přijdouce vezmou zemi Ruskou.“ Uslyšav to David a Oleg, byli velmi zarmouceni a plakali, řkouce, že: „Toho nebylo v rodě našem.“ A tu ihned sebravše vojsko, přišli k Vladimírovi. Vladimír pak s vojskem stanul v Boru; i poslali Vladimír a David i Oleg muže své k Svatoplukovi,

1097 řkouce: „Jakou to nepravosť spáchal jsi v zemi Ruské, i uvrhnul jsi nůž mezi nás? proč jsi oslepil bratra svého? Kdybys byl měl jakou naň vinu, byl bys jej obvinil před námi, a prokázav naň, byl bys ho potrestal; a nyní pověz vinu jeho, proč jsi jemu to učinil.“ I řekl Svatopluk, že: „Pravil mi David Igorovic, že: Vasilko bratra ti zabil, Jaropluka, a tebe chce také zabiti a vzíti vlasť tvou, Turov, a Piňsko, i Břesť i Pohořinu, a spřisáhl se s Vladimírem, že Vladimír seděti má v Kyjevě, a Vasilko ve Vladiměři; a nechtě musil jsem opatrovati hlavu svou. A já jeho neoslepil, ale David, i vzal jej k sobě.“ I řekli muži Vladimírovi i Davidovi i Olegovi: „Nevymlouvej se tím, že David oslepil jej: nebylť v Davidově městě jat ani oslepen, ale v tvém městě jat i oslepen jest.“ A když toto pověděli, rozešli se různo. Na zejtří pak, když se chtěli přepraviti [a]) přes Dněpr na Svatopluka, Svatopluk chtěl uprchnouti z Kyjeva; i nedali jemu Kyjané, ale poslali manželku Vševladovu a metropolita Mikuláše k Vladimírovi, řkouce: „Prosíme tebe, kníže, i bratrů tvých, nechtějte zhubiti země Ruské: neb povedete-li mezi sebou válku, pohané radovati se budou a vezmou zemi naši, kterou byli získali otcové vaši i dědové vaši prací velikou a udatenstvím, bráníce země Ruské, jiných k ní zemí nabývali: a vy chcete zhubiti zemi Ruskou!“ Vševladová [b]) pak a metropolit přišli k Vladimírovi a prosili jeho, i oznámili jemu prosbu Kyjan, aby učinil pokoj, a opatroval zemi Ruskou a válčil s pohany. Slyše toto Vladimír rozplakal se a řekl: „Zajisté otcové

---

a) když se chtěl Vladimír, i David, i Oleg přepraviti atd. *Hip.* — *b*) Kněžna Vševladová *Hip.*

naši i dědové naši opatrovali zemi Ruskou, a my ji chcem zhubiti!“ I naklonil se ku prosbě kněžnině, ctilť ji jako matku pro otce svého, neb velmi miloval otce svého i za života i po smrti, a v ničem nebyl jeho neposlušen, a proto také poslechl jí jako matky. A metropolita ctil takéž pro jeho kněžské důstojenství, a neoslyšel prosby jeho. Neb Vladimír tak byl laskav: měl lásku k metropolitům i k biskupům i k opatům, ano i řád mnišský miloval, a mnichy, kteří k němu přicházeli, krmil a napájel jako máti dítky své, a viděl-li koho podnapilého anebo v nějaké lehkosti, neodsuzoval, ale všecko v lásku obracel i těšil. Ale my k svému vraťme se. 1097

Kněžna byvši u Vladimíra přišla do Kyjeva, i vypravovala všecky řeči Svatoplukovi a Kyjanům, že bude pokoj. I začali mezi sebou muže posílati, a shodli se na tom, že řekli Svatoplukovi: „Poněvadž tuto různici spůsobil David, tehdy jdi ty, Svatopluče, na Davida, a buďto jmi jej, anebo vyžeň.“ A Svatopluk k tomu svolil, a políbili mezi sebou kříž i učinili pokoj. Vasilko pak byl ve Vladiměři na místě prvé řečeném; a když se přiblížil veliký půst, byl jsem i já tu ve Vladiměři, a jedné noci poslal pro mě kníže David. I přišel jsem k němu, a družina seděli okolo něho, a posadiv mě řekl mi: „Toto mluvil Vasilko té noci k Ulanovi a Kolčovi, řka takto: „Aj slyším, že táhne Vladimír a Svatopluk na Davida; kdyby mne David poslechl, poslal bych muže svého k Vladimírovi, aby se vrátil; neb povědomo mi jest, co mluvil, a nepotáhne. I posílám tě nyní, Vasile, jdi k Vasilkovi, jmenovci svému, s těmato služebníky, a řekni jemu takto: Chceš-li poslati muže svého, a vrátí-li se Vladimír, tehdy ti dám město, které ti libo, buďto

1097 Vševlaz, nebo Třebovl, anebo Přemyšl.“[68] Já tedy šel k Vasilkovi, a pověděl jsem jemu všecky řeči Davidovy. A on řekl: „Toho jsem nemluvil; ale naději se v Boha, pošlu k Vladimírovi, aby neprolévali pro mě krve. Než divno mi, že mi dává město své: však Třebovl jest moje město, moje vlasť, a bude jím, jakož i nyní jest.“ A tak se také stalo, neb brzy dostal vlasť svou. Mně pak řekl: „Jdi k Davidovi a řekni jemu: Pošli mi sem Kulměje, tehdy ho pošlu k Vladimírovi.“ I neposlechl jeho David, a poslal mě opět, řka: „Není tu Kulměje.“ I řekl mi Vasilko: „Poseď málo.“ A poručil služebníku svému, aby šel ven, a sedl se mnou, i počal mi vypravovati: „Aj slyším, že mě chce David vydati Lechům; což se ještě málo nasytil krve mé, a chce se ještě více nasytiti, když mě jim vydá? Neb já Lechům mnoho zlého učinil, i ještě jsem chtěl učiniti a mstíti země Ruské. A vydá-li mě Lechům, nebojím se smrti, než to ti povídám v pravdě, že na mě Bůh toho dopustil za mou pýchu: když přišla mi zpráva, že táhnou ke mně Berendici a Pečenězi i Turci, i řekl jsem v mysli své: Když budu míti Berendice a Pečeněhy i Turky, řeknu bratru svému Vladařovi a Davidovi: Dejte mi mladší družinu svou, a sami píte a veselte se! I pomyslil jsem sobě: Do země Ladské vtrhnu na zimu i na léto, a vezmu zemi Ladskou, a pomstím země Ruské. A potom chtěl jsem se zmocniti Bulharů Dunajských a podmaniti je sobě. A potom chtěl jsem prositi u Svatopluka a u Vladimíra, abych mohl táhnouti na Plavce: I půjdu, pravil jsem, na Plavce, abych buď nalezl sobě slávu, anebo hlavu svou složil za zemi Ruskou. Jiného pomyšlení v srdci mém nebylo, ani na Svatopluka, ani na Davida, a v tom zaklí-

nám se Bohem a jeho příchodem (v den soudný), 1097
že nepomyslil jsem zlého bratřím svým v ničemž, ale za mou pýchu[a]) ponížil mne Bůh a pokořil."

A potom když přišla Velikánoc, táhl David, chtě vzíti Vasilkovu vlasť. I potkal jej Vladař, bratr Vasilkův, u Bužska, a nesměl se David postaviti (k bitvě) naproti Vasilkovu bratru, Vladařovi, a zavřel se v Bužště, a Vladař oblehl[b]) jej v městě. I počal Vladař mluviti: „Když jsi spáchal zlé, proč se toho nekaješ? a již rozpomeň se, co jsi zlého natropil!" A David začal se vymlouvati na Svatopluka, řka: „Zdali já to učinil, zdali v městě mém? a já sám se obával, aby i mne nejali a neučinili mi takéž; nechtě musil jsem svoliti[c]) v radu, jsa v jeho rukou." I řekl Vladař: „Bůh to zná; a nyní propusť bratra mého, i učiním s tebou pokoj." A David jsa rád, poslal pro Vasilka, a přivedl jej i dal Vladařovi, i učinili pokoj a rozešli se. I sedl Vasilko v Třebovli, a David přišel do Vladiměře. A když nastalo jaro, přitáhl Vladař i Vasilko na Davida, a přišli k Všcvlazi, a David ve Vladiměři se zavřel. A oni stojíce okolo Všcvlazi, dobyli města kopím a zapálili je ohněm. I utíkali lidé před ohněm. A Vasilko rozkázal všecky pobiti, a pomstil se na lidech nevinných i prolil krev nevinnou. A potom přitáhl k Vladiměři, i zavřel se David ve Vladiměři, a ti oblehli město. I poslali k Vladiměřským, řkouce: „My jsme nepřitáhli na město vaše, ani na vás, ale na vrahy své, na Turáka a na Lazara i na Vasila, neb ti jsou namluvili Davida,

---

a) že táhli Berendici ke mně, a zradovalo se srdce mé i rozveselila se mysl má, *Hip.* — *b*) město Bužsko. *Hip.* — *c*) v radu jich, jsa v jich rukou. *Hip.*

1097 a těch jest poslechl David a spáchal to zlé: i chcete-li se za ty bíti, aj my jsme hotovi; pakli nechcete, tehdy vydejte vrahy naše." Měšťané uslyšavše to, svolali radu, a řekli Davidovi lidé: „Vydej tyto muže, za ty bíti se nebudem, ale za tě můžeme se bíti; pakli toho neučiníš, tehdy otevřeme brány města, a opatruj sebe sám." I nelze bylo než je vydati. I řekl David: „Není jich zde!" Neb je byl poslal do Lučska. A když oni odešli do Lučska, Turák utekl do Kyjeva, a Lazar i Vasil vrátili se do Tuřijska. I uslyšeli lidé, že jsou v Tuřijště, a zkřikli lidé na Davida, i řekli: „Vydej, koho ti chtějí; pakli nevydáš, tehdy se vzdáme." A David poslav pro ně, přivedl Vasila i Lazara a vydal je, a učinili pokoj v neděli. A na zejtří po svítání Vasilkovici pověsili Vasila i Lazara, a rozstříleli je střelami, a odtáhli od města. A tak pomstil se (Vasilko) podruhé, a neměl toho slušně učiniti, aby byl mstitelem Bůh, a měl pomstu svou vzložiti na Boha, jakož praví prorok: I učiním pomstu nad vrahy, a těm, kdo nenávidí mne, odplatím![a]) proto že mstí krve synů svých i pokutuje, a vydává pomstu na vrahy a na ty, kdo jeho nenávidí. Když pak oni od města odtáhli, byli ti dva sňati a pochováni.

A jakož se byl zařekl Svatopluk, že Davida vyžene, odebral se do Břesti k Lechům. I uslyšav to David, šel do Lech k Vladislavovi, hledaje pomoci. A Lechové slíbili, že mu budou pomáhati, a přijali od něho zlata padesát hřiven, řkouce jemu: „Pojď s námi do Břesti, neb Svatopluk pobízí nás sem na sněm, a tu tě smíříme se Svatoplukem." I poslechl jich David, a šel do Břesti s Vladisla-

---

a) Deut. XXXII, 41.

vem. I stál Svatopluk v městě, a Lechové na Buze, 1097
a vyjednával Svatopluk s Lechy skrze posly, a dal dary veliké na Davida. I řekl Vladislav Davidovi: „Neposlouchá mne Svatopluk; jdi zase domů.“ I přišel David do Vladiměře. A Svatopluk uradil se s Lechy a šel k Piňsku, poslav pro vojsko. I přišel do Drahobuzi, a dočkal tu svého vojska, a táhl na Davida k městu, a David zavřel se v městě, očekávaje pomoci od Lechův; neb mu byli řekli, že: „Přijdou-li na tebe knížata Ruská, tehdy my budem tvoji pomocníci.“ Ale selhali jemu, přijavše zlato od Davida i od Svatopluka. Svatopluk pak oblehl město,[a] a stál Svatopluk okolo města sedm neděl. I počal David prositi: „Pusť mě z města.“ A Svatopluk jemu to přislíbil, a líbali kříž mezi sebou. I vyšel z města a přišel do Červně. A Svatopluk vešel do města na Velikou sobotu, a David utekl do Lech. Svatopluk pak, vyhnav Davida, počal zamýšleti na Vladaře a na Vasilka, řka, že: „Toto jest vlasť otce mého i bratra.“ I táhl na ně. Uslyšav to Vladař a Vasilko, táhli proti němu, vzavše kříž, kterýž byl líbal, přisahaje jim na tom, že: „Na Davida jsem přitáhl, a s váma chci míti pokoj a lásku.“ A zrušil Svatopluk přísahu, spoléhaje na množství vojska. I potkali se na poli na Rožni, a když se obojí zřídili, Vasilko vyzdvihnul kříž, volaje, že: „Tento jsi líbal! aj, prvé vzal jsi zrak očí mých, a nyní chceš vzíti i duši mou: budiž mezi námi tento kříž!“ I táhli proti sobě k boji. I srazily se pluky, a mnozí lidé nábožní viděli kříž nad Vasilkovým vojskem vysoko vyzdvižený. A byla bitva veliká a mnozí padali od obého pluku; a vida Sva-

---

a) a David byl v městě, *Hip.*

1097 topluk, ana bitva ukrutná, utekl, a přiběhl do Vladiměře. Vladař pak a Vasilko zvítězivše, stáli tu, řkouce: „Dosti jest nám na mezi své státi!“ I netáhli nikam. Svatopluk pak přišel do Vladiměře, a s ním synové jeho dva, i Jaroplučici dva, i Svatoša, syn Davidův Svatoslavice, i ostatní družina. I posadil Svatopluk ve Vladiměři Mstislava, kterého měl od souložnice, a Jaroslava poslal do Uher, pobízeje Uhry na Vladaře, a sám šel do Kyjeva. Jaroslav pak, syn Svatoplukův, přišel s Uhry, i král Koloman, a dva biskupové, a stáli okolo Přemyšle po Vjahru, a Vladař zavřel se v městě. David pak v tu dobu přišed ze země Lešské, posadil ženu svou u Vladaře a sám šel ku Plavcům. I potkal jej Bonjak; a David se vrátil, a táhli spolu na Uhry. A táhnouce stanuli k nocelhu; a když bylo půl noci, vstal Bonjak a odjel od vojska, i počal výti jako vlk, a vlk ozval se jemu vytím, i počali výti vlci mnozí. Bonjak pak zase přijev, pravil Davidovi, že: „Zejtra nad Uhry zvítězíme.“ A na zejtří Bonjak zřídil vojsko své, a měl David sto bojovníkův, a on sám tři sta. I rozdělil je na tři pluky, a táhl proti Uhrům. I pustil na útok Altunapu v padesáti mužích, a Davida postavil pod korouhví, a sám rozdělil se na dvě části po padesáti na (každou) stranu. Uhři pak zřídili se v zástupy, neb bylo Uhrův v počtu osm tisíc.[69] Altunapa tedy přihnal k prvnímu zástupu, a vystřelivše dali se před Uhry v útěk, a Uhři hnali se po nich; a jak mile běžíce minuli Bonjaka, Bonjak vpadl jim sečmo v týl, a Altunapa obrátil se nazpět, a nepustili Uhrů zpátky, a tak na mnoze zabíjejíce z úplna je potřeli. Rozdělilť se Bonjak na tři pluky, a potloukli Uhry jako (hrajíce) v míč,[70] tak jako když sokol zabíjí kavky. I dali

se Uhři v útěk, a mnozí utopili se v Vjahru, a jiní 1097
v Sanu; a běžíce podlé Sanu zhůru, poráželi jeden druhého, a stíhali je po dva dni sekajíce. A tu také zabili biskupa jich Kupana, a z bojarů mnohé; jakož vypravovali, že zhynulo jich čtyry tisíce.[71] Jaroslav pak utíkal do Lech, a přišel do Břesti, a David opanovav soutěsku Červeň,[72] přitáhl z nenadání a zajal Vladiměřské, a Mstislav zavřel se v městě s posádkou, kterouž měl u sebe, Břesťany, Piňany a Vyhošovce. I stál David, obléhaje město, a často hnal útokem. Jednou podstoupili k městu pod věžemi, a oni s města potýkali se, a jak stříleli mezi sebou, padaly střely jako déšť. Mstislav také chtěje střeliti, v nenadání udeřen byl pod paždí střelou na zábradlích skrze desku děravoū, i odvedli jej dolů a na tu noc umřel; a tajili jej tři dni, a čtvrtého dne oznámili to v radě. I řekli lidé: „Aj kníže zabit; jest-li že se vzdáme, Svatopluk všecky nás pobije!“ I poslali k Svatoplukovi, řkouce: „Aj, syn tvůj zabit, a my osláblí jsme hladem: jest-li že nepřijdeš, chtějí se lidé vzdáti, nemohouce snésti hladu.“ I poslal Svatopluk Putjatu, vojevodu svého; a Putjata přitáhl s vojskem do Lučska k Svatošovi, synu Davidovu, a byli tu muži Davidovi (Igorovice) u Svatoše, neb Svatoša zavázal se byl Davidovi přísahou: „Půjde-li na tě Svatopluk, tehdy ti povím.“ A neučinil toho Svatoša, ale zjímal muže Davidovy, a sám táhl na Davida. A přitáhl Svatoša i Putjata dne pátého Srpna, když vojsko Davidovo obléhalo město, o polední, an David spal, i napadli na né a počali sekati; a měšťané vyskočili z města, i počali také sekati vojsko Davidovo, a David i Mstislav, synovec jeho, dali se v útěk. Svatoša pak a Putjata ujali město, a posadili náměstka Svatoplukova, Va-

1097 sila. I přišel Svatoša do Lučska, a Putjata do Kyjeva. David pak utíkal ku Plavcům, a potkal jej Bonjak. I táhl David a Bonjak na Svatošu v městě, a učinili s ním pokoj. I vyšel Svatoša z města, a přišel k otci svému do Černihova. A David vzal Lučsko, a odtud přitáhl do Vladiměře; náměstek pak Vasil utekl z města, a David vzal Vladiměř, i usadil se v městě tom. A na druhé léto [a]) Svatopluk, Vladimír, David a Oleg přivábili Davida Igorovice, a nedali jemu Vladiměře, ale dali mu Drahobuz, v kterémžto městě i umřel; a Svatopluk vzal Vladiměř, i posadil tam syna svého Jaroslava.

1098 LXXXIII. Léta 6606 přitáhl Vladimír, i David, i Oleg na Svatopluka, a stáli u Hradce. I učinili pokoj, jakož jsem již předešlého léta oznámil.

[Téhož léta založil Vladimír chrám kamenný svaté Boží Rodičky v Přáslavi, na knížecím dvoře. Téhož léta založil Vladimír Monomach město na Ostři.] [b])

1099 Léta 6607 vytáhl Svatopluk na Davida k Vladiměři, a vyhnal Davida do Lech.

[Téhož léta bylo znamení nad Vladiměří, měsíce Dubna: dva kruhy, a v nich jako slunce, i (trvalo) do šesté hodiny, a v noci jako tři jasné koruhve, až do svítání.] [c])

Téhož léta poraženi jsou Uhři u Přemyšle. Téhož léta byl zabit Mstislav, syn Svatoplukův, ve Vladiměři, měsíce Června v dvanáctý den.

1100 Léta 6608 odešel Mstislav od Davida na moře, měsíce Června v desátý den. Téhož léta učinili pokoj mezi sebou bratří: Svatopluk, Vladimír, David

---

a) sjeli se knížata *Hip.* — *b*) *[ ] z rkp. Hip. a Chleb.* — *c*) *[ ] z rkp. Hip.*

a Oleg, v Úvěticích, měsíce Srpna v desátý[a]) den. 1100
Téhož měsíce dne třicátého, v témž městě, sešli se bratří všickni, Svatopluk, Vladimír, David i Oleg, a přišel k nim Igorovic David, i řekl jim: „Nač jste mne přivábili? zde jsem! kdo má do mne jakou křivdu?“ I odpověděl jemu Vladimír: „Ty jsi poslal k nám, řka: Chci, bratří, přijíti k vám i požalovati své křivdy; a tu jsi přišel, i sedíš s bratřími na jednom koberci: proč tedy nežaluješ, do koho z nás máš jakou žalobu?“ I neodpověděl David ničehož. A seděli všickni bratří na koních; i seděl Svatopluk se svou družinou, a David i Oleg se svou různo, podál od sebe, a David Igorovic seděl opodál, a nepřipustili jeho k sobě, ale zvláště radili se o Davida. A uradivše se, poslali k Davidovi muže své, Svatopluk Putjatu, Vladimír Orohosta a Ratibora, David a Oleg Turčína. A poslaní přišli k Davidovi, i řekli jemu: „Toto ti praví bratří: nechcem ti dáti stolce Vladiměřského, neb jsi v nás uvrhl nůž, čehož nebylo v zemi Ruské; avšak my tebe nejmem, ani co jiného ti zlého učiníme, než toto ti dáváme: jdi a sedni v Bužště, v místě kolím ohraženém, a Dubno i Čertoryjsko to ti dává Svatopluk, a tu ti dává Vladimír dvě stě hřiven, a David i Oleg dvě stě hřiven.“ A pak také poslali posly své k Vladařovi a k Vasilkovi: „Vezmi bratra svého Vasilka k sobě, a mějtež oba vlasť jednu, Přemyšl; a jest-li vám libo, seďte tam; pakli není, tehdy pusť Vasilka sem, ať ho chováme zde, a chlapy naše vydejte, i sedláky.“ Ale neuposlechl toho Vladař, ani Vasilko. A David sedl v Bužště. A potom dal Svatopluk Davidovi Draho-

---

a) v čtrnáctý *Hip.*

1100 buz, kdež i umřel; a Vladiměř dal synu svému Jaroslavovi.

1101 LXXXIV. Léta 6609 zemřel Všeslav, kníže Polotský, čtrnáctého dne Dubna měsíce, o deváté hodině denní, ve středu. Téhož léta počal válku Jaroslav Jaroplučic ve Břesti, a táhl naň Svatopluk, i zastihl jej v městě, a jal jej a dal v okovy, a přivedl jej do Kyjeva. I prosil zaň metropolit i opatové, a uprosili Svatopluka, a zavedli jej k rakvi svatých Borisa i Gleba, a sňali s něho okovy, i pustili jej. Téhož léta shromážďili se všickni bratří: Svatopluk, Vladimír, i David, i Oleg, i Jaroslav, bratr jeho, na Zlatči. A poslali Plavci posly ode všech knížat ke všem bratřím, prosíce pokoje. I pravili jim Ruská knížata: „Chcete-li pokoji, tehdy sejděme se u Sakova.“ I poslechli Plavci, a sešli se u Sakova, a učinili pokoj s Plavci, i vzali mezi sebou zástavníky, měsíce Září dne patnáctého, a rozešli se různo.

[Téhož léta Vladimír založil chrám kamenný ve Smolenště svaté Boží Rodičky, biskupský.] [a])

1102 Léta 6610 utekl Jaroslav Jaroplučic z Kyjeva, prvního dne měsíce Října. Téhož měsíce na konci obelstiv Jaroslav Svatoplučic Jaroslava Jaroplučice, jal jej na Nuře, a přivedl jej k otci Svatoplukovi, a dal jej v okovy. Téhož léta, v dvacátý den měsíce Prosince, přišel Mstislav, syn Vladimírův, s Novohradskými; Svatopluk byl totiž s Vladimírem učinil úmluvu, že Svatopluk má míti Novohrad, a v něm posaditi svého syna, a Vladimír že má posaditi syna svého ve Vladiměři. I přišel Mstislav do Kyjeva, a sedli spolu v jistbě; i pravili muži Vladimírovi: „Aj, Vladimír sem poslal syna svého, a tu sedí No-

a) [ ] z rkp. Hip. a Chleb.

vohradští: nechť vezmou syna tvého a jdou do No- 1102
vohradu, a Mstislav ať jde do Vladiměře." I řekli Novohradští Svatoplukovi: „Aj, my, kníže, posláni jsme k tobě, a řekli nám takto: Nechceme Svatopluka, ani syna jeho! má-li syn tvůj dvě hlavy, tehdy jej pošli; a toho nám dal Vševlad, a vychovali jsme sobě knížete, ale ty's od nás odešel." I měl s nimi Svatopluk mnoho sporu, ale oni nechtěli, a vzavše Mstislava s sebou, přišli do Novohradu.

Téhož léta bylo znamení na nebi, měsíce Ledna v 29 den, po tři dni: jako požárná záře od východu, i jihu, i západu, i severu, a bylo tak světlo celou noc, jako kdyby plný měsíc svítil. Téhož léta bylo znamení na měsíci, pátý den Února měsíce. Téhož měsíce sedmý den bylo znamení na slunci: slunce bylo se třemi duhami ohradilo, a byly jedny k druhým hřbety k sobě. A vidouce tato znamení lidé nábožní, se vzdycháním i se slzami modlili se k Bohu, aby Bůh obrátil ta znamení na dobré; neb znamení bývají buď na zlé, buď na dobré. Na příští léto vložil Bůh mysl dobrou v knížata Ruská: umyslili odvážiti se na Plavce a táhnouti v zemi jich, což se i stalo, jakož oznámíme později na příští léto.

Téhož léta zemřel Jaroslav Jaroplučic, měsíce Srpna dne jedenáctého. Téhož léta vdána byla dcera Svatoplukova Sbyslava do Lech za Boleslava, šestnáctého dne měsíce Listopadu.

[Téhož léta narodil se Vladimírovi syn Ondřej.] [a])

LXXXV. Léta 6611 vložil Bůh v srdce kníža- 1103
tům Ruským [b]), Svatoplukovi a Vladimírovi, a sešli se v poradu na Dolobště. I sedl Svatopluk se svou

---

a) *[ ] z rkp. Hip. a Chleb.* — *b*) úmysl dobrý *Hip.*

1103 družinou, a Vladimír se svou v jednom staně. I počali se raditi a mluviti družina Svatoplukova, že: „Není hodno nyní z jara táhnouti, pohubíme sedláky i role jich.“ I řekl Vladimír: „Divno mi, družino, že vám líto koní, kterýma kdo oře; a proč toho nepovážíte, když počne sedlák orati, že přijede Plavčín, udeří jej střelou a koně mu vezme, a vjeda do jeho vsi, vezme ženu jeho, i děti jeho, i všecko jeho jmění? tehdy vám líto koně, a samého líto-li není?“ A nemohli proti němu odpověděti družina Svatoplukova. A Svatopluk řekl: „Aj, já už jsem hotov.“ I vstal Svatopluk a Vladimír jemu řekl: „Toť, bratře, veliké dobrodění učiníš zemi Ruské.“ I poslali k Olegovi a k Davidovi, řkouce: „Pojďte na Plavce, ať budem buď živi nebo mrtvi.“ I poslechl David, ale Oleg toho nechtěl, vymlouvaje se: „Nejsem zdráv.“ A Vladimír políbiv bratra svého šel do Přáslavi, a Svatopluk za ním, i David Svatoslavic, i David Všeslavic, i Mstislav, Igorův vnuk, i Vaceslav Jaroplučic, i Jaropluk Vladimířic. A táhli na koních i v lodech, a přišli níže prahův, i stanuli v průsecích na Chrtičím ostrově. I vsedli na koně, a pěší z lodí vyšedše táhli v poli po čtyry dni, a přitáhli na Suteň. Plavci pak uslyšavše, že táhnou Rusové, sebrali se v počtu nesčíslném a počali se raditi. I řekl Urusoba: „Prosme od Rusův pokoje, proto že statečně se budou s námi bíti, neb jsme my mnoho zlého spáchali zemi Ruské.“ I řekli mladší Urusobě: „Bojíš-li ty se Rusů, však my se nebojíme; až tyto pobijem, potáhnem do země jich a vezmem jich města, a kdo zbaví je od nás?“ Ruská pak knížata i vojsko všecko prosili Boha, a vzdávali sliby Bohu i přečisté jeho Mateři, ten stravou,[73] onen almužnou chudým, a jiní potřebami klášterům.

A když takto se modlili, přitáhli Plavci, i poslali 1103
před sebou v stráže Altunapu, jenž slynul u nich udatenstvím. A Ruská knížata poslali takéž stráže své. I potkali strážní Rušti Altunapu, a obstoupili i zabili Altunapu i ty, kdo byli s ním, a nezůstal ani jeden, ale všecky pobili. I táhli plukové Plavečtí jako borové, a nelze bylo jich přehlednouti; a Rusové táhli proti nim. A Bůh veliký vložil na Plavce hrůzu velikou, a strach i třas napadl na ně při pohledění na vojska Ruská, i dřímali sami, a koňové jich neměli v nohách rychlosti: naši pak s veselím na koních i pěší táhli naproti nim. A Plavci vidouce útok Ruský na se, nedočkavše dali se před Ruskými pluky v útěk, a naši stíhali sekajíce je, čtvrtého dne měsíce Dubna. Veliké spasení Bůh učinil v ten den nábožným knížatům Ruským i všem křesťanům, a na vrahy naše seslal porážku velikou. I pobili tu v pluku dvacet knížat: Urusobu, Kočije, Aroslanapu, Kitanapu, Kumana, Asupa, Kurtka, Čenegrepu, Surbara i ostatní knížata jich, a Beldjuza jali. A potom sedli bratří, porazivše vrahy své. I přivedli Beldjuza k Svatoplukovi. A začal Beldjuz dávati za sebe zlato i stříbro, i koně a skot. Svatopluk pak poslal jej k Vladimírovi. A když k němu přišel, počal se ho Vladimír tázati: „Medle váže-li vás přísaha? neb mnohokráte, byvše pod přísahou, přepadli jste válečně zemi Ruskou. A proč nevedl jsi ty synů svých i rodu svého, aby nepřestupovali přísahy, ale prolévali jste krev křesťanskou? aj buďiž krev tvá na hlavě tvé!“ I kázal jej zabiti, a tak rozsekali jej na kusy. A potom sešli se bratří všickni, a Vladimír řekl: „Tento den, jejž učinil Hospodin, budiž nám dnem radosti a veselí,[a]) proto

---

a) Žalm CVII, 24.

1103 že Hospodin zbavil jest nás od vrahů našich, i pokořil vrahy naše, a potřel hlavy hadí, a dal potravu jich lidu Ruskému.“ Neb vzali tehdáž skoty a ovce, i koně a velbloudy, i stany s nábytkem a s čeledí, a zajali Pečeněhy i Turky se stany. I vrátili se do Rus s kořistí velikou i se slávou a s vítězstvím velikým.

Téhož léta přišly kobylky, v první den Srpna měsíce.

Téhož měsíce v osmnáctý den šel Svatopluk, a vystavěl hražené město Jurjev, jež byli Plavci spálili. Téhož léta potýkal se Jaroslav s Mordvou, čtvrtého dne Března měsíce, a poražen byl Jaroslav.

1104 LXXXVI. Léta 6612 vdána byla dcera Vladařova za císařovice, syna Alexijova, do Carohradu, měsíce Července v dvacátý den. Téhož léta vdána Předslava, dcera Svatoplukova, do Uher za kralovice, měsíce Srpna v dvacátý první den. Téhož léta přišel metropolit Nikofor do Rus, šestého dne měsíce Prosince. Téhož měsíce zemřel Vaceslav Jaroplučic, dne třináctého. Téhož měsíce v osmnáctý den Nikofor metropolit posazen na stolci. Toto pak oznámíme: ku konci téhož léta poslal Svatopluk Putjatu na Měnsk, a Vladimír syna svého Jaropluka, a Oleg sám táhl na Gleba, vzavše s sebou Davida Všeslavice. Ale nepořídili ničehož, a vrátili se zpátky. I narodil se Svatoplukovi syn, a dali jemu jmeno Břetislav.

Téhož léta bylo znamení: slunce stálo v kruhu, a prostřed kruhu byl kříž, a prostřed kříže slunce, a vně kruhu po obé straně dvě slunce, a nad sluncem kromě kruhu duha, rohama na sever: a takové znamení spatřovalo se i na luně týmž způsobem měsíce Února v čtvrtý a pátý i šestý den,

ve dne (na slunci) po tři dni, a v noci na luně 1104
po tři noci.

Léta 6613 [svalil se svršek (chrámu) svatého 1105
Ondřeje.] [a])

Téhož léta ustanovil metropolit biskupa Amfilochije ve Vladiměři, v dvacátý a sedmý den měsíce Srpna. Téhož léta ustanovil Lazara do Přáslavi, dvanáctého dne měsíce Listopadu. Téhož léta ustanovil Mínu v Polotsku, třináctého dne měsíce Prosince.

[Téhož léta ukázala se hvězda se chvostem na západě, a stála měsíc. Téhož léta přitáhl Bonjak v zimě na Zárubě, a porazil Turky i Berenděje.] [b])

Léta 6614 plenili Plavci okolo Zářečska, i po- 1106
slal na ně Svatopluk Jana Vyšatice a bratra jeho Putjatu a Ivánka Zachařice, Kozařína; i postihli Plavce [c]) a kořisť jim odňali.

Téhož léta zemřel Jan, stařec dobrý, maje věku devadesát let, v stáří zralém; jsa živ podlé zákona božího, nebyl špatnější prvních spravedlivých. Od něhož i já mnohá slova slýchal, která jsem také zapsal v letopisu tomto. Bylť muž hodný a mírný i pokorný, zdrželivý v každé věci. A hrob jeho jest v klášteře Pečerském, ve příchramí, kdež leží tělo jeho, pochováno měsíce Července v dvacátý a čtvrtý den.

Téhož léta postřižena byla za mnišku Eupraxie, dcera Vševladova, měsíce Prosince v šestý den. Téhož léta přišel utíkaje Zbyhněv ke Svatoplukovi.

[Téhož léta bylo zatmění slunce v Srpnu.] [d])

Téhož léta postřižen jest za mnicha Svatoslav, syn Davidův, vnuk Svatoslavův, měsíce Února

---

a) *[ ] z rkp. Hip. a Chleb.* — *b)* *[ ] z rkp. Hip. a Chleb.* — *c)* u Dunaje *Hip.* — *d)* *[ ] z rkp. Hip.*

1106 v sedmnáctý den. Téhož léta Zimĕgolci porazili Všeslavice, všecky bratry, a družiny zabili devĕt tisíc.

1107 LXXXVII. Léta 6615, indikta, kruhu luny čtvrté léto, a slunečného kruhu osmé léto. Téhož léta zemřela[a]) Vladimírová, sedmého dne mĕsíce Kvĕtna. Téhož mĕsíce plenil Bonjak a zajal konĕ u Přáslavi. Téhož léta přitáhl Bonjak a starý Šarukan, i jiná knížata mnohá, a stanuli okolo Lubna. Svatopluk pak a Vladimír i Oleg, Svatoslav, Mstislav, Vaceslav i Jaropluk táhli na Plavce k Lubnu, a v šestou hodinu dne přebrodili se přes Sulu, i zkřikli na nĕ. A Plavci ulekli se, a strachem nemohli ani korouhve postaviti, ale dali se v útĕk, uchvacujíce konĕ, a ostatní utíkali pĕšky; a naši počali je sekati, stíhajíce je, a nĕkteré rukama jímati, i hnali je až do Chorola. I zabili Taza, Bonjakova bratra, a Sugra jali i bratra jeho, a Šarukan jedva utekl. I utekli od svého táboru, jejž si vzalo vojsko Ruské, mĕsíce Srpna v dvanáctý den, a vrátilo se domů s vítĕzstvím velikým. Svatopluk pak přišel do kláštera Pečerského na jitřní v den Nanebevzetí svaté Boží Rodičky, a bratří líbali jej s radostí velikou, řkouce, že: „Vrahové naši byli poraženi přímluvami svaté Boží Rodičky a svatého otce našeho Theodosije.“ Neb tak obyčej míval Svatopluk: kdy koli táhl na vojnu neb jinam, poklonil se u hrobu Theodosijova a modlitbu vzal od opata, který tu byl, a potom se vydal na cestu svou. Téhož léta zemřela knĕhynĕ, máti Svatoplukova, čtvrtého dne mĕsíce Ledna. Téhož léta a téhož mĕsíce šel Vladimír a David i Oleg k Ajepĕ i k druhému Ajepĕ, a učinili pokoj; i pojal Vladimír za

---

a) knĕhynĕ *Hip.*

Jiřího dceru Ajepovu, vnučku Asenovu, a Oleg pojal 1107
za syna dceru Ajepovu, vnučku Girgenovu, dvanáctého dne měsíce Ledna.

[A pátého dne Února třásla se země v noci před svítáním.] [a])

LXXXVIII. Léta 6616 založen byl chrám sva- 1108
tého Michala, nazvaný Zlatovrchý, knížetem Svatoplukem, v jedenáctý den měsíce Července. I dokonali jídelnu kláštera Pečerského, za opata Theoktista, jenž ji založil z nařízení Glebova, kterýž také na ni vedl náklad. Téhož léta byla voda veliká v Dněpru, i v Desně, i v Přípeti. Téhož léta vložil Bůh v srdce Theoktistovi, opatu Pečerskému, i počal knížete Svatopluka nabádati, aby zapsal Theodosije v synodník. A Svatopluk byl rád i připověděl, že tak učiní, [b]) a poručil metropolitovi, aby jej zapsal v synodník; a tento dal jej zapsati po všech biskupstvích, a všickni biskupové s radostí jej zapsali, že naň budou vzpomínati ve všech sbořích. Téhož léta zemřela Kateřina, dcera Vševladova, jedenáctého dne měsíce Července. Téhož léta dokonán byl vrch chrámu svaté Boží Rodičky v Klově, jejž byl založil Štěpan, opat Pečerský [c]).

Léta 6617 zemřela Eupraxie, dcera Vševlado- 1109
va, desátého dne měsíce Července, a byla pochována v klášteře Pečerském u dveří, ježto jsou k jihu. I udělali nad ní kapličku, kdež leží tělo její. Téhož

a) *[ ] z rkp. Hip., Radz. a Troj.* — *b*) jak mile nabude vědomosti o životě jeho. I počal Svatopluk vyzvídati život Theodosijův, a poručil jej zapsati v synodník, což také metropolit učinil, zapsav jej v synodník; metropolit pak dal jej zapsati atd. *Hip.* — *c*) biskup Štěpan, když byl prvé ještě opatem Pečerského kláštera. *Hip.*

1109 léta, druhý den měsíce Prosince, Dmitr Ivorovic vzal stany Plavecké u Donu [a]).

1110 LXXXIX. Léta 6618 táhli z jara na Plavce Svatopluk, i Vladimír, i David; a došedše k Vojni, vrátili se.

[Téhož léta přišedše Plavci plenili okolo Přáslavi po vsech. Téhož léta vzali Plavci, táhnouce zpátky, mnoho vsí.] [b])

Téhož léta bylo znamení v klášteře Pečerském, v jedenáctý den měsíce Února: jevil se sloup ohnivý od země do nebes, a blesky osvítily celou zemi, a na nebi zahřmělo v hodinu první v noci; i viděli to lidé všickni. A ten sloup stál nejprvé na kamenné jídelně, tak že nebylo viděti kříže, a postáv málo, sestoupil na chrám a stál nad hrobem Theodosijovým, a potom stoupil na vrch, jako k východu hledíc, a potom ho viděti nebylo. Toto však nebyl sloup ohnivý, nébrž zjevení andělské: neb anděl takto se zjevuje, buď sloupem ohnivým, anebo plamenem. Jakož praví David: Jenž činí anděly své duchy i sluhy své oheň plápolající. [c]) I posláni jsou rozkazem božím, kam chce Pán a tvůrce všech [d]). Anděl totiž přichází, kde blažená jsou místa a modlitební domové, a tu ukazuje něco málo zjevení svého, [e]) jak možno lidem viděti; neb nemožno lidem viděti bytosti andělské, tak že ani Mojžíš veliký nemohl viděti andělské bytosti: neb za dne vodil jej sloup oblakový, a v noci sloup ohnivý. [f]) A to sloup jich nevodil, ale anděl chodil

---

a) tisíc stanů vzal, poslán byv knížetem Vladimírem. *Hip.* — *b*) *[ ] z rkp. Hip.* — *c*) *Žalm CIII, 4.* — *d*) andělův i lidí. *Hip.* — *e*) buď ohněm, nebo sloupem, anebo jiným zjevením, *Hip.* — *f*) *Exod. XIII, 21.*

před nimi v noci i ve dne. Tak i toto zjevení něco 1110
zvěstovalo, co se mělo státi, jakož se i stalo: neb na druhé léto nebyl-li týž anděl vůdcem na cizozemce a nepřátely? jakož dí: Anděl před tebou předchází,[a]) a opět: Anděl tvůj bude s tebou.[b]) [Jakož prorok David praví, že: Andělům svým přikáže o tobě, aby tě ostříhali.[c]) Jakož píše přemoudrý Epifanij: Ku každému stvoření anděl přidán jest: anděl oblakům i mlhám, i sněhu, i krupobití, i mrazu, anděl zvukům i hromům, anděl zimy i vedra, i jeseni, i jara, i léta; každý duch má stvoření své na zemi, i tajné propasti, ježto jsou skryty pod zemí, i pekelné tmy, a přebývají v propastech, kteří byli prvé po vrchu země, od nichž (pocházejí) tmy, večer a noc, i světlo a den; ke všemu stvoření přidáni jsou andělové. Tak též anděl přidán jest ku které koli zemi, aby ostříhali každou zemi, byť i pohané (v ní) byli. Padne-li boží hněv na kterou koli zemi, rozkáže andělu tomu na tu kterou koli zemi jíti válkou; tehdy té země anděl nezprotiví se rozkazu božímu. Jakož i zde bylo, i na nás seslal Bůh pro hříchy naše cizozemce pohanské, a porazili nás z rozkazu božího: neb oni byli vedeni andělem, podlé rozkazu božího. A řekne-li kdo, že anděla není u pohanův, nechť slyší, že když Alexandr Mace-

---

a) *Exod. XXIII, 23.* — *b*) *Tuto skonává se vydání Miklošičovo následujícím připiskem:* (Já) opat Silvester (kláštera) svatého Michala napsal jsem knihy tyto: Letopisec, doufaje od boha dostati milosť, za knížete Vladimíra, když panoval v Kyjevě, a když já v ten čas byl opatem u svatého Michala, léta 6624 (1116), indikta 9. A kdo tyto knihy čtou, ať se za mne pomodlí. *Vydání komise archeografické vkládá před tento připisek ještě z rkp. Ilip. a Chleb., co tuto dále závorkami [ ] poznamenáno jest.* — *c*) *Žalm XC, 11.*

1110 donský vypravil vojsko na Daria, i vytáhl, a podrobiv sobě zemi celou od východu až do západu, i dobyl země Egyptské a porazil Arama, a přišel v ostrovy mořské; i obrátil tvář svou, aby vstoupil do Jerusaléma a porazil Židy, proto že s Dariem měli pokoj; i táhl se vším vojskem svým, a stanul táborem a odpočíval. I nastala noc, a ležel na loži svém u prostřed stanu; otevřev oči své, i viděl muže, an stojí nad ním, a meč nahý v ruce jeho, a podoba meče jeho jako blesku, a napřáhl mečem svým na hlavu královu. I ulekl se král velmi, a řekl: Pane, nezabí mne! I řekl jemu anděl: Poslal mě Bůh, abych hubil krále veliké před tebou i lidi mnohé, a já chodím před tebou, pomáhaje ti; ale nyní věz, že umřeš, poněvadž umínil jsi vstoupiti do Jerusaléma, abys učinil zlé kněžím božím i lidu jeho. I řekl král: Prosím tebe, o pane! odpusť nyní hřích sluhy svého; není-li ti to libo, i vrátím se k domu svému. I řekl anděl: Neboj se, jdi cestou svou k Jerusalému, a uzříš tu v Jerusalémě muže podoby mé; rychle padni na tvář svou a pokloň se muži tomu, a vše, co tobě řekne, učiň, nepřestupuj řeči jeho: v který den přestoupíš jeho řeč, umřeš! I vstav král, táhl k Jerusalému, a když přitáhl, otázal se kněží: Mám-li táhnouti na Daria? I ukázali mu knihy Davida proroka, a řekli jemu: Ty jsi kozel, a on beran, a potlučeš ho i vezmeš království jeho. Aj, zda-li tedy Alexandra nevodil anděl? zdali nevítězil pohan, a všickni Helenové modloslužebníci? Tak i tito pohané dopuštěni jsou pro hříchy naše. Toto pak budiž vědomo, že mezi křesťany nejeden jest anděl, ale tolik jich, kolik jest lidí pokřtěných, a zvláště hledíme-li k nábožným knížatům našim. Než proti božímu roz-

kazu nemohou se protiviti, ale prosí Boha pilně za lid křesťanský. Jakož i stalo se: prosbami svaté Boží Rodičky a svatých andělů smiloval se Bůh, a poslal anděly na pomoc knížatům Ruským proti pohanům. Jakož řekl k Mojžíšovi: Aj anděl můj napřed půjde před tváří tvou;[a]) jakož jsme prvé pravili. Znamení toto stalo se měsíce Února v jedenáctý den, když docházelo toto léto osmnácté.] 1110

XC. Léta 6619 vložil Bůh Vladimírovi v srdce, 1111
i počal mluviti bratru svému Svatoplukovi, pobízeje ho na pohany, na jaro. A Svatopluk pověděl družině své řeč Vladimírovu. Oni pak řekli: „Není v čas nyní pohubiti sedláky od rolí.“ I poslal Svatopluk ku Vladimírovi, řka: „Abychom se spolu sešli i poradili se o tom s družinou.“ A poslové přišli k Vladimírovi a pověděli všecku řeč Svatoplukovu. I přišel Vladimír, a potkali se spolu na Dolobště a sedli v jednom stanu, Svatopluk se svou družinou, a Vladimír také se svou družinou. A když nastalo mlčení, řekl Vladimír: „Bratře! ty jsi starší; počni mluviti, jaké bychom opatření učinili o Ruské zemi.“ I řekl Svatopluk: „Bratře! ty počni.“ I řekl Vladimír: „Kterak mám já mluviti? však budou mluviti proti mně družina tvá i má, řkouce: Chce pohubiti sedláky i roli sedlákům? Ale to mi divno, bratře! že litujete sedlákův i jich koní, a toho nepovážíte, že na jaro začne ten sedlák orati koněm tím, a přijede Plavčín, i zastřelí sedláka a vezme toho koně, i ženu jeho, i děti jeho, a humno jeho zapálí; i proč o tom nemyslíte?“ A družina všecka řekli: „Zajisté pravda tak jest!“ A Svatopluk řekl: „Aj já, bratře, hotov jsem s tebou.“ I poslali k Da-

---

a) *Exod. XXXII, 34.*

1111 vidovi Svatoslavici, kážíce mu s sebou. I vstal Vladimír a Svatopluk, a líbali se, i táhli na Plavce: Svatopluk se synem Jaroslavem, a Vladimír se syny, a David se synem, vzkládajíce naději na Boha, a na přečistou Máteř jeho, i na anděly jeho. A vytáhli v druhou neděli postu, a v pátek byli na Sule, v sobotu táhli a byli na Chorole, a tu i saně zahodili. A v neděli táhli, v kterouž líbají kříž, a přišli na Psel, a odtud stanuli na řece Holtě, a tu počkali na vojsko, a odtud došli do Vorskly, a tu z jitra ve středu líbali kříž i vzložili všecku naději svou na kříž s mnohými slzami. A odtud přešli mnohé řeky v šestou neděli postu a přišli k Donu v úterek. A vzavše na se branč, zřídili pluky a táhli k městu Šarukani; a kníže Vladimír ustanovil kněze své, aby jdouce před plukem, zpívali nábožné písně ke cti svatého kříže, i hymnu svaté Boží Rodičky. Přitáhli k městu pod večer; a v neděli vyšli z města i poklonili se knížatům Ruským, a vynesli ryby a víno. I přeleželi zde tu noc; a z rána, ve středu, táhli k Suhrovu, a přišedše zapálili jej, a ve čtvrtek táhli od Donu. A v pátek z rána, měsíce Března v dvacátý čtvrtý den, sebrali se Plavci, zřídili pluky své a táhli do boje. A knížata naše vzložili naději svou na Boha, i řekli: „Nechť i zde zahynem, stůjme pevně!“ I líbali se vespolek, a zvedše oči k nebi, vzývali Boha nejvyššího. A když pak byla srážka a bitva tuhá, Bůh nejvyšší pohledl na cizozemce s hněvem, a padali před křesťany; a tak poraženi byli cizozemci. I padlo mnoho vrahů našich nepřátel před Ruskými knížaty a vojsky na potoce Deheja, a pomohl Bůh Ruským knížatům. I vzdali chválu Bohu v ten den, a z jitra, když nastala sobota, slavili Lazarovo vzkříšení a den Zvěstování panny

Marie, a vzdavše chválu Bohu ztrávili sobotu, 1111
a v neděli přišli. A když nastal pondělek Pašijového téhodne, opět cizozemci sebrali pluky své v množství velikém, a vystoupili jako bory veliké v počtu nesmírném, i obstoupili pluky Ruské. I poslal pán Bůh anděla na pomoc knížatům Ruským, a vytáhli Plavečtí plukové a plukové Ruští; i srazili se nejprvé s plukem (Svatoplukovým), a jako by hrom byl udeřil, když se řady srazily svými štíty; a byla bitva lítá mezi nimi, a padali obojí. I postoupil Vladimír s pluky svými, a David s pluky svými, a spatřivše to Plavci, obrátili se v útěk; i padali Plavci před plukem Vladimírovým, neviditelně biti jsouce andělem, jakož to viděli lidé mnozí, a hlavy neviditelně stínané padaly na zemi. I porazili je v pondělek Pašijový měsíce Března v dvacátý sedmý den, a pobito bylo nepřátel množství veliké na řece Salnici, a vysvobodil Bůh lidi své. Svatopluk pak, a Vladimír i David, velebili Boha, jenž jim dal vítězství takové nad pohany; i dostali mnoho kořisti, a mnoho všelikého bohatství, i hovězí dobytek, i koně, i ovce, a lidí mnoho zajali rukama. I otázali se zajatých, řkouce: „Což vás taková síla i množství veliké, a nemohli jste se ubrániti, ale brzy jste utekli?“ A oni odpověděli, řkouce: „Jak můžeme bíti se s vámi, ano jiní jezdili nad vámi ve zbroji jasné a strašné, kteří pomáhali vám?“ Zdali to právě nejsou andělé od Boha poslaní, aby pomáhali křesťanům? Neb anděl to vložil v srdce Vladimírovi, aby ponuknul bratří svých, knížat Ruských, na cizozemce. Neb to vidění, jakož jsme pravili, viděli v klášteře Pečerském, že stál sloup ohnivý nad jídelnou, a potom přestoupil na chrám, a odtud ke Hradci: byltě tu Vladimír v Radosíně, a tehdáž anděl

1111 to vložil Vladimírovi v srdce, že počal povzbuzovati, jakož jsme pravili.

A protož hodné jest, abychom velebili anděly, jakož Jan Zlatoustý praví; neb oni stvořiteli od věčnosti zpívají, aby byl milostivý a dobrotivý k lidem. Neb andělové, pravím, jsou naši obranci v boji našem se silami nepřátelskými. A jím také jest archanděl Michael, neb se potýkal s ďáblem pro tělo Mojžíšovo, a s knížetem Perským potýkal se pro svobodu lidu. Z rozkazu božího veškeré stvoření rozdělili, a národům starosty ustavili. A tudíž zmocnil (Bůh) někoho (z andělův), aby Peršany opatroval, a Michaelovi poručil, aby lid obřezaný ochraňoval, a hranice jich ustanovil ne hněvem hněvivé zloby, ale blaženým nějakým nevysloveným slovem. Ten také nutil Židy, aby sloužili Peršanům; ten také na svobodu je vyvedl, když neustále k Bohu modlitbu přinášeli, řkouce: Pane všemohoucí! dokavad nesmiluješ se nad Jerusalémem i nad městy Judskými, jež jsi opovrhnul již sedmdesáté léto? A toho anděla viděl i Daniel, ana se kmitala tvář jeho na způsob blesku, oči jeho jako svíce, a rámě jeho i holeně na způsob mědi se lesknoucí, a hlas slova jeho jako hlas mnohého lidu. Z nich jest i ten, jenž osla odvrátil, a Baláma od nečistého kouzelnictví zbavil. Z nich jest také ten, jenž vytasil meč proti Josue, synu Nunovu, poroučeje mu v podobenství, aby mu pomohl proti nepřátelům. Z nich jest, jenž sto a osmdesát tisíc Asyrských za jednu noc porazil, a spaní ukrutníkův změnil v smrť. Z nich také jest, jenž proroka Habakuka v okamžení přinesl povětřím ku proroku Danielovi, a prostřed lvů nakrmil jej. A protož ti a takoví nad vrahy vítězí. Takýž jest i velebný Rafael, jenž od jedné ryby

uřezal vnitřnosti, běsné děvčátko uzdravil, a slepé- 1111
mu starci pomohl, aby slunce viděl. Nejsou-li tedy hodni poctivostí velikých, ochraňujíce život náš? Neb netoliko rozkázáno bylo andělům, aby ochraňovali národy, jakož bylo řečeno: když Nejvyšší rozděloval národy, a rozptýlil syny Adamovy, ustanovil meze národům podlé počtu andělů božích;[a]) ale i věrným lidem každému dostalo se po andělu. Neb když dívka Rodi pověděla apoštolům, že přede dveřmi stojí Petr, jenž byl utekl před tváří Herodovou, pravili nevěříce: Anděl jeho jest. Svědčíť o tom i sám Hospodin, řka: Viztež, abyste nepohrdali žádným z malých těchto; neboť pravím vám, že andělé jich hledí neustále na tvář otce mého, jenž v nebesích jest.[b]) A krom toho i každé církvi anděla za ochrance ustanovil Kristus, jakož Janovi zjevuje, řka: Řekni andělu, jenž jest v církvi Smyrenské: Viděl jsem tvou chudobu i soužení tvé, ale jsi bohatý.[c]) Dobře tedy vědomo jest, že andělové nás milují, a že modlí se za nás k Bohu, neb jsou duchové služební, jakož i apoštol praví: K službě posíláni bývají těm, kdo rádi chtějí zděditi spasení.[d]) A (někteří) jich jsou i obrancové, jakož i nyní slyšel's Daniele, že uvodí archanděla Michaele k Peršanům, v čas rozhněvání pro naši svobodu. Neb týž (Michael) nutil lid (Židovský), aby sloužili Peršanům, jakož řečeno jest, a týž také o to se přičiňoval, aby zajaté vysvobodil. A vítězí Michael nad protivníkem; neb Židé, přešedše Eufrat, opět od něho dostali zemi k obývání, a město i chrám vystavěli. A takž i veliký Epifanij mluví:

---

a) Deut. XXXII, 8. — b) Mat. XVIII, 10. — c) Zjev. sv. Jana II, 8, 9. — d) Pavel k Žid. I, 14.

1111 Každému národu anděl ustanoven jest. A písmo k Danielovi praví: Anděla správce Helenům, a Michaele správce Židům. A dále praví: I ustavil řády podlé počtu andělův. A opět, jakož Hipolyt vykládá Daniele: V léto třetí Cyra krále já Daniel kvílil jsem po tři neděle, a prvého měsíce upokojil jsem se, i modlil jsem se k Bohu jeden a dvacet dní, prose jeho, aby mi zjevil tajenství. I vyslyšav mne otec, promluvil slovo své, a pravil, co chtěl učiniti; a bylo velmi pěkné, co tu mělo přijíti, kdež i hříchy odpouštěti chtěl. A pozvedna očí svých, viděl jsem, a aj, muž oděný v šarlat! Na první pohled zdálo se, že letí anděl Gabriel; ale potom ne tak, nébrž bylo zjevení samého Hospodina; a nebylo zjevení jako dokonalého člověka, ale na způsob lidský se jevícího, jakož řečeno: A aj, muž oděný v roucho pestré, a bedra jeho přepásána zlatem ryzým, a tělo jeho jako Tharsis, a tvář jeho jako blesk, a oči jeho jako svíce hořící, a ramena jeho i plece podobné mědi čisté, a hlas jeho jako lidu mnohého. [a]) I padl jsem na zemi, a aj, jal mě jako rukou lidskou, a pozdvihl mne na kolena má, i řekl ke mně: Neboj se, Danieli! věz, proč jsem přišel k tobě: válčiti chci s knížetem Perským. Ale zvěstuji ti, co psáno jest v písmě pravdivém, a není nikoho, jenž by se o to se mnou přel, kromě Michaele, knížete vašeho; tohoť jsem tu zůstavil. Neb od toho dne, kterého jal se modliti před Bohem tvým, vyslyšel modlitbu tvou, a puštěn jsem já, abych válčil s knížetem Perským. Staloť se zajisté uradění, aby lid propuštěn nebyl; ale jak mile dokonána byla modlitba tvá, zprotivil jsem se jemu,

---

a) Dan. X, 5—6.

a zůstavil jsem tu Michaele, knížete vašeho. Kdo jest Michael krom anděla daného lidem? jakož i k Mojžíšovi praví: Nepůjdu s vámi na cestu, proto že jste lidé tvrdé šíje; [a]) ale anděl můj jde s vámi. 1111

Jakož i nyní s boží pomocí, přímluvami svaté Rodičky Boží i svatých andělův, navrátili se knížata Ruská domů, se slávou velikou, k svému lidu; a do všech krajin dalekých, totiž k Hřekům, i Uhrům, i Lechům, i Čechům, až i do Říma projde (o tom pověsť), na slávu Bohu, vždy i nyní i na věky věkův, amen.

Téhož léta zemřela kněhyně Vševladová, měsíce Října v sedmý den, i pochována byla u svatého Ondřeje v klášteře. Téhož léta zemřel Jan biskup Černihovský, měsíce Listopadu dne dvacátého třetího.

XCI. Léta 6620 Jaroslav, syn Svatoplukův, 1112
táhl na Jatvězy i porazil je; a přišed z vojny, poslal do Novohradu, i pojal dceru Mstislavovu sobě za ženu, vnučku Vladimírovu, měsíce Května v dvanáctý den, a přivedena byla dne dvacátého devátého Června. Téhož léta provdali Eufemii Vladimírovnu do Uher za krále [b]). Téhož léta zemřel David Igorovic, měsíce Května v dvacátý pátý den, a pochováno bylo tělo jeho dne dvacátého devátého v chrámě svaté Rodičky Boží ve Vlacherně na Klově. Téhož léta zemřela Janka, dcera Vševladova, sestra Vladimírova, měsíce Listopadu v třetí den, a pochována byla v chrámě svatého Ondřeje, jejž byl vystavěl otec její; neb tu byla i vzala závoj u chrámu toho, zůstávajíc pannou. Ku konci pak toho

---

a) *Exod. XXXIII, 3.* — *b*) Kolomana. *Viz Turoč. II, 41.*

1112 léta ustanovili Theoktista, opata Pečerského, biskupem Černihovským, měsíce Ledna v dvanáctý den, a posazen jest na stolci dne devatenáctého; a rád byl kníže David i kněhyně, neb byl jich otec duchovní, a bojaré i všickni lidé radovali se, neb byl před ním biskup churavý a nemoha sloužiti, i ležel v nemoci dvacet pět let; a protož kníže i lidé toužili po službě biskupské a radovali se, chválíce Boha. A když takto se stalo, a bratří byli bez opata, shromáždili se bratří všickni, a jmenovali sobě opatem Prochora kněze, a oznámili metropolitovi i knížeti Svatoplukovi o něm, i přikázal kníže s radostí metropolitovi, aby ho ustanovil; a ustanoven jest v týden Máselný ve čtvrtek, měsíce Února v devátý den; a takto začali půst bratří i s opatem.

1113 XCII. Léta 6621 bylo znamení viděti v slunci v první hodinu dne, a bylo všem lidem vidomé: ostalo slunce málo, jako luny dolů rohama, měsíce Března v devatenáctý den, a luny v devátý kruh. A tato znamení nebývají na dobré. Bývají znamení v slunci, i v měsíci nebo hvězdách, ne po vší zemi; ale bude-li v které koli zemi znamení, tehdy ta země je vidí, a jiná země nevidí. Tak i někdy za časů Antiochových byla znamení v Jerusalémě: přihodilo se, že se jevili v povětří na koních (bojovníci), cválajíce ve zbrani a zbraní máchajíce. A toto bylo v Jerusalémě toliko, a po jiných zemích nebylo toho. A proto že bylo znamení v slunci, zvěstovalo Svatoplukovu smrť: přišelť potom svátek Veliké noci, a slavili jej, a po slavnosti roznemohl se kníže, a zemřel nábožný kníže Michael, nazvaný Svatopluk, měsíce Dubna v šestnáctý den, za Vyšehradem; i přivezli jej v lodi do Kyjeva, a upravivše tělo jeho, vložili je na saně, a plakali po

něm bojaré i družina jeho všecka, zpívajíce nad 1113
ním obyčejné písně, a pochovali ho v chrámě svatého Michala, jejž byl sám vystavěl. Kněhyně jeho pak rozdala mnoho bohatství klášterům a kněžím i chudým, tak že se všickni lidé musili diviti, proto že takové almužny nikdo nemůže dávati. Na zejtří pak, v sedmnáctý den, uradili se Kyjané a poslali k Vladimírovi, řkouce: Pojď, kníže, na stolec otcův i dědův. I uslyšav to Vladimír, plakal velmi a nešel, naříkaje pro bratra. Kyjané pak vydrancovali dvůr Putjaty tisícníka, a šli na Židy, i vydrancovali je. I poslali opět Kyjané k Vladimírovi, řkouce: Pojď, kníže, do Kyjeva; nepůjdeš-li, tehdy věz, že mnoho zlého stane se: tehdy ti budou netoliko Putjatův dvůr, a setníkův, ale i Židy drancovati, a pak ti půjdou na tvou bratrovou, i na bojary a na kláštery; a budeš odpovídati z toho, kníže, jest-li že ti kláštery vydrancují. A uslyšav to Vladimír, šel do Kyjeva.

XCIII. Počátek panování Vladimíra knížete, syna Vševladova. Vladimír Monomach sedl v Kyjevě v neděli, a vyšli mu vstříc metropolit s biskupy i se všemi Kyjany s poctou velikou; a sedl na stolci otce svého i předků svých, a všickni lidé rádi byli, a zbouření utišilo se. A uslyšavše Plavci o smrti Svatoplukově, sebrali se a přitáhli k Vyru; Vladimír pak sebrav syny své i synovce, táhl k Vyru i spojil se s Olegem, a Plavci uprchli.

Téhož léta posadil syna svého Svatoslava v Přáslavi, a Vaceslava ve Smolensku. Téhož léta zemřela abatyše kláštera Lazarova, svatá životem, měsíce Září v čtrnáctý den, živa byvši let šedesát v zákoně, a od narození devadesát a dvě léta. Téhož léta pojal Vladimír za Romána, syna svého, Vladařovnu,

1113 měsíce Září v jedenáctý den. Téhož léta Mstislav založil chrám kamenný svatého Mikuláše na knížecím dvoře u trhoviště v Novohradě. Téhož léta posadil (Vladimír) syna svého Jaropluka v Přáslavi. V témž létě ustanovili za biskupa v Jurjevě Daniele, a v Bělohradě Nikitu.

Vladimíra Monomacha,

knížete Ruského,

naučení, list k Olegovi, a modlitba.

Vladimír, příjmím Monomach, syn Vševladův, narodil se léta 1053. Po smrti otce svého léta 1093 uvázal se v knížetství Černihovské, ale již léta 1094 musil jeho postoupiti strýčenci svému Olegovi Svatoslavici a spokojiti se sídlem otcovským v Přäslavi. Léta 1113, po smrti jiného svého strýčence, Svatopluka Izjaslavice, knížete Kyjevského, povolán jest na stolec Kyjevský, i panoval moudře a slavně až do smrti své léta 1125.

Zůstaly po něm tři spisky, jež rukopis Lavrentský kroniky Nestorovy pojal do svého textu mezi LXXIX a LXXX kapitolou pod léto 1096. První jich obsahuje naučení, kteréž na sklonku života svého sepsal synům svým, kterak se mají chovati v životě soukromém i veřejném, v míru i ve válce. Při tom vypravuje o svých cestách a činech válečných i loveckých, i o jiných příhodách života svého. Druhý spisek jeho jest list, jejž léta 1096 poslal nadřečenému Olegovi, knížeti Černihovskému, nabádaje ho důtklivě, aby se s ním smířil. Třetí pak spisek jest modlitba, kterou složil po čas panování svého v Kyjevě. Důležité jsou tyto písemné památky netoliko proto, že dávají věrný obraz obyčejův i života domácího v Rusích z 11 a 12 věku, ale zvláště také proto, že oběma prvními spisky historické zprávy Nestorovy na mnoze se objasňují a doplňují.

Spisky tyto zachovaly se, jakož dotčeno, v jediném toliko starém, ale bohužel velmi nesprávném přepisu rukopisu Lavrentského. O napravení tohoto porušeného textu mají pp. Miklošič a Vahilevič zásluhu nemalou. Místa některá závadná, kteráž i po nich ještě v originale zůstala nerozhodnuta, pokusil jsem se opraviti a vyložiti v poznamenáních.

A. Naučení.

Já chatrný, od děda svého Jaroslava, blahoslaveného, slavného, nazvaný na křtu Vasilij, ruským jmenem Vladimír, od otce rozmilého a mateře své Monomach [a]) . . . .
. . . .
. . . . i pro lid křesťanský, pokudž ochrání podlé milosrdenství svého a pro otcovu prosbu ode všech nehod. Sedě na saních pomyslil jsem v duši své, a poděkoval jsem Bohu, jenž mne hříšného do těchto dnů zachoval. Ano, děti mé, anebo kdo koli jiný, jenž uslyší toto písmo, neposmívejte se, ale komu libo bude z dětí mých a přijme je v srdce své, ať nelení a takto počne usilovati: Nejprvé, pro Boha i pro duše své, mějte bázeň boží v srdci svém, dávajíce hojnou almužnu, neb to jest počátek všelikého dobrého. Nebude-li komu toto písmo libé, nechť se neposmívají, aniž takto řkou: „Na daleké cestě, a na saních sedě, mluvil jsi nemotorně.“ Potkali mne totiž poslové od bratří mých na Vlze, a řekli: „Pospěš k nám, ať vyženem Rostislavice a panství jim odejmem; pakli s námi nepůjdeš, tehdy my sami sobě budem, a ty také sobě sám.“ I řekl jsem: „Kdybyste se i hněvali, nemohu s vámi jíti, ani přísahy přestoupiti.“ A odbyv je, vzal jsem žaltář a v tesknosti své otevřel jsem jej, a to mi se vyskytlo: „Proč tesklíš duše? proč mě zarmucuješ?“ a tak dále. A potom sebral jsem ta slůvka milá, i složil jsem je po pořádku a napsal. Nejsou-li vám liba poslední, ale přední přijměte.

---

a) Tuto v rukopise chybí asi půl páta řádku.

„Proč truchlivá jsi, duše má? proč mě zarmucuješ? doufej v Boha, že se mu vyznám.[a]) Nechtěj žehrati příčinou nešlechetných, ani záviděti těm, kdo páchají nepravosť. Neb nešlechetníci přijdou v zkázu, a kteří očekávají Hospodina, ti dědičně budou vládnouti zemí. A ještě malou chvíli, a nebude hříšníka; hledati budeš místa jeho, a nenalezneš. Tiší pak obdrží dědičně zemi, a rozkoš míti budou v množství pokoje. Pohlíží hříšný na spravedlivého, a poskřipuje naň zuby svými. Ale Hospodin směje se jemu, i předvídá, že přijde den jeho. Meč vytasili hříšníci, napřáhli luk svůj, aby zastřelili chudého a ubohého, aby zaklali ty, kdo jsou právi srdcem; ale meč jich vejde v jich srdce, a lukové jich zlámáni budou. Lepší jest málo, co má spravedlivý, nežli bohatství hříšných mnohá. Ramena hříšných budou polámána, a spravedlivé utvrzuje Hospodin. Aj hříšníci zahynou, a spravedlivý činí milosť a rozdává. Ti kdo ho blahoslaví, obdrží dědičně zemi, a kdo ho klnou, přijdou v zkázu. Hospodin řídí kroky člověka (spravedlivého): jest-li že padne, neurazí se, neb Hospodin uchopí ruku jeho. Mlad jsem byl, a sstaral jsem se, a neviděl jsem spravedlivého, by byl opuštěn, ani semene jeho, by prosili chleba. Každého dne činí milosť a půjčuje spravedlivý, a plémě jeho blahoslaveno bude. Odvrať se od zlého, čiň dobré, hledej pokoje a kliď úrodu, a živ buď na věky věků.[b]) Kdyby vstali lidé, tehdy by nás za živa požrali: kdyby prchlivosť jeho rozhněvala se na nás, tehdy voda by nás potopila. Smiluj se nade mnou, Bože, neb pošlapal mě člověk, každého dne

---

a) *Žalm XLI, 12.* — *b*) *Žalm XXXVI, 1, 9—17, 20—27.*

potýkaje se stísnil mě. Pošlapali mě vrahové moji, neb mnoho bylo těch, kteří se potýkali se mnou s hůry.[a]) Zraduje se spravedlivý, když uzří pomstu; ruce své umyje v krvi hříšníka. I řekne tedy člověk: Jest-li že spravedlivý má prospěch, tehdy jest Bůh soudcem na zemi.[b]) Vytrhni mě od vrahů mých, Bože! a těm, kteří povstávají na mě, odejmi mě. Zbav mě od těch, kdo páší nepravosť, a od mužův krve vysvoboď mě. Neb aj! ulovili duši mou.[c]) Hněv jest v prchlivosti jeho a život ve vůli jeho; na večer přistěhuje se pláč, a z rána radosť. Lepší jest milosrdenství tvé než život můj, rtové moji pochválí tebe. Tak blahoslavím tě, pokud jsem živ, a ve jmenu tvém pozdvihuji rukou svých.[d]) Ukryj mě před sborem nešlechetných, a před množstvím těch, kdo páší nepravosť.[e]) Zradujte se všickni, kdo jste spravedlivi srdcem. Blahoslavím Hospodina v každý čas, vždycky chvála jeho,“ [f]) a tak dále. Jakož Vasilij učil, sebrav tu mládence, duše čisté, neposkvrněné, těly sprostné, aby pokorně a s pilností hlásali slovo Páně, jídlo a pití jich aby bylo bez velikého hluku, před starými (učil je) mlčeti, moudrých poslouchati, starším se pokořiti, k rovným a nižším lásku míti, beze lsti mluvíce, a mnoho rozuměti, nezůřiti slovem, ani tupiti řečí, nepříliš smáti se, styděti se starších, s ženami nehodnými nemluviti, dolů oči majíce a duši vzhůru přecházeti; učil nepopouzeti prchlivých, za nic nemíti panování, a když kdo má ode všech česť. Jest-li že kdo z vás může jiným prospěti,[74] od Boha mzdy ať očekává,

a) Žalm LV, 1, 2. — b) Žalm LVII, 11, 12. — c) Žalm LVIII, 1—4. — d) Žalm LXI, 4, 5. — e) Žalm LXIII, 3. — f) Žalm XXXIII, 2.

a že věčných radostí požívati bude. O panovnice Rodičko Boží! odejmi od ubohého srdce mého hrdosť a pošetilosť, ať nepýchám marností světa toho. V pomíjejícím tomto žití nauč se, věrný člověče! býti bohabojným, nauč se, podlé slova evangelského, oči své zpravovati, jazyk v úzdě míti, rozum potupovati, tělo podrobovati, hněv přemáhati, mysl čistou míti, vynasnažuje se na dobré skutky, pro Hospodina. Kdo's opuštěný, nemsti se, kdo's nenáviděný nebo soužený, trp, tupený pros, umrtvi hřích. Ujměte se toho, jemuž ublíženo, přisuzujte sirotkovi, udělujte spravedlnosť vdově. „Přijďtež, ať budeme svoji, praví Hospodin: budou-li hříchové vaši jako červec, jako sníh obílím je," [a]) a tak dále. Zastkví se vesna postní a květ pokání; očisťme se, bratří, od všeliké škvrny tělesné i duševní, a k dárci světla volajíce řcemež: Sláva tobě, milovníče lidu! V pravdě, děti mé, poznejte, kterakť milovník lidu Bůh jest milostiv a přemilostiv. My lidé, hříšní jsouce a smrtelní, jest-li že nám kdo ublíží, chtěli bychom jej požříti a krev jeho hned vyliti: a Pán náš, vládna životem i smrtí, hříchy naše nad hlavou naší trpí, a zas až do smrti naší (pokutuje), jako otec, jenž dítě své miluje a bije, a zase je přitahuje k sobě. Takéž i Pán náš ukázal jest nám nad nepřítelem vítězství, kterak jej můžeme třemi dobrými skutky zbýti a jej přemoci: pokáním, slzami a almužnou; ano to vám, děti mé, není těžké přikázání boží, když těmi třemi skutky můžete pozbyti hříchův svých a království nebeského neztratiti. A pro Bůh, neleňte se, prosím vás, nezapomínejte na ty tři skutky, neb nejsou těžké: ani poustenictví, ani mnišství,

---

a) *Isai. I, 18.*

ani hlad, jako jiní dobří trpí, ale skrovným skutkem dosáhnouti milosti boží. Co jest člověk, že jsi naň pamětliv?[a]) Veliký jsi, Hospodine! a divné skutky tvé, a rozum lidský nemůž nikterak vypraviti divů tvých. A opět řeceme: Veliký jsi, Hospodine! a divné skutky tvé, a blahoslaveno i chvály hodno jmeno tvé na věky po vší zemi. I kdo by nepochválil, neproslavil síly tvé a tvých velikých divův i dobrodění, spůsobených na tomto světě: jak nebe zřízeno, jak slunce, jak luna, jak hvězdy a tma i světlo, i země položena na vodách, Hospodine! prozřetelností tvou; zvířata rozličná i ptactvo i ryby, ozdobeny prozřetelností tvou, Hospodine! I tomu zázraku divíme se, kterak z hlíny učinil člověka, kterak jsou podoby rozličné v lidských tvářích: a kdyby se shromáždil i celý svět, nebylo by mezi všemi ani jedné podoby jednostejné, ale každý má svou zvláštní podobu tváři, podlé boží moudrosti. I tomu se divíme, kterak ptactvo nebeské z jara[75] táhne a nejprvé v naše ruce, a nestaví se na jediné zemi, ale i silné i slabé táhne po všech zemích, z rozkazu božího, aby se naplnily lesy i pole. Toto pak všecko dal Bůh k libosti lidem, k jídlu a k obveselení. Veliká, Hospodine! jest milosť tvá k nám, jenž ty libosti stvořil jsi pro člověka hříšného. A toto ptactvo nebeské, naučeno tebou, Hospodine! když nařídíš, tehdy zazpívá, a lidé radují se tobě; a když jemu nenařídíš, majíc jazyk oněmuje. A blahoslaven jsi, Hospodine! i veleben velmi, jenž jsi všeliké divy a ta dobrodění stvořil i spůsobil: a kdo nevelebí tebe, Hospodine! a nevěří vším srdcem i vší duší ve jmeno Otce i Syna i svatého Ducha,

---

a) Žalm VIII, 5.

ať bude proklet! Tato slova božská pročítajíce, děti mé, pochvalte Boha, jenž dal nám milosť svou a toto naučení od mého sprostého nerozumu. Poslechněte mne; nepřijmete-li všeho, tehdy polovici. Jest-li že vám Bůh obměkčí srdce, spusťte slzy své na hříchy své, řkouce: „Jakož jsi se smiloval nad nevěstkou a nad loupežníkem i nad celným, tak i nad námi smiluj se hříšnými!“ I v chrámě, i kladouce se na lože to dělejte. Neopomiňte ani jedinké noci, když můžete, pokloniti se do země; pakli (častěji) nebudete moci, aspoň třikrát; a toho nezapomínejte, neleňte se, neb tím nočním klaněním i pěním člověk přemůže ďábla; co za dne zhřeší, tím toho člověk pozbývá. I když na koni pojedete, a nebude s kým co činiti, neumíte-li jiných modliteb říkati, ale volejte bez přestání v tajnosti: „Hospodine smiluj se!“ neb tato modlitba jest lepší všech, (ovšem lepší) nežli mysliti na mrzkosť. Nade všecko pak nezapomínejte na chudé, ale pokud můžete, podlé síly je živte, i přidávejte sirotkovi, a vdově dopomozte práva sami, a nedopouštějte mocným, aby zahubili člověka. Nezabíjejte nikoho, buď práv anebo křiv, ani přikazujte jeho zabiti: bude-li povinen pokutou smrti, ale duše žádného křesťana nechtějte zahubiti. Když něco vypravujete, buď zlé nebo dobré, nezaklínejte se Bohem, ani se křižujte, neb není toho nižádná potřeba. Přihodí-li se vám, abyste líbajíce kříž přisahali bratřím, aneb někomu jinému, jest-li že spořádavše srdce své na tom můžete zůstati, tehdy líbejte, a políbivše hleďte, abyste zrušíce přísahu nezhubili duše své. Co se dotýče biskupů, kněží a opatů, s láskou přijímejte od nich požehnání, a neustraňujte se od nich, ale podlé síly své je milujte a dbejte o to, aby se za

vás modlili k Bohu. Nade všecko pak hrdosti nemějte v srdci ani v mysli, ale rcemež: „Smrtelni jsme, dnes živi, a zejtra v hrobě; toto vše, co nám jsi dal, není naše, ale tvoje, poručil nám jsi to na málo dní.“ A v zemi neschovávejte (pokladů), to nám jest hřích veliký. Staré cti jako otce, a mladé (miluj) jako bratry. V domě svém neleňte se, ale ke všemu přihlížejte; nespolehejte na správce, ani na sluhu, aby lidé, přicházejíce k vám, neposmívali se domu vašemu, ani obědu vašemu. Na vojnu vyšedše neleňte se, nespolehejte na vojevody; neoddávejte se ani na pití, ani na jídlo, ani na spaní; a stráže sami zřizujte, a v noci, když jste je byli se všech stran okolo vojska zřídili, tehdy lehněte, a ráno časně vstaňte; a zbraně nesnímejte se sebe, dokud jste záhy všeho vůkol nevyšetřili: neb pro lenivosť nenadále hyne člověk. Vystříhej se lži a opilstva i smilstva, neb tím hyne duše i tělo. A na cestě, kudy koli půjdete po svých zemích, nedopouštějte sluhům, ani svým, ani cizím, aby komu dělali škodu, ani ve vsech, ani na úrodách, aby vás (lidé) neproklínali. A kudy půjdete, i kde stanete, napojte, nasyťte prosícího;[76] zvláště pak uctěte hosta, odkudž koli přijde k vám, buď prostý, aneb urozený, anebo posel: a nemůžete-li darem, tehdy aspoň jídlem a pitím: neb tito mimo chodíce rozhlásí člověka po všech zemích buď za dobrého, buď za zlého. Nemocného navštivte, mrtvého doprovoďte, proto že všickni jsme smrtelni; a člověka nemiňte, ale pozdravíce ho, dobré slovo jemu dejte. Ženy své milujte, ale nedejte jim nad sebou vládnouti. Toto pak vám budiž vrchem všeho: bázeň boží mějte nade všecko! Zapomínáte-li toho, ale často (mé naučení) pročítejte: a já nebudu míti hanby, a vám dobře bude. Co dobrého umíte, toho neza-

pomínejte, a čeho neumíte, tomu se učte: jakož otec můj, doma sedě, naučil se pěti jazykům; v tomť záleží česť od jiných zemí. Neb lenosť jest matka všeho (zlého): co umí, to zapomene, a čeho neumí, tomu se neučí. Když pak dobře činíte, neleňte se také na nic dobrého. Nejprvé co se dotýče chrámu: ať vás nezastihne slunce na posteli. Neb tak nebožtík otec můj činíval, i všickni skonalí muži dobří. Napřed vzdejte Bohu díku ranní, a potom, když slunce vychází, jak mile uzříte slunce, velebte Boha s radostí, řkouce:[77] „Osvěť oči mé, Kriste Bože! jenž jsi mi dal krásné světlo své; a ještě, Hospodine, přidej mi k roku rok, abych napotom, když bych se hříchů svých pokál a napravil života, takto pochválil Boha.“ A sednouce (můžete) raditi se s družinou, neb lidi rozsuzovati, neb na lov jeti, neb sobě pojezditi, anebo spat se položiti: spaní o polednách jest od Boha přisouzeno, neb toho času odpočívá zvěř, i ptactvo, i lidé.

A tuto vám, děti mé, vypravuji o namáhání svém, kterak jsem se namáhal, cesty konaje a lovy třináct let. Nejprvé šel sem do Rostova skrze Vjatice, poslalť mě (tam) otec, a sám šel do Kurska; a zase podruhé k Smolensku se Stavkem Skordětícem, ten pak odešel do Břesti s Izjaslavem, a mne poslal do Smolenska; pak ze Smolenska šel jsem do Vladiměře. Téže zimy potom poslali (Stavek a Izjaslav) bratra do Břesti na hlavně, kdež byli spálili, a tu pak opatroval jsem ta města. Potom
1074 šel jsem do Přáslavi k otci, a po Veliké noci z Přáslavi zase do Vladiměře, na soutěsku učinit s Lechy pokoje. Odtud zase na léto zpátky do Vladiměře. Potom poslal mě Svatoslav do Lech: šel jsem za Hlohovy do Českého lesa a chodil jsem v zemi

jich čtyry měsíce. Téhož léta i dítě mi se narodilo 1076
nejstarší Novohradské (Mstislav). Pak odtud do Turova; a na jaro potom do Přáslavi; pak opět do Turova. I umřel Svatoslav, a já zase do Smolenska; a ze Smolenska téže zimy potom do Novohradu; na jaro Glebovi ku pomoci; a na léto s otcem do Polotska; a na druhou zimu se Svatoplukem pod Polotsk; opálili Polotsk; on šel do Novohradu, a já s Plavci na Odřesk, pleně; pak do Černihova; a zase ze Smolenska k otci přišel jsem do Černihova. A Oleg přišel, z Vladiměře vyveden, i pozval
jsem jej k sobě na oběd s otcem v Černihově, na 1077
Krásném dvoře, a odevzdal jsem otci tři sta hřiven zlata. A zase ze Smolenska přišed prošel jsem skrze vojsko Plavecké, potýkaje se, do Přáslavi, a nalezl jsem otce, an přišel z výpravy válečné; pak opět jsme chodili, téhož léta, s otcem i s Izja-
slavem do Černihova s Borisem se bit, a porazili 1078
jsme Borisa i Olega; a opět jsme šli do Přáslavi, i stáli jsme v zákopu. A Všeslav opálil Smolensk, a já vsedl s Černihovci o dvou koních, ale nezastihli jsme (ho) ve Smolenště; (i dal jsem se) touž cestou za Všeslavem a popálil jsem zemi a poplenil až do Lukomli a do Lohožska, potom jsem se obrátil válečně na Dručsko a pak k Černihovu. A na tu zimu poplenili Plavci celý Starodub, a já táhl s Černihovci na Plavce,[78] a na Desně jsme zajali kníže Asaduka a Sauka, a družinu jich pobili; a na zejtří za Novohradem rozptýlili jsme silné vojsko Belkatginovo, a tu jsme jim odňali meče i veškeru kořisť. A do Vjatic chodili jsme po dvě zimy na Chodotu i na syna jeho; a ku Kordnu jsem chodil první zimu; a zase po Izjaslavicích za Mikulín, ale nepostihli jsme jich; a na to jaro shromáždili jsme

se k Jaroplukovi na Brody. Téhož léta pustili jsme
se po Plavcích za Chorol, kteří vzali Horošín; a na
ten podzim táhli jsme s Černihovci, a s Plavci
s Čitějovici k Měnsku, dobyli jsme města, a nenechali jsme v něm ani čeledína, ani dobytčete. Na
1084 tu zimu šli jsme se shromážďit k Jaroplukovi na
Brody, a láskou velikou jsme se sjednotili. A na
jaro posadil mě otec v Přáslavi před bratřími, a táhli
jsme za Supoj; a když jsme jeli k městu Příluku,
potkali nás v nenadání Plavecká knížata, osm tisíc,
i rádi bychom se byli s nimi bili, ale zbraň jsme
byli poslali napřed na povozích, i vešli jsme do
města; jen Semcu jali jediného živého a několik
sedlákův, a naši oněch více pobili a zjímali, i nesměli ani koně pojmouti v ruce, a utíkali na Sulu
té noci. A na zejtří, na den Páně, táhli jsme k Bílé
Věži, a Bůh nám pomohl i svatá Boží Rodička:
pobili devět set Plavcův a dvě knížata zajali,
Bagubarsovy bratry, Aseně i Sakze, a dva muži
toliko utekli; a potom na Svatoslav stíhali jsme
Plavce, a potom na město Turecké, a potom na
Jurjev (táhli jsme) po Plavcích; a opět na té straně
u Krasna porazili jsme Plavce; a potom s Rosti-
1087 slavem u Vařína vzali jsme stany. Potom šel jsem
do Vladiměře a Jaropluka jsem opět posadil, a Jaropluk zemřel. A zase po otcově smrti i po Rostislavově[79] bivše se na Sule s Plavci do večera, byli
1094 jsme u Chalepa, a potom učinili jsme pokoj s Tugorkanem i s jinými knížaty Plaveckými; a lidu
Glebovu odňali jsme veškeru družinu svou. A potom Oleg na mě přitáhl s Plaveckou zemí k Černihovu, a potýkali se družina moje s ním osm dní
o malý zákop, nedadouce jim v ohradu. I zželelo
mi se duší křesťanských a vsí hořících i klášterů,

a řekl jsem: „Aby se pohané nevychloubali!“ I vzdal jsem bratrovi (Olegovi) otce jeho místo (Černihov) a sám jsem šel na otce svého místo, do Přáslavi. I vyšli jsme na svatého Borisa den z Černihova, a jeli jsme skrze pluky Plavecké, nemajíce ani sto družiny i s dětmi a s ženami; i oblizovali se na nás jako vlci stojíce, i od převozu i s hor, ale Bůh a svatý Boris nedal mne jim v kořisť, beze škody došli jsme do Přáslavi. I seděl jsem v Přáslavi tři léta a tři zimy i se svou družinou, a mnohé strasti trpěli jsme od války i od hladu. I táhli jsme na vojsko jich za Římov, a Bůh nám pomohl, i pobili je a některé zjímali; a opět Itlarovu čeleď pobili 1095
a jich stany jsme vzali, táhnouce za Goltavem. A do Starodubu táhli jsme na Olega, proto že se 1096
byl přidal k Plavcům. I na Buh jsme táhli, a se Svatoplukem na Bonjaka za Ros. I do Smolenska táhli jsme, smířivše se s Davidem. Zase jsme táhli podruhé s Vranice; a tehdáž i Turci přišli ke mně, a z Plavcův Čitějovici, i táhli jsme proti nim na Sulu. A potom zase táhli jsme do Rostova na zimu, a po tři zimy chodili jsme do Smolenska. A tu nyní jdu do Rostova. A opět se Svatoplukem pustili jsme se po Bonjakovi, ale oni nám uprchli,[80] a nepostihli jsme jich; a potom stíhali jsme Bonjaka za Ros, a nedostihli jsme jeho. A na zimu šel jsem do Smolenska, a ze Smolenska vytáhl jsem po Veliké noci. A Jiřího máti umřela. Přišed na léto do Přáslavi sebral jsem bratry. A Bonjak přitáhl se všemi Plavci k Snětínu, a táhli jsme na ně z Přáslavi za Sulu, a Bůh nám pomohl, i porazili jsme pluky jich a knížata přednější zjímali. A po Vánocích učinili jsme pokoj s Ajepou, a já pojal u něho dceru 1107
(synu svému), i táhli jsme do Smolenska; a potom

šel jsem do Rostova. Přišed z Rostova opět jsem
táhl na Plavce na Urusobu se Svatoplukem, a Bůh
nám pomohl; a potom opět na Bonjaka do Lubna,
1110 a Bůh nám pomohl. A potom táhli jsme k Vojni
se Svatoplukem. A potom opět na Don jsme táhli
1111 se Svatoplukem i s Davidem, a Bůh nám pomohl.
A k Vyru byli přitáhli Ajepa i Bonjak, a chtěli jej
vzíti: i táhl jsem k Romnu s Olegem i s dětmi na
ně, a oni zvěděvše o tom utekli. A potom k Měn-
sku táhli jsme na Gleba, proto že nám byl lidi za-
jal, a Bůh nám pomohl, i vykonali jsme svůj úmysl.
A potom táhli jsme k Vladiměři na Jaroslavice,
nechtíce snášeti zlomyslností jeho. A z Černihova
do Kyjeva jel jsem úprkem k otci, za den vykonal
jsem tu cestu do nešpor. A všech cest osmdesát
i tři, velikých, a co krom toho menších nepamatuji.
A příměří jsem učinil s Plaveckými knížaty bez je-
dnoho dvacet, i za otce i krom otce, a dal jsem pe-
něz mnoho, i mnoho svých oděvův. I propustil jsem
Plaveckých knížat přednějších z okov toliko: Šaru-
kanovy dva bratry, Bagubarsovy tři, Ovčiných bratří
čtyry, a všech přednějších knížat jiných sto. A sama
knížata živá, ježto mi Bůh v ruce dával: Koksus
se synem, Aklan Burčovic, Tarovské kníže Azguluj,
i jiných kmetů mladých patnáct; a ty živé zajal
jsem, posekal i vmetal do říčky do Salnice; po stří-
dách toho času zabito neméně dvou set přednějších.

A takto jsem se namáhal lovy konaje, proto
že jsem se usadil v Černihově: z Černihova vy-
cházeje, až do konce roku po stu jsem uhoníval
turův vší silou,[81] kromě jiného lovu než turového,
neb s otcem lovil jsem všelikou zvěř. A toto v Čer-
nihově konal jsem: koní divokých svýma rukama
svázal jsem v pouštích 10 až i 20, živých koní,

a kromě toho také po Rosi jezdě jímal jsem svýma rukama tytyž koně divoké. Turové dva mě metali na rohách i s koněm, jelen mě jeden bodl, a dva losové, jeden mě nohama šlapal, a druhý rohama bodl, vepř mi na bedru meč vyrval, medvěd mi u kolena podložení ukousnul, líté zvíře skočilo ke mně na bedra i koně se mnou povalilo: a Bůh beze škody mne zachoval. I s koně jsem mnoho padal, hlavu jsem si rozbil dvakráte, a ruce i nohy své jsem si zranil v mladosti své, nedbaje života svého, ani šetře hlavy své. Co měl konati můj poddaný, to sám jsem vykonal, díla na vojně i na lovích, v noci i ve dne, v parnu i v zimě, nedaje sobě pokoje. Nehledě na náměstky, ani na biřice, sám jsem dělal, co bylo potřeba; veškeren řád i v domu svém já také jsem zachovával, a mezi lovci lovčí řád sám jsem držel, i mezi koníři, i co se dotýče sokolů a jestřábů. Též i chudého sedláka i ubohé vdovy ujímal jsem se, aby mocní jim neubližovali, a k církevnímu řádu i ke službě boží sám jsem přihlížel. Však nemějte mi za zlé, děti mé, ani kdo jiný, toto přečta: neb nechválím sebe, ani své smělosti, ale chválím Boha i velebím milosť jeho, jenž mě hříšného a chatrného tolik let ochránil od těch příhod smrtných, a nelenivého mě chatrného byl stvořil, i potřebného ke všem pracem lidským. A přečítajíce toto písmo, mějte se rychle ke všem pracem dobrým, oslavujíce Boha se svatými jeho. Smrti tedy, děti, nebojte se, ani ve válce, ani od zvěři, ale konejte práci mužnou, jak vám Bůh poskytne. Neb když já ani od války, ani od zvěři, ani od vody, ani s koně spadaje, nevzal jsem škody, tehdy nikdo z vás nemůže škody vzíti, ani života pozbyti, pokudž nebude od Boha

poručeno; a když od Boha (nařízena) bude smrť, tehdy ani otec, ani máti, ani bratří odvrátiti jí nemohou. Však jest-li dobré opatrovati se, boží opatrování lepší jest lidského.

B. List k Olegovi.

1096 O já velmi ztrápený a zarmoucený! Mnoho se potýkáš se srdcem a odoláváš, duše, srdci mému; neb' poněvadž jsi nesmrtelná, pomýšlím, jak státi nám bude před strašným soudcem, neučiníme-li pokání a nesmíříme-li se mezi sebou. Neb praví-li kdo: Boha miluji, ale bratra svého nemiluji, lež jest.[a]) A opět: Neodpustíte-li provinění bratrovi, ani vám odpustí otec váš nebeský.[b]) Prorok praví: Nehněvej se příčinou zlostníků, ani záviď těm, kdo páší nepravosť.[c]) Což jest dobré i krásné, když bratří jsou svorni! Ale toto jest ďábelské vnuknutí: bylyť války i za moudrých dědů našich, za dobrých a blahoslavených otců našich; neb ďábel nechce dobrého rodu lidskému, (ale) ve svádu přivádí nás. A toto jsem ti napsal, poněvadž přinutil mě syn tvůj, jehož jsi křtil,[d]) a jenž sedí blízko tebe; poslal ke mně muže svého i psaní, řka: „Srovnejme se a smiřme se! bratr můj[e]) sice zahynul, ale my dva jemu nebuďme mstiteli, nébrž vložme (pomstu) na Boha, a ti (kdo jsou vinni) stanou před Bohem; ale země Ruské nepohubme.“ A já vida pokornosť syna svého, zarmoutil jsem se, a Boha jsem se zhrozil, i řekl jsem: On v mladosti své a v neroz-

a) Jan IV, 20. — b) Mat. VI, 15. — c) Žalm XXXVI, 1. — d) Mstislav, syn Vladimírův, jemuž byl Oleg na křtu kmotrem a tak jeho křestným otcem. — e) Izjaslav, jenž zahynul v bitvě. Sr. str. 186.

umu takto se pokořuje a na Boha ukládá! Já člověk jsem hříšný více než (jiní) všickni lidé. Poslechl jsem syna svého, a napsal jsem ti list: zdali jej přijmeš dobře anebo hanlivě, obé pak uzřím na písmu tvém. Neb slovy těmito předešel jsem tě prvé v tom, čehož jsem se nadál do tebe, v pokornosti a v pokání, chtě od Boha starých svých hříchův odpuštění. Neb Hospodin náš není člověkem, ale Bohem všeho světa, jenž v okamžení vše stvoří, co chce; ten sám přetrpěl hanění i plvání i bití, a na smrť se vydal, vládna životem i smrtí: a my co jsme? lidé hříšní, zlí, dnes živi a zejtra mrtvi, dnes v slávě a ve cti a zejtra v hrobě a bez památky, a co jsme nashromáždili, rozdělí sobě jiní. Viz, bratře, otce naše: co vzali oba s sebou? neb nač jsou jim oděvy? než toliko (to prospělo jim), co jsou učinili duši své. Kéž bys byl, bratře, poslal ke mně prvé, a těmi slovy mě předešel! Když pak zabili dítě mé i tvé před tebou, a když jsi uzřel krev jeho i tělo uvadlé, jež jako květ nový bylo vykvětlo, když jsi jej uzřel jako beránka zabitého, musil jsi říci, stoje nad ním, vnikna v myšlénky duše své: „Běda mně, co jsem učinil! úklady strojiv jeho nerozumu, pro nešlechetnosť tohoto vrtkavého světa vyhledal jsem sobě hřích, a otci i mateři slzy!“ I měl jsi říci s Davidem: Já znám (přestoupení svá, a) hřích můj přede mnou jest ustavičně.[a]) Ne pro krve prolití pomazaný boží David, ale proto, že se dopustil cizoložství, posypal hlavu svou a plakal hořce v onen čas; i odpustil jemu provinění jeho Bůh. A k Bohu měl jsi se obrátiti s pokáním, a ke mně jsi měl poslati list potěšný,

a) *Žalm L, 5.*

i snachu mou poslati ke mně, poněvadž není v ní nic zlého ani dobrého, abych obejma ji oplakal muže jejího i tu svatbu jich, na místo písně; neb neviděl jsem jich první radosti, ani jich sňatku, za hříchy své! A pro Boha! odpusť ji ke mně brzy, s prvním poslem, abych přestana s ní plakati, posadil ji na místě tomto; i sedne jako hrdlička na suchém stromě želejíc, a já utěším se v Bohu. Tou totiž cestou šli dědové i otcové naši: smrť od Boha jemu přišla, a nikoliv od tebe. Kdybys byl tehdáž svou vůli provedl a Murom vzal, ale Rostova nebral a poslal ke mně, byli bychom se o to srovnali; ale sám rozuměj, zdali by slušelo, abych poslal já k tobě, čili ty ke mně? A jest-li že jsi přikázal (mému) dítěti: „Pošli k otci!" desetkrát jsem poslal já (k tobě). Divno-li, že umřel ti muž v tažení válečném? však lepší jsou pomřeli, i rodové naši. Ale neměl jsi vyhledávati cizího, ani mne v hanbu a v zármutek uváděti. Neb i chlapci k tomu ponukali, aby sobě něco získali; ale onomu získali zlé! A když se budeš káti Bohu, i mně učiníš srdce dobré; pošli posla svého anebo kněze, a napiš list s opravdivostí, a pak i vládu obdržíš po dobrém, a naše srdce k sobě nakloníš, a budem lepší nežli prvé. Nejsem ti nepřítelem, ani mstitelem; nechtělť jsem viděti krvi tvé u Starodubu: ale nedejž mi Bůh viděti krvi od rukou tvých, ani z rozkazu svého některého bratra! A lhu-li, ať Bůh mě soudí i svatý kříž! A jest-li že jsem se hříchu dopustil, proto že jsem na tě táhl do Černihova, příčinou pohanů: však se toho kám,[82] a ústně jsem toho bratřím poželel i znovu to povídal, neb jsem člověk. Jest-li ti to dobře, zůstaň při tom; pakli ti to zle, tehdy ať ti sedí syn tvůj křestný s ma-

lým bratrem svým, jedouce chléb dědovský, ano ty sedíš ve svém; a o to se (s nima) smluv. Jest-li že ty dva chceš zabiti, tehdy je tam máš! Neb nechci já zlého, ale dobré chci bratřím i zemi Ruské. A chceš-li ty násilím, (pomni, že) my dva dávali u Starodubu tobě otčinu tvou, majíce se k tobě laskavě. Však Bůh toho svědkem, že s bratrem tvým umlouvali jsme se; ale nepomůže umlouvati se bez tebe. I neučinili jsme ničehož zlého, ale pravili jsme: Pošli k bratrovi, abychom se srovnali. Jest-li že kdo z vás nechce dobrého, ani pokoje křesťanům, tehdy ať na onom světě duše jeho neuzří pokoje od Boha. Nemluvím k tobě z přinucení, aniž mám po Bohu kterou toho potřebu; sám uslyšíš; ale duše má jest mi dražší nad veškeren tento svět. Na posledním soudu prokáže se, že nejsem odpůrcem, a tak dále.

C. Modlitba.

Nejvyšší moudrosti učiteli i dárce rozumu, karateli nerozumných a sprostných zástupce! utvrď v rozumu srdce mé, Pane! ty uděl mi slovo otcovské, neb toto nezbrání, abych ústy svými zvolal k tobě: Milostivý! smiluj se nad padlým. Doufání moje Bůh, útočiště moje Kristus, ochrana moje svatý Duch. Naděje i ochrano má, (nejsvětější Trojice!) nepovrhni mnou, dobrotivá! neb tebe maje za pomocnici v zármutku i v soužení i ve zlobách všech, i tebe oslavuji, přeslavná! I rozumějte a vizte, že já jsem Bůh; vyzpytuj srdce a vyzvěď mysl, zjev skutky, lituj hříchův, buď soudcem sirotku i chudému i sprostému. Skloň se, duše má! a považ skutky své, jež jsi učinila, před oči své přines je, a dej teci krůpějím slzí svých, i oznam zjevně ko-

nání i všecky myšlénky Kristu, a očisti se. Ondřeji svatý, otče přeblažený, pastýři Křitský! nepřestávej prositi za nás, kdo tě ctíme, abychom pozbyli všickni hněvu i zármutku, a poškvrn i hříchu i také strastí, ctíce věrně památku tvou. Ochraň město své (Kyjev), panno, Matko čistá! kteréž o tobě věrně vládne, ať se tebou silíme a v tobě máme naději, přemáháme všecky půtky, porážíme nepřátely, i konáme poslušenství. O přeslavná Máti, kteráž jsi porodila všech svatých přesvaté Slovo! přijmi nynější oběť, a od všelikého neštěstí i od příchozí muky obraň těch, kdo k tobě volají. Modlíme se k tobě, sluhové tvoji, i skláníme před tebou kolena srdce svého; nakloň ucha svého, čistá! a spas nás, kteří se neustále pohřižujeme v zármutcích, i zachovej od všelikého plenění nepřátelského město své, Boží Rodičko! Zachovej, Bože, dědictví svého, promiň všecka naše prohřešení, maje nad námi, kteří nyní tebe prosíme, zemské smilování, jakož tě toto smilování na zemi bylo porodilo bez semene, když jsi ráčil obleci se, Kriste, v člověčenství. Odpusť mi, Spasiteli! zroď se i zachovej po zrození svatyni, ježto tě zrodila, když se posadíš soudit skutků mých, jako hříchu prostý a milostivý, jako Bůh a lidumil. Panno přečistá, nejsvětější, bohumilá, věrných napravení! spas mě zahynulého, k Synu tvému volajícího. Smiluj se nade mnou, Hospodine! smiluj se; když budeš souditi, neodsuzuj mne v oheň, ani obviňuj mne horlivostí svou; prosí tebe Panna čistá, kteráž tě, Kriste, zrodila, i množství andělův, i sbor mučeníkův. O Kristu Ježíši, pánu našem, jemuž přísluší česť a sláva, Otci i Synu i svatému Duchu, vždy i nyní i na věky věkův.

Poznamenání.

Ke str. 4.

1) *Vlak*, **влакъ**, **волокъ**, *přívlaka*, **прѣвлака**, **переволока**, jest úzký pruh země mezi dvěma splavnými vodami, přes který vláčením po suchu přepravovaly se skrovnější lodi, anebo také zboží se převáželo, aby po vodě dále jíti mohlo. Normané užívali přitom od starodávna spůsobu toho, že loď i s nákladem naložili na kolesa. Vlak, o němž tuto řeč, ležel na prastaré cestě vodní z moře Varažského neb Baltického po Nevě a jezeře Ladožském, Vlchovu, jezeře Ilmenském, Lovoti a Dněpru do moře Ruského, jinak Černého nebo Pontu, o kteréžto cestě kromě Nestora mluví také Konstantin Porphyrogeneta A. I. u Stritt. II, str. 982, a Adam Bremenský, Hist. eccl. II, cap. 13. Od vlaku tohoto měla jmeno své Čuď Závlačská, t. země Čudská, ležící za vlakem. Jiná přívlaka, která též spojovala Baltické moře s Černým, byla mezi řekami Dvínou a Vlhou. Takové přívlaky ovšem skrovné míry i důležitosti, byly také v Čechách, jakož o tom svědčí jmena místní v někdejších krajích Kouřimském, Boleslavském i Žateckém.

Ke str. 5.

2) Skoro týmž spůsobem, jako tuto popsáno, dějí se lázně v krajinách severních říše Ruské po dnešní den.

Ke str. 9.

3) *Tryzna* jmenují se jisté hry bojovné, záležejíce v zápasení, dostihání i jiných podobných zábavách, ježto Slované pohanští konali nad tělem zemřelého. Obšírněji psal o tom Dobrovský v „Abhandlungen der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften, 1786.“

Ke str. 13.

4) *bojar*, *bojařin*, **болꙗръ**, **болꙗринъ**, nejvyšší šlechta, hřec. *ἄρχων, princeps, procerum v. optimatum unus.*

Ke str. 14.

5) Bielowski v Monum. Polon. hist. I, 845 má za to, že Oskold a Dir omylem u Nestora položeni jsou za dvě osoby. Praviť Nestor o nich sám, že nebyli z plemene Rurikova bojarové, nébrž cizí. V jazyku skandinavském slove však „cizí“ *oskylld;* z tohoto pak „oskylld“ udělala pověsť národní ruská jmeno vlastní, a takto z jediného „cizího Dira“ muže dva: Oskolda i Dira. Domnění toto má do sebe skutečně mnoho k pravdě podobnosti, a dá se i jinými také důvody hájiti než toliko jazykozpytnými. V letopisu Nestorově přicházejí Oskold a Dir vždy pospolu, jakožto nerozluční blíženci, a vždy se jmenuje napřed Oskold a potom Dir; ale Arabové, kteří onoho času s Kyjevem vedli obchod, znají jen Dira samého jakožto mocné kníže v zemi Slovanské, o Oskoldovi pak nevědí ničehož. Masudi, spisovatel arabský z první polovice věku X, opakuje starší zprávy krajanů svých o Dirovi v tato slova: „Ze všech knížat slovanských nejmocnější jest kníže Dir: máť veliká města, zemi dobře vzdělanou a mnoho vojska. Kupci muhametanští přicházejí do hlavního města jeho.“ Viz D'Ohsson: Des peuples du Caucase, Paris 1828, str. 88. Podlé pravidla v jazycích germanských musiloť ovšem přídavné „oskylld“ předcházeti před jmenem vlastním „Dir“, a tento pořádek zůstal i potom, když v prodlení času podání národní ze přídavného jmena učinilo také jmeno vlastní. Co se pak dotýče Oskoldovy mohyly na Břestově, o které mluví Nestor, dostatečně známo jest, že každá oblíbená pověsť národní ráda se připojuje k místu některému, aby jí vydávalo svědectví, že skutečně tak se přihodilo.

6) *eparch*, єпархъ, ἔπαρχος, náměstek, místodržící, vladař císařský.

Ke str. 16.

7) *tři sta hřiven*, t. j. asi sto a padesát liber stříbra. Гривьна, grivna, znamená v jazyku staroslovanském i staročeském vlastně ozdobu na hrdlo ve spůsobu řetězu nebo pásky buď ze zlata, ze stříbra neb z jiného kovu, aneb i také z perel, lat. *collare*, *monile*, kteréžto se zároveň také užívalo na místo peněz. Z toho patrno, že cena takové hřivny byla velmi rozličná. Později však ustálilo se slovo *hřivna* ve smysl takový, že znamenalo jistou váhu zlata nebo stříbra, totiž asi půl libry, kteráž přicházela v obchodě co peníz počítací. Dle

Karamzina hřivna stříbra zavírala v sobě 16 letův, a hřivna zlata 56 dukátův. Istor. Gosud. Ross. I, 385. Viz Pravda Rus. I, 172.

8) *po penízi*, v orig. по щьлагоу, rozuměj totiž: z každého rádla nebo pluhu; jakož i Vjatici platili Kozarům по щьлагоу отъ рала. Srov. l. 964. Tento щьлагъ neb стлагъ, pol. szeląg, jest got. skilings, anglos. scilling, stsev. scillingr, něm. *Schilling* atd., jenž se rovnal v ceně hřeckému zlatníku, jakož patrno ze Zakonníka cís. Konstantina: да дастъ 30 стлязь реkше златиць. Viz I. I. Srezněvského: Čtenija o drev. rus. ljetopisjach, str. 43. Takových peněz neb zlatníků (aurei, byzantii, solidi) razilo se z jedné hřecké libry zlata 72 a každý jich vážil našich 70 gránů neb zrn; byl tedy o pětinu těžší než holandský dukát, jenž váží toliko 57 zrn. Velmi důkladně o starých mincích ruských psal Krug v díle svém: Zur Münzkunde Russlands, 1805.

Ke str. 18.

9) *ochtoik*, охтоикъ, ἡ ὀκτώηχος, osmihlasník, kniha zpěvů kostelních církve pravoslavné, obsahující rozličné hymny, dle církevních slavností na osm hlasů neb nápěvů vzdělané a spořádané. Sepsána jest podlé ochtoika hřeckého, za jehož původce se pokládá mnich Jan Damašský († po 754).

10) Srovn. Dobrovského zajímavé kritické poznámky k této Nestorově kapitole o SS. Kyrilu a Methoději, apoštolech slovanských, v Müllerově „Altruss. Gesch. nach Nestor, str. 193—207.

Ke str. 19.

11) *o nichž oznámeno jest* položeno jen pro vyplnění místo slov: иже соуть Толковини ve vyd. A. K., u Mikl. иже соуть толковини, a u Biel. юже сѫть тлъковини, čehož na ten čas na jisto vyložiti nelze. Strojev v Sof. Vrem. domnívá se, žeby místo толковини mělo býti Колынние; jiní pak čtou ovšem s větší ku pravdě podobností: иже сѫть Словѣне. O národech slovanských, jež Hřekové nazývali Velikou Skythií, a mezi kterými Nestor také skutečně jmenuje Tiverce, mluveno již výše na str. 8.

Ke str. 20.

12) *Rota*, v orig. stojí ключь, klíč, t. spolek; srovn. ключити ся, spolčiti se, srotiti se. Takový vojenský spolek nazýval se někdy u nás *rota*, i obsahoval 6, 10 až i 100

mužů, kteří sluli *rotnici*. A však i slovo Варязи znamená také rotníky (v. t.); a protož podobá se, že slovo клюучь jest toliko výklad normanského *vár*, anglos. *vaer*, přísežný spolek, rota.

13) *úklad*, оукладъ, znamená vůbec uloženou daň neb povinnosť, tak jako v jazyku staročeském.

Ke str. 21.

14) *plachty povlačité Rusům, a Slovanům hedvábné*, пря паволоунты Роусн, а Словѣнъмъ коприньнъ. Павлака, поваака, поволока, *povlaka* znamená vůbec tkaninu, kterou se něco povláčí neb potahuje. Tuto však rozumí se teničké drahé plátno, ježto slove kment, *byssus*, jakož i v biblí české, psané písmem hlaholským, v 2 Paral. IV, 21 slovo *byssus* vyloženo: *povlaka bílá*. V překladu chtěl jsem raději zachovati staroslovanské *povlaka* nežli cizí *kment* (z něm. Gewand). Místo пря копринънъ, plachty hedvábné, od коприна, hedvábí, jakož čte Miklošič, čtou jiní кропійнъя, кропивнъя, kopřivné, od кропива, kopřiva. Dávám tuto čtení Miklošičovu přednosť, proto že jest přirozenější a k věci příhodnější. Oleg chtěl totiž ukázati vítězství své drahocennými plachtami svých lodí; dal-li tedy Rusům kmentové, nemohl dáti Slovanům špatných kopřivných, maje dosti tolikéž vzácných hedvábných. Krom toho jest více než pochybné, a nedá se nikoli dokázati, žeby Hřekové toho času byli tkanin kopřivných vůbec užívali, tím méně v takové míře, aby se z nich bylo mohlo nadělati p'achet lodních! Konečně také slušší pamatovati, že tkaniny kopřivné, jakož ze zkušenosti se ví, jsou tak pevné jako konopné a lněné, a žeby jich vítr nebyl tak snadně roztrhal jako hedvábných a kmentových.

Ke str. 22

15) *muži*, v orig. карлы. Mnozí mají za to, že toto *karly* jest osobní jméno posla Olegova, tak jako jména následující. *Karl* znamená v jazyku švedském vůbec muže, a v dalším smyslu muže znamenitého, hrdinu, vojvodu, vladaře. V jazyku germanském přešlo to slovo na jednu stranu v jmeno vlastní: *Karl*, a na druhou zvrhlo se ve smysl potupný: *Kerl*. Ze vlastního jmena císaře Karla příjmím Velikého, jakož se velmi podobá, pošlo také litev. *karalus*, čes. *král*, pol. *król*, rus. король atd. Ve smluvách Olegových se Hřeky přichází to slovo dvakrát, ale pokaždé na počátku jmen poslů ruských,

kdež dobře se hodí co slovo obecné, jež oznamuje stav osob následujících, nápodobně jako ve smlouvě z roku 945: My z rodu ruského *poslové i hosté* atd. Z příčiny té, a také že v obojím poselství ruském léta 912 i léta 945 výslovně se praví, že **посла Ольгъ** a potom **Игорь мѫжа своꙗ** atd., mám za to, že slovo **карлъ** na obou místech svrchu dotčených také v tomto prvotním smyslu jeho co „muž“ pojmouti náleží, totiž: **посла къ нимъ въ городъ карла Фарлофа, Верьмѫда** atd.; a tuto: **Мы отъ рода роусьскаго карли: Инъгелъдъ, Фарлофъ** atd. Při dvoře knížat ruských byli tito muži knížecí družinou, činíce zvláštní třídu lidu, střední stav mezi bojary a mezi prostým poddaným národem. Jak důležité měli působení v dějinách ruských, vidíme z kroniky Nestorovy: bývalič ve válkách vojvodami, v městech knížecími náměstky, ve vyjednávání s cizími mocnostmi posly. Srov. Srezněvského: Čtenija, str. 38. — A. Bielowski, str. 849, dokazuje podlé Arcybyševa, že i páté jmeno: **Гоуды** znamená jistou obyvatelskou hodnosť, srovnávaje je se šved. *gods* a něm. *gut;* a na str. 890 domnívá se, žeby se mělo čísti **кѫды**, t. sedláci, svobodní držitelé gruntů a polí. A však toto jmeno přichází také ve smlouvě z roku 945: **Алвардъ, (сълъ) Гоудовъ**, kdežto žádné pochybnosti býti nemůže, že znamená osobu bojarskou, touž bez pochyby osobu, která léta 912 sama byla poslem v Carohradě.

Ke str. 26.

16) *písmem Ivanovým*, **Ивановъмь писанимь**. Krug v Krit. Vers. zur Aufklär. der Byzant. Chronol., str. 79 dokazuje, že v hřeckém originalu bylo napsáno: *διὰ κινναβάρεως γράμματα*, cinobrovým písmem, proto že císařové hřečtí podpisovali se v listech svých barvou červenou z cinobru neb rumělky připravenou, a že podlé toho v překladu ruském musilo býti: **кинокарнъмь писанием**, což však nevědomými a nepozornými přepisovači změněno v **Ивановъмь писанимь**. K domnění tomuto přistoupili také Karamzin I, 327 a Pogodin, Nestor 134. Naproti tomu poznamenal Miklošič 202, že v listinách srbských, ježto se ve mnohém řídily dle listin hřeckých, někdy také se písař jmenuje.

Ke str. 27.

17) Tato bajka o koni Olegově jest patrně původu skandinavského a jen do Rus přenešena. Islandská „Saga af Oervar Oddi“ totiž vypravuje, že král norvežský Oervar Odde, syn

Grimův, měl koně, jenž se jmenoval Fax. I prorokovala jemu věštice, že tento kůň bude příčinou jeho smrti. Král dal koně zabiti a pohřižiti v bařinu a nad ním nasypati mohylu. Potom odebral se z vlasti své za moře, a teprv po 300 letech se zase navrátil. I vzpomněl si pak na svého koně a šel se podívat k jeho mohyle; tu dal kopati, řka, že již nemá se čeho báti od něho. A když vykopali zpuchřelou hlavu koňskou, otázal se okolostojících, zdali ji za hlavu koňskou poznávají? Ti přisvědčili, a král doložil, že to jest hlava Faxova, obraceje ji svým kopím. V tom vyskočilo z hlavy hádě a bodlo jej do kotníka, od čehož potom opuchnul a zemřel. Viz Torfaei Historia Norvegica, I, p. 275, a výňatky u Schlötzera III, 346 a Biel. I, 849.

Ke str. 30.

18) *domestik*, náčelník vojska domovního pozdějších císařů hřeckých; *patricius*, vysoký titul čestný, počínajíc od času císaře Konstantina Velikého.

Ke str. 31.

19) O této porážce Rusův má současný Němec Luitprand zprávu, která vypravování Nestorovo zúplna stvrzuje. Bylť v letech 946 i 968 poslem v Carohradě a píše takto: „Jest jistý národ v půlnoční krajině, jejž Hřekové podlé povahy těla nazývají Ῥούσιος, Rusy, my (Němci) pak podlé polohy místa je jmenujeme Nordmanny. Neb v jazyku německém slove *nord* půlnoční strana, a *mann* člověk; a protož můžeme Nordmanny nazývati půlnočními lidmi. Byl pak národu tohoto král jmenem Inger (Igor), jenž sebrav tisíc a ještě více lodí přišel do Carohradu. Což když uslyšel císař Roman, počal se v mysli velmi nepokojiti, neb lodní vojsko své byl poslal proti Saracenům a k opatrování ostrovův. A když takto pro mnohé starosti po několik nocí nemohl spáti, a Inger veškeré při moři ležící krajiny pleuil, oznámeno jest Romanovi, že tu jest 15 z polovice rozbořených korábův (χελάνδια), kterých tu lid pro jich stáří zanechal. Slyše to císař, povolal k sobě τοὺς καλαφάτας, to jest ty, kdo dělají koráby, a řekl jim: Pospěšte bez meškání a spravte koráby, které tu zůstaly. Avšak i přístroj, jímž se metá oheň, netoliko v předu postavte, ale i v zadu, i po obou stranách korábů. Když pak podlé rozkazu jeho zřízeni byli korábové, ustanovil na nich muže velmi opatrné, a nařídil, aby se s krá-

lem Ingerem potkali. Tehdy oni vyjeli, a jak mile je spatřil král Inger plouti po moři, rozkázal vojsku svému, aby je zajali živé a nezabíjeli jich. Tehdy Bůh litostivý a milosrdný, jenž ty, kdo jeho ctí, jeho velebí, jeho snažně prosí, nejen ráčí chrániti, ale i vítězstvím obdařiti, spůsobil, že bylo tehdáž moře tiché a bez větru. Neb jinak bývalo by Hřekům pro metání ohně nesnadno. Když pak se octli u prostřed Rusův, vůkol sebe metali oheň. Vidouce to Rusové, spěšně z lodí do moře se vrhali, raději chtíce se utopiti než uhořeti. Někteří jich oděním a přílbami obtíženi skákali do hlubiny mořské, aby již nikdy z ní nevyšli; jiní pak plovajíce, i ve vlnách mořských páleni jsou, a nikdo jich toho dne neušel, kdo se nezachránil útěkem k zemi. Neb lodi ruské, jsouce malé, projdou i tam, kde jest velmi málo vody, čehož korábové hřečtí pro svou hlubokosť učiniti nemohou. Inger potom u velikém zmatku navrátil se do země své. Hřekové pak dosáhnuvše vítězství, vrátili se s radostí do Carohradu, vedouce s sebou mnoho zajatých. Tyto pak všecky Roman, u přítomnosti krále Hugonova posla, mého totiž otčima, stíti kázal. Antapod. V, rozd. 15 u Pertze III, 331.

20) Zpráva tato vzata jest od spisovatelův byzantských, kteří ji skoro týmiž slovy vypravují; ale Nestor pochybil zde v počtu let, neb Simeon umřel již léta 927 dne 27 května, jakož Assemani dokázal. Jiří Kedren v Hist. Comp. II, 625, vyd. Paříž., vypravuje ten příběh takto: Měsíce Května, indikta XV, Simeon kníže táhl na Charváty: ale byl od nich v úžinách horských v boji poražen a ztratil veškeré vojsko své. Biel. 853.

Ke str. 32.

21) Slovem *hosté*, гостиє, rozumějí se ve všech těchto smluvách kupci ruští, kteří s říší Byzantskou vedli obchod. Tito kupci požívali již od starodávna znamenitých výsad a práv, a ještě v 17tém století byli zvláštní třídou úředníků dvorských a korunních. Viz Schlötzer III, 281. Po tu dobu stav kupecký v Rusích podlé vysoké šlechty jest nejdůležitější i nejzámožnější; jestiť to vlastně pravé jádro národa Ruského.

22) *neť*, нетий, v jazyku stsl. rodu mužského, znamená syna sestřina, sestřence; v jazyku českém *neti*, *neť*, rodu ženského, znamená dceru sestřinu, sestřenici; v jazyku srbském

přichází to slovo v obou rodech: *netjak* sestřenec, *netjaka* neb *netjakinja* sestřenice. Slova k tomuto příbuzná z jiných jazyků indoeuropských viz v Mikl. Lexicon Paleoslov.-graeco-lat., 444.

Ke str. 37.

23) Schlötzer IV, 47 poněkud pochybuje, žeby tato smlouva Igorova, jakož i předešlá Olegova, byly pravé, proto že prý nic podobného ve středověku nenalezl, a také že se v těch dvou smluvách mnohé opakuje. Müller 208 a 212 však již určitě vyhlašuje obě smlouvy za podvržené, z příčiny té, že jsou prý psány v jazyku slovanském; neb kdyby prý takových smluv bývalo, musily by sepsány býti v jazyku varažském anebo hřeckém, proto že jen těchto dvou národů se týkají. Avšak ve smluvách není nikdež řeči o Varazích, nébrž o Rusích a o Rusi, t. o zemi Ruské, kteréžto jmeno již tehdáž zahrnovalo v sobě Varahy Rusy i Slovany. Viz str. 16, l. 882. A co se dotýče jazyka varažského neb skandinavského, vědomo jest, že se nikdy v Rusích neujal; neb Skandinavci přišedše do země co panující lid, slili se brzy s domácím národem slovanským, naučivše se jeho jazyku. Jiní opět zavrhovali ty smlouvy proto, že o nich spisovatelé byzantští mlčí. Tato námitka však odpadla, jak mile se bedlivěji proskoumaly jich spisy. Námitku pak o domnělé neshodě v chronologii vyvrátil dokonale dějepisec ruský J. Fil. Krug. Zbývala ještě jen otázka, v kterém jazyku ty smlouvy byly sepsány? Tu otázku důkladně rozřešil prof. Nik. Lavrovský ve spisu svém: O Vizant. elementě v jazykě dogovorov Rus. s Grekami, 1853, dokázav nade vši pochybnosť ze vnější formy jich vůbec, ze stavby period, ze zvláštností skladebních, i z jednotlivých slov a výrazův, že sepsány byly původně v jazyku hřeckém a zároveň s některými změnami přeloženy na jazyk slovanský. I Miklošič Chron. Nest. str. IX uznává ty smlouvy za pravé, z příčiny té, že obsahují skoro sama toliko jmena švedská, kterých potom po věku Nestorově nikdo nemohl sobě vymysliti, neb velmi záhy přišla u Rusů v zapomenutí. Již Rurikův vnuk a Svěnaldův syn mají jmena slovanská.

Ke str. 39.

24) *vážnice*, v orig. прѣвѣсище n. перевѣсище, převěšiště. Slovo toto vykládají rozličně: někteří domnívají se, že

znamená přívoz; jiní praví to býti místem, kde se rozvěšovaly síti k lovení ryb anebo zvěři atd. Polský překladatel položil prostě „przewioś", budiž to co koli. Nevím, proč by byla Olga věci takové, jakož se tuto praví, chtěla zřizovati; neb kde jest potřeba přívozu, anebo kolů k rozvěšování sití, zřídí si to lidé sami. Jediný I. I. Sreznĕvský, jakož za to mám, právě to slovo vyložil ve spisku svém: Čtenija atd. 42 jakožto místo, kde se chovaly národní váhy, jichž držení náleželo knížeti, dokládaje se přitom starého překladu proroka Jerem. XXXII, 10, a potom Rus. Pravdy. Pocházíť прѣвѣсище od slova прѣвѣсъ, váha, a znamená místo, které k vážení věcí ustanoveno jest, v češtině: *vážnice*. Taková vážnice bývala v Kyjevě vně města, a Olga zřizovala vážnice po Dněpru a po Desně. Z toho patrno, že vážnice bývaly na splavných řekách, jediných to cestách, po kterých se tehdáž vedl obchod. Bylyť to vlastně *veřejné vládní váhy* k vážení zboží obchodem přicházejícího i odcházejícího, z něhož se platilo clo do komory knížecí. K rozmnožení důchodů knížecích směřovalo nejen toto, ale i všecka ostatní zřízení Olžina, ježto se v tomto článku pod l. 947 jmenují. Ostatně přichází slovo *vážnice,* ve smyslu co váha veřejná k vážení zboží za příčinou cla placení, také v češtině. Viz Jungm. Slovn.

25) *dvûr domestikûv*, дворъ Дємьстиковъ, totiž nádvorních zpěvákův. Zpěv nádvorní chrámový přijali Rusové od Hřekův. Léta 1051 přijeli do Kyjeva, povoláni byvše Jaroslavem, velikým knížetem, tři zpěváci hřečtí se svými rodinami a uaučili Rusy tomuto zpěvu nádvornímu při službách božích. Step. kniga I, 224 a Nikon. ljetop. I, 142.

26) *kamenná věž*, теремъ камєнь, stslov. také трѣмъ, věž, z řeck. τέρεμνον, dům o několiko patrech. Stpols. *trem* neb *trzem* znamená dle Biel. pokoj horní neb patrový, kdež obyčejně ženy přebývaly. Maď. *terem* jest síň.

Ke str. 40.

27) *v přehybech u velikých spinadlech*, къ перегъбѣхъ къ великыхъ сѫстѫгахъ. Перегъбы, прѣгъбы, přehyby, také záhyby na oděvu, něm. Falten; сѫстѫгы, v čes. formě soustuhy, jinak spinadla, něm. Spangen. Široké svrchní oděvy s velikými spinadly bývaly v obyčeji netoliko u Slovanův, ale i u jich sousedů, Čerkesů. Na břehu řeky jmenem Etoko,

kteráž středmitelně padá v Kumu, v nynějším Kavkazsku, stojí na jednom kurbaně neb mohyle pomník, od země čtyry aršiny vz-výši, z jediného kamene vytesaný. Jestiť to podoba mladého muže, jenž na hlavě má vyšívanou čepici a na sobě oděv, podobný nynějšímu čerkeskému bešmetu. Zapnut jest čtyrmi čtyrhranými spinadly a má kolem sebe úzký, vyšívaný pás. Pomník tento pochází, dle hřeckého nápisu, jenž se na něm nalézá, ze 4ho století po Kr.; lid nazývá jej Bakan Dauův syn. Viz Bergé: Sagen u. Lieder des Tscherkessen-Volkes, Leipzig 1866, str. 33.

Ke str. 41.

28) *aby na ně šli.* Vydání A. K. str. 24, a Biel. 599 mají: **ннтн нл нѧ**; Mikl. 32 opravuje: **нтн нл нѧ**. Mám za to, že přepisovateli mezi **н** a **н** jen vypadlo **о**, a že má býti: **поитн нл нѧ**.

29) *všecky dvory zplanuly ohněm.* Příkladů takového dobývání měst uvádějí kroniky normanské několik. Týmž způsobem také pomocí vrabcův spálil prý Gurmund se Saxony město Cirecestrii (Chichestre) v Britaňsku. Téhož prostředku také užil Harald dánský v Sicilii. Viz Kruse: Chron. Nordm. str. 171 a 445. Žeby zapálení města Iskorstěni či Korostěni pomocí holubů a vrabců byla pouhá bajka skandinavská, jen na Olgu přenešená, jakož Bielowski I, 855 soudí, není těmi normanskými příklady ještě nikoli dokázáno; ale spíše podobá se, že jak Normané, tak i jiní národové, tohoto prostého prostředku při dobývání měst podlé příležitosti od starodávna užívali. Však i Veleslavín vypravuje ve svém Kalendáři hist., str. 510, že když léta 1421 někteří z knížat a kurfirstů Říšských s markrabím Mišenským oblehli město Žatec, Němci ležíce lapali holuby a vlaštovice, a vázali k nim sirné svíčky, chtíce město zapáliti; ale nepodařilo se jim, pro opatrnosť měšťanův. Hájek pokládaje týž příběh omylně na rok 1422, praví, že Němci lapali holuby a vrabce a sirné svíčky jim vázali na ocasy. Známo také jest z knihy Soudců XIV, 4 a 5, o Samsonovi, že nalapav lišek, uvázal jim k ocasům hořící pochodně a tak popálil obilí, vinice i sady Filistinských.

Ke str. 43.

30) *úroky*, **оуроκы**, vlastně co určeno, totiž ustanoveno neb nařízeno jest. Avšak hledíc i k jiným nařízeným povinnostem, ježto se zde zároveň jmenují, totiž k obrokům a da-

ním, zdá se, že slovo *úroky* znamená zde tolik, co české úkoly, totiž práce neb roboty; a ze slov, které hned potom následují, že jsou potud ještě Olžiny stanoviště a loviště, lze souditi, že zakládala osady, t. stanoviště, jichž obyvatelé byli povinni, knížatům Ruským při lovení zvěři po jistých okršlcích pomáhati co křikači čili náhončí a p. (Srov. str. 170.)

31) *loviště*, ловище, nazývala se místa zahájená, jež sobě knížata sama vyhradila k lovení zvěři. Památka míst takových zachovala se v Rusích po tu dobu v pověstech národních (skazkách), kdežto se vůbec jmenují заповѣдные луги. Kdo v místech takových opovážil se loviti zvěř, i hrdlem často zaplatil smělosť svou. Toto byla také příčina, proč kníže Oleg léta 975 zabil na lovu Svěnaldova syna (str. 56), kteréhožto činu smutné byly následky.

32) *pohosty*, погосты, byly hostinské dvory neb stanoviště pro cizí kupce (по-гость), kteří v Rusích vedli obchod. Takové hostinské dvory (гостиной дворъ) měly znamenité výsady, z příčiny důchodů, které odtud vládě přicházely. Nelze o tom pochybovati, že tyto ruské pohosty podobně byly zřízeny jako v Praze *Týnský dvůr*, nynější tak nazvaný Starý ungelt, jehož počátek též v desáté století připadá. V pramenech latinských jmenuje se *curia hospitum mercatorum*, t. dvůr cizích kupců, aneb jen krátce *curia hospitum*, dvůr hostinský neb kupecký. Zde měli cizí kupci své sklady a činili své prodeje i koupě ve velkém, a zde musili také vůbec přebývati; bylotť to pro snadnější dohlídku k odvádění platů, ježto se vybíraly do knížecí komory jak z prodaného zboží, tak i z peněz, s kterými cizí kupec přijel na koupi. Ve dvoře byla také knížecí váha i míra sudová (tyna), pak zvláštní soud knížecí v příčině žalob na cizí kupce atd. Viz Tomkův Dějepis města Prahy, I, 20 a 64. Srov. také, co výše na str. pod č. 24 o *vážnicích* praveno. Ostatně nalezaly se takové hostinské čili kupecké dvory i v Němcích. Sr. Schlötzer III, 284. Z ruských pohostův utvořily se časem veliké osady neb vesnice s vládním sídlem i s kostelem farním, jakož i dvůr Týnský v Praze již záhy také dostal svůj chrám Marie panny.

33) *obroky i daně*, оброкы и дани. *Obrok* znamená vlastně každou povinnosť, která se plní v jisté časy neb terminy (ob rok), budiž to plat peněžitý, aneb obilí neb jiná potrava lidem i dobytku. Za starodávna znamenaly se v Če-

chách slovem *obrok* roční důchody knězské, lat. *beneficium, praebenda, annona* a j.; nyní však rozumí se tím vůbec jen píce dobytčí, zvláště pak oves koním. Slovo *daň* znamená vůbec vše, co se kdy koli z povinnosti dává neb platí vrchnosti. Jakým spůsobem knížata Ruská na poddaných jim národech Slovanských vybírali daň, popisuje Kremonský biskup Luitprand, o němž již výše na str. 250, pozn. 19, učiněna zmínka, takto: „Jak mile nastal Listopad měsíc, tehdy knížata Ruská opouštěli se vším svým národem Kyjev i rozjeli se po jiných městech, jež jazykem svým nazývali *giry;* anebo vypravili se do země Dřevanův, Drehovicův, Křivicův, Severanův, i jiných Rusům podrobených Slovanův. Zde ztrávili zimu; a když se z jara Dněpr otevřel, tehdy přijížděli zase zpátky v Dubnu měsíci do Kyjeva, a ozbrojivše lodi své, vydávali se na svou obyčejnou pouť do Hřek.“ Stritter III, k. 58.

34) *znamení*, **знамениѥ**. Těmito knížecími znameními zahajovalo se v lesích dobývání medu a vosku divokých včel ku prospěchu důchodů knížecích. Viz I. I. Srezněvského: Čtenija atd., str. 42. Po tu dobu ještě nachází se v ruských lesích nesmírné množství medu a vosku v dutých stromech, kdež jej nesčíslné roje divých včel snášejí a vesničané s pilností velikou vyhledávají a sbírají.

35) *města.* V Nestoru i v jiných starých písemných památkách ruských jest rozdíl mezi slovy **мѣсто** a **градъ** neb **городъ**: slovem **мѣсто** znamená se totiž nejprvé místo, a potom také město nehražené, otevřené; slovem pak **градъ** město upevněné hradbami, ohražené. České *hrad* nevyhovuje smyslu starého **градъ**, znamenajíc toliko *hražený zámek* čili *tvrz.* A protož kde koli v Nestoru přichází slovo **градъ**, vyloženo jest tuto slovy *město hražené*, anebo také prostě slovem *město;* neb o městě nehraženém není v Nestoru nikdež jinde řeči než toliko na tomto místě pod l. 947; všude jinde slovo **мѣсто** právě se nahražuje naším: *místo.*

36) *saně její*, totiž kterých dle starobylého podání obyčejně užívala na svých jízdách po říši své. Nápodobně i v Čechách chovaly se na Vyšehradě až do války husitské Přemyslovy střevíce lyčené, jež prý tento, povolán byv od pluhu za kníže, vzal s sebou na památku původu svého; a v Rusích potud se ještě ukazuje na ostrově Petrském loď Petra Velikého.

Ke str. 44.

37) Patriarch, jenž Olgu křtil, jmenoval se *Theophylakt.* Byl císaře Romana syn, a léta 933 co 16tiletý chlapec od otce svého na patriaršství dosazen, kteroužto hodnosť zastával nehodně až do smrti své léta 956. Malý obrázek jeho nešlechetného, všech prostopášností plného života viz u Schlözzera V, 64.

38) *Chci tě pojmouti sobě za ženu.* Když Olga v Carohradě dala se pokřtiti, musila již míti věku svého aspoň 70 let; neb oddána byla Igorovi léta 903. Z příčiny té, a také proto, že Konstantina císaře manželka, Helena, dcera Romanova, byla tehdáž ještě živa, kterouž císař až do smrti její velmi miloval, a že duchovní příbuzenství, ač mohlo-li tehdáž ještě o něm býti řeči v řecké kasuistice, zajisté více povědomo býti musilo císaři než Olze, vyhlašuje Schlötzer V, 67 tuto zprávu za smyšlénku některého mnicha.

Ke str. 46.

39) *Jest-li že ty takéž postojíš u mne v Počajně, jako já v zátoce mořské.* K jakým pošetilým smyšlénkám vede chybný výklad jedinkého slova, toho kratochvilný příklad dává toto místo. Někteří překladatelé i vykladatelé Nestora, nerozumějíce skandinavskému slovu съдъ, germ. Sund, zátoka neb úžina mořská, měli je za slovanské „sud," něm. Fass. Tou měrou Müller 128 a 219, jda za Schlötzerem V, 72, přeložil to místo takto: Wenn du so stehen wirst bei mir in der Poczajna, wie ich im Fasse (Taufgefässe). Při tom neopominuli oba poznamenati, že tato slova Olžina jsou velmi neslušná, pováží-li se, kterým spůsobem v církvi východní vykonává se křest, zároveň dokládajíce se Emina 203, jenž dí, že císař prý sobě oblíbil Olgu *při koupeli* ve křtitelnici! — Prostý smysl místa toho jest tento: Navštíviš-li ty mne v Kyjevě, jako já navštívila tebe v Carohradě.

Ke str. 47.

40) *chán, kán, kahan,* каганъ, jest titul panovnický Kozarův, Tatarův, Avarův i jiných národův asiatských, a nikoli jmeno vlastní knížete Kozarského, jakož v některých vydáních Nestora položeno. Vládou kozarskou v jižních krajinách ruských zdomácnělo to slovo tak, že i Vladimír, veliký kníže Kyjevský, ve slově Hilariona nazývá se chánem.

Ke str. 48.

41) *přitáhli Pečenězi poprvé na zemi Ruskou.* Avšak léta 915 praví se také, že přišli Pečenězi poprvé na Ruskou zemi. Odpor tento může se tím vysvětliti, že letopisec měl před sebou rozličné staré zápisky, jež do spisu svého pojal bez proměny. Sreznĕvský však ve Čtenija str. 6 hledí toto dvojí „poprvé“ vyložiti v ten smysl, že Pečenězi léta 915 přišli poprvé za panování Igorova, a léta 968 též poprvé za panování Svatoslavova.

Ke str. 50.

42) *Raduj se!* **радоуи сѧ!** nápodobeno jest podlé řeckého *χαῖρε!* a znamená tolik, jako lat. *Ave! Salve!* a nynější české: Sláva tobě!

Ke str. 55.

43) *ať budem žluti jako zlato,* **да бѫдемъ златн ꙗко злато** Mikl. 42 a 205; **да бѫдемъ ꙁолотн ꙗкоже н ꙁолото се** Biel. 616, t. ať dostaneme žloutenici č. žlutou nemoc. Sloveť žloutenice, lat. *icterus,* ve starém jazyku slovanském **ꙁлатѣница.** Viz Dobrovský, Wiener Allg. Literaturzeitung 1814, 102. Buslajev, „O vlijanii“ 13, vykládá to místo takto: ať uschneme, shoříme ohněm nebeským.

Ke str. 57.

44) *Nechci rozzouti syna služčina,* v orig. **робнчнца,** t. j. nechci jemu jakožto manželka poddána býti. Matka Vladimírova, Maluše, byla totiž klíčnicí veliké kněžny Olgy. Starobylý obyčej svatební, že nevěsta musí ženichovi rozzouti obuv, na znamení, že mu bude poddána a jeho poslušna, zachovává se potud ještě v některých krajinách ruských u lidu selského; za starodávna však musila se podrobiti zvyku tomuto i nevěsta knížecí. Tatiščev 397, Lomonosov 130. Zvyk tento připomíná slova v Evang. S. Marka I, 7, kdež dí Jan o Kristovi: „Jde za mnou silnější nežli já, kterémuž nejsem hoden, sehna se, rozvázati řeménka u obuvi jeho.“

Ke str. 60.

45) *Sima, Regla,* **Сима, Рьгла,** takto vyložil Petr Preis v Žurn. minist. narodn. prosvěšč. XXIX, IV, 37, **Сѣморьгла** neb **Сѣмарогла,** ukázav že jsou to biblická jména model assyrských ze IV. knihy králův, XVII, 30, dle textu hřeckého: *Ἀσιμάθ* a *Ἐργέλ.* Bible králická má: Asima a Nergale. Bielovski však vykládá **Сѣмарогла** za **Сѣварога,** boha prý ohně (str. 855), ale vlastně boha svoru neb kruhu nebeského.

Ke str. 63.

46) *podsekali sini pod nimu*, подсѣкоша сѣни подъ нима. Z popisu toho patrno jest, že dům tohoto křesťanského Varaha, krom toho, že byl vůkol ohražen obyčejným kolím, pro věčší ochranu i pro snadnější obranu ještě také na vysokých kolích byl postaven, jakož se stopy staveb takových, ovšem z časů mnohem starších, i v ostatní Europě nacházejí, ku př. v jezerech Švýcarských. Nelze o tom pochybovati, že dvory knížat, bojarův i jiných velmožů ruských onoho času také stávaly na kolích; jinak nesnadno dá se přirozeně vyložiti jiné místo v kronice Nestorově, kdež se pod létem 1015 vypravuje, že když umřel veliký kníže Vladimír ve vsi Břestově nedaleko Kyjeva ve svém dvoře, dvořané, chtíce jej dovezti do chrámu, prolomili podlahu a zavinuvše tělo jeho v koberec, spustili je po provazích na zemi; byloť zajisté snáze, a snad také důstojnější prolomiti podlahu a spustiti tělo knížecí po provazích, nežli je snésti po žebříku nebo po schůdkách, ježto každou noc musily se vzhůru vytahovati pro bezpečnosť.

47) Církev pravoslavná ctí oba tyto mučeníky křesťanské za svaté, nazývajíc je Theodorem a Janem. Památka jich slaví se dne 12 Července. Na místě, kde trpěli smrť mučenickou, založil Vladimír l. 989 kamenný chrám ke cti Nanebevzetí panny Marie, známý v letopisích ruských pod jmenem Desetinný, jenž dokonán byl l. 994 pod dohledem stavitelů hřeckých a příslušel pod Anastasa biskupa Korsuňského. Zakrevskij, Kijev, str. 8 a 10.

Ke str. 64.

48) *pojďme hledat lyčákův*, поидѣвѣ искатъ лапотьниковъ, totiž kteří chodí v obuvi z lýčí (лапоть); neb ti nepotřebují koží na obuv, a protož mohou jimi platiti daň.

Ke str. 91.

49) *po Bořičevu na potok.* Rozumí se tu potok Počajna, k němuž s hory, na níž vystaveno bylo město Kyjev, vedl úvoz Bořičev, kterýžto potok potom málo níže se vyléval do Dněpru. Viz popsání Kyjeva zadu v obsahu jmen.

Ke str. 96.

50) *že přejal slávu*, переꙗ славѫ. V tomto filologickém výkladu divně se podobá kronikář ruský našemu českému Hájkovi, jenž nápodobně ku př. jmeno města „Domažlice“

odvozoval od „doma zlí jsouce.“ Jmeno **Переꙗславль**, v české formě Přáslav, pochází od vlastního jmena muže, jenž se nazýval **Переꙗславъ**. Ostatně město Přáslav bylo již léta 907 pod Olegem sídlem knížecím; toto pak vypravování o souboji s velikánem Pečeněžským, léta 993, patrně do kroniky vzato jest z pověsti národní, kteréž se takové nejapné filologické dovozování snadno promine.

Ke str. 99.

51) *výkupy*, v orig. **виры**, od **вира**, něm. Wergeld, výkupa. Kdo totiž spáchal vraždu neb jiný těžký zločin, mohl se dle germanského a tudíž i skandinavského práva příbuzným zabitého, neb komu bylo uškozeno, jistou sumou peněz vykoupiti, aby se osvobodil od pomsty krevní neb od práva odvetného. Smysl místa tohoto jest: Mnoho máme válek, ku kterým potřeba zbraní a koní; a protož bude-li polapen který loupežník, nebuď pokutován na hrdle, ale nechť se vykoupí zbraněmi a koňmi.

Ke str. 102.

52) *spustili jej na zemi.* Viz výše na str. 259 poznámku 46.

Ke str. 106.

53) *Hřivnu zlatou velikou.* Srovn. nahoře na str. 246 poznamenání 7.

Ke str. 113.

54) *peníze*, v orig. **скотъ**, skot, dobytek, právě jako v jazyku latinském slovo *pecunia*, peníze, ježto se též odvozuje od *pecus*, dobytek. Za starodávna zastupoval totiž dobytek u mnohých národů místo peněz; ale národové severní, ze jmena Skandinavci a Rusové, užívali k tomu také koží divé zvěři, veliké i malé, jako veveřích, popeličích, a zvláště kuních, jimiž vedli obchod i zapravovali své daně. Ostatně viz o ruském spůsobu peněz, a co jich místo zastupovalo, článek obšírný u Schlötzera III, 79, a Krugovo: Zur Münzkunde Russlands.

Ke str. 117.

55) Tento příběh zachoval se po tu dobu v podání národu Čerkeského Adychův. Vypravujíť, že kníže jich Idar, vnuk Gnalův, sebral vojsko z Kachův, Chagakův i jiných kmene svého, a táhl na knížectví Tamtarakajské, t. Tmutorokaňské. Ve vojsku jeho byl silný velikán Rededja, jehož nikdo z Adychův nemohl přemoci; a protož slavili jej písní: „Re-

dedja, Rededja, přešťastný Rededja!“ kteroužto píseň prý potud ještě zpívají o svatbách, o žních a při kosení sena. Kníže Tamtarakajský vytáhl se svými naproti Adychům, a když obojí stáli proti sobě, chtěl Rededja podlé zvyku času tehdejšího, aby se válka rozhodla soubojem. I žádal knížete Tamtarakajského, aby postavil nějakého zápasníka, řka: „Aby se s obé strany nehubil lid, a krev marně se neprolévala i přátelství nerušilo, přemoz mě a vezmi si všecko, co mám.“ Kníže Tamtarakajský k tomu svolil, ale nehledal žádného zápasníka ve vojsku svém, nébrž sám se mu postavil. Oba odložili zbraně své na zem a boj se počal, jenž trval několik hodin. Konečně padl Rededja a kníže zabil jej nožem. Tím se válka skončila a Adychové vrátili se domů, želejíce smrti nejlepšího bojovníka svého. Po několika prý letech sebrali Adychové vojsko nemalé, aby pomstili smrti Rededjovy, a spojivše se s Osy, kteří jim na pomoc poslali 6000 mužů vybraných, táhli na knížectví Tamtarakajské. Některý čas vedla se válka s velikou zuřivostí s obojí strany; konečně však Adychové prý zvítězili a zemi Tamtarakajskou dokonce zkazili, tak že to knížectví potom již nikdy se nezmohlo. Potud mají Adychové přísloví: „Bodejž se ti vedlo jako Tamtarakaji!“ Viz Bergé: Sagen u. Lieder d. Tscherkessen-Volks, str. 56.

56) *A byl ten Jakun krásný.* Všecka vydání mají: и бѣ Ꙗкоунъ слѣпъ, v polském přeložení: „A był Akun ślepy.“ Kterak hodí se slepý vůdce ve zlatotkaném plášti k výpravě válečné v zemi cizí? Přirozeného smyslu nabývá to místo, když se takto čte: и бѣ Ꙗкоунъ сь лѣпъ. A proč ten Jakun byl lepý neb krásný, oznamují slova hned potom následující, že totiž лоуда бѣ оу него золотъмь истъкана. Bylť to Jakun Anund, král Švedský, syn Olafa Skotkonunga. švakr Jaroslavův. Panoval v letech 1014—1051 a jakož svědčí švedský dějepis, nebyl nikoli slepý. Toto chybné čtení má však svůj pramen již v některém z nejstarších přepisů, neb již Šimon, biskup Vladiměřský (1215—1226) počíná svůj spis o založení kláštera Pečerského slovy těmito: Бысть въ земли Каражской князъ Африканъ, братъ Ꙗкоуновъ слѣпаго, иже отбѣжа золотыя роуды (opět chybnè místo лоуды) вьнеса полкомь по Ꙗрославѣ съ лютымь Мстиславомь atd.

Ke str. 120.

57) *hražené město veliké* Kyjev, přijmím Staré, ježto leželo na hoře k západu od prvotního Kyjeva hradu, jsouc od

něho roklí odděleno, přes kterou vedl dřevěný most. Od tohoto pak mostu na protější straně města Kyjeva k jihozápadu byla tak řečená Zlatá brána. Viz *Kyjev.*

Ke str. 125.

58) *mnoho let.* Ve všech vydáních čte se: **лѣтъ четыри десать**, let čtyřicet; ale již Kubarev dokázal ve spisku svém: Nestor, pervyj pisatel Ross. istorii, jakož za to mám, platnými důvody, že toto číslo jest omylné, a že se má čísti: **лѣта многаа**. Přepisovatel četl obyčejný skratek slova **многаа**, totiž písmě **м** svrchu se znaménkem, po rusku tak nazvaným titlem, za číslo 40. Šimon, biskup Vladiměřský, o němž již v poznámce 56 zmínka učiněna, svědčí v témž spisu o založení kláštera Pečerského, bez pochyby dle ústního podání anebo dle starých zápisek klášterských, že Antonij zemřel právě o rok prvé nežli Theodosij, tudíž léta 1073, a v starých církevních ústavách ruských položena paměť úmrtí Antonijova na den 7 Května. Viz Pogodinův Rus. istorič. sbornik, kn. IV, str. 28.

Ke str. 126.

59) Tyto jeskyně mnichů Pečerských nebyly v těch stranách ani samojediné ani první. Již dávno předtím měli loupežníci varažští čili skandinavští v horách Kyjevských na pravém břehu Dněprském, na příkré, hustým lesem porostlé hoře, kteráž se později nazývala Břestovo, své brlohy neb jeskyně, odkudž lodi po Dněpru se zbožím plynoucí přepadávali a loupili. Památky těchto jeskyň varažských zachovaly se potud, ačkoli mnohé jich se již sesuly. V Pateriku Pečerském (list 159), v životopisu Theodora a Basilije, nalézá se o nich tato zmínka: Mnich Theodor našel v jeskyni své mnoho stříbra i nádob drahocenných a chtěl s nimi ujíti, ale potom litoval úmyslu svého a všecky ty věci zase do země zakopal. Mstislav, syn Spatopluka II. Izjaslavice († 1097 n. 1099), zvěděv o tom, naléhal na Theodora, aby mu tu skrýš vyjevil. „Ještě za živobytí sv. Antonije slýchal jsem,“ odpověděl Theodor, „že v té jeskyni schovány jsou staré drahocenné věci varažské i latinské, z nichž jsem i já mnohé viděl; ale Bůh mi odňal paměť, a nyní nevím, kde jsem je ukryl.“ — Podivně shodují se příběhy i jmena těchto míst s obsahem jedné prostonárodní pověsti české, kterou však i Poláci znají. Lou-

pežník jeden, jmenem *Záhoř*, přepadával v pustém lese pocestné, zabíjel je *kyjem* a oblupoval; ale *biskup* jeden, jenž se tou cestou nahodil, spůsobil mocnými slovy svými, že z *loupežníka* muž *kající* učiněn jest. (Kytice 1861, str. 75.) Na mapě egyptského zeměpisce Ptolomea (ok. l. 130 po Kr.) tato krajina Kyjevská poznamenána jest jmenem Azagorium, totiž *Záhoří*, jakož ji sousední obyvatelé slovanští právě mohli jmenovati. Z loupežných Varahů stal se časem v národní pověsti kmenů příbuzných loupežník, z krajiny Záhorské jmeno jeho Záhoř, z báječného zakladatele města Kyjeva, anebo snad z města samého, vražedlný kyj; slovanský apoštol Kyril i v pověsti také se zjevuje co biskup; a klášter bohabojných mnichů Pečerských, na místě někdejších pečer čili jeskyň loupežnických, vyobrazen jest v pověsti jakožto kající loupežník. Žeby tento výklad pověsti nadřečené byl neomylný, nechci urputně zastávati; ale každá pověsť národní má nějaký svůj původ, a tento jest zajisté velmi blízký a přirozený, zvláště uváží-li se, že spojení západních Slovanů s východními za starodávna bylo mnohem bližší, než se mnohým nyní zdá, což i z letopisu Nestorova dosti patrno.

Ke str. 130.

60) *měsíc, o němž nemoudří lidé praví, že bývá sněden.* Letopisec dotýká se tu pověry, kteráž někdy všem Slovanům bývala obecná, a jížto sobě vysvětlovali ubývání měsíce. Staročeská báseň „Aleksander“ z XIII věku, ve Výboru I, 1084, mluví o ní takto:

Viztež, proč-ti se to stává,
že sě měsiec proměňává,
o němž mluvie stary dědy,
by jej tehdy snědly Vědy.

Také český „Mastičkář“ ze XIV věku, ve Výboru II, 38, zmiňuje se o pověře, „že baba — všecken-tě měsiec szobala.“ V písni srbské, Vuk I, 162, praví měsíc v podobě ovčákově:

Věštice su me izele.

A v písni maloruské, Żeg. Pauli II, 17, mluví v témž smyslu Donský kozák k matce své, která byla příčinou jeho ženy smrti:

Oj ty maty moja, moja maty!
ty ne maty — čorna hadyna:
zjiła sonce, zjiž i misjacja,
zjiž i ziročky — dribny dytočki!

Ke str. 135.

61) *kance;* vydání A. K. 73: єдинець; Mikl. 105 a Biel. 718: кдиньць. Kdyby bylo napsáno кдиньця (jako málo před tím урьнорнзьця. mnicha), byl bych přeložil: *poustenika*, hledě ke slovu одиноучьство ve vyd. A. K. 101 a Biel. 868, u Mikl. 149: кдиноучьство. které v tomto spojení jiného žádného smyslu míti nemůže než *poustenictví*. Avšak acc. кдиньць vede k tomu, že se tu nemíní osoba, nébrž věc; a protož přistupuji ke zdání Miklošičovu, jenž to slovo v předml. str. XVI vykládá latinským *aper*, vepř.

Ke str. 138.

62) *přeložil tržiště na Horu.* въздвиж тръгъ на Горж. *Tržiště*, kdež se Kyjevští scházeli v radu (viz výše str. 135), bylo pod Kyjevem asi u prostřed Podolí podlé Turovy božnice, nedaleko Pasinči besedy; *Horou* pak rozumí se město Starý Kyjev. Viz články: *Pasinči beseda* a *Kyjev*. Avšak toto přeložení nemělo stálého trvání, neb léta 1146 shromáždili se všickni Kyjané již opět u Turovy božnice na sněm, jakož letopis Hipatský vypravuje.

Ke str. 147.

63) *něco placek*, v orig. мало коврижькъ. Коврига znamená pecen neb bochník chleba. a také koláč; коврижька, nízkou placku z chlebového těsta, v jazyku novoruském také perník.

Ke str. 171.

64) *počal sobě libovati v rozumu mladých.* Podivně shoduje se s touto zprávou o Vševladovi jedna pověsť národní Rusů haličských o jednom panovníkovi, jenž nápodobně nechtěl kolem sebe trpěti než mladé rádce, jichž rada byla nezralá a nemoudrá; až potom v nejvyšší nouzi rada starcova musila pomoci. Viz „Sto slovanských nár. pohádek a pověstí v nářečích původních,“ str. 137. Zdá se, jako by ta pověsť bývala smyšlena tomuto knížeti ruskému na výstrahu.

Ke str. 177.

65) *mezi národem sveřepým.* Všecka vydání mají: языкъмь испалєнымь, v polském přeložení: „językiem spalonym.“ Místo toho čísti náleží: языкъмь испольнымь, v národu sveřepém neb mezi národem sveřepým (языкъ = národ, a испольнъ od испол neb исполинъ = obr, divoch, sveřepec). O hladu a žízni již před tím byla řeč; tuto však ukazuje se

na krajinu cizí, neznámou a na její surový, barbarský národ, v jehož zajetí byl ruský lid.

Ke str. 183.

66) *zapálili blaní okolo města*, totiž dvory a jiná stavení, která stála před ohradou městskou na blaní. Nad Kyjevem v podolí, mezi řekou Dněprskou a horami, které se podál břehu táhnou, až k Vyšehradu, jest daleká i široká louka. Menší její část, blíže k městu, majíc výbornou trávu, nazývá se *blaní*, болоньѥ neb оболоньѥ, pol. błonie; ale část větší pokryta jest mnohými jezery, bahnem a jívovím i jiným proutím. Každého roku z jara celé to prostranství, vz-déli 10 verst (asi $1^1/_2$ míle), zatopeno bývá vodou Dněprskou. Zde také má svůj počátek říčka Počajna. Za starodávna bývala ta louka příhodným pastvištěm, na němž Kyjevané pásli svá stáda hovězího dobytka, a podlé cesty, která ze Starého Kyjeva vedla na louku, stával za časů pohanských chrámec boha Volosa neb Velesa, ochrance skotu a rolnictví. Zakrevskij: Kyjev, 79, 89 a 183.

Ke str. 188.

67) *A vida Oleg, že táhne koruhev Vladimírova, a že počala zacházeti jemu v týl, ulekl se* atd. Vydání A. K. 109, a Biel. 788: и видѣ Ольгъ, ꙗко поиде стѧгъ Володимерь, нача заходити въ тылъ ѥго, и оубоꙗвъ сѧ atd. a v pol. překladu: „A Oleg widząc, że chorągiew Włodzimierzowa naprzód postępuje, począł zachodzić ją z tyłu, i uląkłszy się uciekł Oleg.“ Nechápu smyslu takového textu původního ani překladu, ale mám za to, že takto třeba čísti: и видѣвъ Ольгъ, ꙗко поиде стѧгъ Володимѣрь, и (ꙗко) нача заходити въ тылъ ѥго, оубоꙗвъ сѧ побѣже Ольгъ. Oleg nepočal zacházeti v týl koruhve Vladimírovy, ale koruhev Vladimírova zacházela *jemu* v týl, a proto se ulekl i dal se v útěk.

Ke str. 196.

68) Ve všech vydáních: любо Шеполь, любо Перемиль. Místo Шеполь má býti Теребовль, a tím teprvé nabývá smyslu místo potom následující, kdež Vasilko praví o Davidovi: нъ семоу ми дивьно, дають ми городъ свои (totiž Теребовль): а мои Теребовль, моꙗ власть. Nápodobně místo Перемиль čti: Перемышль, Přemyšl.

Ke str. 200.

69) *bylo Uhrů v počtu osm tisíc.* Všecka vydání mají: sto tisíc. Viz o tom níže poznamenání 71.

70) *potloukli Uhry jako (hrajíce) v míč.* Toto místo nezdá mi se býti bez závady, v příčině slova въ мачь. Přicházíť jednou v rkp. Lavrent. bez „jako“: тако множицєѭ оубиваѭ съби́ша ѩ въ мачь. Ale rkp. Hip. slova toho zde pominul: тако множицеѭ изъбиваше ѩ. Z příčiny té položil jsem na tomto místě jen prostý smysl: „takto množstvím zabíjejíce, zúplna je potřeli.“ Dále však oba rkp. spolu se srovnávají: Бонякъ же раздѣли сѧ на три плъкы, и съби́ша Ѫгры ѩкы въ мачь. V polském přeložení: „bili Węgrów jak piłkę.“ Jaké by podobenství měla hra v míč ku porážce nepřátel, aby se vyrovnalo druhému dokonce příhodnému podobenství: „jako když sokol zabíjí (съби́ваѥть) kavky,“ není mi dosti jasné. Rkp. Nik. místo prvního въ мачь má въ мечь, t. mečem, a na druhém místě mění slovo мачь v клоубъ, klubko; obojí tato změna jest libovolná a neúžitečná. Miklošič domnívá se, žeby druhé въ мачь mohlo míti smysl latinského *in turba conferta*, t. v zástupu sraženém; výkladu tomuto však vadí nejen accusativ slova мачь, ale i předcházející ѩкы, jako, ukazujíc ku podobenství. Při tom poznamenal Mikl., žeby snad to celé druhé místo: Бонякъ — въ мачь mohlo se vynechati. — Nemá-li se na obou místech místo въ мачь raději čísti въ макъчь? což by pak dobře mohlo státi s ѩкы i bez ѩкы, tak jako v prostonárodním řčení českém: Pobili nebo potřeli je „na kaši“, aneb „jako na kaši“; a to by se také dobře srovnávalo s jiným podobným řčením letopisu Nestorova, u Mikl. 178 a Biel. 813: расѣкоша и на ѫды, rozsekali jej na kusy. V témž smyslu mluví také v prostonárodní písni ruské (sbírka Rybnikova I, 92) chlubný pohan velikán o Ilijovi Muromci:

Já bych ho položil na dlaň
a druhou rukou svrchu přimáčknul,
a udělal by se z něho vaječník (блинъ).

Ke str. 201.

71) *zhynulo jich čtyry tisíce.* Ve všech vydáních čteme: čtyřicet tisíc. Toto číslo mohlo jen omylem přepisovatelovým dostati se do textu kroniky Nestorovy na místo: čtyry tisíce, jakož praví Długosz († 1480), jenž měl zajisté před rukama buď nějaký jiný pramen, anebo, což ku pravdě nejpodobnější, nějaký správnější rukopis letopisu Nestorova. Píšeť o té bitvě takto: „Vojvoda Koloman ušel beze vší škody; vypravují,

že toho dne pobito jest Uhrů čtyry tisíce, a jiných čtyry tisíce uprchlo.“ Hist. Pol. IV, 329. Srov. také Biel. I, 841. Podlé této zprávy bylo tedy všech Uhrův osm tisíc, což dobře se hoditi může k počtu bojovníků ruských; ale žeby 400 bojovníků bylo porazilo vojsko nepřátelské 100.000 mužů v šírém poli a týmiž zbraněmi, naprosto ku pravdě se nepodobá. Místo slova **осмь** rukopisu Nestorova snadno mohl pozdější přepisovatel omylem čísti a napsati **съто**, pro některou podobnosť písmen: **о** k **с**, **м** k **т** neb **т**, **ь** k **о** ve starých rukopisích, i pro touž délku obou slov. A přijav číslo 100.000 za pravé, nemohl již zůstati při čísle 4000 zahynulých, proto že toto v takovém nesmírném počtu lidu válečného nic nerozhoduje; i musil je pokládati za omyl, jejž hleděl napraviti tak, že ze 4000 učinil 40.000. Slova Długoszova: *quatuor millia . . . . caesa referuntur* zdají se býti pouhý překlad slov Nestorových: **глаголахѫ бо, ꙗко погыбло ихъ четыри тысѧщи**, a mohou tudíž dobře potvrzovati domnění, že ta zpráva vzata jest z jeho kroniky. Na těchto základech, dávaje přednosť věci možné před nemožnou, dovolil jsem si porušený text letopisu Nestorova v těchto dvou číslech podlé zprávy Długoszovy opraviti.

72) *soutěska*, **сѫтѣска**, **сѫтѣнска** úzký průchod mezi horami, úžina horská, něm. Engpass, Gebirgspass, odkudž i jmena místní: *Sutisk*, vesnice na Buhu v gubernii Podolské; *Sutěska*, městečko v Bosně, *Soutěsky* v Čechách v kraji Litoměřickém, něm. *Zautig*, a j. v.

Ke str. 206.

73) *strava*, v orig. **коутиꙗ**, pol. kucya, kroupy neb rejže vařená s medem, a hrozinkami posypaná, kterou přinášejí do kostela v oběť za zemřelé příbuzné. I také po pohřbu roznášejí tuto stravu, podávajíce ji duchovenstvu a hostům, kteří nebožtíka doprovodili ke hrobu. Podobné úcty náhrobní, strava nazvané, dály se u Slovanů již za časů pohanských.

Ke str. 229.

74) *jiným prospěti.* Ve všech vydáních: **оуслѣти** místo: **оуспѣти**.

Ke str. 231.

75) *z jara*, **изъ ириꙗ**; **ириѥ** z řec. ἦρ neb ἔαρ, jaro. A protož chybně v překladu polském: „jak ptactwo niebieskie ciągnie z *południa*.“ A jakož dále se praví, že to pta-

ctvo přichází прьвѣѥ въ нашн ржцѣ, rozuměj, že z jihu přicházejíc přes Černé moře, zastavuje se nejprvé v jižní Rusi, kdež je chytají.

Ke str. 233.

76) *nasyťte prosícího.* Ve vyd. A K. 102 a Mikl. 151: накормнте оунення; Biel. 871: накръмѣте оунынєна, v pol. překladu: „nakarmcie znužonego.“ Souhlasím zúplna s Miklošičem, jenž v poznámkách opravuje to slovo v оуньца, prosícího, žebráka; od оунитн, prositi.

Ke str. 234.

77) *velebte Boha s radostí, řkouce.* Ve vydání A. K. 102: узрѣвше солнце, н просдавнтн Бога съ радостью, н рєуе; Mikl. 151: оузрѣвъше солньце, прославнтн Бога, съ радостию рєуе; Biel. 872: оузрѣвше слъньце, н прославн тн Бога съ радостнж, н рєуе; v polském přeložení libovolně mimo všechen smysl gramatický: „gdy słońce ujrzał, chwalił Boga z radością i mówił.“ Vladimír učí tuto syny své, co mají dělati, když slunce vychází, a kterak se mají modliti, že totiž mají прославнтн Бога съ радостнж, рекжще: просвѣтн оун мон atd. Příčinou chybného čtení рєуе byla bezpochyby v rukopisu zkrácenina.

Ke str. 235.

78) *a já táhl s Černihovci na Plavce.* Ve všech vydáních sice čte se: съ Черннговьцн н съ Половьцн, ale mám za to, že třeba tu čísti: съ Черннговьцн на Половьця. Žádáť toho smysl místa celého, hledí-li se k tomu, co předchází i co následuje, a ničehož není, co by svědčilo, anebo z čeho by se dalo aspoň souditi, že tehdáž Plavci pomáhali Vladimírovi proti Plavcům.

Ke str. 236.

79) *i po Rostislavově*, t. bratra Vladimírova, jenž brzy po smrti otce svého utopil se v řece Stuhně. Srov. str. 174. Místo slov: н по Растнславлѣ má však původní text omylem přepisovatelovým: н по Свлтоплъцѣ; ale Svatopluk, strýčenec Vladimírův, zemřel teprv léta 1113, a jiného Svatopluka toho času v příbuzenství Vladimírově nebylo.

Ke str. 237.

80) *ale oni nám uprchli.* Ve vyd. A. K. 104, a Mikl. 154: нъ лн олн оубнша; Biel. 877: нъ лн сєдмьдєсять лн оубнша (vydavatel čte totiž písmě о za číslo 70); a v pol. přeložení: „lecz tylko około 80 (!) ubiliśmy.“ Čtu takto: нъ онн

ны оубыша; a protož také ihned se dokládá: и не постигохомъ ихъ. (Sloveso оубыти = выбыти, ujíti, zmizeti.)

Ke str. 238.

81) *z Černihova vycházeje, až do konce roku po stu jsem uhonival turů vší silou, kromě jiného lovu než turového* atd. Toto místo ve všech vydáních velmi porušeno jest, dílem proto, že rukopis Lavrentský u prostřed listu pergamenového má jakýsi kaz, jímž jedno slovo v řádce vypadlo. Archeografická komise str. 104 podala jeho takto: и до . . . . лѣта по сту уганиваль и нимъ даромъ, всею силою, кромѣ иного лова, кромѣ Турова, иже atd. Miklošič str. 155 čte v textu také tak, ale na str. 218 poznamenal: нимъ даромь: fortasse legendum оударомь, casim; a dále: кромѣ иного лова, кромѣ Тоурова, иже etc. non intelligo; fortasse тоурова i. e. лова; pro иже legendum videtur идеже. Ve vydání Biel. 878 takto položeno: и до . . . . лѣта по сътоу оуганиваль (юсмь) и нимъ даръмь, вьсеѭ силоѭ, кромѣ иного лова, кромѣ тоурова, иже съ отьцьмь ловилъ юсмь вьсякъ звѣрь, a v polském překladu: „i do . . . . lata po sto uganiałem wszystkiemi siłami i rozdarowywałem prócz innego polowania, prócz łowów na tury z ojcem moim wyprawianych, łowiłem wszelki zwierz." — Nejprvé namítá se mysli ve čtení A. K., že slovesu оуганиваль schází pomocné юсмь, které proto také u Biel. doloženo v závorkách. Avšak pozorujeme-li bedlivěji dvě slůvka následující, smyslu závadná, a stáhneme-li je v jedno нимъ, snadně se dovtípíme, že mohla povstati z юсмь, byl-li rukopis chatrný a přepisovatel nedosti soudný; neb м zůstalo na svém místě a písmena cc neb юс jsou právě tak široká jako ин, a co se dotýče ъ a ь, nebývá někdy mezi nimi ve starých rukopisích patrného rozdílu. Toto pomocné юсмь stojí také skutečně na svém pravém místě, hned za hlavním slovesem, a onoho v závorkách není již potřebí. — Dále se naskytuje otázka: která to byla zvěř tak mohútná, že ji Vladimír „vší silou" loviti musil? A tu především připadá na mysl nebezpečný lov na tury, oblíbená zábava někdejších knížat a bojarů ruských i jiných starých hrdinů: jakož i v rkp. Kralodvorském v básni o sedání chlubí se Zdeslav, že: „Praděd mój zbi diva tura," a na památku toho nosí na dlouhém dřevci tuří hlavu. A tak samo se podává, že místo slova даромъ neb даръмь třeba čísti тоуромъ, ne-

zřídký ve staroslovanštině dativ místo genitivu. (Na př. v Nestoru vyd. Mikl. 39 a Biel. 611: приимжть цѣсарьствие красотѣ и кънѧзь добротѣ отъ ржкы господьнѧ, srov. překlad na str. 51.) A tento výklad nalézá hned svého potvrzení ve slovech následujících, kdež Vladimír praví, že kromě turův (nadřečených) lovil ještě také jinou zvěř s otcem svým. Vydavatelé A. K. měli při slovech кромѣ иного лова кромѣ тоурова ovšem na mysli město Тоуровъ, ale již Mikl. i Biel. opravili ten omyl. — Zbývá ještě jen nahraditi slovo, které svrchu dotčeným kazem listu pergamenového bylo zrušeno. Rozum celého v ostatním již opraveného místa k tomu dopomáhá. Vladimír totiž vypravuje, že uhoníval po stu turův. Slovo по сътоу má přirozený smysl ten, že pokaždé v jisté lhůtě ulovil sto turův; a poněvadž ta lhůta zde naznačena jest slovy: до . . . . лѣта, nemůže to místo jiného smyslu míti, nežli že ročně, totiž do *konce* každého roku takové množství turův ulovil A protož opravuji nadřečené místo takto: и до коньца лѣта по сътоу оуганивалъ иесмь тоуромъ вьсеіѫ силоіѫ, кромѣ иного лова кромѣ тоурова, иже atd.

Ke str. 212.

82) *však se toho kám*; ve všech vydáních: ли того сѧ каіѫ místo: а ли того сѧ каіѫ, да то atd.

Ukazadlo jmen.

113. 114. (1019, 1021) 116. (1024) 117. 118. (1026) 118. (1036) 119. (1037) 120. (1051) 124. (1054, 1055) 128. (1065) 130. (1067) 133. (1068) 135—137. (1069) 137. 138. (1071) 138. (1072) 144. (1073) 145. (1077) 158. (1078) 159. 160. 162. (1085, 1087) 163. (1093) 171—175. 238. 244. (1095) 179. 180. (1096) 181. 182. 183. 186. (1097) 189. 190. 192. 194. 195. 200. 202. (1101) 204. (1102) 204. (1113) 222 223. (1116) 213.— Hražené město veliké založeno (1037). — Kyjané, Кыяне, lidé Kyjevští (945) 40. (968) 49. (980) 58. (1015) 104. (1024) 117. (1036) 119. (1068) 135. (1069) 137. 138. (1078) 160. (1087) 163. (1093) 172. 173. (1097) 191. 194. 195. (1113) 223. Veliká knížata Kyjevská: Oleg, Igor, Svatoslav, Jaroplnk, Vladimír, Svatopluk I, Jaroslav, Izjaslav, Všeslav, Vševlad, Svatopluk II, Vladimír Monomach. — Vojvodové tisíce lidu branného Kyjevského: Jan, Putjata. — Metropolitové Kyjevští čili ruští: Theopempt, Hilarion, Jiří, Ivan, Jan kleštěnec, Mikuláš, Nikofor.

Jmeno *Kyjev*, v pozdější formě *Kyjov*, přichází dosti zhusta i v jiných zemích slovanských. V Čechách jsou čtyři místa toho jmena, v Moravě dvě, v Meklenburce jedno, krom toho v Čechách *Kyjice* a trojí *Kyje* (staré Kyji), v Moravě a ve Slezsku *Kyjovice*, v Haliči *Kyje* a *Kyjowice*, v Krajině *Kyj*, v Slavonsku při Dravě *Kyjovy* pole, v Pomořanech *Kyjovo* údolí atd. Slovo Kyjev, Kyjov, nyní Kyjův, jest přivlastňovací od osobního jmena Kyj, jakož je Nestor právě vykládá. A protož plané jsou domnínky některých spisovatelů ruských, jako Tatiščeva, Ščerbatova, Boltina a j., kteří podání Nestorovo zavrhujíce, jmeno Kyjev pokládají jeden za sarmatské, kdež prý znamená hory, druhý za arabské a za perské, jiný za fenické atd., z toho dovozujíce, že prý toho města nezaložili Slované, nébrž Sarmaté anebo Hunnové, Gotové, Arabové atd. Oblíbiv sobě cizinu, snadno se staneš doma cizincem.

Hrad Kyjev v IX století pokrýval jen severovýchodní část hory Starokyjevské, sotva čtvrtý díl pozdějšího Starého města; v objemu měl asi dvě versty a délky sotva půl versty (250 sáhů). Za časů pohanských bývala tu kamenná věž se dvorem knížecím (дворъ теремьныи), a vně toho dvora stála na chlumu socha Perunova i jiných model po-

hanských. K západu hradu toho byla rokle, přes kterou vedl dřevěný most do Starého města Kyjeva branou, později Batyova nazvanou. Toto Staré město počalo se teprv za Vladimíra I osazovati a zrostlo znenáhla v město veliké, jež potom kníže Jaroslav opevnil hradbami. Kromě brány nadřečené mělo toto město ještě brány tři, totiž: naproti staré bráně Kyjevské k jihozápadu byla brána Zlatá, k jihovýchodu brána Ladská a k severovýchodu Židovská. Pokud z letopisu Nestorova známo, byli na hradě a v Starém městě Kyjevě tito chrámové: chrám sv. Basilije, Boží Rodičky chrám kamenný, příjmím Desetinný, jiný chrám kamenný Boží Rodičky Zvěstování na Zlaté bráně, chrám sv. Žofije hlavní, klášter sv. Jiří, chrám sv. Ireny, a chrám sv. Ondřeje s ženským klášterem. K východu od Starého města a k jihu od hory hradní na výšině byla za starodávna vážnice (перевѣсище), a později v týchž místech vystaven klášter sv. Michala příjmím Zlatovrchý a klášter sv. Dmitrije. Dvory jmenují se těch časů v Kyjevě, mimo nadřečený dvůr knížecí, ještě tyto: Hrdětin, Nikeforův, Vratislavský, Čudínův, Kosnjačkův, Břetislavův a dvůr Putjaty tisícníka. Mezi horou hradní a mezi vážnicí šel roklinou dolů k řece úvoz Bořicův ku přívozu Kyjovu. Od Podolí, totiž se strany severní a východní, nebylo na hrad žádného přístupu pro příkrosť a vysokosť hory Kyjevské, jejíž nejvyšší hřbetové leží asi čtyřicet sáhů nad Dněprem. V letopisech až do XIII věku nazývá se Starý Kyjev často jen prostě Hora. Srov. Zakr. 137. Ostatně viz také: Podolí Kyjevské, Klov a Břestovo.

Poněvadž příběhové, jež Nestor v letopisu svém vypravuje, hlavně se otáčejí okolo „mateře měst ruských“, města Kyjeva, tak jako nejstarší dějiny české okolo matičky Prahy, protož aby čtenář, nemaje před sebou mapy Starého Kyjeva a jeho okolí, snáze mohl sobě v mysli vyličiti a spořádati místa, o nichž Nestor mluví, a takto snáze porozuměti věcem, jež vypravuje, podám jemu tuto jakés takés podobenství krajin historických v okolí Starého Kyjeva ku krajinám nynějšího okolí Pražského. Pomysleme sobě, žeby řeka Dněpr byla naše Vltava, a kde leží Vyšehrad, žeby na té hoře stál hrad Kyjev, a za ním ob rokli, v okolí vsi Pankráce i v levo na výšině, kde bývaly Psáry,

dávna v podání obyvatelů Kyjevských jedna část vysokého a příkrého pravého břehu řeky Dněpru, ústupek hory Pečerské. Touž krajinu také nazývají Uherskem.

Ostř, Остръ, řeka (988) 95. (1098) 202.

Ostromír, Остромиръ, vojevoda Novohradský, otec Vyšatův (1064) 130.

Ostrovníci, Островьници, Νησιῶται 9.

Ovčin, Овьчинъ, Овчинъ, kníže Plavecký 238.

Ozeáš, Осиі, prorok (bibl.) 63. 75. 78.

Paflagonie, Пафлагониꙗ, Παφλαγονία 2. — Paflagonská země, Пафлагоньскаꙗ ꙁемлꙗ (941) 30.

Palestinská země, Палестиньскаꙗ ꙁемлꙗ 131.

Pamfil, Памъфилъ, domestik (941) 30.

Pamfilie, Памъфилиꙗ, Παμφυλία 1.

Panonie, Панониꙗ (898) 18.

Pasinčí beseda podlé chrámu sv. Eliáše nad potokem (945) 38. Všecka vydání tuto čtou: коньць пасыньча nebo пасыньчѣ бесѣды. Karamzin domnívá se, že besedou pasynkův a Kozary nazývaly se dvě ulice neb části Starého Kyjeva (I, pozn. 359); Maksimovič pak a jiní mají za to, že to byla dvě předměstí Starého Kyjeva na severo-východním sklonku hory, v tu stranu k Podolí. (Zakr. 122 a 137.) Ale na hoře Starého Kyjeva, ani v těch místech, kde ta domnělá předměstí se pokládají, není žádného potoka. *Beseda*, бесѣда, znamená vůbec místo, kde se rokuje (srvn. stsl. баꙗти, odkudž баснь; skr. bhaš, mluviti, bhašita, maď. beszéd, řeč); ve staré češtině slove takto veřejné náměstí, tržiště, lat. forum, ubi tractantur causae, compitum, trivium. *Pasýnek*, пасынъкъ, jest nevlastní syn z předešlého manželství druhé strany, čes. pastorek. Ale jmeno пасыньча бесѣда, pastorčí beseda, nemá žádného věcného smyslu, než toliko nahodilý od pastorka. Kdo by však ten pastorek neb ti pastorkové byli, a proč by se po nich nějaké místo rokovní mělo nazývati, nikdo neví. Což jest-li slovo пасыньча omylně psáno místo пасьньча, jakož takových omylů písařských v letopisu Nestorově již dosti se nalezlo? *Pasínek* (пасьнькъ) na Moravě i na Slovensku znamená pastviště, a tak пасьньча бесѣда, pasinčí beseda, jest místo na pastvišti, kde se obyčejně rokuje neb sněmuje. Nápodobně i Polané mívali za starodávna sněmy své před Var-

Opravy.

Na straně:	*v řádce:*	*místo:*	*čti:*
51	22	Vladmírův	Vladimírův
90	7	Andrian	Adrian
143	18	Mamvrij	Mavrij
148	9	Nikolu	Mikuláše
165	15	Ivana	Jana
195	14	Kněžna	Kněhyně
232	3	sprostého	sprostného
289	3	syn Vševladův	syn Svatoslavův

KMEN RODU RURIKOVA

dle

NESTORA.

Rurik
862. † 879.
♉ N.

Igor
878. § 913. † 945.
♉ Olga (Helena)
903. † 969.

Dcera (Předslava ?)
♉ N.

Igor 945. — Akun 945.

Svatoslav
* 942. § 946. † 972.
♉ N.

ӂ Maluše
970.

Jaropluk
968. § 973. † 980.
♉ N. Hřekyně ӂ mniška 977—980.

Oleg
968. † 977.

Vladimír
968. § 980. † 1015 $^{15}/_{7}$.
♉ Rogněda
980. † 1000.

♉ Čechyně N.

♉ Jiná Čechyně

Svatopluk
980. § 1015. † 1019.

Izjaslav
980. † 1001.
♉ N.

Mstislav
980. † 1036.
♉ N.

Jaroslav (Jiří)
980. § 1016. † 1054 $^{20}/_{2}$.
♉ N. † 1050.

Vševlad
980—988.

Dvě dcery 1018:
Předslava 1015.
Marie 1043. ♉ Kazimír, král Polský.

Vyšeslav
980.

Svatoslav
980.
† 1015.

Stan…
9…

Břetislav
1001. † 1044.
♉ N.

Všeslav
† 1003.

Eustachij
† 1033.

Vladimír
* 1020. † 1052.
♉ N.

Izjaslav
* 1024. § 1055. † 1078 $^{3}/_{10}$.
♉ N. 1085. † 1107 $^{4}/_{1}$.

Svatoslav
* 1027. † 1076 $^{27}/_{12}$.
♉ N.

Všeslav
1044. § 1068. † 1101 $^{14}/_{4}$.
♉ N.

Rostislav
1064. † 1066 $^{3}/_{2}$.
♉ N.

Jaropluk
1071. † 1087 $^{22}/_{11}$.
♉ N. 1085.

Mstislav
† 1069.
♉ N.

Svatopluk (Michael)
1069. § 1093. † 1113 $^{16}/_{4}$.
♉ N. dcera Tugorkánova 1094.

ӂ N.

Gleb
1064.
† 1078 $^{9}/_{7}$.

Oleg
1076. († 1115.)
♉ N.

Roman
1077.
† 1079 $^{2}/_{8}$.

David
1095. († 1123.)
♉ N. 1097.

Jaroslav
1078.
(† 1129.

Dva synové 1067:
David 1103—1104.
Gleb 1094. († 1119.)

Vladař
1081. († 1124.)
♉ N.

Rurik
1087.
† 1092.

Vasilko
1092.
(† 1124.)

Jaroslav
1101.
† 1102 $^{11}/_{8}$.

Vaceslav
1103.
† 1104 $^{13}/_{12}$.

Rostislav
† 1093 $^{1}/_{10}$.

Jaroslav
1097. († 1123.)
♉ dcera Mstislava Vladimiřice.

Břetislav
* 1104.
(† 1127.)

Sbyslava
1102.
♉ Boleslav, král Polský.

Předslava
1104.
♉ kralovic Uherský.

Mstislav
† 1097
n. 1099 $^{12}/_{6}$.

Syn N.
1107.
♉ dcera Ajepova, vnučka Girgen.

Svatoša
1097
n. Svatoslav, mnich 1106.

Mstislav
* 1076.
(† 1132.
♉ N.

dcera N.
1104.
♉ syn císaře řec. Alexije.

dcera N.
1113.
♉ Roman Vladimiřic.

Dcera N.
1112.
♉ Jarosla…
Svatopluč…

Osoby z rodu Rurikova, jichž do kmenu s jistotou vřaditi nelze:

Oleg, pěstoun Igorův
879. § 882. † 912.

Předslava 945.

Malfrida † 1000.

Zbyhněv 1106.

Tisk Jarosl. Pospíšila v Praze, 1867.

…N RODU RURIKOVA

dle

NESTORA.

Osoby z rodu Rurikova, jichž do kmenu s jistotou vřaditi nelze:

Oleg, pěstoun Igorův 879. § 882. † 912.

Předslava 945.

Malfrida † 1000.

Zbyhněv 1106.

Vysvětlení známek:

- * narození.
- ⚭ manželka neb manžel.
- ⚮ souložnice.
- § dosednutí na stolec Kyjevský.
- † úmrtí.
- N. osoba jména nepovědomého.
- Číslo beze známky značí, kterého léta poprvé aneb i posléze tu osoba v letopisu přichází.

⚭ Čechyně N. — Vyšeslav 980.

⚭ Jiná Čechyně N. — Svatoslav 980. † 1015.; Stanislav 980.

⚭ Bulharyně N. — Boris 980. † 1015.; Gleb 980. † 1015.

Pozvizd 988.

⚭ Anna, cisařovna hřecká 988. † 1011. — Sudislav 988. † 1063.

Dvě dcery 1018: Předslava 1015.; Marie 1043. ⚭ Kazimír, král Polský.

…el) …$^{16}/_{4}$. … 1094.

…ava …02. …eslav, …olský.

Předslava 1104. ⚭ kralovic Uherský.

⚮ N. — Mstislav † 1097 n. 1099 $^{12}/_{6}$.

Svatoslav * 1027. † 1076 $^{27}/_{12}$. ⚭ N.

- Gleb 1064. † 1078 $^{0}/_{7}$.
- Oleg 1076. († 1115.) ⚭ N. — Syn N. 1107. ⚭ dcera Ajepova, vnučka Girgen.
- Roman 1077. † 1079 $^{2}/_{8}$.
- David 1095. († 1123.) ⚭ N. 1097. — Svatoša 1097 n. Svatoslav, mnich 1106.
- Jaroslav 1078. († 1129.) — Mstislav * 1076. († 1132.) ⚭ N. — Dcera N. 1112. ⚭ Jaroslav Svatoplučic.

Všévlad * 1030. § 1078. † 1093 $^{13}/_{4}$. ⚭ cisařovna hřecká N. 1053. † 1111 $^{7}/_{10}$.

- **Vladimír Monomach** * 1053. § 1113. († 1125 $^{19}/_{5}$.) ⚭ N. † 1107 $^{7}/_{5}$.
  - Izjaslav 1095. † 1096 $^{6}/_{9}$. ⚭ N. 1096.
  - Svatoslav 1095. († 1113 $^{16}/_{5}$.)
  - Vaceslav 1096. († 1154.)
  - Roman 1113. († 1119 $^{15}/_{1}$.) ⚭ dcera Vladařova.
  - Jiří 1107. († 1157.) ⚭ dcera Ajepova, vnučka Asen.
  - Jaropluk 1103. († 1139.)
  - Ondřej * 1102. († 1141.)
  - Eufemie 1112. ⚭ Koloman, král Uherský.
- Rostislav * 1070. † 1093 $^{26}/_{5}$.
- Janka mniška 1086. † 1112 $^{3}/_{11}$.
- Eupraxie mniška 1106. † 1109 $^{10}/_{7}$.
- Kateřina † 1108 $^{11}/_{7}$.

Vnceslav * 1036. † 1057. ⚭ N. — Boris 1077. † 1078 $^{3}/_{10}$.

Igor 1055. † 1060. ⚭ N.

- David 1081. † 1112 $^{25}/_{5}$.
- (Zbyhněv ?) 1106. ⚭ N. — Mstislav 1097. († 1116.)

Tisk Jarosl. Pospíšila v Praze, 1867.

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 10 14 13 013 2